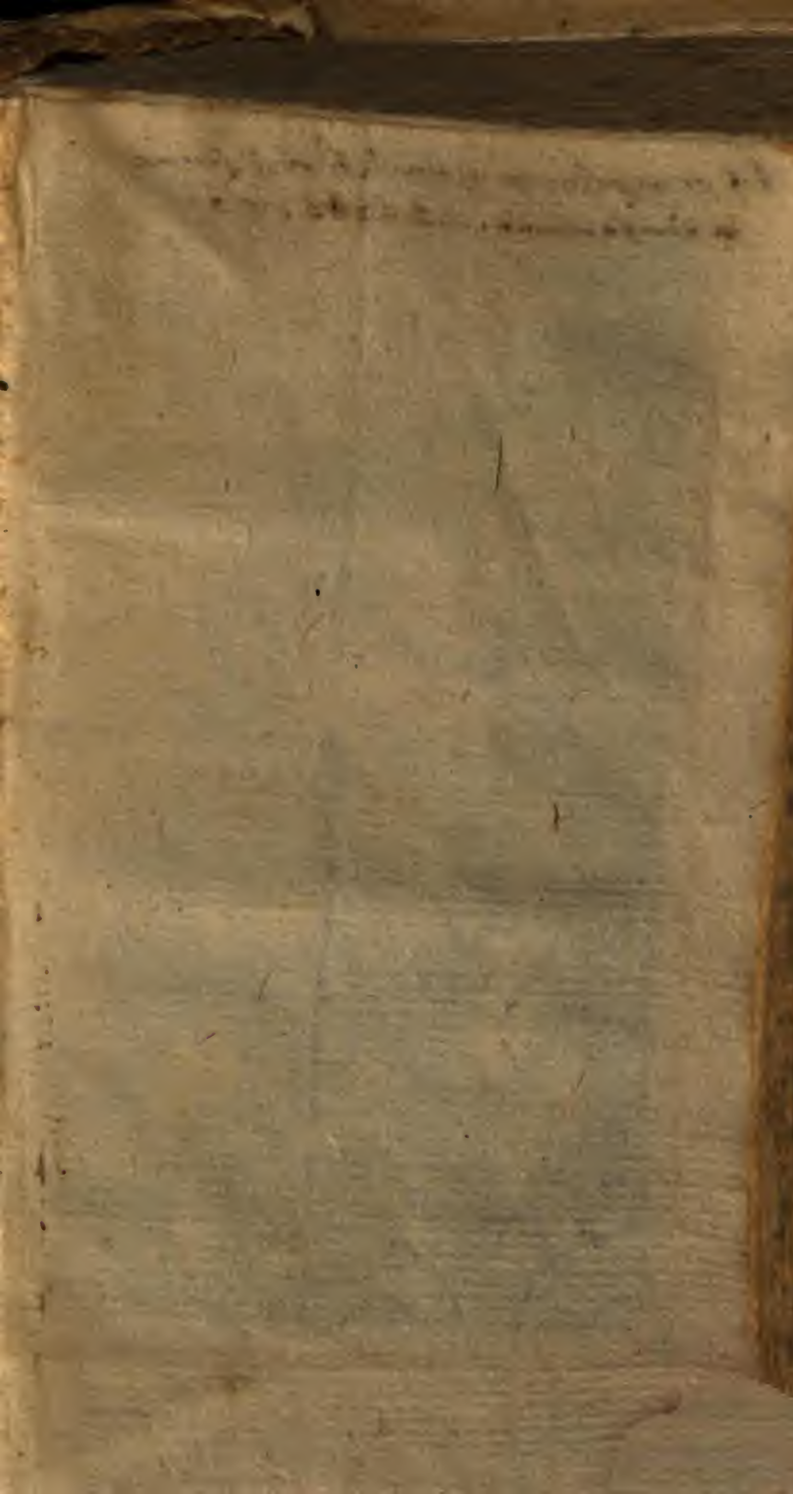
MANUDUCTIO AD COELUM. AC PRINCIPIA, & DOCUMENTA...

Giovanni Bona,
Alessandro Dalla Via, ...

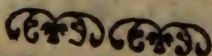
Ad simpliciter usum P. Nicolai Lisini
a Valentano M.O. L 888

HAC ITER AD SVPEROS.

MANVDVCTIO AD COELVM. AC PRINCIPIA, & DOCVMENTA VITAE CHRISTIANAE.

IOANNIS
BONAE
Eminentiſſimi S. R. E.
Titulo S. Bernardi ad Thermas
Cardinalis Presbyteri

Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D.D.
ALOYSIO
RVZINO.
Eccleſiæ Ducalis D. Marci
PRIMICERIO.

VENETIIS. M. DC. XCVII.
Typis Io: Baptiſtæ Zuccati.
Superiorum Permiſſu.

ILLVSTRISSIMO,

E T

REVERENDISSIMO D.D.

ALOYSIO

RVZINO.

Ecclesiæ Ducalis D. Marci

PRIMICERIO.

I. B. L. F.

Vm denuò, optimum Eminentissimi CARDINALIS BONAE Opusculum, tamquam nouum Enchiridium,

dium ; omnium manibus terendum , in lucem prodeat , tanti Cardinalis reflorescentis memoriæ iniurius essem, si alium Patronum adsciscerem quàm te Illustrissime ac Reverendiss. Præsul , cuius Ecclesiasticæ vitæ limina , an lumina , adeò cunctis hominibus micant, vt sint veluti lucernæ religiosæ charitatis flamma, & sapientiæ lumine ardentes , quarum ductu , tuta sit omnibus ad COELVM MANVDVCTIO. Quæ autem Cardinalis aureo in libello gravioribus sententijs , quàm verbis refecto , præcepta ad Sanctissimæ vitæ institutionem traduntur , Tu opere pro dignitate adimplere potuisti , quæq;

Ipse

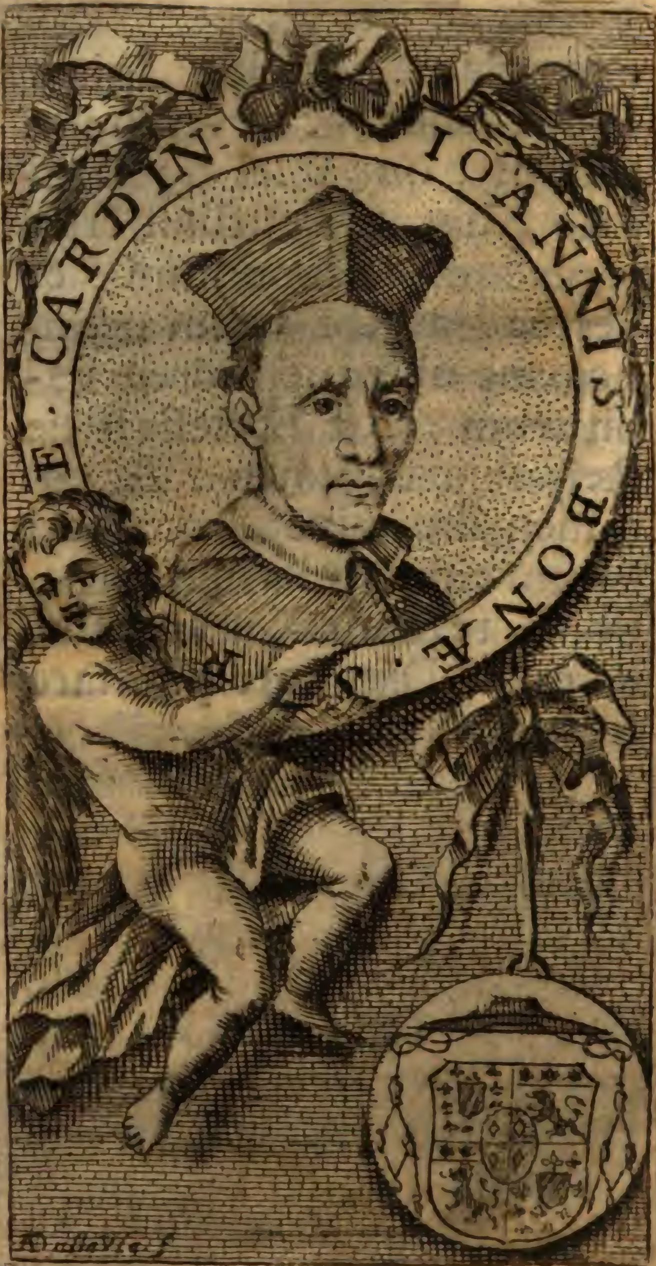
Ipſe docet , dum dicit , Tu naturali probitate facis , adeovt vel tum , cum Opuſculum ſuum Cardinalis elaboraret, Arcana quadam Divinatione , in tua exemplari vita , *virtutes tuas*, tamquam in Archetypo præſignaret . Tu planè Cenſura , & Norma Religioſæ Pietatis, ad quam natus potius , quàm factus videris . Quid ergo mirum , ſi non tuus Sacratus Apex , qui è Capite fulgurat , non violaceus Sacræ Veſtis color, non Superum, ac SERENISSIMI PRINCIPIS cõſanguinei tui Indulgentia, Te Divi Marci Baſilicæ Antiſtitem inauguratum oſtentant , ſed eximiæ tuæ , ac pientiſſimæ Dotes , quæ meliori pompa , & citra huma-

num

num faſtum, ſe prodeunt admirandæ. Itaque nihil ſublime, nihil rarum, nihil pretioſum ad animi cultum exornandum in CARDINALI BONA invenies, quod prius ab excelſa mentis tuæ indole, non hauſeris, non expreſſeris. In alienum hortum non ingrederis, dum moralis virtutis fructus decerpis, dum legis, ſed in tuum. Quamobrem quis nòn fatebitur iure, ac merito dicandum tibi Cardinalis Opuſculum, dum veluti in Speculo vivam morum tuorum imaginem recognoſcis? Quiſquis .n. attentè hunc libellum perlegit, neſcit àn CARDINALIS BONAE ingenium admiretur, an abſolutiſſimum tuæ vitæ

exem-

exemplar . Excipe igitur Illuſtriſsime, ac Reverendiſs. Præſul , qua ſoles humanitate , hoc addictiſſimi erga te obſequij teſtimonium , & perſuadeas *tibi velim* neminem me obſequentiorem habiturum . Ad Eccleſiaſticæ Reipublicæ lumen , & columen diu vive , & ſicuti Parem eminentioribus virtutibus, te omnes cognoſcunt, ita quoq; Dignitate præſtare intueantur.

IOANNIS BONE S. R. E. CARDIN.

MANVDVCTIO AD COELVM.

Medullam continens Sanctorum Patrum, & veterum Philosophorum.

PRAEFATIO

Ad Lectorem.

Vo sunt, quæ in vestibulo hujus mei libelli me tecum præfari oportet, Lector benevole. Nam primitus vereor, ne me aliqui impudentiæ, & temeritatis accusent. Quomodo enim, inquient, ad cœlum homines

mines manuducere præſumis, ipſe prorſus terræ affixus? Aut quà fiduciâ deſcribere virtutem aggrederis, cui præſtandæ idoneus non es? Deinde, quid novi hac tua nobis lucubratione profers? Rem antiquam, ab innumeris penè Scriptoribus doctè & elegánter pertractatam, faſtidioſa, & rudi repetitione recantas: opesque alienas, tanquam tuas, ſuperbo mendacio oſtentas.

Hæ ſunt voces, quibus convellere ſtudium meum nonnulli forſitan conabuntur. Sed primum me excuſabo prudentis illius dicto; quia

— *fungor vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet, exors
ipſa ſecandi.

&, ut alterius Sapientis verba uſurpem: *Non ſum tam improbus, ut curationes æger obeam, ſed tanquam in eodem valetudinario iaceam, de communi malo tecum*

collo-

colloquor; remedia communico. Sic itaque me audi, tanquam mecum loquar: in secretum te meum admitto. Discentem discipulum & meipsum erudientem, non docentem magistrum, hìc me profiteor: nam mutuò ista fiunt; & dum docent homines, discunt.

Quod autē secundo loco objectum est, non aliter diluere possum, quàm ingenuè fatendo, pauca hic de meo, pleraque aliena esse. Congessi huc plurima, vel quæ propria didici experientia, vel quę mihi profutura intellexi, dum Sanctorum Patrum, & veterum Philosophorum scripta percurrerem. Sed, apum more, varia libamenta in unum saporem confudi, quædam admiscens propriis Auctorum verbis, quædam meo stylo: quem facilem esse volui & sine fuco; quia facere hic doceo, non dicere. Habes hìc igitur omnium moralium institutionum, quas ad benè, beateq; vivendum

San-

Sancti Patres tradiderunt, compendium quoddam, & breviariū: habes Senecæ, Epicteti, Antonini, aliorumq; Sapientum, placita meliora. Placuit autem salutares admonitiones, quas efficaces esse in meis malis expertus sum, omissa locorum citatione è quibus eruuntur, breviter indicare; remedia enim hæc animæ sunt, non ingenii lenocinia: nec delectare hìc intendo, sed prodesse. Non quærit æger, quis potionem miscuerit; vel unde pharmaca accepta sint, dummodò sanent. Multa omisi, quæ dicere poteram; multa, quæ subtiliùs explicare. Magis enim prodest, pauca præcepta sapientiæ tenere, quæ in promptu semper, & usu sint, quā multa discere, & illa ad manū non habere. Multū didicit, qui scit quātū saluti satis est. Faxit Deus, ut hic meus qualiscunq; labor, omnibus plurimū prosit; sed mihi præcipuè, ne dicta mea, factis deficiētibus, erubescant.

MANV-

MANVDVCTIO AD COELVM.

Medullam continens Sanctorum Patrum, & veterum Philosophorum.

CAPVT I.

De fine vltimo hominis.

Quàm malum sit ab eo deflectere. Quibus medijs, & quo ordine ad ipsum perueniatur.

I. D Cœlum te manuducere propositum mihi est, quicumque hæc legis: ad illud scilicet bonum, quo adepto, nihil possis vlterius desiderare. Hic est scopus, hæc meta, ad quam omnium vota naturali propensione suspirant. Omnes beati esse volunt. Sed ob culpam

primi parentis plerique obcœcati, relicto vero, & summo bono, ad falsa, & fucata quærenda se inutiliter applicauerunt. Et hi quidem, summum bonum, existimantes nulla re indigere: diuitijs hoc nomen imponunt. Alij, summum bonum in summa potentia constituentes, vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere. Quidam verò, vsque ad sordida descendentes, felicissimum putant voluptatibus diffluere, qui summi boni possessionem carne, & gula metiuntur. Tanta apud istos beatitudinis vilitas est. Sic laborantes sine fructu, ac veluti errantes in labyrinto, quò velociùs ad bonum properant, eò longiùs abscedunt: ideo infelices, quia suam non agnoscunt infelicitatem.

II. Hæc res est, quæ magnis te malis inuoluit, miserabilis homo, quòd beatè quidem viuere, & beatè mori desideras; sed ad videndum quid sit beatitudo, & quomodo ad eam perueniatur, stultus, & cœcus es, deuio errore per varios anfractus incedens. Quicquid agis, quicquid cupis, quicquid moliris contra te est. Non enim respicis illud bonum immensum, in quo sistere debet voluntas tua: quia vltra summum non est locus: sed vagaris sine proposito instar formicarum per arbusta repentium, quæ in summum

cacu-

cacumen, deinde in imum inanes agun-
tur. Deus omnium conditor è nihilo te creauit, vt ipsum solum ames; ipsi soli seruias tota mente, toto affectu. Sicut necessarium est illum esse, ita & esse vltimum finem. Seriò cogita, quantam tuæ vitæ partem illi tribuas, cui te totum impendere debes. Errant studia & consilia tua, si ad ipsum non diriguntur. *Sicut finis viæ tuæ* locus est, quò tendis; quò cùm perueneris, quiesces: *Sic finis vitæ tuæ* Deus est, ad quem referre debes quicquid cogitas, quicquid loqueris, quicquid agis, donec ipso adepto omnia vota compleantur. *Ad æternum ducit interitum, quicquid ab vltimo fine abducit.*

III. Quemadmodum in nauigatione subducto nauigio si aquatum exieris, obiter in littore aut cochleam colliges, aut bulbum; animo autem in nauim semper intento solicitus eris, ne gubernator vocet: ac tunc relictis omnibus ad nauim properabis: sic tibi in vita agendum est. Mente semper in Deum fixa, ita rebus externis vtere, vt cordi minimè inhæreant, nec te à proposito fine dimoueant. Seruiunt illæ tibi, vt tu seruias Deo. Alioquin à diuina deficiens vnitate ad plura non necessaria dispergeris; totque colis idola quot sunt creatu-

ræ, quas inordinato affectu prosequeris. Hi sunt Dij tui, quibus non bouem, non hircum; sed te ipsum, tuamque salutem turpi sacrilegio immolas. Non patitur lex amoris quidpiam cum Deo amari, nisi in Deo, & propter Deum. *Summa perditio est à summo bono deflectere, & conuerti ad creaturas.*

IV. Quod Princeps Medicorum de impuris corporibus ait: quò magis alantur, eò ampliùs lædi; id etiam de animis dicendum est. Nam, qui à praua consuetudine ad meliorem statum transire incipiunt, malæ vitæ venenum priùs euomere debent: ac tum, animo expurgato, solida virtutum percipere alimenta. Ipsa autem purgatio sic perficienda est, vt quotquot admisisti peccata expientur, tum omnis erga illa affectus exuatur: vitiosi habitus eradicentur: malæ propensiones, & appetitus immoderati sub rationis imperio coerceantur: caro castigetur: quæ corpori sunt necessaria, ad iustum moderamen redigantur: frœnum linguæ, ac sensibus imponatur: quæcumque ad arcem virtutis properanti moram inijcere possunt, penitus exterminentur. Quid trepidas, viamque tibi ad beatitudinem difficilem fingis? Tu te ipsum facere beatum potes, eò vires suppeditante,

qui

qui principium tuum, & finis eſt. A te autem debes exire, vt ad eum perueniás. Eò vicinior illi fies, quò à te ipſo remotior fueris.

V. Proponendum eſt itaque primò, quid appetas, quò properes: tum, via circumſpicienda, quà ſummum illud bonum adipiſcaris, intellecturus in ipſo itinere, quantùm quotidie proficias. Perluſtra ſedulò conſcientiam tuam, & caliganres oculos aperiens, ſolerter aduerte, qualis debeas eſſe, dum aliùs fieri potes. Serò fraudem agnoſces, cùm vitare nequibis. Diſce, quo remedio cupiditatum manſueſcat inſania, quo frœno timorum ſæuitia compeſcatur. Diſce terrena deſpicere, & ab his ſponte diſcede, quæ diu tecum eſſe non poſſunt. Omnia relinque, antequam relinquaris: vt cùm venerit mors, nihil in te repeeriat, quòd poſſit abolere. Curam autem præcipuam animæ impende, vt quæ excellentia prior eſt, non ſit cultu poſterior. *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur animæ verè ſuæ detrimentum patiatur? Nullum eſt lucrum, vbi ſalutis eſt damnum.*

CAPVT II.

Cupienti benè viuere, morum instructor eligendus est.

Qualis hic esse debeat. Officia discipuli.

NIhil magis necessarium incipienti seruire Deo, quàm vt se regi, & institui ab optimo præceptore sinat. Quis enim iter ignotum sine duce aggrediatur? Quis difficillimam artem ediscat sine magistro? Paucos numerabis, qui seipsos protulerint, qui sine vllius adiutorio ad virtutem exierint. Quid vniuersim fieri oporteat, & mandari absentibus potest, & posteris scribi. Quando autem, & quemadmodum quidpiam fieri debeat, ex longinquo nemo suadebit: cum rebus ipsis deliberandum est. Non potest Medicus per epistolam cibi, aut pharmaci tempus præscribere: vena tangenda est. Ita etiam in curandis animi morbis quædam sunt, quæ non nisi à præsente monstrantur. Paulus futurus Doctor gentium, postquàm conuersus à Christo fuit, missus est ad Ananiam, vt ab eo disceret viam vitæ. Durum & laboriosum negotium aggressus es, malignitatem naturæ vincere, cum spiritualibus nequitiis colluctari, & ad virtutem te ipsum per-

perducere, inter tot obstantia, & impedientia. Quare aliquem inuocare oportet, qui manum porrigat adiutricem, qui ostendat pericula, insidias detegat, & in ancipiti pugna iustruat ad victoriam. Sed dicis mihi. Quem inuocabo Virum fidelem, & sapientem, qui velit, & possit tibi prodesse: cuius reuerearis occursum, non reformides: qui non castiget errantem, sed emendet: cuius vita plus oculis, quàm auribus probetur. *Malè imperat, qui præcipit, & non facit.*

11. Eum elige adiutorem, qui nemini aduletur, qui se vulgi congressibus non inferat, qui nec diuitum conuiuia, nec Principum ædes frequentet, qui tale aliquid habeat in vita, quale Argentarius in pecunia: qui possit dicere: affer quamuis drachmam, ego eam discernam: affer quamuis affectionem, ego eam diiudicabo: qui, tanquam probatus medicus internas ægritudines dignoscat, qui apta præscribat remedia ad omnes animi morbos depellendos. Talis sit, qui subtili examine omnium spirituum instinctus discernere, inter virtutes, & vitia discrimen ponere, omnium moribus seruire sciat: qui omnes recessus, & secreta mentis tuæ solerti consideratione perscrutetur: qui ab omni vitioso affectu immunis, lu-

cro dumtaxat ſpirituali intentus ſit: qui in ſpiritu lenitatis errantem doceat, & alliciat : qui omnes diaboli verſutias , & ſtratagemata detegere, & eludere didicerit: cui denique non erubeſcas omnia mala tua pandere , omnia pectoris penetralia reſerare . Pars magna felicitatis tuæ erit, talem poſse reperire.

III. Cum eo libenter ſermonem habeas , quicquid prauæ propenſionis, quicquid morboſæ qualitatis in te eſt, quicquid delinquis , quicquid etiam boni facis, quicquid cælitus immiſſum tibi exiſtimas, prudenti eius diſcuſsioni committe . Sæpe illum deprecare , vt , ſi quem tibi notauerit turbulentum inhærere affectum , indicare ne grauetur : idque frequenter faciat , nec redarguendi verecundia impeditus vitia tua diſſimulet. Quod ſi negauerit ſe aliquid in te deprehendere cenſura dignum, ne te protinus credas inculpabilem euaſiſse . Tacet enim, aut timens odium tuum, aut deſperans emendationem . Tunc verò vrge, & inſta vehementiùs , & factis oſtende, quantùm proficere cupias . Incipe vitia apud illum deponere, ad eius præſcriptum mores exigere. Gaude fieri ab eo conuitium tuæ pravitati , ſemperque ab ipſo, vel ſanior redeas , vel ſanabilior ,

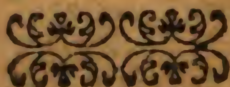
In-

Inter tot mala aliquid est, velle sanari.

IV. Hæc ſunt docentis, & diſcentis mutua officia: vt ille prodeſse velit, hic proficere. Ne ille proſit, vix quidpiam impedit, niſi diſcipuli refractarium ingenium, doctrinæ impatiens, & curationis incapax. Quidam enim innixi prudentiæ ſuæ, alterius ſequi ducatum detrectant. Hæc omnia, inquiunt, quæ tu doces, iam ſcio. Quid prodeſt aperta monſtrare? Plurimum. Interdùm enim ſcis, & non attendis. Non docet admonitio, ſed excitat memoriam, nec patitur elabi. Sæpe animus etiam aperta diſſimulat: ingerenda itaque illi rerum notiſſimarum notitia. Nam virtus erigitur cùm tacta eſt, & impulſa. Alios retrahit malus pudor, vitium puerile, & viro indignum. Alij, quaſi phrenetici, pertinaci ſilentio mala intus premunt, & Medico curationi intento indignantur. Suadet nimirùm hanc noxiam taciturnitatem tartareus hoſtis, ſperans perniciem afferre, quamdiu latet. Et corporis quidem vlcera, tametſi pudibunda, omnium oculis exponere, vt curentur, non erubeſcis; animæ verò carcinomata ſtudiosè tegis, ac ſi ea celare tollere ſit: cùm vix tamen fieri poſſit, quin vel te

repugnante ipsa se prodant. *Qui vulnus tegit, nunquam sanabitur*.

V. Nunquid Medicus iniuriam tibi facit, si tuum tibi morbum demonstrat, si periclitanti dicit: malè habes, febricitas: hodie tibi abstinendum à cibo est, hodie aqua potanda? Imò pro beneficio laudatur, gratiæ ei aguntur, & referuntur. Si quis autem dixerit; appetitiones tuæ æstuant, opiniones vanæ sunt, affectus immoderati: protinus exclamas: ò facinus ferro, & sanguine vindicandum! ò contumeliam nullo modo ferendam! Infelix! Quid tibi damni, aut mali infert tuæ salutis studiosus monitor, & instructor? Id scilicet, quod speculum deformi. Te talem tibi ostendit, qualis es. Corrige ergò quod ille arguit: compone mores, ablue sordes. Facilè potes, si volueris, omnium te oculis irreprehensibilem exhibere,

CAPVT III.

De purgatione à peccatis.

Exuendus erga illa affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficacius vitiorum remedium, quàm mortis, & æternitatis consideratio.

I. AB vltimo fine deuiat homo, cùm peccatum committit, quod est omnium malorum causa. Ab hoc semine nascitur quicquid cruciat: hoc veneno totus orbis inficitur. Latet illud, dum fit, sed cùm patratum fuerit, tunc intelliges quàm malum sit. Fuere, qui mortuorum corpora viuis iungerent, vt fœtore torquerentur. Similis est in peccantes animaduersio: alligatum est eis supplicium: non inueniunt quò euadant. Nisi aliquid patiaris, ne malum facias: plurimum patieris, quia fecisti. Vix concipitur praua actio, & iam puerpera est suæ pœnæ. Inde nata mors est, hinc succensa gehenna. Ab omnibus itaque flagitijs expianda conscientia, dolore, confessione, & satisfactione. Nec grauiora dumtaxat euitanda, sed minima quequè, & leuiora: quæ tametsi mortem non afferant, vires tamen sensim dissoluunt, & ad mortiferam

labem

labem diſponunt. Quid autem intereſt ad naufragium, vtrùm nauis vno fluctu operiatur: an guttatim ſubrepens aqua, & per incuriam ſpreta, ipſam impleat, & ſubmergat? Tantò maiorem maculam iſta inferunt moribus, quantò faciliùs poterant euitari. *Quò hoſtis debilior eſt, eò grauior tibi ignominia erit, ſi ab illo vincaris.*

II. Nunquam virtutes animo inſerere poteris, & te in priſtinum libertatis ſtatum aſſerere, niſi exuas omnem affectum erga peccata, quantumuis minima; ne corpore in Deſerto, animo ſis in Ægypto. Malè tecum agitur, ſi poſt dimiſſam iniuriam, poſt relictos turpes amores; adhuc malignis collocutionibus præſtas auditum, adhuc terrena ſpecie delectaris. Vitia autem, & praui habitus, qui, deleta culpa, in te remanent, tanquam peſſima peccati ſoboles radicitùs extirpari debent. Si ſolos ramos præcideris, ſeruata radix emerget, & noui ex ea ſuccreſcent ramuſculi iniquitatis. Dicis, te velle vitia exſcindere. Falſum eſt: non enim claudis vitijs oſtium, ſed opponis. Dicis, te offendi turpitudine vitæ tuæ. Hoc credo: quis enim non offenditur? Homines mali vitia ſua oderunt ſimul, & amant, atque etiam, dum perpetrant,

tiant, deteſtantur. Quid prodeſt verbis mala reijcere, factis amplecti? Nemo eſt tam profligatæ conſcientiæ, cui aliquando vitia ſua nauſeam non faciant, ſed cito cum illis in gratiam redunt. Qui autem verè conuerſus ad Deum eſt, ponit ſecurim ad radicem, & ipſas minutiſſimas vitiorum fibras eradicat. Tum memor fragilitatis ſuæ, omnes peccandi occaſiones ſtudioſiſſimè vitat: & ad quodlibet malæ rei obiectum timore concuſſus reſilit, & exhorreſcit.

III. Quid fruſtra tergiuerſaris, & præcipienti Deo vitiorum exterminationem, opponis naturæ infirmitatem? Nemo magis virium tuarum menſuram nouit, quàm, qui ipſas largitus eſt. Quare ergo non ſtatim obtemperas, cùm non commodum quæratur iubentis, ſed tua vtilitas? O cœcam, & ſceleratam temeritatem! Seruili nequitia in os Domini reclamare audes, & dicere, durum eſſe quod ille iubet: ac ſi mandata tibi impoſuerit, quæ ferre non poſſis: vt videatur præcipiendo non tam ſalutem tuam quæſiuiſſe, quàm pœnam. Hæc eſt nimirum humana peruerſitas, & male de Deo mereri, & laborem ſibi fingere in præcepto. Sed ſi volueris vires tuas experiri, videbis multò plura te poſſe, quàm putabas. Non quia difficilis eſt lu-

cta,

cta, non audes: sed quia non audes, difficilis illa videtur. Multa priùs tortori habita vsus vertit in risum. Incipe, nec te ipsum contemnas. *Non deserit Deus milites suos. Tantùm virium habebis, quantùm volueris.*

IV. Omnia vitia facilè vinces, si omnem tibi diem supremum diluxisse credideris. Quid est quod te alligat terræ? Quia nunquam cogitas citò ab ea exeundum esse. Transeunt quotidiè præter oculos tuos elata cadauera, quæ mortalitatis oblitum respicere cogunt ad mortem. Tu autem in media strage morientium, nihil minùs quàm mortem cogitas: & cùm nihil frequentius videas, nihil citiùs obliuisceris. Veniet tamen qui te reuelet dies, & ex contubernio olidi ventris educat. Discutietur ista caligo, & tunc in tenebris te vixisse cognosces, cùm lucem aspexeris. Produc, si potes, ex tot elapsis annis vel vnicum diem, integræ virtutis testem, qui non fuerit aliqua labe pollutus. Defloruit rudior ætas inter talos, & nuces: inter ineptias, & libidines adolescentia: inter scelera, & flagitia præceps iuuentus. Post omnes annos, qui à cunis ad canos defluxerunt, nihil iam superest nisi dolor, & praui fructus iniquitatis. Heu quales te apprehendent an-

gustiæ, cùm præterita pudori erunt, formidini futura! Quid tunc proderunt diuitiæ, tot partæ sudoribus, tot curis quesitæ? Quid carnis deliciæ, & probrosæ voluptates: quid inania dignitatum nomina: quid purpura, quid coronæ? O si daretur reuerti ad crepundia, & telam de nouo exordiri: quàm meliori textu omnia concinnares? sed intempestiua, illo fatali momento, hæc vota erunt. Si vis tempore vti, nunc incipe: & ea desere, quæ tunc velles deseruisse. *Minima res est, momentaneis renunciare, vt æterna consequaris.*

V. Quære, si lubet, ex morituro, de anteacta vita quid sentiat? vix vnum reperies, qui non longè diuersam proferat de opibus, dignitatibus, mundique vanitatibus sententiam, quam viuens habuerit. Tunc res omnes æquiori lance pensantur, suisque momentis æstimantur. Et illis quidem sera sapientia in exitu est: tibi verò plurimum proderit, si ex alieno errore tuum corrigere didiceris. Potes nunc tutò nauigare: quid expectas tempestatem? Potes te, rebus integris, subducere calamitati: cur te reseruas extremo periculo? Sera, dum mergeris, cautio est: sera prudentia, cùm iam perijsti. Tot maximi, & sanctissimi viri, relictis omnibus impedimen-

mentis, cùm ſibi, & mundo vale di- xiſſent, hoc vnum in extremam vſque ætatem egerunt, vt viuere, & mori ſcirent: plures tamen nondum ſe ſcire profeſſi, e vita abierunt. Adeo difficile eſt, hanc artem ediſcere. Tu autem in ſenectutem ſana differs conſilia, & inde vitam vis inchoare, quò pauci perduxerunt? *Stultitia magna est, tunc viuere incipere, cùm deſinendum eſt.*

VI. Quò te proijcis, incautus homo! ſic credis, & ſic viuis? vmbræ tranſitus eſt tempus tuum: punctum vita tua, & ſi quid minus puncto eſſe poteſt. Vix natus, deſinis eſse. Siſte vel vnum diem; horam dumtaxat, ne fluat inhibe, breuem moram tempori pone. Fruſtra conaris: nam te ſecum citiùs abripiet, quàm vt deſinat velociſsimè fluere, in tuum, rerumque omnium exitium. Et huic momento æternitatem poſtponis, quæ finem non habet? ò ſtultitiam, ò cæcitatem! Corpori perituro non ceſſas, quæ ad ipſum pertinent, comparare, & non eſt finis acquiſitionis tuæ: animæ verò, quæ nunquam moritur, nulla prouides bona in futurum, ac ſi tua non foret? languet corpus: omne diſcrimen ſubire paratus es, vt ſanetur: languet anima: & negligis, & non ſentis? Quando di-

dictum est tibi, nauiga, ne moriaris, & distulisti? Sume amarissimum pharmacum, & recusasti? Leuia Deus iubet, vt viuas in æternum, & non vis obedire? Si tibi lis foret, omnis cogitatio tua, omnis sermocinatio circa illam occuparetur: nec subsidia parare cessares, vt pro te Iudices sententiam ferrent: extremo autem iudicio imminente, e quo pendet æternitas, rides, nugaris, peccas, in æternum periturus? Ah! desine tandem insanire, & à vitijs emergens, sic forma quotidie animum, tanquam ad extremum ventum sit. Vera philosophia hæc est, quàm maximè fieri potest, hanc animam è corpore educere, & separare.

VIII. Hoc sit negotium tuum, hoc otium: hic labor, hæc quies, subducere te tempori, & immergere æternitati. Fixum semper, & immobile stat, quod in iura transijt æternitatis. Auarus Epulo aquæ stillam post tot secula adhuc petit, & perpetuò mugitu frustrà rogabit. Æternitas est duratio semper præsens, nunquam sine suspirio, & horrore nominanda: est rota, quæ semper voluitur: est iuge, interminatum, semperque inchoans principium. Seria eius cogitatio mundi delicijs miscet absynthia: lethalique mœrore attonitos

homines, ac veluti ſideratos, deijcit. Hæc animam rebellem domat, & curis inanibus indormiſcentem excitat ad virtutem: hæc famem, & ſitim condit: hæc omnem laborem facilem, iucundum omnem dolorem, omnem pœnam ſuauem, & breuem eſse perſuadet. Impleantur numericis notis ingentia cœli ſpatia, quacunque in immenſum protenduntur. Quis præter Deum poterit hanc propèmodùm infinitam numerorum ſeriem exprimere? Hi tamen numeri innumerabiles, nec initium quidem æternitatis ſunt. Tot anni, tot ſecula labantur, quot ſunt in illis vnitates, nondum aliquid de æternitate deceſsit. Nondum peruenerunt ad deſperatiſsimæ æternitatis initium infeliciſsimi mortales, qui perpetuò inferni incendio cruciantur. Ad hanc conſiderationem ſi non horreſcis, ſi vitam seriò non emendas, quouis ſaxo durior es.

CAPVT IV.

De Gula.

Eius mala, & remedia. Quæ ſint indicia deuictæ gulæ.

I. PRimum tibi certamen aduerſus gulæ vitium ineundum eſt, quæ

quæ pabulum cœteris ſubminiſtrat. Morti corporis, & animæ nos gula initiauit. Primi enim parentes noſtri pomi interdicti eſu omnes homines, antequam gignerent, peremerunt. Nunc eadem animarum hoſtes vtuntur, vt eneruato omni vigore, nos proterant, & conculcent. Hinc ſtupor, languor, & tædium: hinc ſcurrilitas, loquacitas, diſsolutio: hinc immunditia, rixæ, contentiones: hinc mentis hebetudo, deſtructio omnium virtutum. Hinc rei familiaris profuſio: hinc egeſtas: hinc longa morborum ſeries, & ipſa denique mors, grauiori ciborum ſarcina accelerata. Pauci ſunt infirmi, quos gula ad ægritudinem non adegerit. Nam ſi noxijs humoribus, ex nimio cibo, & potu congeſtis, careat corpus, tentari quidem à morbo, ſed non ſubigi poſſet. *Plures occidit gula, quàm gladius*.

II. O viliſsimam ventris ſeruitutem, ò inexplebilem cupiditatem! Modicum tibi corpus natura præbuit: vincis tamen vaſtiſsimorum, & edaciſsimorum animalium auiditatem. Taurus paucorum iugerum paſcuis impletur: vna ſylua plures nutrit elephantos: tibi anguſtus eſt orbis: non ſufficit ventri tuo, quicquid volat in aere, quicquid natat in vndis,

quicquid latet in ſyluis. Aſpice potentum culinas, & concurſantes inter tot ignes coquos: vide ſeruorum, & ancillarum ſudantem cohortem: vide ſtragem animalium, & natantia vino penuaria: obſerua quanta ſolicitudine argentum ordinant pueri: quanta arte diſponunt fercula, inferunt patinas, ſcindunt aues: quanta celeritate diſcurrunt ad miniſteria. Vix credes vnam eſſe domum, cui tot Conſulum, & Regnorum vina promuntur: cui menſæ tanto tumultu apparantur. Non præcipio, vt ſubtrahas ventri alimenta. Contumax eſt, non poteſt vinci, quotidiano indiget cibo. Verùm latet hic dolus, & ſubtiliſsimus concupiſcentiæ laqueus, quo ſæpè anima irretitur, obtentu neceſsitatis, negotiùm obumbrans voluptatis. Vis ſcire quàm paruo fames extinguatur? Te ipſum numera, metire corpus, ſtomachum conſule. Scies, non eſſe neceſſarium, quod menſuram excedit. *Naturæ pauca ſufficiunt, luxuriæ nihil.*

III. Fames non eſt ambitioſa: contenta deſinere, quo deſinat non quærit. Elapſo momentaneo palatij iudicio, non ſuauius ſapit pretioſum, quàm vile. Si eſuris, edendum eſt: ſi ſitis, bibendum. Sed vtrum panis plebeius ſit, an ſiligineus: vtrum aqua ex proximo

amne

amne excepta, an multa niue refrigerata, nihil pertinet ad naturam. Hoc vnum illa iubet, ſedari famem, ſitim extingui. Piſces è ſupero, inferoque mari, à fluuijs,& lacubus euocati, detractæ è cœlo aues, ereptæ è ſyluis feræ, diuerſa vini genera, & omnia Apicij condimenta infelicis luxuriæ tormenta ſunt. Epicurus ſobrium victum voluptatis gratia commendat: nihil eſt enim tam lautum, quod nauſea non reddat inſipidum. Nihil tam inſuaue, quod delicatum non faciat fames. Vis omnem cibi, & potus ſuperfluam curam abijcere? exitum ſpecta. Citò morieris, & corpus iſtud, tanta æpularùm varietate nutritum fœdis vermibus pabulum erit. Conſidera, quali conuiuio te eſcam præparas, & ſic carnem nutri, ne mentem opprimas. Cibo vtere, qui parabilis ſit, & vbique occurrens, nec patrimonio grauis, nec valetudini. Magna pars libertatis eſt, benè moratus venter, & patiens contumeliæ. Multa quàm ſuperuacua eſſent non intelleximus, niſi cum deeſſe cœperunt. *Eget corpus alimonia, non cupedijs, aut lautitijs.*

IV. Non eſt autem quòd te laudes, ſi contempſeris ſuperflua. Tunc laudabilis eris, cum contempſeris neceſſaria:

cum tibi persuaseris, sordidum panem ad victum: modicum vinum, & debile, vel aqua debilitatum, ad potum satis esse: cùm didiceris, herbas non tantùm pecori, sed homini quoque nasci. Tunc te admirabor, cùm solam necessitatem, ac virium reparationem, Deique gloriam, in cibo sumendo spectabis: cùm lautiores epulas, & magnatum conuiuia contempseris: cùm inuitus ad mensam accedes, sicque alimenta sumes, quemadmodum pharmacum ægroti: cùm voluptatem gustus, quia tolli non potest, compescere, & moderari studueris: cùm tibi molestum fuerit, quidpiam delicatius, valetudine exigente, accipere: cùm vera denique mentis, & corporis puritate imbutus fueris. *Non enim in corporis attenuatione probatio abstinentiæ sita est, sed in perfectione castitatis.*

CAPVT V.

De Luxuria.

Quàm turpe sit hoc vitium. Quàm facilis in id lapsus, & quomodo euitandus. Voluptas animi sectanda, quæ solida est.

1. NVllum vitium isto turpius: nullum, de quo magis erubescamus,

mus. Vel nudum ipſius nomen non carere ignominia edixit Apoſtolus, præcipiens, vt, quæ huiuſmodi ſunt, nec nominentur in nobis. Hinc ille pudor, quo ſolent ingenui, ac probi homines affici, ſi ſemel admiſsum aliquod immunditiæ peccatum alijs innotuiſſe ſuſpicentur. Hinc lubricos adoleſcentiæ errores quidam in ſecretiſſimo pœnitentiæ tribunali miniſtro Chriſti abſcondunt, æterna potiùs tormenta, cum æterno dedecore, ſubire poſt mortem eligentes, quàm imaginariam huius vitij infamiam in hac vita. Huic autem limo infixus vix emergit. Conclamata eſt eius ſalus, quem hæc lues infecit. Quid enim poſsunt ad hoc humanæ vires? *Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.*

II. Primum itaque huius morbi remedium, feruens ad Deum oratio eſt, vt ipſe te ſanet, & præſeruet, qui ſolus poteſt. Tum impuris cogitationibus reſiſtere in ipſo acceſsu oportet, ea celeritate, qua ignitum carbonem excutis à veſtimento. Væ tibi, ſi te ſemel dimiſeris ad aliquid, quantumuis minimum, in hoc genere deliberandum. Proxima deditioni eſt arx, cuius gubernator incipit cum hoſte miſcere colloquia. Omnis item præcidenda prauitatis occaſio ab otio, à gula, ab omni ſpecie impura, à malo-

lorum conuictu , & societate : nec quidquam in hac lucta negligendum. Sunt etiam in iustis quædam huius vitij reliquiæ omninò extirpandæ : est latens quidam serpentis sibilus : sunt quædam affectiunculæ , quæ tametsi malæ non sint , sunt tamen principia peccatis præludentia , quibus sensim sine sensu fascinata mens, nisi statim abrumpas , adhærebit. *Nunquam magnus eris , si hæc minima spreueris . Magna à prauis intium sumunt.*

III. Ante omnia cauendum, ne te nimia tui fiducia decipiat. Quisquis non timuit, iam lapsus est. Quot, & quales viri post confessiones, & victorias : post signa, & magnalia , incauto fœminæ aspectu , corruerunt ? Non affero hic Samsonis , Dauidis , & Salomonis toties decantata exempla . Sunt alia recentiora , & quotidiana. Et vt desint aliena , habes tu ipse in te, vndè erubescas, vnde discas, non altum sapere , sed timere. Nonne extremæ dementiæ est, inter tot omnium ætatum, & gentium documenta adhuc aliquid audere, & non vitare discrimen ? Sed hæc est semper humanæ peruicaciæ incredulitas , vt nunquam credat alios cecidisse , nisi, & se viderit interire . Facta est mulier à Deo adiutrix viri : sed do-

lo ſerpentis perſonam ſumpſit hoſtilem. Nihil in illa, niſi quod feriat, quod vrat, quod interficiat. Nulla eſt hyæna, nullus baſiliſcus, qui cum illius voce, & oculis conferri poſsit. Ah! fuge eius aſpectum: fuge colloquium, quicunque tuam optas ſalutem. Suum morem illa retinet, ſemper hominem expellit è Paradiſo.

I V. Familiare hìc eſt, multas prætexere excuſationes neceſsitatis, conſuetudinis, puræ intentionis: Sed latitant ſub ſpecie boni ingentia mala. Inde enim proſiliunt nocituræ libertates, incauta colloquia, geſtus leuiores, modeſtiæ neglectus, crebra munûſcula, & quædam hilaritudines, quibus paulatim deponitur pudor, & tota demum exuitur verecundia. Creſcunt hæc per interualla: & qui rubore ſuffuſus, ad ſola mulierum veſtigia horreſcebat, iam vultu conſtanti laſciuientes oculos, nudatumque pectus intuetur: & blando intus operante veneno, priùs damna patitur, quàm periculum ſenſerit. Sic paulatim rationis oculus caligare incipit, poſtea obcœcatur. Sic anima cœlo nata affigitur humi, immemor Dei, immemor ſui; donec flamma concupiſcentiæ ſemper duraturo incendio abſorbeatur. O miſeri, quorum fœdæ, & momenta-

neæ

neæ voluptates tam luctuoſo exitu terminantur! omnes puto Sardonicis herbis ſaturos eſſe, moriuntur, & rident.

V. Quid quæris ſtultus homo, inops proprij conſilij, alieni deſertor? Voluptates? Deus cœlo æternas repoſuit. Vis huius ſeculi fallaces, & excludi æternis? Vbi ratio, vbi prudentia? Cœlum intuere, & omnes eius beatiſſimos ciues. Olim panem cum cinere, potum cum fletu miſcebant. Vidiſſes eos in mundo anguſtijs vndique oppreſſos, ſordibus obſcuratos, ſemper lacrymis madidos, ſemper vigiles in oratione, extra omnem mundi lætitiam poſitos. Viam ſibi ad Cœlum equuleis, gladijs, & crucibus fecerunt. Reſpice, infernum, & deſperatam damnatorum turbam, ignibus, tenebriſque perpetuis, ſepultam. Hi falſa mundi gaudia, carniſque delicias, & luxum olim amplexi: nunc ſerò cognoſcunt quantùm ſibi nocuerint voluptates. Hæc ſedulò contemplare, & ſi credis, exhorreſce. *Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.*

VI. Quod ſi etiam in hac vita placet voluptas, cur non magis ſolida, vera, impolluta, immutabilis, quæ ex animo benè compoſito venit, vt de tuo teipſum oblectes? Carnis voluptas mollis eſt, caduca, fucata, ſem-

per

per mero, & vnguento madens, & timens publicari. Eius ſtatio fornices, popinæ, & loca cenſorem metuentia. Si foris nitet, introrſus miſera eſt. Cùm incipit, tum extinguitur, & in ipſo ſui vſu perit. Voluptas verò animi tranquilla, exceſſa, inuicta, ſemper ſecura, & ſtabilis, nec ſatietatem habet, nec pœnitentiam. Nullus eam pudor comitatur, nullus ſequitur mœror, nec ſuum vnquam poſſeſſorem deſtituit. Hac ſi frui deſideras, omnes carnis illecebræ vincendæ ſunt. *Vera enim voluptas eſt, omnem contemnere voluptatem.*

CAPVT VI.

De Auaritia.

Malitia eius perſtringitur. Collatio pauperis, & diuitis. Opum fallacia, & vanitas.

I. HÆc eſt Auaritiæ peſſima fraus, quam prænoſcere debes, ne decipiaris: occultat ſe, nec vllum reperies, qui ſe auarum confiteatur. Ille diuitias congregat, vt ſibi, & liberis proſpiciat: hic, vt pauperum indigentiæ conſulat: alius, vt redimat, pijs operibus, peccata ſua. Sed congeſtum aurum nemo iſtorum erogat: imò noua ſem-

ſemper quæruntur, quæ addantur aceruo: & dum quærendo teritur tempus, elabitur vita, cui opes quærebantur. Vt ægrorum ſitim aqua non ſedat, quam ſitibundus placido amne fluentem videt,& agitat manu: niſi os admoueat, & gelidos hauriat latices: Ita Auarus nulla re ſatiari poteſt, quia menti eius, in qua reſidet Auaritià, theſauri, & pecuniæ non poſſunt illabi. *Animam Deo capacem ſolus Deus implere poteſt.*

II. Congeratur in te, Auare, quicquid omnes locupletes poſſederunt: vltra Salomonis opulentiam fortuna te prouehat: terram marmoribus, auro parietes, gemmis laquearia abſcondas. Non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare diuitias. Accedant ſtatuæ, & picturæ, & quicquid ars luxui ſeruiens elaborauit: maiora cupere ab his diſces. Naturalia deſideria finem habent: ex falſa opinione naſcentia infinita ſunt. Quid refert quantùm tibi in arca, quantùm in horreis lateat, ſi non computas acquiſita, ſed acquirenda? Toto eget mundo, cuius non explet mundus cupiditatem. Atque vtinam conſiderares, quanta ſecum mala diuitiæ afferant, quanta auferant bona! Inuenires procul dubio quàm vera ſit Apoſtoli ſententia: *Radix omnium malorum eſt cupiditas*

Inde

Inde germinant fraudes, inde consurgunt bella: hinc periuria, hinc proditiones oriuntur. Tolle auaritiam, & non est discordia: desinat auaritia, & cessat ambitio. Hæc terram latronibus complet, mare Piratis, vrbes tumultibus, domos insidijs, forum iniustitia. Quædam nimirùm societas, penè etiam nominis, est vitijs, & diuitijs.

III. Confer, si placet, inter se pauperem, & diuitem: cerne vultum vtriusque. Hic plenus sollicitudinum, tetrica facie, tristitiam animi prodit: ille serena fronte sincerum mentis gaudium ostendit. Huius, inter ærumnas cor exedentes, bracteata felicitas est: illius mens mœroris vacua internæ pacis iucunditate perfruitur. Hic quærendi cupiditate anxius, amittendi metu miserrimus, ad omnes fortunæ iniurias expositus, quò plus habet, plus cupit. Ille in paupertate ditissimus, optat quod satis est, nihil timens, quia nihil habet quod sibi adhæreat, quod sibi eripi possit. Quàm lætos dies ducit pauper, quàm placidas noctes! Diues autem, æger animi, morbum suum, quocunque pergit, secum trahit, spinis vndique circumseptus. *Sed lethalis est sopor, qui non sentit aculeos.*

IV. Audi, miser, cuius inexplebilis auaritia est. Omnibus licèt locis

tecta

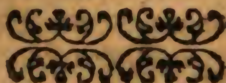
tecta tua resplendeant : licèt immensos pecuniarum aceruos possideas : quamuis vltra mare latifundia tua extendantur : veniet tamen, veniet dies ab æterno statuta, qua hæc omnia simul cum vita amaro, & inuito animo deseres. Abibunt, peribunt hæc omnia, propter quæ pereundum tibi erit. Tunc demum intelliges quàm contemnenda mireris, si millimus pueris, quibus omne ludicrum in pretio est. Illos reperti in littore calculi leues, & aliquid varietatis habentes delectant : tu circa auri glebas, splendidosque lapillos insanis ; carius ineptus. Non dico, vt diuitias non habeas, si te Deus diuitem fecit : sed vt habeas nulli detractas, sine cuiusquam iniuria partas, sine sordidis quæstibus, sine sollicitudine, & superflua cura. In domum illas, non in animum recipias, paratus his carere, cùm Deus voluerit. Ille verè locuples est, qui diuitijs non eget. Ne expectes, vt fur, vel casus eripiant tibi, quæ possides : occupa tu eorum vices, & aufer tibi ipsi, animo circa extoriora indifferenti, quicquid alij auferre possunt. *Tuus eris, si hæc tua non erunt.*

V. Disce à te remouere pompam, & cultum victùmque tuum, non ad exempla compone, sed vt Christiani sua-

ſuadent mores. Poteſt paupertas ſe in diuitias conuertere aduocata frugalitate, exiguum natura deſiderat, non eſurire, non ſitire, non algere. Potes habitare ſine marmorario fabro, potes veſtiri ſine commercio Serum. An non ſitim extinguit poculum, niſi gemmeum, aut cryſtallinum ſit, quo ſimul bibas, & timeas? Gladius non ſcindet panem, niſi ebur, & margaritæ in capulo niteant? Peluis fictilis non excipiet manuum ſordes? Nec lumen lucerna miniſtrabit, niſi ſit aurificis opus? Auro ſeruit, qui ſe auro ornari putat. Quàm vtiliùs foret veras amare diuitias, quæ hominem meliorem faciunt, quas nulla fortunæ iniquitas, nec ipſa mors auferre poteſt? Quid pauperiem times, integrum regnum ferens in corde? Regnum Dei intra te eſt. Abſit, vt aliud bonum quæras. Quære bonum tuum. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus*. Hic tibi poſſeſſio, & regnum ſit, in quo ſunt omnia bona, omnes theſauri. *Cui Deus totum eſt, huic mundus nihil eſt*.

VI. Quicquid nitidum, quicquid magnum in mundo apparet inane eſt, fictitium eſt, nihil eſt. Quid miraris cùm vides hominem auro, & purpura indutum, & magna ſeruorum caterua ſtipatum? Pompa eſt. Oſtenduntur hæc omnia, non poſſidentur: & dum

& dum placent, transeunt. Non capio huius rei fidem à Lycæo, vel à Porticu, non à cruce Christi, non ab æterna Dei sapientia: sed ab ipso mundo, ab ipsis vanitatum mancipijs. Audi Amanum, opibus, potentia, honoribus super omnes tunc mortales eximium. Conuocat auditores, & coacto cœtu omnia nihil esse pronunciat. *Nihil*, inquit, *me habere puto*, & caussam adiecit: *Quamdiù videro Mardochæum sedentem ante fores Regias*. O ludibria, ò cæcitatem! Sæpè legi, & audiui omnia nihil esse collata cum bonis, quæ virtus parit, quæ nutrit æternitas: sed vehementiùs depressa sunt: coram nihil visa sunt nihil. Nihil igitur facis, si nihil spernis. Spernendum est aliquid quod in te sit, quod aliquid sit. Comprimenda cupiditas, ac veluti sub vinculis habenda: vt assuescas colere paupertatem, & vsu rerum res ipsas metiri. *Facilè autem contemnes omnia, si semper cogites te moriturum.*

CAPVT VII.

De Ira.

Character irati. Effectus, causæ, & remedia iræ.

I. IRascor iræ. Sola hæc ira iusta est aduersus monstrum rabidum, & execrabile: aduersus affectum maximè implacidum, & turbulentum: qui si semel inuaserit hominem, vix in eo humanæ naturæ vestigia relinquit. Ira breuis insania est, sui impotens: armorum, sanguinis, & suppliciorum auida: decoris oblita, necessitudinum immemor, in ipsa irruens tela, vt alteri noceat: ruinis simillima, quæ super id quod oppresserunt franguntur. Linquit decor omnis iratos. Flagrant, & micant oculi, tumescunt venæ, horrent capilli, quatiuntur labia, strident dentes, spumant ora, rabida vocis eruptio colla distendit. Non est vllius affectus facies turbatior. Fœdatur vultus, contrahitur frons, nutat caput, vacillant pedes, agitantur manus, & totum corpus indecora iactatione huc illud circumfertur. Adijce minaces gestus, complosas manus, pulsatam humum, percussum pectus, euulsos crines, scissa vestimenta, &

ſanguinem ab imis præcordijs exſtuantem. Qualem putas intra eſse animum, cuius extra imago tam fœda? Qualia poetæ inferni monſtra finxere ignibus ardentia, ſuccincta ſerpentibus, diroque mugitu perſtrepentia: talis eſt irati habitus turpis, cruentus, æſtuans, crudelis, & in ferinam rabiem degenerans. Cætera vitia licet abſcondere, & in abdito alere: ira ſe profert, & in faciem exit, ac velut ignis omnia corripit: quantoque ſtudioſiùs eam tegere conaris, eò amplius efferueſcit. *Modi neſcius eſt, nec frœnum patitur, quem ira poſsedit.*

II. Reliqua item vitia certis quibuſdam finibus coercentur: iræ nihil intactum, nihil eſt inacceſſum: cœlum ipſum petimus iracundia. Hinc blaſphemiæ, hinc querimoniæ aduerſus Deum: hinc de eius prouidentia motæ ab impijs controuerſiæ. Nec his dumtaxat iraſcimur, à quibus nos læſos exiſtimamus, ſed futuræ etiam iniuriæ, cogitatione offendimur: & qui facturus eſse iniuriam, falſa plerumque imaginatione, creditur, iam fecit: adeo ingenioſi in vitijs ſumus. Sæpè neſcimus quibus iraſcimur, iraſcimur tamen: & ſi alius deſit, in quo impetus ille frangatur, contra nos ipſos excandeſcimus. Vt verò ſcias

non

non ex ſola iniuria naſci hunc affe-ctum, iræ etiam noſtræ ſentiunt ra-biem, qui nec offendere nos poſsunt, nec contumelia afficere. Sic veſtimen-ta ſæpe ſcindimus, vaſa proijcimus, frangimus calamum, laceramus car-tam, cùm his vti, ex animi ſententia non valemus. Sic in furorem ſæpe nos agit, aut obuerſatus calix, aut menſa negligentiùs poſita, aut parùm agilis puer, aut tracti ſubſellij ſtridor, & alia multa, quæ iram noſtram, nec me-ruerunt, nec ſentiunt. Sic refracta-rius equus, & contumax, ſic canis ob-latrans, & perſtrepentes auiculæ: ſic importunus muſcarum volatus, aut culicum morſus bilem concitant, & impatientiæ noſtræ pœnas luunt. Vi-de quàm demens ſis A rebus ſenſu carentibus, & a brutis animantibus exigis pœnas, quibus par eſset tuam potiùs inſaniam caſtigare.

III. Quòd ſi libeat iræ damna, & effectus intueri, nulla peſtis humano generi pluris ſtetit. Videbis cædes, & vrbium clades, & totarum exitia gen-tium. Videbis peſtilentiam manuſa-ctam, & magnam occiſorum ſtruem, fuſique ſanguinis riuos flumina infi-cientes. Aſpice nobiliſſimarum ciui-tatum fundamenta vix notabilia, has ira deiecit. Aſpice ſolitudines ſine habitatore deſertas, has ira exhau-

sit. Aspice incendia domos concremantia, violatos fontes venenis, extinctas familias: hæc scelera ira patrauit. Ferarum conuentum dixeris, non hominum, nisi quod illæ inter se placidæ sunt, hi mutua laceratione se perimunt. Accedit huic vitio hæc pernicies, quòd hominem exuit similitudine Dei, cuius opera tranquilla sunt: mentem obcœcat, ne verum videat, ne aliorum monitis obsequatur: omnes animæ facultates turbat, & peruertit. Cùmque pessimè totum hominem afficiat, vix illi tamen vlla turpitudo inesse creditur, adeò vulgus gloriosum existimat irasci. Sed præstat ad remedia accedere, quibus hæc praua affectio, si non tolli omninò, rationis saltem imperio subijci, & ad salutarem modum cogi possit.

IV. Ante omnia optimum est primum iræ irritamentum protinus spernere, & ipsis repugnare principijs: nam si cœperit ferre transuersum, difficilis ad salutem recursus est. Faciet quantùm volet, non quantùm permiseris. Cùm hostis portis se intulit, modum à captiuo non accipit. Faciliùs enim est non admittere perniciosa, quàm admissa moderari. Pars superior mundi, & ordinatior, ac propinqua sideribus, nec

in

tin nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, sed caret omni tumultu: inferiora sunt quæ fulminant. Ita animus sublimis, quietus semper, & compositus, ac in statione tranquilla collocatus, intra se mala premit, quibus ira contrahitur, & verbis suis minimum libertatis permittit: scit enim, cùm iratus fuerit, mala non tolli: sed fieri grauiora. Sicut aues, dum viscum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt: sic omnis indignatio in tormentum suum proficit. Plus nocet ira, quàm iniuria. Qui irascitur, se ab alio contemptum putat: verus autem æstimator sui non vindicat, quia non sentit. Vltio confessio doloris est. *Non est magnus animus, qui repetit mordentem.*

V. Audita voce maledicentis statim animaduertendum, non quid illum audire, sed quid te deceat loqui. Non tantùm licere debet alienæ peruersitati, vt serenitatem tuam obducat. Deus, qui omnia potest, tot improbos homines suffert, tu cœteris deterior, vnum ferre non poteris? Ridiculum est te non corrigere malitiam tuam, quod potes: aliorum velle tollere, quod non potes. Si tot peccatorum reus es, quicquid pateris nihil est comparatio-

ne gehennæ, quam mereris. Quis es tu, cuius aures lædi nefas sit? Seipsum offendit, quia peccat, qui facit iniuriam: tibi enim quid accidit? id quod ab æterno decretum est pro tua salute. Audi quid dicat Deus. *Si dimiseritis, & ego dimittam vobis.* Ad hoc tonitru si non expergisceris, non dormis, sed mortuus es. *Danda est alienis vitijs venia, vt tuis impetres.*

VI. Tollenda ex animo suspicio ad fallacissimum iræ incitamentum. Ille me parùm humanè salutauit: ille inchoatum sermonem, suo abrupit: illius vultus auersior visus est. Nec deerunt suspicioni argumenta, & coniecturæ, cùm semper ad malum creduli simus. Maior iniuriæ pars constat vitio interpretantis. Quare simplicitas necessaria est, & benigna rerum æstimatio. Age contra te absentis causam, sitque tibi hoc vitium suspectum, quod, quæ inuiti audimus, libenter credimus: & antequam iudicemus, irascimur. Dandum semper est tempus: veritatem dies aperit. De paruula summa iudicaturo, res tibi sine teste non probaretur: amicum verò condemnas, antequam audias? Rebus quæ referuntur statim fidem adhibere, imprudentis hominis est. Multi mentiuntur, vt decipiant: multi

quia

quia decepti ſunt. Qui aliquid clam dicit, penè non dicit. Quid iniquius, quam ſecretò credere, palam iraſci? Denique non expedit omnia videre, omnia audire. *Non accipit iniuriam qui neſcit.*

VII. Cùm ſcis aliquem malè loqui de te, interroga conſcientiam tuam, an ipſe priùs de illo loquutus ſis. Tum cogita de quam multis loquaris. Faciet te moderatiorem reſpectus tui, ſi te ipſum conſulueris. Nam cur alienæ luxuriæ non ignoſcis, qui nihil tuæ negaſti? cur mendacia perſequeris, ipſe periurus? cur ipſe perfidus, fidei acerrimus exactor es? cur tibi licentiam in alios permittis, in te non vis? Succurrat non tantum quid patiaris, ſed quid feceris. Quicquid in alio reprehendis, inuenies in ſinu tuo. Omnes mali ſumus, communi vitio danda eſt venia. Et ſi nihil tale feciſti, at potes facere. *Qui ſtat, videat ne cadat.*

VIII. Quid noui fit, ſi inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, ſeruus peccat? Hæc omnia ita conſueta ſunt, vt roſa vere, fructus æſtate. Sicut properanti per frequentia vrbis loca alicubi labi neceſſe eſt, alicubi retineri, alicubi reſpergi: ita in hoc vitæ actu diſſipato, & vago multæ incidunt quærelæ, multa impedi-

dimenta: Cur indignaris à viro malo iniuriam paſsus? Quod ſuum erat fecit. Tu verò, ſi bonus es, boni viri munus exerce: cura, vt illum bonum facias: Hoc autem non fit vltione, ſed patientia, & beneficijs: & ſi non bonum, ſaltem beneuolum reddes: ſi neutrum, te proculdubio meliorem efficies. Ille detraxit de fama tua, grauiter tibi infenſus eſt. Quid hic tu? Non credo. Si quid dixit, errore deceptus dixit, mente non mala, zelo bono: prodeſſe voluit, aut certè læſus à me fuit. Non eſt iniuria pati, quod prior feceris. Verè illam culpam admiſi, reus ſum: æquum eſt iuſtitiæ cedere. At gratis impugnor, & ſine culpa. Quid inde? Chriſtum imitabor, & dicam cum Propheta, *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti*. Aliena dicta, aut facta tibi mala non erunt, etſi reuera mala ſint, niſi malè eis vtaris. *Talia ſunt, qualis vſus eorum*.

IX. Quæ eſt cauſa offenſionis? Opinio. Tolle damni opinionem, & nihil nocebit tibi. Nulla res attingit, aut mouet animum, aut ad ipſum intrat: ſolus ipſe ſe ipſum mouet, & quale tulerit iudicium, talia fiunt ea quæ accidunt. Nihil te lædet, niſi tu te ipſum læſeris. At malus eſt, inquis, qui me perſequitur, Expecta: dabit, alte-

alteri pœnas, quas debet tibi, & iam sibi dedit, quia peccauit. At ratione præditus est, quare non emendat se? Et tu qui, ratione præditus es, cur non corrigis impatientiam tuam? cur non vincis in bono malum? Aliena vitia in oculis habes: à tergo tua sunt. Sed age, quisquis es, cui dulce videtur vlcisci: datur tibi optatæ vltionis facultas: cum hac tamen iustissima lege, vt à maiori incipias. Ordo iniuriæ præscribat vltionem. Grauiorem omnium hostem iram tuam habes, hæc plus te offendit: ab ista auspicare vindictam. Non sunt quærendi in platea aduersarij, dum infensior domi latet. Plato iratus in seruum, manum, quam percussurus sustulerat, suspendit dicens: Cæderem, nisi irascerer. Priùs voluit iracundiam flagellare, quàm seruum: digniorem flagris existimans dominum irascentem, quàm seruum negligentem. *Quò quisque honestior est, eò fortiùs iram comprimit.*

X. Iudices, & qui præsunt populis, iram interdum ostendere debent, ac etiam exhibere: ita tamen, vt rationem non præueniat, sed quasi ancilla subsequatur. Corrigendus est qui peccat, & castigandus, sed sine ira. Si vir bonus irasci turpiter factis debet, omnis illi per iracundiam vita

tran-

transibit ? Quod enim momentum erit, quo non videat improbanda? Deficiet, si toties à se iram, quoties causa poscet, exegerit. Placidus itaque, & æquus errantibus, talem affectum erga, illos habebit, qualem medicus erga phreneticos. Sicut non commoueris ob algores, & feruores, qui à tempestatibus suas vices obeuntibus inducuntur: ita nec irasci debes propter iniurias, quas improbi homines pro sua natura inferre solent. Ægri intemperantes sunt, in quibus nihil est sani. Satis acerba erga contumeliosum vindicta est, nullam petere ab eo vindictam. Ille lædit, vt doleas: si tu non doles, ipse dolebit videns ereptam sibi contumeliæ voluptatem: adeò fructus iniuriæ in sensu, & indignatione patientis positus est. Conuicia, si irascere, agnita videntur, spreta exolescunt. At turpe est, inquis, contemni, læsumque honorem non reparare. Imò turpe est timere contemni: non enim hoc timet, nisi qui contemni dignus est. Non respicit sapiens quid homines turpe iudicent: nihil illi turpe nisi peccatum. Contemnor, ait, ab aliquo? Ipse viderit. Ego curabo, ne quid contemptu dignum agam, aut loquar. Odit me aliquis? Viderit. Ego omnibus ero placidus, & benignus. Sic inuicta pa-

tien-

tientia improborum malitiam supe-
at, & fatigat, Deumque imitatur,
ui ignoscit, qui patientissimus est,
q scelera nostra suis beneficijs vincit.
& *aioris animi est non agnoscere iniu-*
M , quàm ignoscere.
riam

CAPVT VIII.

De Inuidia, & Acedia.

Vtriusque descriptio, & curatio.

I. INuidia sui vindex priùs in propria sæuit viscera, quàm in proximi bona. Alia vitia vltrix pœna à tergo sequitur, huic etiam præire solet: Inuidus enim alienam felicitatem suum facit tormentum, & de vicini pinguedine ipse macrescit. Simul peccat, & plectitur, quem hæc pestis inuasit. Cætera vitia certo alicui bono contraria sunt: hoc omnium bonorum inimicum est, omnium rerum naturam peruertit. Aduersatur diuinæ bonitati, cui proprium est omnia bona sua communicare: aduersatur statui Beatorum, qui aliorum felicitate vt sua potiuntur: aduersatur Christianæ charitati, quæ de bonis etiam inimicorum lætatur: aduersatur denique legi naturæ, quæ non omnia bona

nostra

noſtra alijs etiam optare iubet. Sicut oculus eo morbo affectus, quem Ophthalmiam Medici vocant, ſplendidis omnibus offenditur: ita inuidus aliorum virtute, & claritate cruciatur. *Inuidia dicitur, quia alterius excellentiam nimis videt.*

II. Inuidet Satam, ſed hominibus, ſociorum nemini: tu verò homo cùm ſis, hominibus inuides, quod nec Diabolus quidem facit. Hoc autem animi puſilli eſt, & proprio iudicio ſe ad infima abijcientis: neque enim alteri inuideres, niſi eum meliorem te, & ſuperiorem arbitrareris. Vis inuidia carere? Sperne huius mundi fugacia bona, & dilige æterna, Amor æternitatis mors inuidiæ eſt. Non poteſt mortalia bona alijs inuidere, qui ſola ſempiterna concupiſcit; Quis vnquam Princeps ſutori inuidit, aut ſarcinatori artium ſuarum vilia ſeruitia? Non ſe demittit ad hæc infima mens ſublimioribus occupata. Nonne ſatis eſt proprijs malis angi, quæ tam multa ſunt, niſi, & aliena bona te torqueant? Nunquam eris felix, ſi te cruciat felicior. An putas bona, quæ inuides, alteri erepta ad te poſſe transferri? Habet proximus tuus diuitias, floret ſcientia, ſupereminet dignitate. Hæc omnia tua erunt, ſi ipſum amaueris. *Plurimi &*

abun-

abundant bonis, qui amat aliena.

III. Iungo Inuidiæ Acediam, quia vtraque tristitia est: illa de alieno bono, hæc de proprio. Vtraque ad pusillos spectat; nam *Paruulum occidit Inuidia:* & Acedia vitium est languentis animi, bonorumque spiritualium tædio laborantis, qui rei magnitudine, ac difficultate deterritus, nihil vnquam homine dignum aggrediatur. *Vult, & non vult piger:* semper varius, & incostans, sibi grauis, alijs molestus, & continuo sui tædio pœnæ incubans suæ. Similis est trocho, qui in orbem quidem agitatur, sed non progreditur: atque ita per flagri vim mouetur, vt tamen semper insistat. Voluisse eum aliquid deprehendes, sed non fecisse. Omnis eius operatio insipida, & instar repentis aquæ vomitum prouocans, non hominibus tantùm, sed, & ipsi Deo. Frustra igitur salutem speras, nisi excusso torpore generosos assumas spiritus, & acrioribus stimulis ad magna te cogas. Vt auis ad volatum, ita homo nascitur ad laborem. Et vt desint labores pro Deo assumpti, satis cuique pœnarum imponit mundus. Quantùm ille laborat, vt diuitias consequatur? Quantùm ille patitur, vt ad optatam perueniat dignitatem? Magno vitia coluntur. Quod si fuga-

cia bona tanto ſudore mercaris, cur non parem adhibes diligentiam ad feliciſſimam æternitatem comparandam? Ah pudeat ſegnem eſſe in re tanti momenti. Breuiſſimus labor eſt, merces æterna. Nihil eſt tam arduum, & tam difficile, quod mens humana, Deo duce, non vincat. Fortiter aude, & difficultatum ſpectra diſparebunt. Quicquid ſibi animus imperauit, obtinuit. *Age quod potes, omnia poteris. Adiuuat facientem Deus.*

CAPVT IX.

De ſuperbia, Ambitione, & Inani gloria.

Icon ſuperbi. Dignitatum vanitas, & pericula. Tumoris, & alexipharmaca.

I. SVperbia, Ambitio, & Inanis gloria cognata ſunt vitia, è quibus tanquam Oceano omnium malorum flumina oriuntur. Nam cùm ſibi pro fine propriam excellentiam propoſuit homo, hùc omnia dirigit, ſpreto Dei cultu, neglecta hominum reuerentia. Et ſi illi aditus ad gloriam non patet, niſi per ſcelera: per ſcelera ad gloriam ibit, viamque ſibi ad prætenſum decus aperiet, per dolos, & fraudes, proximique ruinam, & cœ-

dem. Superbus Deo odibilis, humano generi intolerabilis, omnia ſtudia, & opera ſua ad captandam hominum laudem inflectit. Se gradu potiori dignum putat, ſibique in illo maximè complacet. Maiora viribus temerè aggreditur, omnibus negotijs ſe vltro ingerit, ſe ipſum impudenter extollit, cæteros aſpernatur. Callidè ſimulat humilitatem, vtà ſe remoueat ambitionis ſuſpicionem. De gradu deiectus, omnia quærelis implet, ſuſcitatque rixas, & odia. Erga inferiores ferum ſe, & truculentum exhibet: erga ſuperiores aſſentator eſt, quouis mancipio timidior, & obſequentior. Bona, ſi quæ habet, non Deo, vt par eſt: ſed ſibi arroganter attribuit. Affectat in omnibus videri, deque rebus altiſſimis, quas ignorat, quaſi ex propria experientia ſubtiliter diſſerit. Aliorum facta curioſè inquirit, temerè iudicat, ſeuerè damnat: auget vitia, laudem imminuit. In ſermone, & inceſſu faſtum quendam præſefert, aliorumque contemptum. Odit correctionem; reſpuit conſilia, monitis non acquieſcit. Bona ſibi opinatur adeſſe, quibus caret: & quæ habet multo maiora ſibi fingit, quàm ſint. Ideò indignatur, & ad peſſima quæque flagitia ſe deijcit, ſi cæteris tanquam dignior non præferatur, ſi

ſe, & ſua negligi ſuſpicetur. Fluctuat cor eius perpetuis motibus; quia cùm honor, quem cupit, in aliena ſit poteſtate, neceſſe eſt illum turbidis affectibus continuò agitari. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.*

II. Pone in ſtatera, ſi ſapis, & compara cùm minima æternæ felicitatis particula quæcunque tibi optanda in hoc ſeculo videntur, regna, imperia, orbem denique totum: excutiet illa, ſuo pondere, mundum vniuerſum cùm pompis ſuis, tanquam folium, quod vento rapitur. Erige te ergò ad æterna, & te dignum fac cœlo, cui natus es. Excute ſuperbas tuæ excellentiæ cogitationes, & te veris bonis metire. Si te Cæſar adoptaſſet in filium; quis ferret ſupercilium tuum? Nunc autem Dei filius es, Chriſti ſanguine redemptus. Cur non cogitas originem tuam? Cur te abijcis ad terrena, tuo genere prorſus indigna? Ad Cœli, & ſiderum dominatum te vocat Pater: ad poſseſſionem ſemper duraturam. Hic ingentes ſume animos, hac promiſſione extollere, ab hoc Patre nobilitatem tuam iacta, ad eius ſimilitudinem mores tuos compone. *Hæc eſt via, quà ad veram gloriam perducit.*

III. Quid ſint ſceptra, quid coronæ? Fulgidæ compedes, & clara miſeria,

ſeria, quæ ſi plenè hominibus nota eſſet, nunquam de ſolio litigarent. Plura eſſent regna, quàm reges. Magna ſeruitus eſt magna fortuna. Iſti, quos vulgus beatos cenſet, longè aliter de ſe ſentiunt: nam grauior ipſis incumbit felicitas, quæ graues illos populo reddit. Tunc laudant otium lene, & ſui iuris. Tunc odio eſt illis fulgor, quem priùs admirabantur. Tunc attoniti, & trementes de terrenorum vanitate philoſophantur. Tunc mortem formidant, & tremendum Dei iudicium, ante cuius conſpectum nihil proderit tanto ſtudio quæſita dignitas, tot parta ſudoribus, & empta ſanguine. Sic igitur viue, vt ſecurum te inueniat illud tribunal. *Qui nunc humiliatur, tunc exaltabitur.*

IV. Inſanis, ſi te putas adepta dignitate ſecurum, & quietum fore. Quod olim licuit, iam non licebit: minor licentia in magnis eſt. Quò altior fueris, eò magis vitia tua apparebunt. Non latet, qui in faſtigio eſt. Si qua tibi olim tranquillitas fuit, iam perijt. Nullum tibi ſecretum liberum erit: nullum poteris diem ex arbitrio tuo diſponere. Magni ſunt ex alto caſus. Fruſtra requiem ibi quæris, vbi omnes periculum, & laborem, multi miſerum vitæ exitum inuenerunt. Non capiunt ſecuras dapes

D pes

pes regiæ mensæ. Auro, & gemmis bibuntur toxica. Quot Reges proprio sanguine solium purpurarunt? lubrica in summo statio est: pendula omnia, & præcipitio proxima. Tutiùs itur per plana. Quàm magnus admirantium, & plaudentium numerus, tàm magnus inuidentium est. Quanti ibi insidiantium acerui, & oppugnantium? Quàm intuta omnia, & suspecta Non seruis fides, non amicis, non filio, non fratri. At humi iacentem domum non intrant scelera. Securus viuit, qui latet. *Nullum timet, quem nemo timet.*

V. Si equum videres, aut canem inter cætera suæ speciei indiuidua principatum assumere, nunquid risum cohibere posses? Tu verò maiori cachinno dignus es, si super reliquos homines te extollis, quòd ditior alijs, seu potentior sis. *Quid superbis terra, & cinis?* Nemo efferri potest, nisi ex proprio bono. Quid est autem tuum bonum, si omnia à Deo accepisti? Nihil tuum, nisi peccatum. Quòd si omnia accepisti, illi redde gloriam, qui tibi bona sua largitus est. Nunquid equus equo præfertur, quia multùm pabuli habet, & multùm hordei, quia frœnum aureum, & gemmata ephippia? Nequaquam, sed qui celerior est, alium antecellit. Ita homo, ni stultus sit, gloriam ex eo non quæret, quod est extra

se?

se. Sed melior, iniquis, sum, & nobilior cæteris. Si hoc dicis, omni honore indignus es: quia nemo dignè honoratur, nisi vir bonus, qui honorem spernit, & gloriam. Vera nobilitas nescit extolli; & vbi vitæ splendor est, ibi quoque modestia reperitur. *Maxima sublimium gloria est, quàm maximè se submittere.*

VI. Cognosce conditionis tuæ imbecillitatem, metire corpusculum tuum: multa reperies in te, ob quæ deprimi debeas, nihil, quo possis extolli. Noli Geometras, & Philosophos spernere: omnis terra punctus est. Quàm miserè desipis, si regna in puncto statuis, & diuidis dominationes. In paruo nemo magnus. Hæc terra, quam tumido incessu premis, mox te premet: nec amplius ex ea possidebis, quàm frigidis, & putrescentibus membris occupabis. I nunc, & in hoc nihilo magna, & immortalia ædifica. Hic furores tuos, h c elatam exerce insolentiam. Dilata hìc cupiditates tuas, hic acies, hic bella molire. Cùm multùm insanieris, serò tandem cognosces, quàm vana dignitatum nomina, quàm fallaces honorum tituli fuerint. Vitreum est quicquid hic lucet; dum splendet, frangitur. *Magnæ arbores diu crescunt: vna hora extirpantur.*

VII. Magnum superbiæ irritamentum præcidisti, si lateas. Nemo oculis

ſuis lautus eſt, nec paucorum quidem, & familiarium, ſed apparatum vitiorum ſuorum pro modo turbæ ſpectantis expandit. Quis eam, quàm nulli oſtenderet, induit purpuram? Quis poſuit ſecretam in auro dapem? Quis ſub vmbra ruſticæ arboris luxuriæ ſuæ pompam ſolus explicuit? Ambitio ſcenam deſiderat, nec vllibi potentiùs vires ſuas exerit, quàm inter hominum laudes. Apis ſi mel fecit, equus ſi cucurrit, arbor ſi fructum protulit, nihil vltra quærunt: homo plauſum deſiderat, digitoque monſtrari, & dici: Hic eſt. Sed ſi attentiùs conſideraueris, qui ſunt iſti, à quibus optas laudari, nihil faciliùs quàm vulgi plauſum contemnes. Homines vani, & mutabiles ſunt, quos ſæpè dicis inſanire, qui ſe omni hora amentiæ damnant, & ſua ſæpè reprobant conſilia. Breuis vita eſt, & laudantis, & eius qui laudatur: ſitque id in angulo terræ, quæ punctum eſt, ac ne ibi quidem omnes conſentiunt, nec quiſpiam ſibi ipſi. At magnum eſt laudari à poſteritate, ab his nimirum, quos neque vidiſti, nec vnquam videbis. Cur non doles te non fuiſſe laudatum ab his, qui ætatem tuam anteceſſerunt? ſed finge immortales eos fore, qui tui recordantur, tuique futuram immortalem memoriam: quid hoc tibi mor-

tuo proderit? quid prodest viuo? Sæpè laudaris vbi non es, & cruciaris vbi es. Pretium cuiusque rei in ipsa est: nec melior fit, si laudetur: nec deterior, si laude careat. An sol, si desint spectatores, de luce quidpiam amittit? An carebit dulcedine ficus, flos venustate, gemma nitore, nisi encomijs celebrentur? Magnum argumentum est animi ab altiori sede venientis, laudes hominum aspernari, & seipso contentum esse. Laudes perdis, si desideras: nam quid laudabile in te est? Quanta est fragilitas tua, quanta miseria, quanta salutis tuæ incertitudo? Seruus inutilis es, & si omnia feceris, quæ præstare teneris. Qua verò fronte audebis dicere te omnia fecisse quæ debes? Time igitur ne intus non sis, quod foris diceris: & caue, ne ea laudentur in te, ob quæ ipse displices tibi. Redde Deo, quæ ab ipso habes, esse, viuere, intelligere; nihil supererit tibi nisi peccatum. Nihil ergo cùm sis, de nihilo gloriari non potes. *Incipies esse aliquid, cum te nihil esse cognosces.*

CAPVT X.

De totius corporis, ſenſuumque exteriorum moderatione.

Quantùm corpori indulgendum. Caſtiganda oculorum licentia. Veſtium luxus damnatur.

I. HAnc ſanam, & ſalubrem vitæ formam teneto, vt corpori tantùm tribuas, quantùm valetudini ſatis eſt. Duriùs tractandum, ne animo malè pareat. Indulgendum illi, non ſeruiendum. Cibus famem ſedet, potio ſitim extinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit aduerſus iniurias temporum: ad alia, quæ inutilis labor, veluti ad ornamentum adiecit, ſubſiſte pauidus, & time! his enim inſidiæ aduersùs animam parantur. Omne honeſtum vile eſt ei, cui nimis carum eſt corpus, qui pro illo nimiùm timet. Maior es, & ad maiora genitus, quàm vt ſis vile mancipium corporis tui, quod equidem non aliter reſpicere debes, quàm, vt vinculum animi, & libertatis. Vir probus, & ſapiens eius curam habet, non tanquàm propter ipſum viuat, ſed quia ſine illo non poteſt. Corpus inſtrumentum eſt animæ. Quis autem artifex ne-

neglectà arte in curandis instrumentis tempus terit ? *Hebetis ingenij , est circa corporis ministeria occupari .*

II . Quia per sensuum fenestras mors in animam ingreditur , stude illos à terrena via ad cœlestem traducere ; eosque sensim abducito à nimia operis, quod exercent, attentione , ne se auidiùs rerum terrenarum delectationibus immergant. Seruire sensus debent , non imperare . Oculorum in primis castiganda licentia : nam cùm celerrimè videant , rerumque plurimarum imagines ad phantasiam , & inde ad mentem transimittant : grauium peccatorum semina in appetitu excitant, nisi firma custodia muniantur . Si exterioris oculi rectitudinem, interioris puritas comitetur , Dei vistigia vbique impressa reperies : & cùm Deum in creaturis venerari didiceris , ex his suauiter attolles animum ad diuinæ Maiestatis contemplationem . Mulier compta elaborata, luxuria est : nunquam in ea figas obtutùm , quia peribis. Comœdias , choreas , torneamenta, theatrales ludos ne spectes: dissipant enim mentem,& ludicris occupant curis , vt se ad Cœlum erigere nequeat . Vbi errat oculus , errat affectus.

III. Auditus, sensus est disciplinæ, per quem notio veritatis, & sapientiæ, quasi per ianuam mentem ingreditur .

Sepi itaque aures prouida circumſpectione, ne pro veritate mendacium, pro ſapientia ſtultitia in penetralia cordis irrumpant. Claude illas oblocutionibus, claude ſuſurris, claude nugis, & rumoribus, claude otioſis narrationibus: omnique rei, quæ nihil ad animæ profectum confert. Sicut qui audiuit ſymphoniam, fert ſecum in auribus modulationem illam, & dulcedinem cantus, etiam cùm diſceſſit: ita malus ſermo, quamuis non ſtatim officiat, ſemina tamen in animo relinquit, quæ diutius hærent, & ex interuallo recurrunt. Deum intus loquentem eò frequentiùs audies, quò rariùs homines audieris. Omnia odoramenta arte confecta effœminatorum ſunt, & malè audientium. Ideò reiecto omni odore, fac vt bonis moribus ſuauiſſimam virtutum fragrantiam redoleas. Guſtum verò caſtigabis abſtinentia, & ſobrietate. Tactum cilicijs, verberibus, duriori ſtrato, alijſque aſperitatibus. *Satius eſt corpus affligere, & ſeruare: quàm noxijs blanditijs, & ipſum, & animam perdere in æternum.*

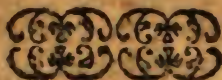
IV. Cùm ex habitu, cultuque corporis internus animi ſtatus palam fiat, ea procul à te ſint, quæ ſolent indicium eſſe animi praui, & perturbati. Qui olim ſapientes inter Ethnicos

dice-

dicebantur, nec digitum quidem ſine ratione exerere viro probo permiſerunt. Tantam à te rectitudinem non exigo, ſed opto: idque edico, vt abſtineas à riſu, à ſcurrilitate, à diſſoluti hominis licentia, à manuum geſticulatione, à præpropero inceſſu. Vt nihil in te appareat, quod poſſit offendere intuentes: non ſordes veſtium, non frontis rugæ, non motus incompoſiti, non ſigna contemptus, ſeu animi abalienati, non quicquid nauſeam, vel faſtidium parit. *Multa poſſunt honeſtè fieri, quæ non poſſunt honeſtè videri.*

V. Homo nudus creatus eſt, & non erubeſcebat; non enim poterat rubore eum afficere nuditas ignorata. Poſtquam verò peccauit, abiecta innocentiæ chlamyde, quæ ſatis eum tegebat, externa veſtis pudori velando neceſſaria fuit. Sed quod olim in pœnam irrogatum fuit, nunc in dignitatis prærogatiuam tranſiuit. Quæruntur veſtimenta, non quæ tegant, ſed quæ ornent, quæ alienis oculis ac libidini placeant. Index animi veſtis eſt. Nimia eius accuratio, totuſque vultus de ſpeculo, & capſula, muliebris ingenij eſt. Pudebit cultus exterioris, ſi cogitaueris quid eo tegatur. Qui habet intus ornamenta virtutum non quærit externa, Oſtentari virtus

ſine ſuco gaudet : quicquid addideris minus eſt illa. Vanus hominum error eſt fulgere purpura, mente ſordeſcere. Quidam ſe catenis onerant, ſed quia aureæ ſunt, infamiam ſeruitutis non metuunt. Aliquos non ligat aurum, ſed figit: nam per vulnera infigitur auribus, è quibus ſæpe patrimonia pendent: & quæ olim pænarum nomina, nunc ambitionis ſunt. Non paucos videbis inter pectinem, & ſpeculum diu occupatos, qui magis ſoliciti de capitis ſui decore ſunt, quàm de ſalute. Ita præualuerunt ſtultorum hominum deprauata iudicia, vt ſe rebus ornari putent, quas calcare deberent. Sit igitur veſtis tua artis expers: non ad pompam, ſed ad neceſsitatem, infra faſtum, ſupra ſordes, & ad vitæ conditionem temperata. Auro te licèt, & margaritis exornes, ſine Chriſti decore deformis es. Hic eſt decor, qui ſemper manet, qui non carnem morituram, ſed te ipſum intus exornat. *Inſana ambitio eſt, ſimum tegere auro,*

CAPVT

CAPVT XI.

De Custodia Linguæ.

Quanti momenti sit, & quàm difficilis. Quid in sermone seruandum, quid vitandum. Qualiter toleranda vitiosa aliorum lingua.

1. TAnti momenti est custodire linguam, vt maiori cura seruanda sit, quàm pupilla oculi: quia *mors, & vita in manibus linguæ*. Qui eam cohibere nequit, vrbi patenti absque murorum ambitu comparatur. Vix tamen domari potest sine speciali Dei auxilio. Domat homo leonem, domat taurum, domat vrsum, & non domat linguam suam. Innata est enim naturæ humanæ loquacitas, vt, quod cupit, & concipit statim proloqui gestiat. Tum lingua vicina est cerebro, os phantasiæ, vt quod illa cogitat, mox deriuet ad os, & in verba effluat. Docuit te natura quàm sit necessaria linguæ custodia, cùm duplex ei munimentum obiecerit, dentium, & labiorum. Sicut autem odor vnguenti pyxidis ore non obstructo euanescit, ita patente oris ianua omnis animi vigor dissipatur. *Malè sibi attendit, qui linguæ iugiter non attendit.*

II. In

II. In omni locutione cautus esto, illam comprimes immoderatam affectionem, qua plerique impelluntur ad sententiam vix conceptam temerè effutiendam, sine examine, & delectu. Fuge duplicitatem, & simulationem, sensusque animi, absque inuolucro, & ambiguitate purissimè profer. Data est tibi à Deo loquendi facultas: vt ea res, sicuti sunt, verè, & candidè enunties. Loquuturus, ipse te consule, an vlla in te exæstuet affectio immoderata: nec quicquàm linguæ permittas, donec commotio cesset: alioquin plura effundes, quæ te posteà dixisse pœnitebit. Facilè silebis, si nulli perturbationum clamores in corde perstrepant: si fuerit in anima solitudo, & serenitas. Non potest esse alius sermoni, alius animo color. Si mens sana est, si temperans, si composita: sermo quoque siccus, ac sobrius erit. Ea vitiata, hic quoque afflatur. *Cuius nota quisque sit, indicium oratio est.*

III. Nullus sit sermo otiosus. Sicut eligis, quo vescaris: sic elige, quod loquaris. Cibum, per os ingressurum, examinas: cur non verbum egressurum, quod sæpè in domo tua grauiores tragœdias excitat, quàm cibus in tuo stomacho? Assuesce plurimum tecum, minimùm cum alijs loqui.

Vi-

Viros sapientes sæpè pœnituit, locutos fuisse: nunquàm verò, tacuisse. Animalia, quæ sapientiora censentur, parùm quoque vocalia sunt. Garrulitas vitium puerorum, & mulierum est, quibus minus rationis inest. Nihil virtutis in eo est, è cuius ore non nisi vana, & inutilia prodeunt. Si Deum amares, si tuæ salutis studiosus fores, omnia colloquia tua de Deo essent, de virtute, & perfectione. Nescit amor mentiri: tegi non potest. Profunditur quisque in ea, quæ amat: & quæ latent in mente, frequentiùs ad linguam recurrunt. Ideò minùs libenter de rebus diuinis loqueris: quia nondum è fæce vitiorum emersisti. Accedit exigua lectio, & meditatio eorum, quæ pertinent ad salutem: vt etiam loqui volentem materia deficiat. *Ex abundantia cordis, os loquitur.*

IV. Omnis ferè sermocinatio in congressu hominum, de aliorum vita, moribus, & studijs est. Tot quisque iudices habet, quot sunt capita in ciuitate. Vix vllus est, qui oculos domi habeat. Cæcutimus plerique in proprijs vitijs discernendis, erga aliena acutissimi. Conuitia in proximum plenis valuis admittimus: laudibus vix rimæ patent. Hoc vitium quò communiùs est, eò studio-

siùs

ſiùs vitandum. Satis tibi negotij cum vitijs tuis: ea carpe, & emenda. Arcana tua, ſiue aliorum, quæ celare ex officio debes, nemini euulges. Pleroſque contigit in perplexas incidiſse quæſtiones, quòd imprudenter, quibus non oportuit, ſecreta crediderint. Siuè vni, ſiuè pluribus dixeris, idem eſt. Facilè ſermo ab vno ad alterum effluit: ab hoc ad omnes. Oritur hæc facilitas ex hoc præcipuè: quòd cùm plus iuſto protrahitur ſermo, ſenſim irrepit dulcedo quædam confabulationis, non aliter afficiens animum quàm ebrietas: quare nullum ſecretum tàm abditum, & ſacrum eſt, quod non erumpat. Ille tibi arcana ſua aperit, tu, veluti pignore fidei accepto, tua viciſſim illi communicas. Sed tu forſitan audita retices: ille obuio cuique refert: & cùm omnes palam ignorent, clam ſciunt. Linguas diceres per omnium aures ſecretò volitare, donec tandem arcanum ſuperfluit, & rumor fit. Quicquid mali ſub cœlo eſt, aut lingua peperit, aut promouit. Ideò verbis tuis ſtateram fac, & frænum ori tuo: nihilque loquaris, quod tacuiſse meliùs ſit. Laudabilior eſt verborum parſimonia, quàm pecuniæ. Qui nummos prodigit, dum ſibi nocet, alijs prodeſt: verborum prodigus, & ſibi nocet, & alijs. *Ad diuinitatem propiùs accedit,*

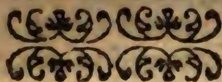
qui

qui multa audire scit, & pauca loqui.

V. Nihil linguæ inaccessum. Non sunt immunes à criminationibus Principes terræ, quos extra ferri metum potentia collocauit: non viri sanctitate conspicui, quos censuræ subduxit innocentia. Ipse Christus, cùm inter homines degeret, linguæ flagellum non euasit. Ad horum exempla erige patientiam tuam. Stimulus quidam virtutis est obtrectatio, & frænum ne à recto tramite deuies. Nullus capitalior vitiorum hostis, quàm censura. Cùm quis perperam de te loquitur, doceris quid caueas. Vis venenatæ linguæ morsus euadere? contemne. Nullum vulnus habebis, si tacueris, plùs tribuens bonorum iudicio, quàm criminantis insolentiæ. Parùm refert, quid alij de te sentiant. Est intùs in anima testis certior, & incorruptior. Conscientiam tuam interroga, & illi crede. Quid turpiùs, quàm ab insipientium sermone pendere, & propriam existimationem in aliorum iudicijs reponere? Quicquid alij de te dicant, te oportet bonum esse: haud aliter, quàm si aurum, vel smaragdus dicerent: Quicquid alij dicant, me aurum esse, me smaragdum oportet, & colorem meum seruare. Si quis dulci, ac limpido fonti conuitium faciat, an propterea cessabit puram aquam scaturire? Et si quis

lu-

lutum inijciat, nonne ſtatim eluet, ac diſſipabit? Ita nec tu tranquillum animi ſtatum turbare debes, etſi mali te lacerent, & calumnientur. Exigua ſui æſtimatio eſt, ad omnem rumorem commoueri. Pueri os parentum feriunt, matris crines turbauit infans, momordit vbera, lacerauit genas, & ſputo aſperſit: & nihil horum contumeliam dicimus: quia qui fecit, contemnere minimè poteſt. Quem itaque animum habent parentes aduersùs pueros: eundem habe aduersùs eos, qui te calumniantur. Si te ſemel eò demiſeris, vt iniuria mouearis, eum qui fecit honorabis. Neceſse eſt enim, vt ab eo ſuſpici gaudeas, à quo contemni moleſtè fers. Hoc autem eſt vitium animi contrahentis ſe, & deſcendentis. *Infœlix ſemper eris, ſi te putas poſſe contemni.*

CAP.

CAPVT XII.

De Sensibus Internis.

Vsus opinionum. Bonis cogitationibus mens imbuenda. De coercendo appetitu sensitiuo eiusque prauis affectionibus. Variæ ad id præceptiones.

I. IN hoc præcipuus sapientiæ cardo vertitur, vt nulla opinio menti tuæ inseratur, quæ vel naturæ, vel rationi inconsequens sit. Quare omnibus reiectis aduersùs phantasiæ motus exerceri debes, sicut Dialectici aduersùs sophisticas captiones. Obijt filius. Non est hoc in nostra potestate; malum non est. Pater illum exhæredauit. Et hoc cùm arbitrij nostri non sit, malum non est. At rem illam ægrè tulit. Hoc nostri arbitrij est: ideò malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrij est, & bonum. His si assueueris, proficies. Amicus in carcerem ductus est. Quid accidit? nihil, nisi quod in carcerem ductus est. De suo autem quisque addit: malè cum illo actum esse. Corrige opinionem, & omnia tranquilla sunt. Sicut furiosum ligamus ne cui noceat: ita coercenda phantasia, ne falsis opinionibus obruat mentem. Hæc tanquàm fera indomita proripit

ſeſe, & quòcunque libuerit per ſummam licentiam diuagatur, garrula, fugax, quietis impatiens, nouitate rerum lætiſſima, nec agnoſcens moderationem. Huic igitur ſtudio ſedulam operam nauare debes, vt eam teneas, & alliges, ac in vno figas: ne cogitationes tuæ, animique decreta ſemper ex opinione ſuſpenſa ſint. *Quæcumque ſunt extrà animum tuum, nihil pertinent ad te.*

II. Quicquid ſe tibi cogitandum offert, examina diligenter: quò tecum ipſe diſſerere poſſis, quæ ſit eius rei nudæ, & ab omnibus alijs ſeparatæ natura, quæ proprietates, quis finis, quæ circumſtantiæ, quæ vtilitas: an ad te ſpectet, ſitque in tua poteſtate: necne; alioquin nullum ei acceſſum præbeas, eique repugna, quantùm potes. Deus intimè præſens occultiſſima cordis tui clariſſimè perſpicit, nihilque tam abditum eſt, quod oculis eius peruium non ſit. Vide, ne coram ipſo ea voluas in mente, quæ coram honeſto viro loqui erubeſceres. Sint cogitationes tuæ placidæ, ſimplices, puræ, omniſque malitiæ expertes. Tales ſint, vt ſubitò interrogatus quid cogites: poſſis ſine pudore palam facere quod intùs latet in corde. Pudeat cogitare, quod pudet loqui. *Malis cogitationibus aditum obſtrues ſi bo-*

nis

nis semper occuperis.

3. Nihil æquè noxium animæ, nihil magis contrarium, quàm inferior, brutalis, & sensitiuus appetitus. Hic fons est omnium scelerum, & imperfectionum: hic hostis, quem semper timere, semper impugnare debes, donec rationis imperio, quantùm in hac vita fieri potest, subijciatur. Nulla hic requies, nullum otium datur. Sine fine, & sine modo pugnandum: quia nec finem, nec modum aduersarius habet. Latet hic intrà te: imò tu ipse tibi hostis es, potentior quàm Xerxis exercitus. Custodi à te ipso animam tuam. Fortiùs est te inuadere, quàm vrbes: tui potiri, quàm rerum. Non exigo vt prauas affectiones omninò conteras, & ad nihilum redigas: sed vt eas regere discas. Satis præstiterit ratio, si eas compescat, & moderetur. Iniqui fuere Stoici, qui omnes affectus tanquàm malos infamarunt. Mala non est, nec superuacua supellex naturæ. Tollit omnem virtutem, qui omnes tollit affectiones. *Nullæ sunt victoriæ, vbi nullum certamen.*

4 Difficilis sanè hæc lucta est, & prælium anceps: affectus enim nascuntur nobiscum: & ratio multis post annis subsequitur, quandò illi iam dominantur, & voluntas sine re-

pugnantia eis paret, specie boni inaniter delusa: donec ratio, successu temporis, & experientia, instauratis viribus suum agnoscat dominandi ius, & affectuum tyrannidi obsistere incipiat: & primi quidem naturæ motus inemendabiles sunt: sed attendere tibi ipsi summa vigilantia debes: & cùm primùm te perturbari animaduertis, tunc ratione, quasi fræno, eam commotionem coercere. Faciliùs est initijs resistere, quàm impetum gubernare. Breui tempore ad magnam animi tranquillitatem peruenies, si casus omnes circumspexeris, antequam eueniant, vt te paratum hostis aggrediatur. Serò animus ad remedia post pericula instruitur. Tum pauca agere, & loqui disce: nam si ex his, quæ plurima loqueris, & facis, ea tollas quæ necessaria non sunt: pauciores non senties animi perturbationes. Neque dicas: hoc parùm est, hoc nihil refert. Maximum enim est, licèt minimum videatur, quod est initium virtutis, & perfectionis.

V. Homo vetus à peccatoris Adæ infecto semine trahens originem, si quasi quædam arbor consideretur, habet pro radice amorem sui, pro trunco propensionem ad malum, pro ramis perturbationes, pro folijs vitiosos ha-

habitus, pro fructibus opera, verba, & cogitationes, quæ diuinæ legi aduersantur. Ne igitur rami prauarum affectionum in folia, & fructus erumpant, pone securim ad radicem, & pessimum tui ipsius amorem extirpa. Si hunc sustuleris, omnem inferioris appetitus vitiosam sobolem vnico ictu excidisti. Tolles autem, & eradicabis, si te ipsum spreueris: si verè credideris, te vnum esse ex millibus, nulla dote singulari præditum, omnique scientia; & virtute destitutum: si displicere hominibus, & ab illis sperni non metuas: si omni solatio, & commodo libenter careas. *Seruabis te, si benè oderis: perdes si malè amaueris.*

CAPVT XIII.

De Amore.

Quæ sit eius natura, quæ causæ, qui effectus. De eiusdem remedijs. Addita quædam in Odio.

I. AMor, complacentia boni est: illa, scilicet prima impressio, qua afficitur appetitus, dum bonum cognitum ei placet. Hoc cohæret vniuersus orbis: eoque subacto, qui primum inter affectus locum tenet facilè reliqua turba debellabitur. Bonus amor

illuc tendit, vnde ſumpſit originem. Ad bonum accedit, qui à ſummo bono procedit. Diſcute vitam tuam, & in ſtatera diſtricti examinis appende cor tuum. Obſerua quis in eò præualeat amor: id enim quod in lance dilectionis præponderat, hoc tibi Deus eſt, hoc idolum, quod colis. Ideò præcepit Deus, vt eum toto corde diligeres, præoccupare cupiens tuæ mentis affectus, quia quod diligis ex toto corde, hoc tanquam Deum adoras.

II. Impellunt ad amandum, præter bonitatem & pulchritudinem, ſympathia quædam, & conuenientia morum, & animorum: modeſtia item exterior, induſtria, nobilitas, doctrina, ingenij perſpicacia, & alia eiuſdem generis, corporis, & animi ornamenta. Ipſe amor magnes amoris eſt: cui ſi accedant beneficia, iam cogitur dilectionem rependere, qui nolebat impendere. Sunt, & quædam naturaliter ad amandum prouocantia: nam quibus ſpiritus lucidiores ſunt, cor calidius, ſubtilior ſanguis; quique ſunt facili, ac miti natura, ad amorem ſunt procliuiores.

III. Magna eſt amoris potentia: in rem amatam transformat amantem. Quidam ſui exitus amor eſt, quædam à ſe peregrinatio, quædam ſpontanea mors. A ſe abeſt omnis, qui amat,

nihil

nihil cogitat de se, nihil prouidet: nihil agit: & nisi ab amato suscipiatur, nullibi est. O quam infeliciter amat, qui Deum non amat! Non enim potest in amato esse, qui diligit terrena, quæ animam satiare nequeunt, cùm sint finita, & vanitati, ac morti subiecta. Qui verò Deum diligit, in Deo est, & desinens viuere in se, in eo viuit, in quo omnia viuunt, qui est centrum nostrum, & incommutabile bonum. Amor humanus violentus, & amarus est: diuinus semper humilis, & tranquillus: illum cruciat Zelotypia, in hoc nulla riualitas est: ille timet, ne alius amet, hic optat vt omnes ament. Ergo si te amas, Deum ama: nam quod ames, prodest tibi, non illi. *Homo mutari potest, & perire: Deum nunquam amittis, nisi dimittis.*

IV. Vt amor, quo socium fortè prosequeris, sincerus sit: omnes ab eo humanas causas ingenij, iucunditatis, similitudinis remoue, & illas dumtaxat quære, quæ in pietate, & sanctitate consistunt. Pernicies virtutis est amor, quem Platonicum vocant, quo à formæ corporalis aspectu animam erigi fingunt ad diuinæ pulchritudinis considerationem. Formosæ faciei obtutus ad tangendi concupiscentiam excitat: & quod per oculos exit, siue lumen sit, siue fluxus quidam

hominem colliquat, & perdit. Meliùs est labi pedibus, quàm oculis. Sunt autem difficillima amoris remedia, quia castigatus magis premit: & nisi obstes principijs, ita sensim irrepit, vt te priùs amare sentias, quàm instituas de amando consilium. Sed si omninò initijs repugnes, facilis curatio erit. Alijs quoque rebus occupanda mens, quæ curas ingerant, & memoriam rei amatæ dimoueant. Tum vitanda omnis admonitio dilecti corporis: quia nihil faciliùs recrudescit quàm amor, qui si semel te inuaserit, adeò pertinaciter vexabit, vt non nisi lento remedio temporis, & absentiæ submoueri queat, donec, scilicet, lassus expiret. Multos curauit pudor, dum se digito signari, vulgique fabulam fieri doluerunt; & rei fœditatem plenam dedecore, plenam periculis, & pœnitentiæ obnoxiam considerarunt. Alijs profuit attentè disquirere mala, & incommoda rei amatæ, quæ eius decorem, & amabilitatem imminueret. Demùm iuuabit amorem ad Deum, ad virtutem, ad æterna præmia, ad ea nimirum, quæ verè amabilia sunt, conuertere, vt bonus amor malum pellat amorem, & mens hominis generosa vilissimo terræ amore sordescere erubescat. *Mali amores, bonos mores inficiunt,*

V, Om-

V. Omnia colligauit natura amatoriaquadam catena. Hæc cogit, & copulat ſtellarum choreas in cœlo, volucrum examina in aere, armenta boum in pratis, greges pecudum in montibus, turmas ferarum in ſyluis. Sacer autem hic nexus à ſolo rumpitur odio: vt enim amor ad vnionem, ita odium ad diuiſionem, & diſsenſionem tendit. Huic affectui facilè ſubiacent ignaui, timidi, & ſuſpicioſi, qui vndecunque damnum metuunt. *Sunt*, & quidam homines ita nati, vt oderint omnes, qui tanquàm diræ alites tenebras quoque ſuas exoſas habent. *Si* quis huius notæ occurrerit tibi: non odio illum, ſed miſeratione proſequere. Sicut in palæſtra caues à colluſore placidè, & ſine ira: ita in omni vita ab eo ſine odio declina, qui tibi contrarius eſt. Odium verò compeſces e citando animum ad amorem per conſiderationem alicuius boni in eo, quod odio habetur. Nullus in, te odio locus erit, ſi omnia in bonum interpreteris. *Tum* applicandum eſt odium ad ea, quæ verè illud merentur, quæ ſunt deformitas peccati, & æterna damnatio. Si ad alia ipſum vertis, non rem quàm odiſti, ſed te ipſum lædis, & perdis. Nam ſi etiam inimicos iuberis diligere, quem debes odiſse? Abeundum

dum eſt tibi extra rerum municipium, vt inuenias quem odiſse liceat. Extrà rerum naturam malum eſt, in quod ſolùm iuſtè exerceri odium poteſt. Quòd ſi hominem odiſse debes, neminem ita vt te: nemo enim tantùm tibi nocuit, quantùm tu ipſe.

CAPVT XIV.

De Deſiderio, & fuga.

Quid deſiderandum, quid fugiendum ſit.

I. FElix eſt qui ſubiectus eſt Deo; qui impensè deſiderat, qui ſe rebus accommodat, qui dicit: Vult me Deus incolumem eſse: vult me ægrotare: vult me diuitem, vel pauperem: vult me hinc migrare, vel hìc morari: Ad vtrumque paratus ſum. Si ſemel dixeris, Quando illuc ibo? Quando illud habebo? miſer eris. Nam ſi id concupiſcis, quod extra te eſt, perpetuà anxietate cruciaberis: &, tanquam in orbiculari machina, ſemper ſequeris, nunquam aſsequeris. In tua poteſtate ſunt opiniones, cogitationes, affectiones, & quælibet actiones tuæ: extra eam corpus, diuitiæ, gloria, dignitates, & quicquid ipſe non agis. Illa, nec prohiberi ab aliquo, nec impe-

impediri posſunt: hæc aliena ſunt, & impedimentis obnoxia: quare ea omninò non appetes, vel ita ſaltem vt ſcias ab aliorum arbitrio pendere, & diu tecum eſse non poſse, quia ſic exigit eorum conditio. Nulla res externa deſiderabilis eſt: *Prӕterit enim figura huius mundi*. Et ſi omnia votis reſpondeant, quicquid habueris, dolens, & inuitus in morte relinques. Intro reſpice: intus eſt fons boni ſemper ſcaturiens, ſi ſemper fodias.

II. In hoc vno poſita fuit quorundam veterum philoſophorum ſapientia, qui fortunæ imperio exempti inter ipſos corporis acerrimos cruciatus litem beatis mentibus de felicitate mouebant. Nam cùm terminos poteſtatis homini à Deo conceſsæ contemplarentur, ſibi planè perſuadebant nihil præter affectiones, & cogitationes ſuas ad ſe pertinere. Ideòque tam abſolutum in eas imperium huius meditationis vſu acquirebant, atque ita animi motus regebant: vt non ſine aliqua ratione ſe ſolos diuites, ſolos potentẽs, ſolos felices iactarent. Aſsidua autem exercitatio neceſsaria eſt, vt res extra ſe poſitas tanquam nihil ad te ſpectantes ſpernere diſcas. Id ſi fueris aſsequutus, nunquam dolebis externa tibi deeſse, ſicut non doles, quod rex Tartarorum non ſis, aut quod alis careas

ad

ad volandum. *Quæ extra nos, nihil ad nos.*

III. Hoc frœno coercenda ſunt, deſideria, quibus ſi modum non imponas, nunquam explebitur inexplebilis animus, & quicquid illi congeſſeris, non erit finis cupiditatis, ſed gradus, & irritatio. Nullus humor ſufficit ei, cuius viſcera ardenti æſtu laborant: non enim ſitis illa, ſed morbus eſt. Ita accidit illis, qui deſideria ſua non ad rationem reuocant, cuius certi ſunt fines, ſed ad vitium, & luxum, quorum immenſum eſt, & incomprehenſibile arbitrium. Nulla incommoda ſenties, nec quidpiam tibi deerit quod deſideres, ſi te intra naturalem modum continebis: ſi modum exceſſeris, etiam in ſummis opibus pauper eris. *Cupiditati nihil eſt ſatis, naturæ pauca ſufficiunt.*

IV. Memento ſic in vita verſandum eſse, vt in conuiuio. Si quæ epulæ circumferantur, & ad te peruenerint manu modeſtè extenta partem accipito. Si te prætereat qui fert, ne eum detine. Si nondum peruenerit, ne longè appetitum extendas, ſed expecta donec accedat. Sic erga diuitias, erga dignitates, & reliqua quæ extra ſunt, ſi affectus fueris, dignus eris Sanctorum conuiuio, eaque animi ſecuritate frueris, quæ te omnibus caſibus ſuperiorem faciet. Quod ſi ea quæ oblata

ſue-

fuerint despexeris, & recusaueris; non solùm conuiua Sanctorum: sed consors eris felicitatis eorum: eamque incipies prægustare in terra, qua illi in cœlo perfruuntur. Arbitrio tuo potes te beatum facere, si nihil desideres, quod extra te sit. Quis est beatus? qui habet quicquid vult. *Habet autem quicquid vult, qui non vult nisi quod potest.*

V. Multa fugimus, & abominamur tanquam noxia, & aduersa, quæ reuera vtilia sunt. Fit enim plerumque, vt spiritui plurimum prosint, quæ appetitui aduersantur. Quæ nocent, docent. Mors, exilium, paupertas, ignominia, labor, ægritudo, & cætera eiusdem generis, quæ in tua potestate non sunt, nec mala sunt, nec pertinent ad te. His itaque non fugam, non abominationem opponere debes, sed conceptæ de illis opinionis neglectum. Hæc omnia Socrates laruas apposité nuncupabat. Nam vt pueris laruæ incutiunt metum, cùm nihil in illis præter externam speciem horribile sit: ita in rebus contingit, quas non vt sunt, sed vt apparent, apprehendere soles. Mors quid est? Larua. Vide quàm dulcis fuerit non solùm sanctis, & eximia virtute præditis viris, sed Socrati, & alijs sapientibus Ethnicis. Quid igitur terribile est in morte? Opinio. Timor mortis est horribilis, non ipsa mors:

Idem-

Idem in alijs rebus, quas soles abominari deprehendes. *Corrige opinionem, & nihil inuenies, quod debeas abominari, præter peccatum.*

CAPVT XV.

De Gaudio, & Tristitia.

Qualiter vir bonus gaudere debeat. Non tristatur qui omnia præuidet. Varia doloris antidota.

I. ITa gaudere debes, vt in gaudio tuo modestia eluceat; neque animus ita dissoluatur, quin possis liberè, si opus sit, à lætitia ad mœrorem transire. Christus Dominus optimus rerum æstimator non ridentes beatos vocat, sed eos qui lugent. Valdè enim dedecet Christianum hominem, qui se æterna sectari profitetur, inter tot pericula mentis, & corporis, inter tot iustissimas tristitiæ causas, stultorum more risu gestire, & de rebus perituris exultare. Fugit terrena voluptas, & quæ nos gaudia vocamus, sæpè initia tristitiæ sunt. Verum gaudium non nisi ex virtutum conscientia nascitur. Non potest gaudere nisi iustus, fortis, & temperans. Vt nunquam desit animo tuo lætitia, fac vt tibi domi nascatur. Nascetur autem, si intra te ipsum

fue-

fuerit. Cæteræ hilaritates leues ſunt, non implent pectus: nec ſemper gaudet, qui ridet. Res ſeuera eſt verum gaudium; oritur ex bona conſcientia, & honeſtis conſilijs, & rectis actionibus, ex contemptu voluptatum, & placido illibatæ vitæ tenore. *Hæc eſt vera virtutis lex: vt verè gaudeas, diu lugendum.*

II. Triſtitia malum præſens, vel re ipſa, vel apprehenſione cùm quadam perturbatione, & inquietudine execratur. Solemus autem vt plurimum, non rebus, ſed rerum opinionibus cruciari. Noli res indagare quales ſint, non ſeruitia, non agros, non nummos, non negotia: conſidera potiùs, quæ tua de illis opinio ſit. Quòd dedecore afficiaris, quòd ſpolieris pecunia, quòd vapules, arbitrij tui non eſt: at rectè de his ſentire, non ea eſſe mala, ſed ſæpè vtilia, penes te eſt. Nunquam dolebis, ſi à præſenti moleſtia auulſam cogitationem illuc conuerteris, vbi vera ſunt gaudia. Viro bono nihil accidit mali, non quia non ſentiat, ſed quia vincit. Reſpicit enim omnem aduerſitatem, vt occaſionem exercendi patientiam, vt inſtrumentum diuinæ gratiæ, vt viam ad gloriam in æternum duraturam. *Poteſt vir bonus miſer dici, eſſe non poteſt.*

III.

III. Quicquid fieri poteſt quaſi futurum proſpice. Sic omnium malorum impetum mollies, quæ ad præparatos nihil afferunt noui: ſecuris, & omnia proſpera expectantibus, grauia eueniunt. Quid erit ſi rerum tuarum dimidium auferat caſus? quid ſi omnia? quid ſi ruat domus, comburantur ſegetes, deſerant amici? quid ſi fama periclitetur, & de gradu per calumniam deijciaris? Morbus, captiuitas, ruina, ignis: nihil horum ſapienti repentinum eſt. Futuras ſecum commentatur miſerias, & dolorem, quem alij diu ſuſtinendo, ipſe diu meditando lenit. Cuiuis accidere poteſt, quod alicui accidit. Quæ ſunt diuitiæ, quas non fames à tergo, & mendicitas ſequantur? Quæ dignitas, quàm non ſordes comitentur, & extrema contemptio? Quod regnum, cui non ſit paratum excidium? Nonne gladio carnificis regiam ceruicem abſciſſam, idque iuſſu ſubditorum, inaudito exemplo hæc ætas vidit? Nec magnis iſta interuallis diuiſa ſunt: horæ momentum intereſt inter opes, & egeſtatem, inter aulam, & caulam, inter ſolium, & ſecurim. Scito ergò omnem conditionem verſabilem eſſe, & quicquid in vllum incurrit: in te quoque incurrere poſſe. *Aduerſam fortunam facilè ſuſtinet, qui ſemper expectat.*

IV. Non

IV. Non se exerit virtus, cùm secundo cursu vita procedit. Tunc apparet quanta sit cum quid possit patientia ostendit. *Spectaculum*, inquit Apostolus, *facti sumus Deo, Angelis, & hominibus*. Ecce autem spectaculum dignum, ad quod respiciat intentus operis suo Deus: Ecce par Deo dignum vir fortis cum aduersitate compositus, de seipso, & de omni calamitate triumphans. Tranquilium mare, & ventus obsequens artem gubernatoris non ostenduns. *Qui non est tentatus, quid scis?* Dicit aliquis infelicem me, cui hoc acciderit. Imò felicem te, quia licuit tibi te experiri. Potuit enim tale, quidpiam cuique accidere, sed non erat cuiusque similem casum sine dolore excipere. Ne itaque in sinistris euentibus te submiseris: contra potiùs fige stabilem gradum, & quicquid oneris supra cecidit, sustine. Nam primo impetu fracto nihil in his horribile esse videbis præter opinionem. Quæ à natura vim habent, eandem seruant in omnibus: sed paupertatem, ignominam, contumelias, & cætera, quæ mala vulgus nuncupat, multi patienter ferunt, multi nec sentiunt quidem: non ergo naturale est in his mœrore consumi, sed à peruersa opinione procedit. Quid tibi ipsi mentiris: Leuem

omnem calamitatem ferendo facere potes. Leuis est omnis dolor, si nihil ei opinio adiecerit. Noli mala tua, facere tibi per impatientiam grauiora. *Tàm miser quisque est, quàm se ipse existimat.*

V. Omnis ægritudo mora tandem decrescit, & licet contumacissimum dolorem tempus adimit, & eneruat. Visne igitur diem operiri, quo luctus te inuito desinat, an ipse illi finem imponere? Cur non id consilio præripis, quod allatura est diuturnitas? Quamuis ipse custodias mœrorem tuum, custodienti tamen elabitur. Nulla enim res citiùs in odium venit, quàm tristitia; quæ dum recens est, consolatorem inuenit, inueterata deridetur. Quòd si dolore calamitas vincitur, eat omnis inter luctus dies, noctem sine somno mœstitia consumat, ingerantur pectori manus, & sese omni sæuitiæ genere profecturus dolor exerceat. Sed si lacrymæ inutiles sunt, si nullo fletu aduersitas mitigatur; disce teipsum regere, & omni aduersitati inuicta constantia obsiste. Turpis est nauigij rector, cui gubernacula fluctus eripuit, qui fluctuantem nauim tempestati permisit. *At ille vel in naufragio, laudandus, quem obruit mare clauum tenentem, & vndis reluctantem.*

CAPVT

CAPVT XVI.

De Spe, & Desperatione.

Quomodo vtramque moderari oporteat.

I. SPes vana, & mendax, & verè somnium vigilantis est, nisi in Deo collocetur, cuius solo nutu omnis difficultas vinci potest. Quid rei futuræ expectatione cruciaris, & in longinqua cogitationes extendis? Nihil sperabis, si nihil cupies, si omnia terrena despicies. Nemo sperat quæ contemnit. Licèt te nunquam sperata deceperint, licèt non ex difficili petatur quod speras, quandiu te spes aliqua proritat solicitus eris, & incertus tui, ac in ancipiti positus. Vt pedibus loca inuia, & prærupta non petis: ita nec animo ea speranda, quæ in tua potestate non sunt. *Omne miseriæ momentum hoc est, defuisse voluntati quod sperauit.*

II. Sæpè admonendus est animus, vt quæcunque extra te, & circa te sunt, aspiciat vt peritura, tenuique filo pendentia. Quid obliuisceris conditionis tuæ? Mortalis natus es: nihil tibi de hodierna die promittitur, nihil de hac hora, Instat à tergo mors: quic-

quid hábes mutuò accepisti. Vsusfructus tuus est, cuius tempora summus omnium arbiter temperat. Ad eius nutum omnia sine querela reddenda sunt. Pessimi est debitoris creditori conuicium facere. Nihil est ergò sub sole quod debeas aut possis sperare. *Illa tantùm vera est spes, quæ de vero, & summo bono ritè concipitur.*

III. Desperationem causant inertia, abiectio animi, nimia difficultatum apprehensio, vitiosa suis diffidentia, viriumque, & industriæ defectus. Vincitur excitando animum eorum exemplo qui etiam in grauioribus angustis constituti omnia obstantia generosè superarunt. Incipe, & propelle te ipsum, quia Deus facientes adiuuat, & quod arduum videbatur, facillimum fit, si falsa de isto opinio deponatur. Quicquid accidit tibi, id omne ab æterno destinatum est. Illud autem aut ita euenit vt natura comparatus es ferre, aut secus: si primum: ne despera, sed fer: sin aliter, nec tunc quidem desperandum: quicquid enim illud est, citò finem, & ipsum habebit, & tibi imponet. Leue est, quod ferre potes, breue, quod non potes. Sed memineris in te situm esse multa facere tolerabilia: si ea vt vtilia, & conuenientia apprehenderis, *Calamitas virtutis occasio est.*

CAPVT

CAPVT XVII.

De Timore.

Quàm vanus sit, & qua ratione vincatur. Audacia vitanda. Quædam iterum de Ira.

I. MAgna pars mortalium, cùm nec sit quicquam mali, nec pro certo futurum sit: æstuat tamen, & discurrit, sibique infortunium vel fingit, vel auget. Non tot reperit cruciatus humana crudelitas, quot patitur animus futuri anxius, qui solicitus est ne bona præsentia amittat, aut mala imminentia eueniant. Multa mala quæ non essent, sunt quia timemus. Quid prodest tibi ante tempus cruciari, & inani prouidentia occurrere ærumnis tuis? An ideò oportet te iam miserum esse, quia quandoque futurus es? Stultum est dare se referentibus, nullisque apparentibus signis, quæ malum prænuncient, falsis terreri imaginibus. Sæpè fallaci coniectura deceptus, verbum dubiæ significationis detorques in peius. Sæpè potentis offensam maiorem putas, quàm reuera sit: & cogitas, non quantùm iratus sit ille, seu quantùm liceat irato. Vani autem sunt hi

metus, & ideò magis perturbant; quia vani ſunt. Vera enim modum ſuum habent, quicquid ex incerto venit, coniecturæ, & licentiæ pauentis animi traditur. Parùm differt patiaris aduerſa, an expectes: niſi quòd modus eſt dolendi, non eſt timendi. *Doles quantùm ſcis accidiſſe, times quantùm poteſt accidere.*

II. Si vis omnem timorem exuere, quicquid veteris ne eueniat, euenturum propone, & illud malum tecum metire, metumque tuum taxa: intelliges profectò non re ipſa, ſed opinione magnum eſſe quod metuis. Num poteſt aliquid tibi duriùs accidere, quàm vt mittaris in exilium, vt ducaris in carcerem? Num quidpiam corpori vltrà timendum eſt, quàm ne vratur, & pereat? Excute ſingula iſta, & redige ad verum timorem tuum: multos inuènies, etiam infideles, qui hæc omnia contempſerunt. Stephanus inter lapides pacato animo Deum precatur: Laurentius in flammis exultat, & inſultat tyranno: ſe vltro proijcit in ſuccenſum rogum Apollonia Virgo. Ridet ferreis malleis contuſus in pila Anaxarchus: Socrates, cicutæ poculum gaudens exhaurit, & Critiæ propinat. Quid ignes metuis, & turbam carnificum circa te frementium? ſub iſta pompa, quæ ſtultos territat, latet

tet mors, quam tot pueri, tot puellæ læto animo amplexi ſunt. Deme rebus tumultum, deme perſonam, redde ſingulis faciem ſuam: nihil in illis terribile eſſe videbis, præter ipſum timorem. Id nobis euenit grandioribus pueris, quod paruulis ſolet. Hi quos amat, quibus aſsueuerunt, cum quibus ludunt: ſi perſonatos vident, expaueſcunt. Tu verò puero deterior ad tantam ineptiam perueniſti, vt non ſolùm dolore, ſed doloris larua, & panico terrore vexeris.

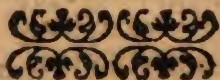
III. Abduc animum à priuata cauſa ad communem. Dic, mortale tibi, & fragile corpuſculum eſse, multiſque morbis, ac tandem morti obnoxium. Dic tibi ipſi: Iam pridem ſciebam multa mihi aduerſa imminere. Quid nunc ergo timeo? Ægrotabo? Proderit ad animæ ſalutem corporis ægritudo. Ad paupertatem redigar? Tutior mihi, & tranquillior vita erit: Opes amittam? & cum illis curas multas, periculumque perpetuum. Ignominia afficiar? ſi iuſta, eius cauſam execrabor: ſi iniuſta, mea me conſcientia conſolabor. Repulſam ſperatæ rei patiar? Nec reges quidem omnia quæ cupiunt aſsequuntur. In exilium mittar? Spontè ibo, eritque peregrinatio. Cæcus fiam? Multis cupiditatibus via incidetur. Malè de

me loquentur homines? Facient quod mereor, quod ſolent. Moriar? Hac conditione intraui, vt exirem. Sed peregrè moriar? Nulla terra eſt aliena non habenti hic permanentem ciuitatem. Moriar ante diem? Nemo niſi amens queritur, ante tempus abſolui vinculis, & carcere relaxari. Mors, exilium, luctus non ſunt ſupplicia metuenda: ſed tributa noſtræ mortalitatis. *Stultum eſt ea timere, quæ vitare non potes.*

IV. Fuge audaciam, nihilque temerè vltra vires aggredere: nemo enim celeriùs opprimitur, quàm qui nimiùm de ſe præſumit. Exiguæ ſunt vires noſtræ ſine Dei præſidio, à quo omnis ſufficientia, omne robur emanat. Oritur audacia à propriæ virtutis nimia exiſtimatione, à contemptu aduerſariorum, à præcipiti ingenio, rebuſque gerendis minùs exercitato. Plus metuit, qui prudentior eſt: nam vires proprias metitur, ſolerter proſpiciens quid valeant, quid ferre recuſent. Audaces, cùm grauiora, quàm ante conceperant experti pericula fuerint, effuſo primo impetu ſubſidunt, & torpent ſerò agnoſcentes, quàm ſint incertæ hominum prouidentiæ, quàm vanè cogitationes. *Initium eſt futuræ calamitatis incauta ſecuritas.*

V. Nunquam tibi dominabitur ira, ſi opi-

ſi opinionem exiſtimaræ iniuriæ tollas. Tu ipſe dux flagitiorum tibis es, & incentor criminum: tu mala omnia tibi ſtruis. Quid cauſam tuarum perturbationum in alios deriuas, ſi tu te impellis, & præcipitas? Nemo læditur niſi à ſe ipſo. Quod dicunt pueris nutrices, ſi non plores, accipies: id tu rectiùs dices animo tuò efferueſcenti: Noli iraſci, noli vrgere, & clamare: rectiùs fiet quod volebas. Dies quoſdam inſtitue, quibus proponas in iram nunquam incidere quacunque ex cauſa: tum per vnum vel duos menſes eadem ratione te experire: inuenies ſucceſſu temporis te adeo profeciſſe, vt ad riſum te prouocent, quæ priùs iratum è ſtatu mentis deijciebant. Placidi mores nemini eorum, cum quibus viuitur, ita ſunt grati, & iucundi, vt ei ipſi, qui præditus illis eſt. *Hoc boni habet pacatus animus: ſemper gaudet, ſemper triumphat.*

CAPVT

CAPVT XVIII.

De Potentijs Animæ rationalis.

Continendus intellectus à curiositate. Cui potissimùm scientiæ incumbendum. Quàm malum sit aliorum mores disquirere. Aliorum iudicia spernenda. De voluntatis abnegatione.

I. DAta est tibi à Deo intelligendi facultas, vt ipsum agnosceres, & cognoscendo amares; sed per peccatum duplici vulnere sauciata est, ignorantia, & cæcitate. Nam, & in notione veritatis erras: & quid sit faciendum, vel fugiendum, plerumque ignoras. Quanta ergò diligentia, vel vrbs in grassantis pestilentiæ metu, vel arx ab hostili exercitu obsessa custoditur, ne quis non planè cognitus intùs obrepat: tanta est cura, multoque maiori vigilandum, ne intellectus malæ rei, sibi à sensibus obiectæ, aditum patefaciat. Rerum enim species sensus obijciunt, intellectus admittit, & ad iudicium defert: hoc voluntati proponit. *Sed sensus offerunt bona, & mala: mentis est, vel admittere, vel excludere.*

II. In primis continendus est intellectus à curiositate. Cur per inania distrahis mentem, solidæ sapientiæ, & Deo natam? Res frugi sapientia est. Sicut qui gustat aconitum, vt qualitatem eius scrutetur, priùs perit, quàm saporem sentiat: sic qui ea rimantur, quæ ad se non spectant: priùs se ipsos pessumdant, quàm cognouerint quod quærebant. Scire quod non prodest, proximum est ignorantiæ. Qui verè sapiens esse cupit, non opinioni discit, sed vitæ: nec quærit in scientia oblectamentum animi, sed remedium. Nosse gaudes stellarum vires? Inepties postquàm scιueris, si ignores infirmitatem tuam. Vis ornatè, & eleganter loqui? Satius est, si discas tacere. Scire noua cupis? Quid magis nouum, quàm renouare te ipsum? Hoc disce. Errores alienos libet confutare? Cur non corrigis tuos? Iuuat percurrere historias, & scire aliorum facta. Benè, si interim non ignores, quæ à te sunt facienda. Placita litigantium concordare delectat? Cur non, & tuos affectus tumultuantes? Nisi quæreres superuacua, facilè inuenires necessaria. *Scientia autem necessaria illa est, quæ te bonum potiùs, quàm doctum facit.*

III. Quid in ijs quæstionibus te torques, & maceras, quas subtiliùs sæpè est

con-

contempsisse, quàm soluere? Cur pertinaci studio laboras, vt ea discas, quæ forent dediscenda, si scires? sed vt aliarum rerum, sic quoque litterarum intemperantiá nos vexat. Nullus librorum est finis. Instruuntur Bibliothecæ ad spectaculum potiùs, & ornatum, quàm ad vsum legentium. Vix librorum editorum indices tota vita legere poteris, quamuis multos vixeris annos. Inter hos multi sunt noxij, & perniciosi: multi indigni, qui legantur: multi vani, & imperiti; quos cùm diu perlegeris, nihil scies. Plures quidem à limine salutare tibi permittitur, ne aliquid in ipsis latere iudices magni, & secreti boni: sed paucis, & cùm delectu, insistendum. *Paucis ad bonam mentem libris, & litteris indigemus.*

IV. O inanes mortalium cogitationes! Impallescimus chartis, & per innumeras artes, ac scientias ingenium extendimus, quasi nobis per multa sæcula viuendum sit: vitæ verò sempiternæ curam negligimus, quæ non scientijs, sed virtutibus comparatur. Quid prodest acta externorum Regum inquirere: & quæ passim inuicem, ausique sunt populi, magnis voluminibus describere? Quantò satiùs foret, tua mala extinguere, quàm aliená posteris tradere? docet te Geome-

tria

tria metiri latifundia: doceat potius, quomodò, quod tibi sufficiat, metiaris. Numerare docet Arithmetica, & auaritiæ commodare digitos: doceat potiùs ea spernere, & læto animo amittere, quæ tanta solicitudine computantur. Monstrat Musica, quomodò voces inter se consonent: ostendat potiùs, quomodo secùm mens concordet: nec disparem reddant sonum sensus, & ratio. Monstrat, qui sint modi hilares, qui flebiles; ostendat, inter prospera non extolli, inter aduersa non emittere flebilem vocem. Non damno harum rerum cognitionem; sed hæc, & alia vtiliter scies, postquàm sciueris te ipsum, & nouissima tua. *Nihil scis, quamuis omnia scias, si te ipsum ignoras.*

V. Infame vitium, ac sordidissimum est, aliena facta obseruare, mores disquirere, & omnia temerè interpretari. Quis enim es tu, qui alienum iudicas seruum? *Domino suo stat, aut cadit.* Ipse est, qui iudicat omnes, qui omne sibi iudicium reseruauit. Qua audacia diuinum tribunal præsumis inuadere? Attende tibi, & latebras conscientiæ tuæ perscrutare. Vide ibi mala, quæ insunt, bona quæ desunt, & noli oculos ad aliorum vitam conuertere. Satis vberem malorum copiam in te reperies, quam acriori censura perstringas. Vix quidpiam iustè fit, quod non pos-

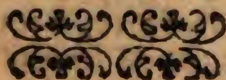
possit prauum ingenium in malum detorquere. Ipsis Euangelijs abutuntur hæretici: Christi actiones calumniabantur Hebræi. Vt corpora melancholica, & mali humoris quicquid cibi sumpserint in bilem vertunt: sic anima malè disposita quicquid videt, quicquid audit perperam interpretatur. Bona, vel mala intentio sæpè res bonas vel malas facit: hæc autem soli Deo nota est, qui scrutatur renes, & corda. Quòd si factum alienum nulla potest ratione defendi, quid ad te? Non erubescis, fœdissima quæque quasi è latibulis educere, ac publicè spectanda proferre? Cur non te ipsum obseruas, qui cæteris deterior es? In te exerce maledicentiam tuam, de te ipso tecum detrahe, accusa prauitatem tuam, & te ipsum dijudica. Dei enim iudicium euades, si tui iudex seuerus fueris.

VI. Vt ingeniosi in notandis, aliorum factis plerique sumus, inde nobis prudentiæ famam perquirentes, ita facilè suspicamur, alios de nobis malè sentire, vel loqui: nos illis odiosos esse, & despicatos. Hoc vitium vt repellas, temperanda primò cupiditas est, qua hominibus placere, & magni ab illis æstimari desideras. Tum danda est opera, vt vel ipsam cogitationem abijcias sciendi quid alij de te sentiant, vel loquantur: cùm præser-

tim

tim sæpè contingat eos nec quidem de te cogitare , quos fingis perperam de te loqui, & te obseruare. Dic tibi cum Apostolos: *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Dic ad alios: *Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* Talis reuera es, qualis es apud Deum. Sensus, & loquela hominum nihil adijcit bonitati tuæ, nihil detrahit de malitia. *Melius est bonum esse, quàm videri.*

VII. Nihil tuæ voluntati contrarium eueniet, si eam penitus abnegaueris, & transfuderis in diuinam. Sic mentis solida pace, sic vera tranquillitate perfrueris. Viues vt voles, si quod velle debeas didiceris. Debes autem velle quod Deus vult. Hæc est vnica vitæ huius felicitas, velle vt quæ fiunt ita fiant, sicut vult Deus, non vt volumus ipsi. Ducit te Deus ad finem, ad quem ab æterno destinatus es per suauia, & aspera, per prospera, & aduersa. Obsequere diuinæ prouidentiæ, & sequere alacriter: nam, & si repugnaueris, sequeris nihilominus, & impius eris. *Ducit volentem Deus, nolentem trahit.*

CAPVT

CAPVT XIX.

De Statu Proficientium.

Varia profectus adiumenta. Temporis æstimatio, & vsus. Dei præsentia necessaria.

I. SI bonus eſse cupis, primùm credito, te malum eſſe. Nunquam proficies, ſi proficiendi depoſueris appetitum. Nolle proficere, deficere eſt. Perſeuera igitur, vt cœpiſti: & quantùm potes propera, quò citiùs frui emendato animo, & compoſito poſſis. Argumentum animi in melius translati eſt, ſi vitia tua vides, quæ adhuc ignorabas. Sic ægris gratulari ſolemus, cùm ſe ægros eſse ſenſerunt. Noli facilè tibi credere: ſed excute te, & obſerua, tuique profectus experimentum cape animi firmitate, & cupiditatum diminutione. In proficientium claſse te eſse exiſtimabis, cùm in te ipſum maximam habueris poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt ſe poſſidere, & vnum eſſe. *Vir probus ſemper idem, improbus ſemper alius eſt.*

II. Potes, ſi vis, vna die ad culmen Sanctitatis peruenire, ſi toto corde auerſus à creaturis, ad Deum conuertaris. An verò vitam intus cùm Deo agas, ex his ſignis deprehendes. Si tibi diſpliceant

ceant res transitoriæ, si placeat solitudo, si cures quod perfectius est, si opiniones, & iudicia hominum spernas. Magnum verò adiumentum ad omnem virtutem præbebit tibi vitæ, & passionis Christi assidua meditatio. Ipse est liber vitæ, in quo solo, velut in diuite, ac instructissima bibliotheca, reperies, quidquid pertinet ad salutem, etsi omnes libri cum suis auctoribus interirent. Non tamen sufficit Christum scire, & meditari, nisi etiam imiteris: atque ita viuas, sicut ipse docuit verbo, & exemplo. Nisi ad regulam praua non corriges.

III. Præclarè à quodam dictum est: eos qui proficere velint, ita viuere debere, vt perpetuò curentur. Multa enim sunt iugiter obseruanda, quæ ad arcem virtutis properanti moram inijciunt. Cùm nimirùm amore inordinato, vel te ipsum, vel aliquam creaturam prosequeris: cùm rebus externis ita afficeris, vt, si eas auferri, vel amitti contingat, iniquo animo laturus sis: cùm proprijs commodis nimiùm studes in cibo, potu, colloquijs, euagationibus: cùm temporalibus te nimiùm immergis, tuoque iudicio, ac voluntati pertinaciter adhæres: cùm motus internos minimè obseruas, Deumque intus loquentem per secretas inspirationes, audire con-

temnis. Hæc ſunt præcipua impedimenta, te in via detinentia, quæ vt remoueas ſedulò vigilabis, & te operi viriliter accinges. Animet virtus quicquid agis, animet finis perfectiſſimus cùm promptitudine, & alacritate, animet pura intentio: atque ita operi inſiſte, vt prænotioni, quam habes de eiuſdem perfectione, penitùs adæquetur. Non conſiſtit profectus in multitudine exercitiorum: ſed in his, quæ quotidie fiunt, perfectè obeundis. *Non enim in facto laus eſt: ſed in modo, quo res fit.*

IV. Volant dies, feſtinat tempus, & quod præteritum eſt, nemo tibi reſtituere poteſt. Non viuis, ſed victurus es; ſemper enim vita tua ſpectat in craſtinum. Sic elabitur tibi vita, dum vitæ inſtrumenta conquiris; & interim ſenectus venit: venit mors, in quam incidis imparatus. Sicut iter facientes, quos mutua decipit confabulatio, ſe priùs ad metam perueniſse, quàm appropinquaſſe cognoſcunt; ita hoc vitæ iter aſſiduum, quod vigilans, & dormiens eodem gradu peragis, tibi occupato, & diſtracto non niſi in fine apparebit. Quid igitur cunctaris, quid ceſſas? Pretium tempori pone, vtere eo celeriter: æſtima hunc diem, imò hanc horam: eius enim iactura irreparabilis eſt. Prædia tua à nemine pateris oc-

cu-

cupari: si exigua de finibus contentio sit, ad lites, & arma discurris: vitam verò, & tempus tibi eripi à quocunque permittis, eius rei profusissimus, cuius solius auaritia honesta est. Computa ætatem tuam, reuoca ad calculum præteritos annos: quamuis centesimum excedas, videbis te pauciores habere, quam numeras. Quantùm enim ex his diripuerunt somnus, gula, lites, amici, & otiosa discursatio? adijce quod sine vsu iacuit, quod nihil agenti, aliudque agenti elapsum est, te non sentiente quid perderes; intelliges, quàm exiguum tibi de tuo relictum sit, & te immaturum mori fateberis. Sæpe quereris de transactis diebus, quos malè perdidisti: cur non eniteris sic præsens tempus transigere, vt eo elapso dicere possis: Non video, quo pacto illud meliùs potuerim collocare? Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt. Cur hodiernum perdis, quod tuum est: & futurum disponis, quod tuum non est? *Maximum viuendi impedimentum est dilatio. Viue hodie: cras viuere serum est.*

V. Deum semper in omni cogitatione, verbo, & opere, quocunque alio fine excluso, respice: & vnicam eius voluntatem sectare. Nunquam à recto tramite deuiat, qui Deum sibi viæ ducto-

ctorem proponit. Bono loco res tuæ erunt, si omnia quæcumque facis ad Dei gloriam dirigas, atque ita singula facias, ac si ipse spectet, qui videt omnia, omnia sustentat, omnibus prouidet. Eius obtutum nunquam effugies: interest enim non verbis tantùm, & factis, sed intimis cogitationibus tuis. Cùm fores obduxeris, & tenebras intus feceris, ne putes te solum esse: tecum Deus est, qui secretum tuum facere sanctius debet, cui nihil clausum est. In ipso viuimus, mouemur, & sumus. Coràm illo comede, & bibe, cum illo ambula, cum eo tracta negotia tua, ad ipsum erige vitam tuam: Fac te dignum, in quem oculos figat, quem semper amabiliter spectet. Magna tibi necessitas indicta est probitatis, cùm ante oculos agis Iudicis cuncta cernentis. Sic viue, ac si nemo in mundo sit, præter te solum, & Deum. Quicquid eius prouidentia de te disposuerit, libens amplectere, siue prosperum illud fuerit, siue aduersum. Deum quæris: hac, an illa via ad ipsum peruenias, quid refert? Atque vtinam aliquandò peruenias!

CAPVT XX.

De Bono Solitudinis.

Fugienda malorum societas. Mundi vitia quot, & quæ sint. Studium proficientis, acquisitio virtutum. Signa quædam obtentæ virtutis.

I. INgens argumentum est compositæ mentis, & à prauis affectionibus emendatæ, secum posse consistere. Sicut Deus, se solo beatus, in se semper moratur: ita ad Dei felicitatem proximè accades, si tecum manere didiceris. Et quidem si volueris, nunquam eris solitarius, si nunquam à Christo separeris. Quod si loquendi te corripit cacoethes, tecum loquere: sed caue, ne cum malo homine loquaris. Vis autem scire, quid tecum colloqui possis? Id quod homines de alijs libentissimè faciunt: de te apud te malè loquere. Produc vitia tua, & castiga quicquid in te animaduersione dignum repereris. Nunquam deerit aliquod vitium, cui curatio adhibenda sit. Absconde te in otio: sed, & otium tuum absconde. Gloriari solitudine iners ambitio est. Corporali autem solitudine internam iunge; vt grata tibi, atque vtilis sit. Subduc te vanis occupationibus: nec ab

hominibus tantùm, ſed à rebus etiam ſecede, quæ ad te non ſpectant. Eſto liber ab omni creatura, & à corde tuo earum imagines exclude. Abijce omnes caducarum rerum ſolicitudines, omnes cogitationum ineptias, & in abdito cordis receſſu tibi ſoli, & Deo attende. In hoc mentis ſilentio, in hac rerum omnium obliuione, & nuditate vera cordis requies, vera tranquillitas ſita eſt. Huc fuge, hic abſcondere, huc ſemper intende: *ibi enim reperitur Deus, vbi omnes creaturæ deſeruntur.*

II. Si vis bonus eſse, fuge malorum conſortium. Nihil tàm damnoſum bonis moribus, quàm ſe populo committere. Nunquam mores, quos intuliſti, referes. Animus tener, & parum tenax recti, vitiorum impetum tam magno comitatu venientium ferre non poteſt. Facilè tranſitur ad plures. Conuictor delicatus paulatim eneruat, & emollit: vicinus diues cupiditatem irritat. Vnico exemplo luxuriæ, ſeu auaritiæ perire potes. Trahunt in prauum parentes, trahunt ſocij, trahunt ſerui. Plena omnia periculis: plena ſunt laqueis. Statim ac editi in lucem ſumus, in omni continuò prauitate, & in ſumma opinionum peruerſitate verſamur. Vix vllus in mundo eſt, qui non aliquod vitium, aut commendet, aut imprimat,

mat, aut neſcienti allinat. Continebis te aliquando inter domeſticos lares, extra forum, & commercium hominum: proh quam ſuaui, & optata fuga! Omnia intus ſerena, omnia tranquilla, ſine nube, & vento. Accedit caſu qui te euocet, ſequeris. Coniungunt ſe alij, fit corona, venitur ad turbam, peccatur multiplici exceſſu, & qui bonus exieras, peſſimus regrederis. Vulnera autem animæ non deprehendis, niſi iterum ſolitarius. Recede ergo in te ipſum, quantum potes, ne ſuis erroribus mentem imbuat omnis vndique ad vitia conſentiens multitudo. *Lætior eſt animus, qui in pauciora diſtringitur.*

III. Crede te pauliſper in celſi montis verticem ſubduci: ſpeculare inde miſerrimam mundi faciem. Hinc diſces ipſum odiſse, & ab eo in ſolitudinem elongari. Cernes itinera à latronibus claudi, maria à prædonibus obſideri, fremere vndique bella, & humano cruore madeſcere campos, abruptoque frœno vitia vbique, & ſcelera dominari. Videbis in occulto penetrali ab impudicis ea fieri, quæ nec ipſis quidem poſsunt placere qui faciunt. Inuenies tam indigna, tam indecora, vt nemo dubitaturus ſit eos inſanire, ſi cum paucioribus inſanirent: ſed ſanitatis patrocinium

est insanientium turba. Inter leges ipsas delinquitur, nec tuta illic est innocentia, vbi defenditur. Perit innocens, absoluitur reus: minùsque crimine, quàm absolutione peccatur. Nullus legum metus est, quod enim potest redimi, non timetur. Amaræ sunt obloquentium linguæ, subdola ora laudantium: indæ sæuit odium, hinc decipit mendax officium. Alius vino madet, alius torpet inertia. Illum insatiabilis auaritia tenet, hunc defatigat ex alienis iudicijs suspensa semper ambitio. Respice forum multitudine refertum, tantumdem istic vitiorum esse fateberis, quot hominum. Peccant omnes iniurijs in proximum, in Deum contemptu, in res abusu: omnia in suum congregant iudicium, omnium rei. Et quomodò tutum seruare vestigium, vel ad te recurrere poteris, inter tot vitia omni ex parte vrgentia, quæ resurgere cupientem, & in altum attollere oculos, premunt, & mergunt? Innoxium aliquem esse, vbi regnant nocentium agmina, difficile est: nam si te immutare non poterunt, saltem impedient. Vna est firma tranquillitas, tot te malis excerpere, & in eam recedere stationem, è qua possis mundi luem ab omni contagio liber intueri. Insuperabilis est animus, qui externa deseruit, & sibi soli vacans arce sua se vendicat,

Huic

Huic mundus carcer est, & solitudo Paradisus.

IV. Vanum est ab hominibus secedere, nisi cogas animum intentum sibi esse, & virtutum exercitationi solerter incumbere. Nullum homini bonum est, si desit virtus: nulla quies, nulla felicitas nisi ex virtute. Tria sunt, quæ sibi mutuo in Vniuerso respondent. Inter omnia, & super omnia Deus: inter sensibilia lux, inter animi perfectiones, virtus. Deus est lux, & virtus omnium: lux, virtus mundi, & imago Dei: virtus, lux animi, per quam filij Dei nominamur, & sumus. Ad hanc purgato animo accedere debes, si ad optatum perfectionis culmen peruenire desideras. Virtus enim perfectio hominis est, instauratrix innocentiæ, omni plena iucunditate. Est supplementum naturæ, ad bonum supernaturale ex se ineptæ. Est facilitas boni operis, qua rectè viuimus, qua velut cæci illuminamur, qua peccatis resistimus, qua meritis cumulamur, qua vitam æternam promeremur. In hoc studio necessarium tibi primò est, cuiusque virtutis naturam, & actus præscire: quia nemo amat quod ignorat. Tum ab actu, & excitatione nunquam cessandum: & si desint occasiones, milites imitari oportet, qui in media pace sine hoste decurrunt, fictis-

fictisque velitationibus se ad vera certamina parant. Finge tibi ingentia quæque scelera obijci: puta te contumelijs proscindi, omnia quæ possides à te violenter auferri: & sic patientiam exerce, ac si res vera ageretur. Non trepidabis in ipsa re, si ante rem te ita exercueris. *Magnos ad pugnam spiritus adfert miles, qui sanguinem sæpe fudit.*

V. Virtutum habitus non nisi longa exercitatione comparantur. An verò aliquam ex illis obtinueris, ex his indicijs dignosces. Si nimirum vitia virtuti opposita extincta sentias, aut magna ex parte compressa. Si prauarum affectionum motus sub fræno rationis legem pati, ac menti parere facilè compellas. Si actus virtutis absque difficultate, imò etiam cum delectatione exerceas. Si tepidorum dicta contemnas, plenaque spiritus libertate ad ea præstanda te exeras, quæ displicent imperfectis. Si prauos actus, ad quos antea per habitum inclinabaris, connaturali quodam fastidio abomineris. Si neque per somnium re aliqua turpi delectari, aut quidpiam iniustum approbare videaris. Si ea satagas imitari, quæ in alijs laudas, & admiraris: atque ab illis abstineas, quæ reprehendis. Si nullam culpam exiguam putes: omnemque imperfectionem,

nem, quantumuis minimam, ſtudioſè vites, & obſerues. Si cùm vides, vel audis, æquales tuos diuitijs, aut dignitatibus florere: nec inuideas, nec perturberis. Si errores tuos ingenuè fatearis, cupiens ab omnibus corrigi, & reprehendi. Si conſcientiæ teſtimonio contentus, bona opera in te ipſo ſerues, & abſcondas: rectè enim facti feciſſe præmium eſt. Si ſtudio denique virtutis ſine intermiſſione incumbas. *Nam vera virtus nunquam torpet, ſed ſemper in actu eſt.*

CAPVT XXI.

De Virtutibus Theologicis.

Fides operibus comprobanda. In ſolo Deo ponenda fiducia. Motiua amoris erga Deum. Amor proximi beneficijs oſtenditur. Hortatio ad eleemoſynam.

I. BAſis cæterarum virtutum, & totius Chriſtianæ vitæ fundamentum eſt fides: ſine qua nemo poteſt placere Deo. Hæc eſt ſapientia, quæ domuit orbem: cui firmiter adhærendum, omni diſquiſitione, & curioſitate reiecta. Crede autem, & operare: quia fides ſine operibus mortua eſt.

Ser-

Sermo tuus, & professio tua iactitant fidem: caue, ne vita, & mores prædicent infidelitatem. Credis Euangelium: cur non obedis Euangelio? Credis vitam æternam: cur breuissimum tempus interminabili præfers æternitati? Quid prodest credere vera, & bona, si tu falsus, es, & mala operaris? Vix fieri potest, vt benè credat, qui malè viuit: ille enim verè credit, qui exercet operando quod credit.

II. Cum certissimum sit, Dei prouidentia omnia disponi, & gubernari, adeò vt, nec passer de cœlo, nec folium ex arbore cadat absque eius nutu, & voluntate; ipsi te totum trade excelso animo, & ingenti fiducia, nihil dubitans, quin opportunum ad res omnes auxilium sis habiturus. Scito omnia humana consilia, atque præsidia fallacia, & incerta esse: teque regi, & agi absque vlla anxietate à Deo sinas. Et si res accidant inopinatæ, quibus actionum tuarum, & consiliorum tota series turbari, & præcidi videatur, vel morbis, vel falsis criminationibus, alijsque casibus grauioribus, ne despondeas animum, sed spe diuina munitus eius te regimini subijce: nam per hos casus, per hæc discrimina, ad illum finem te diuina sapientia perducit, quem tibi ab æterno destinauit. Non sentit malum præsens qui futura sperat bona. Tantùm potest homo, tantum habet:

quantùm ſperat, & credit.

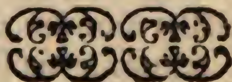
III. Charitas omnium virtutum forma, & Regina, & Deum reſpicit, & proximum. Et Deus quidem ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, ſuper omnia amabilia diligendus eſt, purè propter ſe, & ſuam infinitam bonitatem. Quòd es, quòd viuis, quòd moueris, quod ſentis, quòd intelligis. Dei gratia eſt. Ipſe te à ſeruitute diaboli redemit: ipſe animam tuam innumeris prærogatiuis nobilitauit: ipſe tibi vitam æternam nullis præcedentibus meritis præparauit. Cœlum, terra, aer, aqua, & omnia quæ in eis ſunt, magnis vocibus quotidie clamant, vt ſummo eum amore proſequaris, à quo propter te creata ſunt. Cur per multa vagaris quærendo bona animæ tuæ? Ama vnum bonum, quod eſt omne bonum. Quære ſimplex bonum, quod eſt ſummum bonum, quo nihil maius, nihil amabilius poteſt excogitari. Solus amor eſt, quò mutuam Creatori vicem, quamuis non ex æquo, rependere potes. Amor autem non eſt otioſus, non quærit quæ ſua ſunt, operatur magna, ſi eſt. Nulla amori imperuia difficultas. Verus amator mori poteſt, vinci non poteſt.

IV. Natura nobis amorem incidit mutuum, & ſociabiles fecit: omnes enim homines magni corporis membra ſumus, ad eandem fidem, & gloriam, vocati.

vocati. Non amat Deum qui non diligit fratrem suum. Actus verò dilectionis erga Proximum sunt beneficia omnibus conferre, omnibus prodesse, omnes obsequio, & amore præuenire. Beneficia autem læto animo, & prompto indigentibus conferes, nulla intercedente mora, nisi in accipientis verecundia. Sufficiat ad remedium tristiùs quidpiam passis, quod eorum indigentiam scias. Molestum verbum, & onerosum est: Rogo. Si amici desiderium occupas, & antecedis, antequam rogeris, multiplicas munus tuum. Non tulit gratis, qui cùm rogasset, accepit, Si præuenire non potuisti, plura rogantis verba intercide, ne rogatus videaris: teque daturum ipsa festinatione approba, etiam si non fuisses interpellatus. Tum bona verba bonis rebus adijce; nec quidquam triste misceas beneficio, non mœstitiam, non tarditatem, non exprobrationem, non denique iactantiam. *Res ipsa te silente loquetur: & qui videt in abscondito, reddet tibi.*

V. Inter actus Christianæ beneficentiæ præcipuum tenet locum eleemosyna; qua fides probatur, redimuntur peccata, emitur cœlum. Caue ergo ne despicias pauperem, qui cùm sibi egenus sit, te facere diuitem potest. Peccatis tuis venundatus es, redime te pecunia tua: fac de instrumento auaritiæ

ritiæ ſubſidium miſericordiæ. Hiſtrio te ad riſum prouocans plenus à te recedit: Chriſtus offerens regnum cœlorum nihil accipiet? Tributa Principi, vel inuitus ſoluis, etſi ex agris nihil perceperis: Ghriſto Regi ex eo, quod ſuperabundat, fruſtum panis denegabis? Caue ne parcens pecunijs tuis, reus ſis ſanguinis fratris tui. Si non pauiſti, occidiſti. Cogitas quàm benè alij poſt te viuant, non cogitas quàm malè tu moriaris. Satiùs eſt deeſse aliquid hæredibus tuis de patrimonio, quàm tibi de ſalute. Inſpice rationes tuas. Vide quid in æterna patria, quid hic poſsideas. Ex omnibus rebus tuis id ſolum in morte reperies, quod per manus pauperum in cœlum præmiſiſti. Argue infidelitatem tuam. *Inuadere domum hoſtis poteſt, cælum non poteſt.*

CAPVT

CAPVT XXII.

De Prudentia.

Eius necessitas, & difficultas. Officium viri prudentis.

I. VT architectis nullum opus rectè procedit sine linea, & libella: ita nec nobis sine prudentia. Hæc norma cæterarum virtutum est, recta ratio agendorum, oculus animæ, & ars viuendi. Non potest esse iucunda vita, à qua absit prudentia. Hanc artem difficillimam esse omnes fatentur. Sed, & obscura est. Oritur ex eo difficultas: quòd intrà considerationis suæ ambitum res omnes tàm vniuersas, quàm singulares complectatur: ac deinde, quod nullus sit certus status rerum humanarum: quæ cùm sint variæ semper, & contingentes, atque à diuersis pendeant circumstantijs, non est cuiusque ingenij, certam in illis statuere normam, & quæ non raro repugnantia sunt, certo quodam temperamento coniungere, & miscere. Obscuritatem verò adfert caligo illa, qua rerum gerendarum causæ inuoluuntur. Apparent quidem earum fastigia, sed latent fundamenta. Latet etiam diuinum decretum de pro-

prospero vel infelici rerum euentu: vnde fit, vt paucorum sit ista virtus. Pauci possunt quid magis expediat in quouis negotio præuidere.

II. Prudentiam gignunt vsus, & memoria. Res enim singulares, quas illa regit, notæ homini fiunt per vsum, & experientiam. Tutus erit si tuo, & alieno credideris experimento: nec altiori rei te impones, in qua tibi tremendum, & vnde cadendum sit. Vt verò omnia prudenter disponas, inspicere primùm debes teipsum, deinde negotia quæ aggrederis, tum eos quorum causa, vel cum quibus agendum est. Et teipsum quidem accuratè æstimabis, ne plus quàm potes tibi posse videaris. Aliquis eloquentiæ fiducia prolapsus est: quidam patrimonio suo plus imperauit quàm ferre queat: alius infirmum corpus laborioso oppressit officio. Æstimanda sunt postea quæ aggrederis, & vires tuæ cum rebus agendis comparandæ. Opprimunt onera, quæ ferente maiora sunt. His quoque admouenda manus, quorum finem, aut facere, aut certè sperare possis. Hominum deinde delectus habendus est, an digni sint, quibus partem vitæ tuæ impendas: eorum mores examinandi, ne tibi noceas, dum alijs prodesse studes. Denique considerandum est, vtrum natura tua rebus

huiusmodi agendis idonea sit: & eò inclinandum, quò te vis ingenij defert. *Reluctante natura irritus labor est.*

III. Vir prudens nihil aggreditur, quamdiù aliqua perturbatione agitatur: non enim potest verum, & honestum discernere concussa mens, & prauæ affectionis præstigijs delusa. Multùm item prudentiæ aduersatur præcipitatio, quæ in graues, ac inextricabiles casus plerosque induxit. Quare prudens nil temerè agit, propriumque iudicium alieno consilio subijcit. Timidæ sunt hominum cogitationes, incertæ prouidentiæ, rerum exitus dubij, fallaces experientiæ. Ibi salus, vbi multa consilia. Spectat quoque ad prudentem, rem denudare, & acutè introspicere, sine fuco, & integumentis, quæ decipere incautos solent. Sepone pecuniam, famam, dignitatem: intus rem ipsam scrutare; quære quid sit, non quid vocetur. Stultùm est, simulacris, & vmbris falli. Tum debes veluti ex specula quicquid euenire potest explorare: ne stultum illud quandoque dicendum sit: Non putaram. Ad id longa consultatio adhibenda, maturumque iudicium, & subtile examen: ne praua aliqua circumstantia actionem vitiet, ne prudentia degeneret in

astu.

aſtutiam, & calliditatem, & ne in tanta veri, ac fucati boni vicinia vitium pro virtute amplectaris. Peracta denique electione, omnem præcide moram, ſtatimque exequere quod decreuiſti. *Nullus cunctationi locus eſt in bono conſilio; quod non poteſt laudari, niſi peractum.*

CAPVT XXIII.

De Iuſtitia, & Religione.

Actus vtriuſque. Quid ſit pœnitentia, & in quo conſiſtat.

I. IVſtitia ſuprema virtus, alijs nata non ſibi, quicquid habet transfundit in proximos, nihil petens ex ſe, niſi vſum ſui. Hæc homines à mutuis iniurijs auertit, & mundum vniuerſum in pace conſtituit. Hæc tacita quædam naturæ conuentio eſt, & vinculum ſocietatis humanæ: nec quidquam ſine illa laudabile eſſe poteſt. Vir iuſtus neminem lædit, alienum non vendicat, omnibus prodeſt, benè de omnibus ſentit, & loquitur, dat vnicuique quod ſuum eſt, non impedit alterius bonum. Si præſit, iuſta præcipit, omnibus patet, proprijſque vtilitatibus ſubditorum commoda præfert; pœnis vitia coercet, præmia bo-

nis largitur, & ſic omnes continet in officio. Si ſubſit, ſeruat concordiam, legibus paret, & iuſsis maiorum, ſuoque ſtatu contentus, officia, & dignitates non appetit, nec ſe rebus ingerit, quæ ad ſe non ſpectant. Gratis autem iuſtitiam colit: quia iuſtæ actionis nullum maius præmium exiſtimat, quàm iuſtum eſse.

II. Religio moralium virtutum præſtantiſsima, Deum immediatè reſpicit, eiuſque cultum, & honorem. Primus autem cultus eſt ipſum credere, & cognoſcere: deinde reddere illi maieſtatem ſuam, reddere bonitatem. Parùm eſt noſse Deum, quod, & Dæmones faciunt, qui oderunt: amor inſuper, & cultus exigitur his ex rebus conſtans, quæ vtinam tàm benè implerentur, quàm ſciuntur! Scis Deum illum eſse, qui præſidet mundo, qui humani generis tutelam gerit, qui vniuerſa moderatur. Ipſum ſolum potentem, ſolum bonum, ſolum altiſsimum confiteris: ab eo tanquam à ſummo bono, & tuo vltimo fine perpetuam beatitudinem expectas. Cur non igitur, vt par eſt, eum colis? cur non ſummam ei exhibes venerationem? cur viliſsimam terræ glebulam ei præfers? Vana eſt religio tua, niſi factis comprobetur. Vis verè Religioſus eſse? Ambula coram Deo, & eſto perfectus. Satis eum collit, qui imitatur. Vera Religio te Deo religat; Deum tibi,

Cuſtodi

Custodi eam illibatam à negligentia, ab erroribus, à peccatis. Stultitia magna est, fidem lingua, moribus infidelitatem prædicare. Huius notæ homines irrisit olim celeberrimus inter Ethnicos Philosophus, dicens. Nihil gloriosius esse Christianis, cùm loquuntur: nihil miserabilius, cùm operantur.

III. Diuini iuris læsi reparatrix est Pœnitentia: quæ ad peccati detestationem inclinat, cum efficaci voluntate, Deo, per illud offenso, satisfaciendi. Hęc est enim pœnitentia, præterim peccata detestari, & expiare; nec ampliusin ea consentire. Præteritquod delectat: restatquod arguit, quod torquet, quod damnat. Quid prodest transactam fœditatem abscondere? Nemo nocens se iudice absoluitur. Tribunal quoddam à natura in ipsa mente humana constitutum est, vbi vnusquisque sui sceleris accusator est, & testis, & iudex. Hic coge animum, & sensus tuos quotidie adesse, ad reddendam rationem. Dic apud te causam: &, quantum potes, te ipsum coargue. Totum diem tecum scrutare: omnia dicta, & facta tua, atque ipsasmet cogitationes remetire, nihil abscondens, nihil transiens. Si agnoscis iniquitatem tuam, ignoscit Deus: si fateris, mederis. Quid refert neminem scire vitium tuum, cùm tu scias? An vtilius tibi existimas, damna-

tum latere, quàm palam absolui? Vbicumque lateas, conscientia tecum est, non potes eam effugere. *Miserrimus es, si hanc aspernaris.*

IV. In tria tempora vita diuiditur, quod est, quod fuit, & quod futurum est. Præsens momentaneum est, ante desinens quàm veniat: futurum nondum est: at præteriti dies aderunt omnes, cùm iusseris, & ad arbitrium tuum se inspici patientur. Ne timeas memoriam tuam, nec erubescas te in præteritum retorquere, erroresque tuos tibi exprobrare. Quò frequentiùs id feceris eò citiùs emendaberis. Ipse de te vindictam sume: nec ea iterum admittas, quæ fecisse te plangis. Plerique liberati à naufragio, exinde repudium, & naui, & mari dicunt. Deique beneficium periculi memoria honorant. Hanc bonam solicitudinem in te esse cupio, ne iterum experiri velis quod semel timuisti. Grande periculum euasisti, ne te iterum discrimini exponas. Toties pepercit Deus, quoties deliquisti: caue ne idcircò deterior fias, quia Deus bonus est. Quid facturus sis cogitas aliquando, cur non potiùs quid feceris? Nam consilium futuri ex præterito venit. Multi ad sapientiam peruenirent, nisi iam putarent se peruenisse, *Nisi te quotidie emendes, quotidie deterior eris.*

CAPVT

CAPVT XXIV.

De Pietate, & Obseruantia.

Obedientia commendatur, itemque Gratitudo. Quomodo accipiendum, & reddendum sit beneficium.

1. NVlla vi verborum exprimi potest, quàm laudabile opus sit posse hominem dicere: Parentibus meis cessi, & parui semper: eorum imperio, siue æquum, siue durum fuerit, obsequentem, & submissum me præbui: bonum patriæ ciuem me semper exhibui: fratribus, & consanguineis bene facere nunquam cessaui: omnes vincere beneficijs conatus sum. Hæc sunt nimirum Pietatis officia, quibus debitum tribuimus cultùm patriæ, parentibus, fratribus, & alijs sanguine coniunctis. Quod verò pietas erga cognatos, id præstat obseruantia erga Prælatos, Principes, Præceptores, & alios, qui aliquo modo nos antecedunt dignitate, sapientia, ætate, religione, & sanctitate. Solemus enim coram illis assurgere, caput aperire, via decedere, equo, aut vehiculo desilire, ad genua prouolui, manus, aut vestes osculari, aliaque honoris signa pro more Patriæ exhibere.

Hæc autem omnia profuſo, ac reuerenti animo præſtabis, ſi præceſſerit in intellectu magna ſublimitatis illorum æſtimatio. Nam hinc orietur in voluntate fuga quædam, & metus, quo perculſus nimiam cum illis familiaritatem declinabis, atque ab eorum magnitudine in tuam quodammodo reſilies paruitatem. Omnis poteſtas à Deo eſt. Quicquid præſtiteris maioribus tuis, infra debitum honorem erit, ſi Deum in illis conſideraueris.

II. Vt ex primi parentis inobedientia omnis calamitas exorta eſt, ſic per obedientiam filij Dei ad felicitatem reducti ſumus, ſi & nos obedientiam ſeruauerimus. Obedientia rerum omnium perfectio eſt, earumque cum ſuo principio firmiſsima connexio. A Deo enim in Deum admirabili circulo cuncta deducit. Hanc Chriſtus præ cæteris virtutibus commendauit, qui ne eam perderet, perdidit vitam. Hæc melior dicitur eſſe quàm victimæ, quia per eam propria voluntas mactatur. Suſcipiendum eſt autem ſuperioris edictum, velut emiſſa diuinitus vox, nulla quæſita præcepti cauſa, vel motiuo. Neſcit iudicare, qui perfectè didicit obedire. Moneat ſuperior, iubeat lex, dicat quid me velit facere: non diſco, non diſputo, non excuſo: ſed ſimpliciter, & velociter

lociter pareo, paratus ad omnia, ſeu facilia, ſeu ardua pari gaudio, & promptitudine exequenda. Vnum eſt in quo refractarius, & contumax eſſe potes, ſi quis nimirum à bono te retrahat, & aduerſus Dei legem impellat. Cætera omnia conſtanter, & ſine murmure exequi debes.

III. Gratitudo debitum reſpicit ob acceptum beneficium. Nihil autem magis præſtandum, quàm benefici j æſtimatio, ſi non ex rei magnitudine, ſaltem ex animo, & affectu donantis. Tum iugis benefacti memoria neceſſaria eſt, quæ ſemper animo hæreat. Gratiam referre nequit, niſi qui meminit: & qui meminit, iam refert. Hoc non exigit opes, non operam, non felicitatem, in promptu omnibus eſt. Vt deſint vires, nunquam deerit voluntas, qua rependere etiam Regibus potes. Cùm ab aliquo accipis beneficium, hilaris accipe, & gaudium profitere, quod ſit danti manifeſtum, vt muneris ſui fructum capiat. Iuſta lætitiæ cauſa eſt lætum amicum videre, iuſtior feciſſe. Qui gratè beneficium accepit, qui libenter, & benignè, primam eius penſionem ſoluit. Nunquam voluit gratus eſſe, qui beneficium tam longè proiecit, vt extra conſpectum ſit. Qui illud extollit, qui ſe negat gratiam referre poſſe, iam reddidit. Qui faſtidiosè acci-

accipit, & negligenter, parui facere illud videtur. Qui vix indicat se sensisse, vix labia deducit, ingratior est, quàm si taceret. Vir bonus, dum accipit beneficium, de reddendo statim cogitat. Quid enim tam contra officium, quàm non reddere quod acceperis? Nec mensura pari, sed vberiori reddendum: sicut terra suscepta semina, maiori cumulo restituit. Caue tamen, ne in gratiæ relatione nimium festines. Quidam, cum aliquod munusculum missum est illis, aliud subindè intempestiuè remittunt, & se nihil debere testantur. *Reÿciendi hoc genus est, cùm munus munere subitò expungis.*

CAPVT XXV.

De Veritate, eiusque vsu.

Simplicitas laudatur. Actus fidelitatis.

I. IN omni sermone, gestu, & scriptura, alijsque signis externis veritas sit. Non decet Christianum hominem labium mendax. Muliebre vitium, & plebeium est, aliud pectore claudere, aliud ore proferre. Vir generosus res simpliciter enuntiat, prout sunt: non exaggerat, non amplificat, non decipit, non simulat, verborumque

que ambages, & inuolucra deuitat: Simplicia verba veritas ſimplex amat. Vult nuda videri: quia innocens eſt. Qui verò mentitur, aut fallit, rem duplici ſermone obſcurat, vt lateat. Odit lucem qui malè loquitur, ſicut qui malè agit. Caue itaque, ne, vt veſtitum, ſic ſententiam habeas, aliam domeſticam, aliam forenſem: ne in fronte oſtentatio ſit, intùs veritas occultetur. Ab hoc vitio abhorret ipſa natura. Pueros vide, nondum ratione vtentes. Mendacium inter prima probra obijciunt: & quamuis leuitate quadam aſſumant, tamen inſita iudicij rectitudine damnant. Qua in re Dei prouidentiam admirari oportet, quæ virtutes animo inſerit, ſine quibus vita, & ſocietas ſtare non poſſunt. Omnium autem pernicioſiſſimum eſt mendacium vitæ. Nam ſi omnem ſermonis falſitatem abominaris, tanquàm ſublimi animo indignam: cur ipſe mendacium eſſe, & viuere non formidas? Magna res eſt, vnum hominem agere.

2 Simplicitas, parùm hominibus cognita virtus, tantæ eſt dignitatis, vt ea Deus magnoperè delectetur: nam *cum ſimplicibus ſermocinatio eius*. Simplex enim ille, & integerrimus cùm ſit, ſimplices eſſe vult animas, quæ ad ſe conueniunt. Eſt autem ſimplex, qui

qui in varia non abit: qui ſine duplicitate, & hypocriſi talem ſe exteriùs exhibet, qualis interiùs eſt: qui proprios defectus, cùm fert occaſio, candidè, & ſincerè fatetur: qui malitia paruulus eſt, & omnem politicam agendi rationem deteſtatur: qui non excluſa prudentiæ circumſpectione, fidem in omnibus eſſe arbitratur, malum de nemine ſuſpicatur: qui ſtultus apud homines videri non refugit, vt ſi ſapiens apud Deum: qui ab omni multiplicitate alienus, ſimplici intentione Deo placendi cuncta operatur. Quid turbaris erga plurima, infelix aſtutia? Vnum eſt neceſſarium, vt ad eum peruenias, qui vnus, & ſimpliciſſimus eſt. *Nunquam pertinges ad metam, ſi duplici graderis via.*

III. Fidelitas inter maxima, & præcipua humani generis bona colenda eſt: hac enim ſublata tollitur vſus commerciorum, diſſoluitur amicitia, fœdera diſſociantur, vniuerſa Reſpublica perturbatur. Rara tamen, & iſta eſt, ac ferè mundo incognita virtus. Paſſim accuſant humanam perfidiam tot ad contractus adhibiti teſtes, tot ſtipulationum firmamenta, tot interpoſitæ induſtriæ, quæ nihilominus vix ſufficiunt, vt firma maneant pacta, & conuenta. Adeò plerique ſordidi ſunt, vt ſanctior ſit illis quæſtus, quàm fides. O turpem

humano

humano generi publicæ fraudis ac nequitiæ confeſſionem ? Nemini credimus ſine teſte, ſine ſponſore : & tutius in tabulis, quàm in animi ſacrario fidem cuſtodiri arbitramur. Cæterùm, vir fidelis, quodcunque opus promiſſum conſtanter exequitur, commiſſa ſibi ſecreta nemini pandit, datam fidem etiam hoſtibus ſeruat, ipſamque regnis, ac vitæ præfert. Tardè quidem promittit, quia celeri ſponſioni celerem incumbere pœnitentiam nouit : ſed ſi ſemel ſpopondit, non fallit, non violat, niſi fortè rerum ſtatus mutetur, aut peccandi periculum incidat. *Neminem obligat promiſſio, quæ non poteſt ſine ſcelere adimpleri.*

CAPVT XXVI:

De Amicitia.

Quibus officiјs ſit colenda. Præcepta quædam ad mutuam conuerſationem pertinentia.

I. NIhil magis ad humanam vitam neceſſarium, quàm Amicitia, nihil commodius, nihil iucundius. Ea eſt mutua duorum beneuolentia in virtute fundata, & bonorum communicationi coniuncta. Quantùm hoc bonum eſt, vbi præparata ſunt pectora, in quæ tutò ſecretũ omne deſcendat; quorũ conſcien-

ſcientiam minùs quàm tuam timeas! quorum ſermo ſolicitudinem leniat, ſententia conſilium expediat, hilaritas triſtitiam diſſipet, conſpectus ipſe delectet? Quid dulcius, quàm hominem habere, cui confiteri non timeas ſi quid deliqueris; cuius, vel ſolus occurſus proſit tibi? Minuta quædam animalia cùm mordent non ſentiuntur: adeò tenu ſeſt illis, & fallens in periculum vis: tumor indicat morſum: idem tibi eueniet in boni amici conuerſatione, non deprehendes, quemadmodùm, & quando tibi proſit: profuiſse deprehendes. Vera autem eſse amicitia nequit, niſi reciprocus interueniat amor; ſed amare principalius eſt, quàm amari: atque ideo beneuolentia pro fundamento ſtatuitur, redamatio connotatur. Vera item amicitia eſt, & Chriſti glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non ſola corporalis præſentia, non mendax obſequium, non fallax adulatio, ſed Dei timor, & diuinarum ſtudia litterarum conciliant. *Solida in malo amicitia eſſe non poteſt*.

II. In eligendo amico magna cautio adhibenda, iuxta illud quod vulgus ait: multos ſalis modios, ſimul edendos eſſe, vt amicitiæ munus expletum ſit. Sunt autem quatuor in eo probanda, cum quo inire amicitiam cupis. *Fides*:

res difficillima, cuius sola ferè Vmbra in terris reperitur: vt te, & tua ei tutò committas. *Intentio*: vt amicitia finem honestum habeat, & res diuina non transeat in turpitudinem. *Discretio*: vt scias quid præstandum illi, quid ab eo petendum. *Patientia*: vt paratus sit animus, quæcunque aduersa pro amico sustinere. Hæc cùm in illo probaueris, explorare insuper debes, prioribus amicis quomodò vsus sit: nam talem in te futurum sperabis, qualem cæteris se præbuit. Fidus amicus viuus thesaurus est, magna seruandus cura, magno, si pereat, fletu lugendus. Beatus es, si talem habes, qui te diligat, non tuas opes, non mensam, non ingenium: qui errantem corrigat, cadentem subleuet, currentem adhortetur. Similem illi non inuenies, quacunque cœli ambitus patet. Multi sunt, quid dicuntur amici: eorum qui verè sint, paucissimi numerantur. Nemo alterum gratis amat. Qui se spectat, qui res externas sibi pro fine proposuit, verus amicus non est. Tandiù te diliget, quandiù vtilis ei fueris. Sublata mensa deficiet; atque vt cœpit, sic desinet. *Vera amicitia ibi maximè deest, vbi creditur abundare.*

III. Sicut Medicus, carissimum sibi ægrotantem curaturus, nec ferro, nec igni parcit: ita erga ámicum correctione indigentem te gerere debes, liberrimè,

rimè, audacter, constanter, nihil negligendo, aut dissimulando. Damnabile est obsequium, per quod vitia fouentur. Sit autem admonitio secreta, adsit ei omnis suauitas, careat omni verborum acerbitate. An aliquis tibi in amicitiam recipiendus sit, diù delibera: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte: tam liberè cum eo loquere, quàm tecum. Ita quidem viuere debes, vt nihil illi committas, nisi quod inimico committere possis: sed quia interueniunt quædam, quæ consuetudo fecit arcana, omnes curas cum amico, omnes cogitationes misce. Quidam, quæ solis amicis committenda sunt, obuijs narrant, & in quaslibet aures quicquid vrit exonerant: alij etiam carissimorum conscientiam reformidant, & intra pectus omne secretum premunt, nec sibi quidem credituri, si fieri posset. Vtrumque vitium est, & omnibus credere, & nulli, sed alterum honestius, alterum tutius. Quòd si cupis sine periculo cum omnibus loqui, id facile assequeris: non occultando, quæ feceris, sed nihil faciendo, quod velis occultum esse.

IV. Affinis amicitiæ est affabilitas, quæ humanam conuersationem moderatur: in qua seruanda modestia est, seruandum silentium. Multa decet audire virum probum, pauca loqui.

Vi-

Vitiosum est, velle potiùs sciri, quàm scire: cognosci, quàm alios cognoscere: proprias merces inutiliter prodigere, quàm sibi alienas comparare. Assuescere oportet eorum cum quibus viuis verbis, & moribus incompositis: & quia multi multa loquuntur falsa, inepta, puerilia, nihilque ad rem pertinentia, hæc prudenter dissimulabis. Animi abiecti, ac muliebris est, cum ijs dumtaxat versari velle, qui cedant, applaudant, & adulentur. De te, rebusque tuis parciùs loquere: tuæ sententiæ ne pertinaciter inhæreas, & à verbis elatis abstine, quæ auctoritatem, & magisterium sapiant. Cùm quidpiam contra decorum occurrit tibi, in te regressus te ipsum interroga, an, & tu tali vitio labores: tum ex omnibus quæ audis, & vides, aliquid semper ad tuum profectum excerpe. *Benè tecum agitur, si ex alieno peccato tuum emendas.*

V. Cùm tibi aliquid occurrit insolitum, inopinatum, & ab vsu tuæ Patriæ abhorrens, ne id continuò reprehendas: nam leuis animi indicium est, aliena mirari, & ridere, & suo seruire municipio. Res æstimandæ pro vt sunt, non vt videntur. Vulgus omnia æstimat ex nouitate, artificio, raritate, difficultate, pompa, rumore, & extrinseco apparatu: sapiens intrinsecum rei pretium, & honestatem respicit; eaque omnia spernit, quæ plebs insana admiratur. Quicquid

 acci-

acciderit, penes te est, vt fructum ex eo capias. Noli te coarctare, & limitare prouentum tuum. Licet tibi personam obducere, & actores fabulæ imitari. Illi dum flent, non dolent: dum emunt, non possident: iubent sine imperio, obiurgantur sine vindicta, obiurgant sine ira: agunt, scilicet, alienam vitam. Vtinam, & tu sic in aliorum societate te geras, sine affectu, & proprietate! Magnum theatrum mundus est, in quo tot histriones, quot homines sunt. Cura autem, vt, quantùm fieri potest, spectator sis, non actor fabulæ. Qui spectaculum sui in scena exhibent, laborant: qui spectant, rident & delectantur.

CAPVT XXVII.

De Liberalitate.

Quid sit, & qualiter exercenda. Quomodo differat à Magnificentia.

I. NOn voco liberalem, pecuniæ suæ iratum: qui nec dare scit, nec seruare; qui non donat, sed proijcit. Liberalis est, qui rectè dat, & rationabiliter, & pro modo facultatum, quantùm decet, impendit, quando, & quibus oportet, non suum, sed alienũ spectans emolumentum. Porrò liberalitas virtus est beneficiorum erogatrix, quæ circa pecunia-

niarum largitionem, & acceptionem versatur: sed largitio principaliter intenditur: quia præstantiùs est dare, quàm accipere. Sufficit autem voluntas, cùm tribuendi facultas deest: imò hæc maximè attenditur, vt non solùm prosis, sed velis prodesse. Nemo fluminibus, aut mari gratias agit, quod nauigia patiantur: neque arboribus, quod fructus ferant: nec vento, quòd secundus aspiret: nam licèt hæc omnia beneficia sint, illis tamen deest benefaciendi voluntas. Quòd verò alicui donandum est, pretium à celeritate sortitur. Sunt nonnulli, qui dum aliquid donant, gratiam omnem corrumpunt, auertendo vultum, obducendo frontem, & in alterum diem differendo. Sic amicum dilatione lassant, torquent expectatione: cùmque proprium sit libenter donantis citò dare, qui diu noluit, non ex animo largitus est. *Properat omnis benignitas: & iucundum est munus, quod obuiam venit.*

II. Non potest quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad vtilitatem suam conuertit: alteri viuas oportet, si tibi viuere optas. Quid tanquam tuo parcis? Procurator es. Omnia ista, quæ ferreis claustris custodis, quæ ex alieno sanguine rapta tuo defendis, tua non sunt. Deposita

apud te fuerunt, & iam ad alium dominum ſpectant. Aut hoſtis illa, aut hoſtilis animi ſucceſſor inuadet. Quæris, quomodò facias tua? Donando. Quid eſt hoc, quo te diuitem putas? Domuncula, pecunia, agellus: ſi donaueris proximo, beneficium erit, virtus erit, quæ tecum in æternum manebit. *Tunc pretioſa eſt, pecunia, cùm vſu largiendi deſinit poſſideri.*

III. Quia tenui impenſa fieri magna non poſſunt, vt mediocres ſumptus liberalitas regit: ita ſplendidos, & magnos Magnificentia. Hæ duæ virtutes, cætera ſimiles, hoc diſcrepant: quòd illa etiam in paruis, hæc non niſi in magnis, & luculentis apparet. Cui res anguſta domi eſt, liberalis eſſe non poteſt: laudem verò magnificentiæ ille ſolus aſſequitur, cuius opulentia ſpectabilis eſt. Hæc propriè in operis admirabilitate conſpicitur. Si quis enim magni pretij gemmam in vſum rei diuinæ largiatur, eximiè potiùs liberalis quàm magnificus dicendus erit: ſed ſi pretio gemmæ ſacrarium, templum, aut aliud ſplendidum, ac mirabile opus extruxerit: magnificus nuncupabitur. Operum verò nomine, in quæ magni ſumptus conferri poſſunt, ea intelliguntur, quæ pertinent ad publicam hilaritatem, & ad quædam hominis officia ſplendidè præſtanda, In his decori ratio habenda eſt,

est, respectu operantis, & facultatum. Non est magnificus, qui plura quàm habeat profundit: qui ære alieno se, & suos grauat, vt magnificentiæ laudem consequatur. *Verè liberalis, & magnificus ille est, qui quod donat, & expendit, detrahit sibi.*

CAPVT XXVIII.

De Fortitudine.

Quæ sint eius officia. Mortem à viro forti contemnendam esse.

I. MOlles sunt hominum animi, debilisque natura, quam idcircò Fortitudine armare oportet, ne periculis deterriti ab honestate recedamus. Dulpex eius officium est: vnum, idque præcipuum, labores, atque pericula sustinere: alterum eadem aggredi cùm oportet. Vir fortis non se temerè malis ingerit, sed aduenientia constanter fert: non appetit formidabilia, sed spernit: ibi extollitur, vbi cæteri deprimuntur: ibi stat, vbi alij iacent: non illum subigit dedecus, non repulsa, non exilium, non iniuriæ: non eum carcer, non tormenta, non ipsa mors exterrent: omnem luctum, omnem ægritudinem, omnes molestias magnitudine sua elidit: non se minis, aut precibus à recto detorqueri permittit;

non despondet animum, & si plura benecœptis obsistant impedimenta: non cedit oneri, nec cum officio semel suscepto luctatur: sed persistit, donec perficiat: stat rectus sub quolibet pondere: nulla illum vis, nulla potentia, nullus terror minorem facit: periculis vndiquæ imminentibus non allidit virtutem, nec abscondit. *Quò tendat, semper attendit, non quid patiatur.*

II. Sicut secundo nauignas vento varijs se subsidijs munit, quibus tempestatem excipiat: sic vtile erit tibi, donec prospera est fortuna, quærere præsidia, quibus aduersam fortiter feras. Finge tibi iam aduenisse, quicquid sinistri contingere potest, orbitatem, naufragium, exilium, vulnera, tormenta, morbos, calumniam, contumeliam: atque ita te compara, ac si iam in discrimine versareris: vt hoc quasi præludio excitatus, dicere possis in omni euentu: Hæc iam animo percepi, iam præuidi, & contempsi. Ab æterno constitutum est, quid gaudeas, quid fleas: & quamuis magna varietate singulorum vita distingui videatur: summa in vnum venit. Accepimus peritura perituri. Quid indignaris? quid queereris? etsi omnia tua pereant, nihil perit de tuo. Satius est dare, quod repetit Deus, quàm cogi ad soluendum. Virum sapientem etiam in tormentis beatum

fore

fore ipſemet Epicurus edocuit. In Phalaridis, inquit, tauro ſi fuerit, dicet: Quam ſuaue eſt hoc, quàm hoc non curo! Magnum quidem effatum, ſed nobis non incredibile, apud quos extant tot Martyrum exempla, quorum in pœnis conſtantia, in flammis alacritas tanta fuit, vt nullo modo ſentire tormenta viderentur. *Volenti, & Deum amànti omnes pœnæ deliciæ ſunt.*

III. Nullibi clariùs fortitudinis præſtantia elucet, quàm in mortis diſcrimine. Difficile eſt animum perducere ad contemptum vitæ, cuius amore ita plerique tenentur, vt nihil ea feliciùs, nihil pretioſiùs æſtiment. Sed ſi ſapiens es, vt te eſſe oportet, deſines inter mala numerare mortem, quæ finis malorum eſt, & initium vitæ. Æquo animo exire debes, rediturus. Mors inuictam neceſsitatem habet, eam timere dementis eſt: dubia enim ſunt quæ metuuntur, certa expectantur. Conſidera, nec pueros, nec mente lapſos timere mortem. Turpiſsimùm eſt autem, ſi eam tibi ſecuritatem ratio non præſtat, ad quàm ſtultitia perducit. *Cùm exceptione mortis data eſt vita: viuere noluit, qui mori non vult.*

IV. Gratificata eſt nobis natura, cùm ad certum tempus vſuram ſpectaculorũ ſuorum conceſsit: iam ex acto tempore diſcedendum eſt. Quis ſapiens ad extre-

mum spiritum redactus, si rursus ei vita concederetur, vellet iterum materni vteri ergastulum subire, resumere amentiam infantiæ, metus puerilitatis, iuuentutis pericula, curas virilitatis, labores senectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum nasci. Attende igitur quò properes, & à quibus discedas. Posses vitæ huius exitum non timere, si alterius ingressum sperares. Hæc est causa timoris tui, quia inanis bonorum es, quorum incipis in fine vitæ desiderio laborare. Alioquin non trepidares in limine æternæ felicitatis. *Viro iusto supplicium esset nasci, nisi mors sequeretur.*

V. Nemo mortem lætus excepit, nisi qui ad illam se diu composuit. Effice eam tibi assidua cogitatione familiarem, vt venientem alacri animo excipias. Vt, vixeris non dies faciunt, non anni, sed animus exire gestiens, & ad originem suam reuolare. Diu vixit, qui bene moritur. Benè moritur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam parare? Assuesce ex alto cuncta despicere. Non potest mortem timere, qui iam plura sibi eripuit, quàm rapiat mors. Vis tibi vitam iucundam facere? Omnem pro illa solicitudinem depone: ad omne genus mortis paratus esto, siue gladius vitam, siue febris abrumpat, nihil tua intersi: vitam sic in-

instituе, vt liceat tibi quotidie dicere: Vixi. Ille ſecurus viuit, & lætus moritur, qui ſe ſingulis diebus effert, cui conceſſum eſt viuere vita peracta. *Non potes benè viuere, niſi quotidie moriaris.*

CAPVT XXIX.

De Magnanimitate.

Viri Magnanimi deſcripitio.

I. MAgnum aliquid ipſo nomine ſonat Magnanimitas, excelſa virtus: cuius robuſtiſsima vis eſt, ſemperque tendens ad magna. Sine hac irritus cadet omnis conatus reliquarum virtutum: nam cùm multæ in earum exercitatione occurrant difficultates, aduerſus eas mens erigi, & contra audentior ire debet; nec priùs abſiſtere, quàm perruptis interpoſitis obicibus ad boni ſibi propoſiti adeptionem generosè pertingat. Hoc præſtat homini Magnanimitas: quæ ad magna, & heroica opera ſemper inclinat: Deique ope ſubnixa ſecurè, ac promptè res quaſque difficiles aggreditur. Audendum eſt aliquid, ſi vis aliquid eſſe. Non poteſt paruo res magna conſtare. *Magna res eſt homo, cum verè eſt homo.*

II. Magnus animus ad magna ſemper aſpirat, eaque omnia velut minuta, con-

contemnit, quæ pro maximis vulgus optat. Opera quidem efficit, quæ multo honore ſint digna: ſed ipſum honorem, & denegatum non ambit, & ſpernit oblatum, niſi aliter exigant Dei honor, & obedientia. Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In edito ſtat ſemper, excelſus, inſuperabilis, par ſibi in omni rerum ſtatu: nec locis altioribus ſe ingerit, contentus magnitudine ſua. Super omnia eminet omnium dominus; & ideò nulli ſe ſubmittit, neminem rogat; quia extra ſe nulla re indiget. Nihil eſt quòd ipſum terreat, aut incuruet. Se profert, & ſpectari vult non vanitatis ſtudio: ſed attento gradu, in quo degit, & Dei donis: quibus refulget. Stat tamen cum his inconcuſsa humilitas ſumma coram Deo: quia omnia bona ſua, omnemque gloriam in ipſum refundit, pro certo ſciens, ſe exſeipſo nihil habere, nihil poſse, nihil eſse. Hoc eſt virtutis fines agnoſcere, de ſe ſuiſque rebus humilimè ſentire: ijſdem tamen habitos honores ſalua modeſtia non repudiare. *Sequi debet gloria, non appeti.*

III. Excipit aduerſo pectore omnia aduerſantium tela, nihil reluctans: vt ad ſummum virtutis faſtigium perueniat.

ueniat. Cum viris mediocribus, & infimis modeſtum ſe, ac moderatum exhibet; coram Principibus, & opulentis nec ſe proijcit, nec adulatur, nec eorum potentia ſuam opprimi ſinit libertatem. Quæ odio vel amore digna ſunt, apertè odit, apertè amat: quæque palam dici, vel fieri debent, liberè loquitur, & operatur: quia nihil timet, aut ſperat. Facit eadem, quæ cæteri hominum, ſed non eodem modo: atque ideò virtus diſsimulatione in vulgus, nec ſe facilè populo miſcet. Non meminit iniuriarum, & in his quæ neceſſariò perſerenda ſunt, nec querulus, nec ſupplex eſt. Paucos laudat, nec ipſe laudari optat, ſed facere laude digna. Non viuit alterius nutu, niſi amici, & ſuperioris: neque facilè admiratur, quia nihil illi magnum, vel nouum videtur. In omni caſu ſeipſo tutus, nullis rerum mouetur euentibus. Motum habet tardum, vocem grauem, orationem ſtabilem, ac ſedatam: non enim feſtinat; qui paucis rebus ſtudet: nec vehementer contendit, qui ſeipſo contentus eſt.

CAP.

in nobis nascuntur, quæ nos cruciant, & exercent. A fletu auspicamur vitam, rudes ad omnia, nisi ad lacrymas. Hoc primùm discimus, huic rei incumbimus vsque ad mortem. Inuenti plures sunt, qui non riserint: nemo, qui nunquam fleuerit. Patientia itaque necessaria est, vt pectus muniat, spiritum roboret, virtutes perficiat. Nemo potest cognoscere quantùm valeat, nisi tribulationibus exerceatur. *Non est sapiens, qui non est patiens.*

II. Malè est homini, qui nunquam aduersam fortunam expertus est. Aiunt medici, nihil magis metuendum, quàm nimis bonam habitudinem: sed, & nautis nimia malacia suspecta est. Si te verberat, & lacerat calamitas, non est sæuitia, sed certamen. Nisi dimices, non vinces: nisi viceris, non triumphabis. Quod si *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*; tu præsumes alienæ felicitatis particeps fieri absque vlla tribulatione? Erras toto cœlo, si aliam tibi viam fingis, qua migres ad Cœlum. Virtutis sacramenta hæc sunt, bona facere, & mala pati. Indicia verò iam adeptæ patientiæ sunt aliena mala æquanimiter ferre, inter flagella Dei non murmurare: eorum qui mala inferunt consortium non fugere, inter contumelias ab odio custodiri,

dimi-

diuinæ voluntati quæcumque nos angunt adſcribere, in malis ſilere, mala inferentes diligere, illatas iniurias ſoli Deo conqueri, ſeque illi paratum ad omnes ærumnas offerre cum gaudio, & gratiarum actione. *Denique verè patiens eſſe dignoſcitur, qui erga proximi imperfectiones impatiens non eſt.*

III. In bonorum externorum iactura magnum ſolatium eſt, infidam eorum conditionem perpendere. Quicquid poſſides, quicquid amas, naturalem retinet fugacitatem: apud te eſt, tuum non eſt. Noli tibi imaginariæ ſtabilitatis deſiderio illudere. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum præter virtutem. Hoc vnum contingit immortale mortalibus; cætera ſuam mortem ſecum ferunt. Ergo quæcunque habes, eo loco pone, vt magnum ſit inter te, & illa interuallum. Viro bono nihil eripitur, quia nihil poſſidet tanquam ſuum. Cur gemis amiſso nummulo, elato filiò, ſuccenſa domo: perdita autem modeſtia, verecundia, fortitudine, non ploras? Atqui hæc bona tua ſunt, & tui iuris: illa nec bona, nec tua ſunt. Si doles, cùm ea amittis: te dignum, qui amitteres oſtendis. Nihil te amiſiſse putares, ſi nihil inordinatè diligeres. *Externa ſapientem non angunt, quia non tangunt.*

IV. Opus

IV. Opus aliquod aggreſsurus omnia eius adiuncta conſidera, plura inuenies, quibus turbari mens tua poterit, ſi non fuerint præuiſa. Puerum vocas? fieri poteſt, vt præſto non ſit, vel vt nihil agat ex animi tui ſententia. Ad aliquem iturus es? fieri poteſt, vt inclusus ſit, vt occludantur tibi fores, vt ille te negligat. Hæc præuide, & omnia ſecunda tibi accident. Ille me hodie non admiſit, cum alios admitteret: ſermonem meum auerſatus eſt: me in imo collocauit, querelæ ſunt nauſeantis animi, in quas felices, & delicati, ac imprudentes incidunt. Non hæc obſeruat, qui his non afficitur, qui ſcit hæc omnia vitæ huius tributa eſse. Optimum autem eſt pati, quod emendare non potes. Si cuius malitia, vel impudentia Offenderis, cogita, an fieri poſsit, vt nulli ſint in mundo improbi, & impudentes. Quod ſi hoc fieri nequit, quid accidit noui, ſi vir malus, & impudens more ſuo male agit? Vide, ne potiùs tu arguendus ſis, qui non præuideris hunc ita peccaturum. *Semper ſibi conſtitit mundus, vitia ſunt vbi ſunt homines.*

V. Cum aliqua afficeris pœnâ, attende, non quid patiaris, ſed quid feceris. Si verum tibi dixeris, acrioribus flagellis te dignum fateberis. Deus eſt quo auctore cuncta proueniunt. Ipſe te caſti-

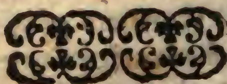
castigat, vt sanet, vt exerceat, vt induret, & sibi præparet. Futuris malis reseruat eos, quibus indulgere videtur. Vnde possum scire quantùm animi tibi sit aduersus paupertatem, si diuitijs affluis? Vnde dignoscam, quantùm habeas constantiæ aduersus ignominiam, & odium populi, si inter plausus senescis? Audiui te, cùm alios in tribulationibus consolareris: opto te audire, consolantem te ipsum, & tibi ipsi imperantem ne doleas. Si medico vrenti, & membra secanti, & gratias habes, & mercedem persoluis: cur Dei medicinæ non acquiescis? Amentia est, putare damna, quæ sunt remedia. Si paupertas, si ægritudo, & cætera, quæ mala vocas, possent tecum verbis contendere, insultarent tibi, & dicerent: Quid mihi, homo, aduersaris? Num aliquo bono mea culpa priuaris? Prudentia nè, an iustitia, an fortitudine? An non licet mecum læto animo esse? Bona erunt quæ mala putas, si super ea inconcussus eminueris. *Magnum malum est, malum ferre non posse.*

VI. In alienis casibus potes aliquando constantiam dissimulare, nunquam autem in proprijs. Sit tibi fletus communis cum miseris, non fletus causa. Descende, & inclina te afflictis, vt ipsos erigas. Nemo iacentem leuabit, nisi se inflectat. Quia verò res omnes du-

duplex manubrium habent, tolerabile vnum, alterum intolerabile; si quis tibi iniuriam fecerit, non ea parte ipsum prehende, qua facit iniuriam: hæc est enim ansa, qua ferri non potest. Sed cogita, illum eodem Christi sanguine redemptum esse, ad eamdem gloriam vocatum: sic enim prehendes, qua parte tolerabilis est. Et quia amicitia valdè exili voce prædita est, ad liberas reprehensiones: veritatem ab aduersario audire semper studeas. Hic perpetuò vigilans, res tuas in sensus explorat: teque faciliùs mala tua, quàm ipsum fallent. Traducet te per vicos, & plateas, animique tui morbum, vel latentem, vel neglectum, ipse iratus commonstrabit. Ab hoc capere vtilitatem satage, & consule saluti tuæ. *Attentius se ipsum circumspicit, qui paratum sibi nouit censorem, & aduersarium.*

VII. Perseuerantia virtutum omnium corona, & consummatio est. Inchoantibus præmium promittitur, sed datur perseuerantibus. Ideò ante omnia hoc cura, vt constes tibi. Nihil tam vtile est, quod in transitu prosit: retrò relaberis, si ad vlteriora non contendis: & si incipis stare, descendis. Constitue, quid velis, & in eo, vsque ad exitum perseuera. Inconstantis animi est, nouas quotidiè exercitationes assumere, nouas subindè sibi

quærere sedes. Non alibi sis oportet, sed alius. Planta, quæ sæpiùs transfertur, tandem arescit: & remediorum creba mutatio impedit sanitatem. Si Apostolus, vas electionis, non attendens quid ante fecisset, sed quid facere deberet: nequaquam se comprehendisse arbitrabatur: quid tibi faciendum erit, cui optabile foret, vt posses in fine tuo illius principio comparari? Ardor literarum nulla ætate extinguitur: diuitiarum amor insatiabilis est: expleri nescit honorum cupido. Res finem habituræ, sine fine quæruntur: diuinam verò sapientiam, si vel leuiter degustaueris, continuò te saturum esse putabis? Aliter te ad perfectionem inuitat, qui dixit: *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est*. Hæc meta tibi proponitur, vt locum semper superesse scias incremento virtutis tuæ.

CAP.

CAPVT XXXI.

De Temperantia.

Quantùm illi conferat Verecundia. De Abstinentia, & Castitate.

I. TEmperantia voluptatibus imperat, quæ ex gustu, & tactu percipiuntur: adscititias, & superfluas odit, & abigit: necessarijs obsequitur, quantùm recta ratio permittit. Eius regula infallibilis est, solam necessitatem in his quæ ad corpus spectant, pro mensura habere: nec vnquam ad voluptates, propter ipsas accedere. Hac virtute efficitur, ne ex homine in iumentum labaris. Ad eam plurimum confert Verecundia, frœnum prauorum motuum, bonæ indolis index, custos puritatis, testis innocentiæ. Si mentem tuam illa possideat, docebit te omnem timere turpitudinem, ab omni actu illicito abstinere, Dei præsentiam venerari, teipsum vbique reuereri, eamque semper diligere intelligibilem pulchritudinem, quæ in operibus temperantiæ maximè elucet. Porrò tunc verecundum te esse dignosces, cùm vel ad ipsum intemperantiæ nomen expauesces cùm te parietes tui tegent, non abscondent, quos plerique circumdatos

ſibi credunt, non vt tutiùs viuant; ſed vt peccent occultiùs. Quid autem prodeſt recondere te, & oculos hominum, aureſque vitare? *Tecum ſemper eſt Deus, qui vbique te videt: tecum conſcientia, quæ vbique te accuſat*.

II. Vſum cibi, & potus, Abſtinentia, & Sobrietas: quæ verò ad tactum pertinent, Caſtitas, & Pudicitia moderantur. Et in vſu quidem ciborum, difficillimum eſt, extra metas, neceſſitatis non abripi. Venter præcepta non audit: poſcit, appellat, & quotidianum tributum exigit. Sed quàm paruo dimitti poſſit, quàm modica ſtipe contentus ſit, nemo recogitat: Cogimus vitijs ſeruire naturam: famemque, & ſitim, quæ naturalibus remedijs facilè ſedari poſſunt, varijs edulijs, & potionibus irritamus. Caſtitas quoque ardua eſt inter tot libidinis incentiua: niſi ea compeſcat timor Dei, occaſionum fuga, ſenſuum cuſtodia, & maxima ſui ipſius reuerentia. Qui ſeipſum non veretur, nec alios vereri poterit. Vis caſtus eſſe? contine oculos; ne inuitus ames, quæ incautè aſpexiſti. Quid fugacem, & falſam creaturæ pulchritudinem admiratis? Expecta pauliſper, & iam non erit. Serenam frontem ſqualentes arabunt rugæ, mœſta teget nubes oculorum faces, dentium ebur ſcaber ob-

obducet ſitus. Fuge etiam prauorum conſortium, omnem mollitiem vitæ, carnem ieiunijs doma, & duriùs tracta. *Perit, qui nimiùm eſt amans ſui ſepulchri.*

CAPVT XXXII.

De Manſuetudine, & Clementia;

Vtriuſque officia, & præſtantia.

I. VT iræ impetum mitiges, neceſſaria eſt manſuetudo: ne citrà, vel vltra recti limites has in parte deflectas. Telum naturæ eſt ira: quo vti licet, cùm peccantes arguere, & caſtigare ex officio teneris: cùm dictat prudentia, tuam vel alienam iniuriam debito modo repellendam eſſe: ne creſcat ex impunitate reproborum licentia. Crudelis eſt, tam qui nulli, quàm qui omnibus ignoſcit. Cùm verò, iuſtitia exigente, puniendi ſunt rei; manſuetudinis, & clementiæ memor eſto. Deſcende ad pœnas tanquàm inuitus: & talis eſto ergà peccantes, qualis extitit ergà te Deus. Sicut ille ſuſtinuit te, vt meliorem faceret: ita illos ſuſtine, vt corrigantur. Deſpicis Medicum, ſi deſperas ægrotum. Tam facilis eſt ægri ſanitas, quanta Medici ſapientia, & benignitas. Vir mitis iracũdiæ pelago velut ſcopulus ſupereminet, fluctuſq; impingentes diſſoluit; nec pœna sẽper, ſed

mum spiritum redactus, si rursus ei vita concederetur, vellet iterum materni vteri ergastulum subire, resumere amentiam infantiæ, metus puerilitatis, iuuentutis pericula, curas virilitatis, labores senectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum nasci. Attende igitur quò properes, & à quibus discedas. Posses vitæ huius exitum non timere, si alterius ingressum sperares. Hæc est causa timoris tui, quia inanis bonorum es, quorum incipis in fine vitæ desiderio laborare. Alioquin non trepidares in limine æternæ felicitatis. *Viro iusto supplicium esset nasci, nisi mors sequeretur.*

V. Nemo mortem lætus excepit, nisi qui ad illam se diu composuit. Effice eam tibi assidua cogitatione familiarem, vt venientem alacri animo excipias. Vt, vixeris non dies faciunt, non anni, sed animus exire gestiens, & ad originem suam reuolare. Diu vixit, qui bene moritur. Benè moritur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam parare? Assuesce ex alto cuncta despicere. Non potest mortem timere, qui iam plura sibi eripuit, quàm rapiat mors. Vis tibi vitam iucundam facere? Omnem pro illa solicitudinem depone: ad omne genus mortis paratus esto, siue gladius vitam, siue febris abrumpat, nihil tua intersi: vitam sic

instituе, vt liceat tibi quotidie dicere: Vixi. Ille securus viuit, & lætus moritur, qui se singulis diebus effert, cui concessum est viuere vita peracta. *Non potes benè viuere, nisi quotidie moriaris.*

CAPVT XXIX.

De Magnanimitate.

Viri Magnanimi descripitio.

I. MAgnum aliquid ipso nomine sonat Magnanimitas, excelsa virtus: cuius robustissima vis est, semperque tendens ad magna. Sine hac irritus cadet omnis conatus reliquarum virtutum: nam cùm multæ in earum exercitatione occurrant difficultates, aduersus eas mens erigi, & contra audentior ire debet; nec priùs absistere, quàm perruptis interpositis obicibus ad boni sibi propositi adeptionem generosè pertingat. Hoc præstat homini Magnanimitas: quæ ad magna, & heroica opera semper inclinat: Deique ope subnixa securè, ac promptè res quasque difficiles aggreditur. Audendum est aliquid, si vis aliquid esse. Non potest paruo res magna constare. *Magna res est homo, cum verè est homo.*

II. Magnus animus ad magna semper aspirat, eaque omnia velut minuta, con-

contemnit, quæ pro maximis vulgus optat. Opera quidem efficit, quæ multo honore ſint digna: ſed ipſum honorem, & denegatum non ambit, & ſpernit oblatum, niſi aliter exigant Dei honor, & obedientia. Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In edito ſtat ſemper, excelſus, inſuperabilis, par ſibi in omni rerum ſtatu: nec locis altioribus ſe ingerit, contentus magnitudine ſua. Super omnia eminet omnium dominus; & ideò nulli ſe ſubmittit, neminem rogat; quia extra ſe nulla re indiget. Nihil eſt quòd ipſum terreat, aut incuruet. Se profert, & ſpectari vult non vanitatis ſtudio: ſed attento gradu, in quo degit, & Dei donis: quibus refulget. Stat tamen cum his inconcuſsa humilitas ſumma coram Deo: quia omnia bona ſua, omnemque gloriam in ipſum refundit, pro certo ſciens, ſe exſeipſo nihil habere, nihil poſse, nihil eſse. Hoc eſt virtutis fines agnoſcere, de ſe ſuiſque rebus humilimè ſentire: ijſdem tamen habitos honores ſalua modeſtia non repudiare. *Sequi debet gloria, non appeti.*

III. Excipit aduerſo pectore omnia aduerſantium tela, nihil reluctans: vt ad ſummum virtutis faſtigium perueniat.

ueniat. Cum viris mediocribus, & infimis modeſtum ſe, ac moderátum exhibet; coram Principibus, & opulentis nec ſe proijcit, nec adulatur, nec eorum potentia ſuam opprimi ſinit libertatem. Quæ odio vel amore digna ſunt, apertè odit, apertè amat: quæque palam dici, vel fieri debent, liberè loquitur, & operatur: quia nihil timet, aut ſperat. Facit eadem, quæ cæteri hominum, ſed non eodem modo: atque ideò virtus diſsimulatione in vulgus, nec ſe facilè populo miſcet. Non meminit iniuriarum, & in his quæ neceſſariò perſerenda ſunt, nec querulus, nec ſupplex eſt. Paucos laudat, nec ipſe laudari optat, ſed facere laude digna. Non viuit alterius nutu, niſi amici, & ſuperioris: neque facilè admiratur, quia nihil illi magnum, vel nouum videtur. In omni caſu ſeipſo tutus, nullis rerum mouetur euentibus. Motum habet tardum, vocem grauem, orationem ſtabilem, ac ſedatam: non enim feſtinat; qui paucis rebus ſtudet: nec vehementer contendit, qui ſeipſo contentus eſt.

CAP.

in nobis naſcuntur, quæ nos cruciant, & exercent. A fletu auſpicamur vitam, rudes ad omnia, niſi ad lacrymas. Hoc primùm diſcimus, huic rei incumbimus vſque ad mortem. Inuenti plures ſunt, qui non riſerint: nemo, qui nunquam fleuerit. Patientia itaque neceſſaria eſt, vt pectus muniat, ſpiritum roboret, virtutes perficiat. Nemo poteſt cognoſcere quantùm valeat, niſi tribulationibus exerceatur. *Non eſt ſapiens, qui non eſt patiens.*

II. Malè eſt homini, qui nunquam aduerſam fortunam expertus eſt. Aiunt medici, nihil magis metuendum, quàm nimis bonam habitudinem: ſed, & nautis nimia malacia ſuſpecta eſt. Si te verberat, & lacerat calamitas, non eſt ſæuitia, ſed certamen. Niſi dimices, non vinces: niſi viceris, non triumphabis. Quod ſi *Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*; tu præſumes alienæ felicitatis particeps fieri abſque vlla tribulatione? Erras toto cœlo, ſi aliam tibi viam fingis, qua migres ad Cœlum. Virtutis ſacramenta hæc ſunt, bona facere, & mala pati. Indicia verò iam adeptæ patientiæ ſunt aliena mala æquanimiter ferre, inter flagella Dei non murmurare: eorum qui mala inferunt conſortium non fugere, inter contumelias ab odio cuſtodiri,

IV. Opus aliquod aggreſſurus omnia eius adiuncta conſidera, plura inuenies, quibus turbari mens tua poterit, ſi non fuerint præuiſa. Puerum vocas? fieri poteſt, vt præſto non ſit, vel vt nihil agat ex animi tui ſententia. Ad aliquem iturus es? fieri poteſt, vt incluſus ſit, vt occludantur tibi fores, vt ille te negligat. Hæc præuide, & omnia ſecunda tibi accident. Ille me hodie non admiſit, cum alios admitteret: ſermonem meum auerſatus eſt: me in imo collocauit, querelæ ſunt nauſeantis animi, in quas felices, & delicati, ac imprudentes incidunt. Non hæc obſeruat, qui his non afficitur, qui ſcit hæc omnia vitæ huius tributa eſse. Optimum autem eſt pati, quod emendare non potes. Si cuius malitia, vel impudentia Offenderis, cogita, an fieri poſsit, vt nulli ſint in mundo improbi, & impudentes. Quod ſi hoc fieri nequit, quid accidit noui, ſi vir malus, & impudens more ſuo male agit? Vide, ne potiùs tu arguendus ſis, qui non præuideris hunc ita peccaturum. *Semper ſibi conſtitit mundus, vitia ſunt vbi ſunt homines.*

V. Cum aliqua afficeris pœnâ, attende, non quid patiaris, ſed quid feceris. Si verum tibi dixeris, acrioribus flagellis te dignum fateberis. Deus eſt quo auctore cuncta proueniunt. Ipſe te

caſti-

castigat, vt sanet, vt exerceat, vt induret, & sibi præparet. Futuris malis reseruat eos, quibus indulgere videtur. Vnde possum scire quantùm animi tibi sit aduersus paupertatem, si diuitijs affluis? Vnde dignoscam, quantùm habeas constantiæ aduersus ignominiam, & odium populi, si inter plausus senescis? Audiui te, cùm alios in tribulationibus consolareris: opto te audire, consolantem te ipsum, & tibi ipsi imperantem ne doleas. Si medico vrenti, & membra secanti, & gratias habes, & mercedem persoluis: cur Dei medicinæ non acquiescis? Amentia est, putare damna, quæ sunt remedia. Si paupertas, si ægritudo, & cætera, quæ mala vocas, possent tecum verbis contendere, insultarent tibi, & dicerent: Quid mihi, homo, aduersaris? Num aliquo bono mea culpa priuaris? Prudentia nè, an iustitia, an fortitudine? An non licet mecum læto animo esse? Bona erunt quæ mala putas, si super ea inconcussus eminueris. *Magnum malum est, malum ferre non posse.*

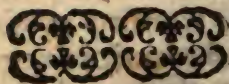
VI. In alienis casibus potes aliquando constantiam dissimulare, nunquam autem in proprijs. Sit tibi fletus communis cum miseris, non fletus causa. Descende, & inclina te afflictis, vt ipsos erigas. Nemo iacentem leuabit, nisi se inflectat. Quia verò res omnes

du-

duplex manubrium habent, tolerabile vnum, alterum intolerabile; si quis tibi iniuriam fecerit, non ea parte ipsum prehende, qua facit iniuriam: hæc est enim ansa, qua ferri non potest. Sed cogita, illum eodem Christi sanguine redemptum esse, ad eamdem gloriam vocatum: sic enim prehendes, qua parte tolerabilis est. Et quia amicitia valdè exili voce prædita est, ad liberas reprehensiones: veritatem ab aduersario audire semper studeas. Hic perpetuò vigilans, res tuas infensus explorat: teque faciliùs mala tua, quàm ipsum fallent. Traducet te per vicos, & plateas, animique tui morbum, vel latentem, vel neglectum, ipse iratus commonstrabit. Ab hoc capere vtilitatem satage, & consule saluti tuæ. *Attentius se ipsum circumspicit, qui paratum sibi nouit censorem, & aduersarium.*

VII. Perseuerantia virtutum omnium corona, & consummatio est. Inchoantibus præmium promittitur, sed datur perseuerantibus. Ideò ante omnia hoc cura, vt constes tibi. Nihil tam vtile est, quod in transitu prosit: retrò relaberis, si ad vlteriora non contendis: & si incipis stare, descendis. Constitue, quid velis, & in eo, vsque ad exitum perseuera. Inconstantis animi est, nouas quotidiè exercitationes assumere, nouas subindè sibi

quærere ſedes. Non alibi ſis oportet, ſed alius. Planta, quæ ſæpiùs transfertur, tandem areſcit: & remediorum creba mutatio impedit ſanitatem. Si Apoſtolus, vas electionis, non attendens quid ante feciſſet, ſed quid facere deberet: nequaquam ſe comprehendiſſe arbitrabatur: quid tibi faciendum erit, cui optabile foret, vt poſses in fine tuo illius principio comparari? Ardor literarum nulla ætate extinguitur: diuitiarum amor inſatiabilis eſt: expleri neſcit honorum cupido. Res finem habituræ, ſine fine quæruntur: diuinam verò ſapientiam, ſi vel leuiter degustaueris, continuò te ſaturum eſſe putabis? Aliter te ad perfectionem inuitat, qui dixit: *Eſtote perfecti, ſicut Pater vester cœleſtis perfectus eſt*. Hæc meta tibi proponitur, vt locum ſemper ſupereſse ſcias incremento virtutis tuæ.

CAP.

CAPVT XXXI.

De Temperantia.

Quantùm illi conferat Verecundia. De Abstinentia, & Castitate.

I. TEmperantia voluptatibus imperat, quæ ex gustu, & tactu percipiuntur: adscititias, & superfluas odit, & abigit: necessarijs obsequitur, quantùm recta ratio permittit. Eius regula infallibilis est, solam necessitatem in his quæ ad corpus spectant, pro mensura habere: nec vnquam ad voluptates, propter ipsas accedere. Hac virtute efficitur, ne ex homine in iumentum labaris. Ad eam plurimum confert Verecundia, frœnum prauorum motuum, bonæ indolis index, custos puritatis, testis innocentiæ. Si mentem tuam illa possideat, docebit te omnem timere turpitudinem, ab omni actu illicito abstinere, Dei præsentiam venerari, teipsum vbique reuereri, eamque semper diligere intelligibilem pulchritudinem, quæ in operibus temperantiæ maximè elucet. Porrò tunc verecundum te esse dignosces, cùm vel ad ipsum intemperantiæ nomen expauesces cùm te parietes tui tegent, non abscondent, quos plerique circumdatos

sibi credunt, non vt tutiùs viuant; sed vt peccent occultiùs. Quid autem prodest recondere te, & oculos hominum, auresque vitare? *Tecum semper est Deus, qui vbique te videt: tecum conscientia, quæ vbique te accusat.*

II. Vsum cibi, & potus, Abstinentia, & Sobrietas: quæ verò ad tactum pertinent, Castitas, & Pudicitia moderantur. Et in vsu quidem ciborum, difficillimum est, extra metas necessitatis non abripi. Venter præcepta non audit: poscit, appellat, & quotidianum tributum exigit. Sed quàm paruo dimitti possit, quàm modica stipe contentus sit, nemo recogitat: Cogimus vitijs seruire naturam: famemque, & sitim, quæ naturalibus remedijs facilè sedari possunt, varijs edulijs, & potionibus irritamus. Castitas quoque ardua est inter tot libidinis incentiua: nisi ea compescat timor Dei, occasionum fuga, sensuum custodia, & maxima sui ipsius reuerentia. Qui seipsum non veretur, nec alios vereri poterit. Vis castus esse? contine oculos; ne inuitus ames, quæ incautè aspexisti. Quid fugacem, & falsam creaturæ pulchritudinem admiratis? Expecta paulisper, & iam non erit. Serenam frontem squalentes arabunt rugæ, mœsta teget nubes oculorum faces, dentium ebur scaber ob-

obducet ſitus. Fuge etiam prauorum conſortium, omnem mollitiem vita, carnem ieiunijs doma, & duriùs tracta. *Perit, qui nimiùm eſt amans ſui ſepulchri.*

CAPVT XXXII.

De Manſuetudine, & Clementia.

Vtriuſque officia, & præſtantia.

I. VT iræ impetum mitiges, neceſſaria eſt manſuetudo: ne citrà, vel vltra recti limites has in parte deflectas. Telum naturæ eſt ira: quo vti licet, cùm peccantes arguere, & caſtigare ex officio teneris: cùm dictat prudentia, tuam vel alienam iniuriam debito modo repellendam eſſe: ne creſcat ex impunitate reproborum licentia. Crudelis eſt, tam qui nulli, quàm qui omnibus ignoſcit. Cùm verò, iuſtitia exigente, puniendi ſunt rei; manſuetudinis, & clementiæ memor eſto. Deſcende ad pœnas tanquàm inuitus: & talis eſto ergà peccantes, qualis extitit ergà te Deus. Sicut ille ſuſtinuit te, vt meliorem faceret: ita illos ſuſtine, vt corrigantur. Deſpicis Medicum, ſi deſperas ægrotum. Tam facilis eſt ægri ſanitas, quanta Medici ſapientia, & benignitas. Vir mitis iracūdiæ pelago velut ſcopulus ſupereminet, fluctuſq; impingentes diſſoluit; nec pœna sēper, ſed

ſæpiùs pœnitentia contentus eſt. Clamat coacto cœtu humani generis Saluator mundi: *Venite omnes, & diſcite à me:* non curare infirmos, non leproſos mundare, non cœcis lumen, aut mortuis vitam reddere. Sed quid? *Diſcite*, inquit, *à me, quia mitis ſum*. Ad hoc redegiſse videtur omnes theſauros ſapientiæ, & ſcientiæ ſuæ, vt ab eo diſcamus mites eſse. *Tanta manſuetudinis præſtantia eſt*.

II. Vt manſuetudo iram, ſic clementia punitionem moderatur. Illa ad omnes, hæc ad principes, & ſuperiores pertinet. Eius enim munus eſt mitiorem pœnam, quam iura exigant, irrogare: non ex timore, lucro, amicitia, alio ve motiuo, ſed ex animi lenitate. Non opus eſt, latera montium abſcindere, & in arduo collis vertice arces conſtituere: ſaluum principem in aperto clementia præſtabit. Hæc eſt munimentum inexpugnabile, quæ tutum reddit imperium. Malus Princeps inuiſus eſt, quia timetur: & timeri vult, quia inuiſus eſt. Quem verò metuunt ſubditi oderunt, & quem quiſque odit, periſse cupit. Vitæ Regum dominus eſt, quiſquis ſuam contempſit. Fruſtra ſe potentia munit, qui ſeptus ſuorum beneuolentia non eſt. Turpia ſunt principi multa ſupplicia, ſicut medico multa funera. Si Rex con-

tinet

tinet vim ſuam, ſi omnes iniuirias, & offenſiones supernè deſpicit: ſi quoſdam alienæ iræ, neminem impendit ſuæ: tunc verè ſe Regem oſtendit. *Magni animi eſt, placidum eſſe, atque tranquillum.*

CAPVT XXXIII.

De Modeſtia.

Munus duplex Studioſitatis. Quæ regula in vſu Eutrapeliæ ſeruanda.

I. MOdeſtia reliquas animi dotes mirabiliter exornat. Hæc forma honeſtatis eſt, & frœnum vitiorum. Quamuis ſermone taceas, habitu, & geſtu te prodis. Argumentum virtutis ex minimis licet capere. Vultus, riſus, inceſsus, & flexus oculorum ſæpè hominem oſtendunt, qualis ſit. Sic viue, vt omnes cognoſcant, te ad conſortium Angelorum pertinere. Serua decorum in motu omnium membrorum, in geſtu, voce, & aſpectu: ne quid in his effœminatum, & molle ſit, ne quid ruſticum, aut durum. Vera modeſtia ab animo in corpus, ex interna morum grauitate in ſuperficiem emanat: vt quaſi ſupellectilem ſuam mens foris inſpiciat. Vir modeſtus viuum Dei ſimulacrum eſt: nam

ſolus eius aſpectus intuentes componit? At hoc quàm bonum eſt, videri, & prodeſſe? Spectat quoque ad modeſtiam, tui ſtatus conditionem in veſtibus, ſupellectili, ornatu domus, & multitudine ſeruorum non excedere. Animi tui impedimenta hæc ſunt, quibus non tu, ſed quæ ſunt extra te exornantur. Cur igitur gaudes malo tuo? cur inania miraris, & impedimentorum multitudiue gloriaris? Hanc ſeruorum cohortem, quæ latus tuum cingit, rectè dixeris hoſtilem exercitum, à quo ſatis cauere non potes. Quid agas noſse volunt, non quid præcipias. *Nihil humilius eorum ingreſſu, nihil progreſſu inſolentius, nihil odioſius egreſſu.*

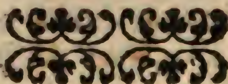
II. Studioſitatis duo ſunt munera, alterum ſciendi appetitum, qui plerumque iuſto maior eſſe ſolet, temperare, & moderari: alterum, torporem excutere, animique induſtriam ad neceſſaria ediſcenda excitare. Curioſum homini ingenium dedit natura, artiſque ſuæ, ac pulchritudinis conſcia, nos operum ſuorum ſpectatores genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta ſolitudini oſtenderet. Sed abutimur naturæ bono: ea curioſè inueſtigantes, quæ vtilius ignorarentur. Non ille ſapit, qui ſcit multa: ſed qui ſapit quod facit ad rem. Ea primùm diſ-

cenda

cenda, quæ pertinent ad ſalutem: cætera quo minùs legas non deterreo, dummodo quicquid legeris ad mores referas. Caue autem, ne lectio multorum librorum habeat aliquid vagum, & inſtabile. Certis ingenijs immorari oportet, & innutriri, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. *Lectio varia delectat, certa prodest.*

III. Danda eſt aliquando remiſsio animo, & aſsiduo labori quies intermiſcenda: non enim durabile eſt, quod caret alterna requie. Legum conditores dies aliquot inſtituerunt, quibus ad hilaritatem publicè homines cogerentur, vireſque reciperent paululum reſoluti, & remiſsi. Animi verò relaxationem plurimæ actiones conſtituunt. Inambulatio, ſcilicet in loco amœno, & aperto, vt cœlo libero attollat ſe mens, & membra vegetentur: ſuburbana, ac ruſticana ſeceſsio procul ab vrbium nitore, & tumultu: aucupium, & venatio, quæ ſtatum tuum non dedeceant, & piſcatio quæ innocentior eſt: læta ſtudia, & mitiora, muſicuſque concentus, & ludus aliquis honeſtus: ioci demum innoxij, & vrbanitates, à quibus abſit omnis iniuria, & indecentia. Sunt quidam nimiùm ſeueri, ſores hominum ſuiſque tenebris incubantes, à quibus hilaris ſermo nunquam poteſt extorqueri. A-

lij locis semper dediti, rebus serijs nunquam se applicant, nunquam se populo subducunt. Miscenda autem ista, & alternanda sunt: nam solitudo desiderium hominum faciet, frequentia tui tedium, eritque altera alterius remedium. Odium item laboris sanabit remissio: tædium remissionis, labor. Sunt, & nonnulli, qui vires suas dispensare nescientes immoderatum in se imperium exercent. Modus illis deest. Nec intermittere studia sciunt, nec repetere. Cùm se ad laborem concitant, iunguntur dies noctibus, nec desinunt: nisi deficiant. Rursus cùm se in lusus dimittunt, se ita resoluunt, vt ad priorem consuetudinem vix retrahi possint. Sic igitur dandum animo interuallum, vt remittatur, non resoluatur. Ad hoc necessaria est Eutrapelia, quæ certos fines præscribat, quos prætergredi nefas sit. *Optima quæque mala fiunt, cùm quis modum excedit.*

CAPVT

CAPVT XXXIV.

De Humilitate.

In quo consistat. De cognitione sui. Veri humilis characterismus.

I. A Christo venit humilitas. Ipse eam verbo promulgauit, docuit exemplo. Hæc, post virtutes Theologicas, & intellectuales, inter cæteras primatum habet: remouet enim superbiam, quæ est origo omnium malorum. Hæc nos amabiles Deo reddit: quia cum humilibus sermocinatio eius. Sine hac, quæ virtutum fundamentum est, quicquid in spirituali ædificio superextruitur, nec solidum erit, nec stabile. Quamuis autem ipso nomine quidpiam vile, & exiguum præseferre videatur: virtus tamen magnorum est, quoniam est, virtus perfectorum, animumque erigit ad altiora. Illustria aggreditur sine tumoris periculo, ardua sine metu difficultatis: excelsa, strenua, magnanima, eodem semper tenore subsistens. Non consistit humilitas, vt vulgus putat, in mera sui despicientia, & abiectione: sed in ea moderata gloriæ, & honoris appetitione, quæ, & excessum deuitet, & à defectu recedat, Appetit humilis gloriam

tan-

tanquam ſtipendium virtutis, animo directè in actionem intento: non propter oſtentationem, ſed ob ſolam virtutem, & quantùm ipſa depoſcit. Illegitimus eſt omnis honor, quem virtus non parit. Quia verò humilis, qua pollet mentis perſpicacia, & æquus ſui æſtimator eſt, omnem propè honorem meritò auerſatur: tum quia nouit quàm ſit exiguum, quod ipſe de ſuo confert ad opera virtutis: tùm quia timet, ne ex debiti honoris appetitu, ad indebitum captandum prolabatur. *Tutiùs eſt aſpernari honorem, quem qui recuſat, amplificat; qui ſpernit, auget.*

II. Ideò humilis non es: quia te ipſum non cognoſcis. Nulla eſt regio tam remota, de qua faciliùs credas falſa narranti. Quid eſt homo? Imbecille corpus, & fragile, ſuapte natura inerme, alienæ opis indigens, & ad omnem temporum contumeliam proiectum. Maſſa luti, fœdum animal, ad omnia mala procliue, adeò peruerſo, & deprauato ſenſu, vt terrena cœleſtibus, caduca æternis præferat. *Vniuerſa vanitas, omnis homo viuens.* Nulli animali vita fragilior, nulli rabies acrior, nulli confuſior pauor, nulli maior libido. Vndè igitur tibi ſuperbia, miſerabilis creatura, & omnium infeliciſſima? Attende miſeriam tuam, conſidera probra, & dedecora tua, ſi qua

in

in te ſupereſt rationis ſcintilla. *Tunc perfectè humilis eris, cùm te ipſum noſſe didiceris.*

III. Verus humilis ſe prorſus deſpicit; neque humilis, ſed vilis vult reputari: honorem ſibi debitum in Deum refert, & in omnibus de ſe diffidit: gaudet contemptu ſui, hoc ſolo ſuperbus quod laudes ſpernit. Seipſum conſiderat iuxta ea, quæ ex ſe habet: alios verò ſecundum ea quæ habent ex Deo, & ſic alijs ſe conferens ſe omnibus deteriorem arbitratur: hoc eſt enim ingenium humilitatis, propria mala aliorum bonis comparare: ex quo vel quilibet perfectiſsimus poteſt ſine mendacio ſe cæteris imperfectiorem exiſtimare. Ad hæc verus humilis omni obedientia ſe ſubdit maiori, propria deſideria non perficit, defectus ſuos libenter detegit, omnem iniuriam patienter ſuſtinet, abiectiora quæque cum gaudio amplectitur, omnem fugit ſingularitatem, abſtinet à multiloquio, latere deſiderat, & neſciri: infra ſe omnia ponit, ſe infra omnia, ſeque totum intra nihilum claudit. Verecundus eſt, & circumſpectus: non loquitur, niſi cogat neceſsitas, idque modeſtè, & ſine riſu, flere potius optans, quàm ridere. Cordis humilitatem corpore oſtendit, defixis

in

in terram oculis, graui, & modesto incessu, cernuo vultu, ad instar rei, qui iam debeat tremendo Dei iudicio præsentari. Conscius flagitiorum, quæ commisit, incertusque de gratia, & dubius de salute, non audet oculos in cœlum attollere, sed cum Publicano à longè stans feruenti oratione peccatorum veniam deprecatur. Omnia denique opera sua veretur, omnia terræ bona despicit, omnem calcat mundi pompam: *totum enim mundum nihil putat, qui se credit nihil esse.*

CAPVT XXXV.

De Statu Perfectorum.

Imago viri perfecti. Finis vitæ perfectæ vnio cum Deo.

I. PErfectus ille dicitur, cui nihil deest. Quid autem potest illi deesse, qui purgatus à peccatis, emundatus à vitijs, ac virtutibus exornatus, Deo suo intimè adhæret, & vnus cum eo efficitur spiritus in æternum? Hic est apex Christianæ perfectionis: hic finis vltimus, ad quem tendere debes. Cùm enim quælibet res tunc perfecta censeatur, cùm fini suo copulatur, finis autem tuus Deus sit: tunc demum te per-

perfici necesse est, cùm perfectè Deo adhærens ad eum redis, à quo existi. Perfectus autem sine speciali Dei auxilio nemo est. Et quia pauci inter mortales ad singularem Dei illapsum recipiendum mentis apicem disponunt: ideò paucorum perfectio est. *Paucos singula sæcula protulerunt.*

II. Virum perfectum illum esse dices, quem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduersa felicem, in ignominia beatum, in medijs tempestatibus placidum, quicquid cæteri timent, optantque ridentem, omnia tanquam minora transeuntem, nullo bono, nisi suo nitentem, semper liberum, sibi semper constantem, sui semper similem, erectum, excelsum, vacuum sui, & plenum Deo: cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, qui nulla re frustratur, nullo læditur casu: qui pretia rebus, non ex opinione, sed ex natura imponit: qui super omnia eminens, toti mundo se infert, & in omnes eius actus contemplationem suam extendit, semper tranquillus, & inconcussus: qui maiore sui parte illic perpetuò commoratur, vnde descendit, Sicut radij solis, quamuis terram contingant, illic tamen sunt, vnde mittuntur: sic vir perfectus nobiscum quidem conuersatur, sed optima sui parte

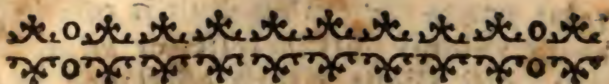
te abest, & fini suo semper adhæret. Talis est animus eius, qualis mundi status supra lunam: semper illic serenum est. Rerum defectus ignorat, varium animum nescit, omnia sæcula illi seruiunt, æqualiter tanquam sol vniuersa perlustrat, atque omni multiplicitate reiecta in simplicissima vnitate quiescit. Nihil optat, nihil quærit extra se, non habens necesse longiùs arcessere felicitatem, quam corde inclusam gerit. Soli Deo operatur, soli Deo viuit, semper abire paratus. Hanc amussim adhibe vitæ tuæ: & intelliges quàm procul absis à perfectione.

III. Res ista maior, altiorque est, quàm vt possis ad eam pertingere, nisi ille te sursum trahat, qui dixit: *sine me nihil potestis facere*. Sed, & præuiæ dispositiones necessariæ sunt. Finis vitæ perfectæ intima cum Deo vnio est. Et quia ille habitat lucem inaccessibilem, ad eum nunquam accedes, nisi tenebras creaturarum à te expellas. Non potest homo Diuinæ consors naturæ fieri, nisi seipsum, & omnia creata, mente, & affectu transcendat. Omnis vel minima cuicunque rei adhæsio echeneidi, exiguo pisciculo, similis est, qui si nauim mordeat, eam sistit, & detinet in medio cursu. Non aliter plerisque animabus contingit, quæ

velut

velut naues cœlestibus diuitijs onustæ, beatæ vnionis portum feliciter attingerent, nisi aliqua vitiosa affectione detinerentur. Deus vnus, & simplicissimus est, nunquam poterit anima vnioni apta esse, nisi vna, & simplissima efficiatur.

INDEX.

CAPITVM.

FINIS.

PRINCIPIA

ET

DOCUMENTA

VITAE CHRISTIANAE

PRINCIPIA
ET
DOCVMENTA
VITAE CHRISTIANAE.

ELECTIS DEI

Per Vniuerſum Orbem Diſperſis

IOANNES

Miſeratione Diuina,

Tituli S. Bernardi ad Thermas S. R. E. Presbyter

CARDINALIS BONA

Gratiam, & Pacem quæ ſuperat omnem ſenſum.

HVnc Libellum Vobis offero, qua par eſt veneratione, felices animæ, vaſa honoris, & miſericordiæ, genus electum, gens ſancta, Filij Dei deſtinati

ad gloriam ante mundi constitu-
tionem, qui pretioso sanguine
Christi redempti, & à seruitute
peccati dono gratiæ ipsius libe-
rati, ignominiam crucis non
erubescitis. Vobis enim datum
est nosse mysteria regni cœlo-
rum, qui non ex sanguinibus,
neque ex voluntate carnis, neque
ex voluntate viri, sed ex Deo
nati estis. Vos elegit Pater cœ-
lestis in partem sortis Sancto-
rum, vt essetis sancti, & imma-
culati in conspectu eius in cha-
ritate, in quo prædestinati estis,
non secundùm opera vestra, sed
secundùm propositum volunta-
tis eius. Pro Vobis Dei Filius
orauit, cùm transiturus de hoc
mundo ad Patrem dixit: *Mani-
festaui nomen tuum hominibus,
quos dedisti mihi de mundo. Tui
erant, & mihi eos dedisti. Ego
pro eis rogo, non pro mundo rogo,
sed pro his, quos dedisti mihi, quia
tui sunt*. Pro mundo autem non
ora-

orauit, quia omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre. Ideò non audiunt verba vitæ, qui de mundo ſunt; & ſi audiunt non intelligunt, quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei. Et Chriſtus quidem lux vera eſt, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ſed mundus eum non cognouit, nec videt eum, nec ſcit eum, nec ſpiritum veritatis poteſt accipere. Hoc eſt autem iudicium, & cauſa damnationis reproborum, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: erant enim eorum mala opera, & omnis qui malè agit, odit lucem. Quòd ſi in vita, & prædicatione ſua Chriſtus lux fuit, præcipuè tamen vniuerſo mundo in cruce reſplenduit: lignum enim illud

in quo erant fixa membra mo-rientis, etiam cathedra fuit docentis. Audiamus ergo quid nos doceat. Id nimirùm docet moriens, quod docuerat viuens: *Qui non baiulat Crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus*. Crucem igitur amplecti, & Christi sequi vestigia salus nostra est: in cruce plenitudo meritorum reperitur: & hæc Christianorum sublimior philosophia, scire Christum, & hunc crucifixum. Atque vtinam hæc Principia, & Documenta Vitæ Christianæ legentibus aperiat Deus cor ad intelligendum, dispellens tenebras ignorantiæ, & sanans animæ languores, vt erepti de potestate tenebrarum ad agnitionem veritatis perducantur. Huius rei gratia Deum oro, vt det illis virtute corroborari per spiritum eius in interiorem hominem, vt charitas in eis magis, ac magis abundet, vt sint

sin-

ſinceri, & ſine offenſa, repleti fructu iuſtitiæ, Deo per omnia placentes ſine querela, & ſine reprehenſione. Hoc votum meum pro illis eſt: pro me autem Deum precor, vt mentem meam luminis ſui claritate perfundat, & meam imbecillitatem brachij ſui potentia confirmet, nè, qui aliijs prædico, moribus doctrinæ repugnantibus, reprobus efficiar. Vos etiam rogo amici Dei, & oues paſcuæ eius, memores mei eſtote in orationibus veſtris, vt quod hæ paginæ docent, operibus comprobem, meiſque legibus obtemperem, eo vires largiente qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere:* qui cum Patre, & Spiritu ſancto vnus eſt Deus; vnus eſt Dominus, glorioſus, & ſuperexaltatus in ſæcula. *Amen.*

PRINCIPIA
ET
DOCVMENTA
VITAE CHRISTIANAE.

PARS I.

De Vita Chriſtiana, eiuſque fine, & officijs.

---

§. I.

De tribus generibus Chriſtianorum.

Vm omnem Chriſtianorum multitudinem in Catholica Eccleſia viuentium, eorumque mores, & inſtituta veluti è ſpeculo proſpicio, tria quaſi eorum genera mihi videŏr deprehendiſſe. Vnum eſt eorum, qui Chriſti doctrinam, & exem-

exempla in ſpiritu, & veritate ſectantes, ſe re, & nomine Chriſtianos eſſe perpetua, & exactiſſima Euangelicæ perfectionis exercitatione oſtendunt: Deo enim ſeruientes, & in lege eius die, ac nocte meditantes, carnem ſuam cum deſiderijs, & concupiſcentijs crucifigunt, nullis aduerſitatibus victi, nullis proſperitatibus deprauati. In hoc autem genere nonnulli eminent, quorum virtutes vltra humanam conditionem aſſurgunt. Seruant ſiquidem continentiam vſque ad tenuiſſimum victum, & perpetuum ieiunium: puritatem cuſtodiunt vſque ad cuiuſcumque, etiam licitæ delectationis contemptum: patientiam exercent vſque ad cruces, & flammas: ſeipſos abnegant vſque ad omnimodam abiectionem, & odium ſui: diuitias ſpernunt vſque ad patrimonia diſtributa pauperibus: Deum diligunt vſque ad ſupremum gradum, qui in hac vita haberi poteſt: omnes denique virtutes in gradu heroico poſſident, ita vt mirentur cæteri, qui eos vident, & fateantur imbecillitatem ſuam, quia ad tantam perfectionem peruenire non poſſunt. Sed horum numerus ad pauciſſimos redigitur, & vulgò ignotos, qui ſibi, ac mundo mortui, & crucifixi vitam degunt abſconditam cum Chriſto in Deo.

Alterum illos complectitur, qui ortho-

thodoxæ fidei professione contenti his rebus dumtaxat, quæ foris apparent, Christiani hominis officia contineri arbitrantur; timentes quidem Deum, sed, & idolis suis seruientes. Ad Sacramenta frequenter accedunt, sed tanta animi remissione, & socordia, vt ex frequentia nihil proficiant; à grauioribus peccatis abstinere satagunt, leuiora negligunt: exteriores Religionis actus non omittunt; sed terrenis affectibus immersi, sibique semper, & proprijs commodis addicti, quid sit vita interior, quid perfectio Christiana, quid ascensus mentis in Deum, quid abnegatio, rerumque omnium abdicatio, sine qua neminem posse suum esse discipulum toties Christus docuit, aut prorsus ignorant, aut discere nolunt: & si quis eis sanctioris vitæ documenta proponat, illa ad Monachos, & ad Anachoretas ablegant, stulto, & lachrimabili errore decepti.

Tertium genus illos omnes comprehendit, qui ideo Christiani dicuntur, quia à Ghristianis parentibus orti, & aqua baptismatis regenerati, inter Christianos commorantur: moribus autem deteriores sunt infidelibus, improbi, sceleribus pleni, abominabiles, quorum immensa multitudo est.

§. II.

Tertium genus Christianorum describitur.

HI sunt qui ore Deum fatentur, factis negant: corpus enim suum, eiusque commoda nimis amantes, & sæculi legibus pertinaciter adhærentes, contra Euangelicam veritatem ita se obdurant, vt se esse Christianos penè erubescant. Fouent quotidè peccata sua, & flagitijs in consuetudinem versis, etiam verecundiam perdiderunt. Nihil sapiunt nisi terram, bonaque, & mala solius corporis voluptate perpendunt, & sic omnes vitæ suæ actus disponunt, vt veluti bruta animalia corporis sensibus obsequantur. Maximum bonum iudicant opes, quas si bonis artibus nequeunt, malis assequi student. Nihil illis turpe, nihil indignum, dummodo pecunijs affluant, & dignitatibus, quibus ad iniuriam Creatoris sacrilegè abutuntur; & quod olim de quibusdam Græcis dictum legimus, ædificant quasi semper victuri, viuunt quasi altera die morituri. Hæc autem faciunt, quia verbis domini non credunt, & humanæ conditionis, obliti longam sibi anno-

rum

rum ſeriem pollicentur. Quieſcunt in rebus tranſeuntibus, quæ rurſum ab alijs occupandæ ſunt, nihil ſoliciti de permanentibus, quia de Æternitate non cogitant. Torquet illos ambitio, diſſoluit libido, inflat ſuperbia, lacerat inuidia, agitant cupiditates, & iuſtitiæ faſtidio laborantes, ſic Dei mandata auerſantur, vt ferè etiam execrentur. Clamat Chriſtus beatos eſse pauperes, beatos qui lugent, qui perſecutionem patiuntur: iſti ex aduerſo beatos illos dicunt, qui diuitijs ad ſatietatem abundant, qui ſuper alios dignitate eminent, quos omnes venerantur. Edixit ille ſuum Diſcipulum eſſe non poſse, qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet: iſti, quæ habent, cum amore retinent, cum dolore amittunt: imò, & aliena concupiſcunt, & ſi nemo prohibeat, cum iniuria rapere parati ſunt. Aliqui etiam Eccleſiæ addicti, qui ſolum Chriſtum partem ſuam eſſe profeſſi ſunt, ſuæ promiſſionis immemores, nummos non ceſsant nummis addere, poſſidentes ſæpenumero ſub Chriſto paupere quæ ſub locuplete mundo non habebant. Præceptum Domini eſt, vt diligamus inimicos noſtros, atque his, qui nos oderunt beneficia rependamus: iſti, & odio habent, & contumelia afficiunt, & ſi factis nequeunt, ſaltem animo offundunt. Iubet ille:

vt auferenti tunicam dimittamus, & pallium; vt dexteram maxillam percutienti sinistram prebeamus: quis est qui obtemperet: imò quis est qui hoc siue mandatum, siue consilium non contemnat, non irrideat? Percurrat qui voluerit Christi Euangelium, eiusque sectatores recenseat, paucissimos reperiet, qui ad eius præscriptum viuant, qui ipsum, qua par est æstimatione, & veneratione prosequantur. Sed nec legere, nec audire dignantur, & iniquas mundi fabulationes, atque insanias falsas Verbo Dei anteponunt, vel ex hoc ostendentes se ad illos pertinere, qui Verba Dei non audiunt, quia ex Deo non sunt. Cum sit igitur hominis Christiani Deo fideliter credere, eius consilijs obsequi, eius parere mandatis: fit absque dubio, vt qui hæc spernit, & conculcat, Christianus non sit: fides enim sine operibus mortua est, nec quidquam prodest magni nominis prærogatiua, si mores illi, & officia non consentiunt. Inter Christianum, & infidelem non sola fides discrimen ponere, sed vita etiam, & mores debent, vt vera Religio à falsa operibus distinguatur. Qualis enim fides illorum esse potest, qui sic Deo credunt, vt eius mandata contemnant? Similes dæmoni isti sunt, qui credit, & contremiscit: atque vtinam deteriores

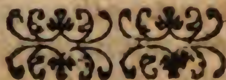
res non essent, nam dæmon credulitatem habet, & timorem: hi fidem iactant, timorem non habent.

§. III.

Peccatum Originale causam esse omnium malorum.

CAusam huius prauitatis nemo potest ignorare, cui nota sit primi hominis præuaricatio. Amissa enim iustitia originali in tot mala incidit vitiatæ naturæ massa damnata, vt eorum multitudo omnem vincat eloquentiam. Hinc vita traducitur plena laboris, & doloris, plena vitijs, & iniquitatibus, suoque pondere procliuis ad malum. Hinc horrenda profunditas ignorantiæ, quæ mentem nostram tenebrosa quadam caligine inuoluit: hinc cœca, & indomita concupiscentia, quæ animam deprimit, & affigit humi. Hinc Auersio à Deo, & amor rerum pereuntium, atque ex hoc mordaces curæ, insania gaudia, lites, discordiæ, rixæ, hæreses, sacrilegia, infandæ libidines, ac totiùs ferè humani generis æterna damnatio. Illa siquidem fuit impiæ rebellionis iustissima pœna, vt, qui proprià voluntate in superbiam elatus, Deum deseruit, ab

eo desertus sit: & qui libero arbitrio benè vti noluit, cùm posset: iam ipso ad bonum vti, & Deum diligere sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, aut quæ recta sunt, cogitare nequeat, nisi gratia, & misericordia diuina ipsum excitet, & præueniat. Homo igitur sibi relictus amoris sui pondere ad se ipsum conuertitur, sibique soli incubans, in se, tanquam in centro requiescit. Atque vtinam omnes Christiani hanc veritatem benè perciperent: nam si se captiuos esse sub lege peccati, & ad omne bonum ineptos agnoscerent, ab eo vtique auxilium continua, & feruenti oratione peterent, qui operatur in nobis, & velle, & perficere: & à quo omne lumen, & robur, & omnis sufficientia nostra procedit. Sed iacent plerique in profundo sepulti, & miserando errore delusi, suam cœcitatem, suosque languores amant, & se sanos existimant, quia nesciunt se ægrotare.

§. IV.

Occasio, & scopus huius Libelli.

HÆc cùm sæpius mente reuoluerem, vitæque transactæ perditos dies in amaritudine animæ meæ recogitarem, dulpex me cura inuasit, quarum vna præteritum tempus, altera futurum respiciens, de vtroque anxium, & solicitum reddidit. Nam si dies anteactos simul adesse iubeo, & serium de ijs examen instituo, horrori mihi sunt tot Diuinæ legis præuaricationes, & toties violata Fides, qua Christo in Baptismate nomen dedi, abrenuntians Sathanæ, cunctisque operibus, & pompis eius: pudetque me gratiæ Dei infidelem fuisse. Si verò mentis obtutum in ea figo, quæ ventura sunt, Dei tremenda iudicia, expauesco, & veniæ, ac salutis incertus totis artubus contremisco. In his igitur angustijs constitutus, statui, Deo opitulante, mihi ipsi primùm, tum alijs, quos eadem calamitas premit, efficaciter succurrere, & remedia præscribere, quæ semper in promptu sint, vt imbecillitas memoriæ assidua lectione reparetur, viamque perfectionis arripere cupientibus

bus prolixæ inquisitionis labor absit. Nam quia omnis disquisitio veritatis fit ex quibusdam principijs, quæ à Philosophis Axiomata, à Medicis Aphorismi dicuntur, quibus præcipuarum rerum compendium, ac veluti medulla continetur; propositum mihi est in hoc Libello, quidquid de Vita sanctè instituenda in sacra primum Scriptura, tum in Codicibus sanctorum Patrum, & piorum Scriptorum diffusè legitur, ad certa quædam, & magis necessaria Vitæ Christianæ Principia restringere, quæ breuia sint, & concisa, & paucis multa comprehendant. Porrò hoc vnum est necessarium, à quo summa rerum, vitæque beatæ tota ratio dependet, scire quid sit Christianè viuere. *Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* (*Matth.* 16. 26.) Quid verò peruersiùs, magisque insanum, aut dici, aut fingi potest, quàm Christiani nomine gloriari, vitamque prorsùs alienam à Christi doctrina, & exemplis instituere? Vanum est nomen, cui vita non congruit.

§. V.

Cur Vitæ Christianæ documenta multi discunt, pauci exequuntur.

HÆc autem Præcepta facilè posſunt omnes legere, diſcere, & meditari; ſed quod valde dolendum eſt, eorum germanam vim, & notionem pauci aſsequuntur. Facilè omnes agnoſcimus iter ad Cœlum parandum eſſe, abnegatione, ieiunijs, vigilijs, carnis caſtigatione, multiſque tribulationibus, ſed in actionibus noſtris aliter ſentire videmur. Facilè dicimus, oportere Chriſtianum, calumnias, perſecutiones, tormenta, & ipſam mortem libenter pati: ſed cùm hæc mala proxima ſunt, cùm vitæ periculum imminet, tunc caligo mentem obumbrat, & quod antè dilucidum videbatur, incredibili obſcuritate circumfuſum apparet. Humiles ſumus, cùm à nemine vilipendimur: patientes, cùm nihil moleſtiæ occurrit. Documentis Vitæ Chriſtianæ aſſentimur, quando nos non attingunt: cùm verò ad nos pertinent, tunc irrepunt terrenam cupiditatum illecebræ, mentemque cònfundunt: & ea in molliorem ſenſum, nobiſque commodiorem

diorem interpretamur. Latet enim veritas caligine obuoluta, eamque oderunt homines ob insitam illi austeritatem, quam natura nostra peccato vitiata pati non potest: & quia virtutibus amaritudo, vitijs voluptas admixta est, illa offensi, hac deliniti præcipiti cursu in vitia ruunt, & posthabita veritate, mendacium amplectuntur. Quod si aliquando Præceptores audiunt, qui ipsam veritatem proferant, ac veluti oculis exponant, quamuis agnoscant se in tenebris, & vmbra mortis ambulare, & aliquo modo ad lucem aspirare incipiant, in suas nihilominùs tenebras relapsi, oculos claudunt, ne oblatum lumen aspiciant, similes dormientibus, qui expergisci conantur, sed alto sopore demersi, protinùs in somnum remerguntur. Nemò igitur mirari debet, si multa proponimus, nihil exequimur: tùm quia difficultates, quæ in bonis actionibus solent occurrere, non præuidemus, illisque apparentibus retrocedimus, tum quia magis in proprijs viribus, quàm in Dei adjutorio confidimus; & ideò ingruente tentatione deficimus, vt discamus non nostræ virtutis esse, sed Diuinæ misericordiæ, quod vincimus: tùm quia denique multùm speculationi, parùm affectui incumbimus, & leges bene viuendi in

doctrina potius, quàm in conſcientia habere volumus, ſcientiam Diuinam ſtudiosè inquirentes, non vt mores habeamus quos illa inſtituit: ſed vt ad hominum laudes per eius oſtentationem perueniamus. Inanis autem labor eſt ſapientiam diſcere, & inſipienter viuere.

§. VI.

Regulas Euangelicæ perfectionis non ſolis Religioſis, ſed omnibus Chriſtiani traditas eſſe.

QVia plurimi ſunt, qui tradita à Chriſto Chriſtianæ perfectionis documenta! nec diſcere, nec ſeruare volentes, ne illa temerè abieciſse videantur, ad illos dumtaxat ſpectare aſserunt, qui clauſtris incluſi à ſæculi curis alieni ſunt: oſtendam euidenter quàm ſit inanis, & falſa eorum perſuaſio, vt, hoc errore ſublato, veritas patefacta clareſcat. Veriſſimum quidem eſt duplici ſtatu Chriſtianorum vitam diſtingui, mundano, & religioſo: vterque tamen, diuerſo licet tramite, ad eundem terminum tendit: & quod attinet ad praxim virtutum, ad mundi contemptum, ad paupertatem ſpiritus, ad amorem Crucis, par vtriuſque con-

conditio est, hoc solo intercedente discrimine, quod Religiosi solemnium votorum, ac regularum vinculis deuincti, strictiori iure, quàm mundani ad perfectionem tenentur: in reliquis vna, & eadem vitæ ratio ab vtriusque requiritur, vnum, & idem Euangelium omnibus prædicatum est. Cùmque Deus nihil præcipiat, nisi Charitatem, nihil prohibeat nisi cupiditatem, nulla in his differentia, nulla exceptio personarum reperitur. Præcepit Saluator noster, ne quis verbum otiosum loquatur, rationem de illo redditurus in die iudicij, ne quis irascatur, ne quis concupiscat, nec vllam videmus positam esse distinctionem inter Monachos, & coniugatos. Simili modo cùm dixit beatos esse qui lugent, infelices qui rident: cùm docuit, nos oportere semper orare, omnibus renuntiare, vitam odisse, nos ipsos abnegare, iniurias patienter ferre, intrare per angustam portam, nullum certè hominum genus exclusit. Paulus item Apostolus, cùm omnibus Christianis etiam coniugatis, filiosque nutrientibus scriberet, nonne ab illis omnem exigit vitæ Monasticæ disciplinam? *habentes*, inquit, *alimenta, & quibus tegamur his contenti simus* (1. *Tim.* 6. 8) Quid amplius ab Anachoretis requireret? Petrus quoque, & Iacobus Apostoli,

nonnè ad omnes Christi fideles scribebant, cùm eos hortabantur, vt essent sancti, integri, perfecti, in nullo deficientes, (1. *Petr.* 1. 15. *Iac* 1. 4.) Christus denique cùm dixit: *Estote perfecti, sicut, & Pater vester cælestis perfectus est* (*Matth.* 5. 48.) sermonem habuit ad omnes in se credentes, quibus altissimum Sanctitatis scopum præfixit, vt omnes qui per adoptionem Filij Dei nominamur, & sumus, Patris perfectionem æmulemur. Magna itaque cunctis Christianis sanctitatis necessitas indicta est, ne à paterna hæreditate tāquam degeneres excludantur.

§. VII.

Huius Libelli vtilitas, & exhortatio ad perfectionem.

IDeò contemptis omnibus, quæ bona mortales putant, huic soli curæ incumbendum est, vt per Christi vestigia ad Euangelicæ perfectionis culmen properemus. Ad hoc referuntur quæcumque in hoc Libello collecta sunt, vt superatis sensuum præstigijs, & veritate comprehensa, quasi in Regionem originis nostræ reuertamur, de vitijs triumphaturi, & in perpetuum regnaturi, Filij huius sæculi

✠ per-

persuadere conantur, perfectionem rem difficillimam esse, nec posse in hoc mundo inueniri, vt segnis effectus homo quærere non audeat, quod se consequi posse desperet. Sed volenti nihil difficile, & quidquid arduum est, gratia Dei facile reddit. Tanta est autem pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas æternæ lucis, tantus splendor incommutabilis veritatis, vt si vnius tantùm diei mora in ea manere liceret, innumerabiles huius vitæ anni pleni delitijs, & omni affluentia temporalium bonorum, meritò contemnerentur. Scriptum est enim: *Quia melior est dies vna in atrijs tuis super millia* (*Psal.* 83.) Nemo autem mirari debet, si quæ aliquando in hoc tractatu repetita occurrent; connexa sunt enim virtutum documenta, & hæc est vis veritatis, vt quo propiùs ad ipsam accedimus, eò frequentiùs in eamdem incurramus. Si quæ verò aspera, & difficilia, si quæ grauiora, & humanæ fragilitatis vires excedentia videantur, meminisse iuuabit regnum cœlorum vim pati, nec esse condignas passiones huius temporis, quamuis vnus omnes sustineat, ad futuram Gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Breuis labor est, merces æterna.

§. VIII.

Quàm necessaria sit Christiano vltimi finis consideratio.

NEc verbis exprimi, nec mente concipi potest, quanta sit inter Christianos vltimi finis ignorantia. Si nulla esset æternitas, si nihil post hanc vitam sperandum, aut timendum foret, numquid aliter viueremus? Paucissimi sunt, qui seriò considerent, hoc vnum sibi, & grauissimum negotium in hac vita peragendum esse, ad quod omnia dirigere, cui totis viribus incumbere oportet, vt quisque, scilicet finem suum consequatur, qui propter se appetitur, & non refertur ad aliud, de quo Philippus Apostolus loquebatur, cùm dixit: *Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis* (*Ioan.* 14 8.) Finis enim, qui est Deus, eiusque clara visio sufficit nobis, quia eius non erit finis. Cætera nugæ, & vanitates sunt, & afflictio spiritus. Docet nos corporis figuratio ad quid nati simus. Erecto enim vultu creauit nos Deus, vt cœlum aspiciamus, vnde origo nostra, vbi patria est. Plerique tamen pecudum more in terram proni nihil quærunt, nihil sapiunt nisi terram; ac veluti lethargo

op-

oppressi vix ad magnos clamores, atque etiam admoto igne, caput attollunt. Tum paucis verbis imperfectè prolatis rursum obdormiunt, & verba salutis, nec audire volunt, nec audita percipiunt. Verbum Domini est: *Quarite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis* (*Matth.* 6. 33.) Nos autem de regno Dei nihil soliciti, pecuniam primùm quærimus; & sæculi dignitates, atque voluptates: & huic soli curæ intenti sumus. Ille docuit nos, vnum esse necessarium (*Luc.* 10. 42.) nos in multa distrahimur, quæ nihil aliud sunt, quàm impedimenta salutis. Ait ille, vt eadem hominibus faciamus, quæ nobis volumus ab illis fieri (*Matth.* 7. 12.) nos ex adverso ea facimus alijs, quæ nolumus ab illis pati. Ille dixit: *Nolite iudicare*, (*Matth.* 7. 1.) nos aliorum seuerissimi judices. In fratrum oculis festucas arguimus, trabes in nostris non videntes. Præcipit ille, vt ipsum toto corde, & super omnia diligamus (*ibid.* 22. 37.) nos opes, & voluptates plusquam ipsum amamus, præferentes ei quidquid naturæ deprauatæ errores fouet, quidquid blanditur concupiscentiæ. Inanis igitur est, quod ad nos attinet, prædicatio crucis, inutilis incarnatio Verbi, inefficax virtus Sacramentorum, quandoquidem ita viuimus, ac

ſi nullam Dei, & vltimi finis notitiam haberemus. Cùmque vita cuiuſque animalis in operatione ſibi congrua conſiſtat, noſtra autem propria operatio ſit cognitio, & amor Dei, quidquid operamur huic fini conueniens, ſalutare eſt: quidquid extra illum, inutile, & vanum: quidquid contra illum, perniciosum.

§. IX.

Cùm omnes velint eſſe beati, cur non omnes beati ſint.

OMnium qui ratione vtuntur certa ſententia eſt, velle homines beatos eſse. De ipſa autem beatitudine multæ, & magnæ controuerſiæ excitatæ ſint, in quibus Philoſophi ſtudia ſua, & otia contriuerunt, vt diſcerent, quæ ſit vita beata, cuius appetitio Chriſtianis, & infidelibus, ſapientibus, & inſipientibus communis eſt. Sed in quo vera beatitudo conſiſtat, ſoli Chriſtiani norunt, qui fide credunt fontem totius felicitatis, & finem omnium appetitionum Deum eſſe, qui eſt ſummum bonum, & finis vltimus, quem ſuper omnia amare debemus, vt in eius fruitione quieſcamus. Satis autem

autem deplorari non potest innumerabilium Christianorum cœca peruersitas, qui cùm beatitudinem vehementer exoptent, nihil tamen agunt, quo illam adipisci valeant: ità enim deluditur eorum mens, falsa quadam felicitatis imagine, vt præsentium suauitate illecti nihil appetant, quod sensum excedat. Ideò beati esse volunt, nec possunt, quia actiones suas ad finem vltimum dirigere nolunt: èx quo fit, vt miseri sint, non quòd velint miseri esse, sed quoniam ea volunt, ex quibus ineuitabilis miseria sequitur, ipsis etiam inuitis. Sicut in circulo quamtumuis amplo vnum est medium, quod centrum vocant, ad quod omnes lineæ vergunt, & quamuis circuli ambitus in partes innumerabiles secari queat, nihil tamen verè est, præter illud vnum, quod quasi quodam æqualitatis iure omnibus dominatur: ita animus vnum Deum semper quærere, & ad illum tendere debet, à quo si recedit, multitudine obruitur, quæ ipsum vnum inuenire non sinit. Hoc vnum à nobis exigit Deus, quia hoc solum necessarium est. Cætera omnia si desint, nihil necessarium deest, quandoquidem, nec quod viuamus necessarium est. Quod si vita necessaria non est, multò minus quæ ad illam

spe-

ſpectant. Qui autem viuit neceſſitate officij, vni Deo viuere, & ſeruire debet. Ita enim in hoc mundo conſtituta eſt rationalis creatura, vt ſi conuertatur ad bonum incommutabile, fiat beata, ſi ab eo auertatur, miſera ſit.

§. X.

Omnia ad Deum referenda eſſe pura intentione.

CVm omnes in hoc mundo peregrini ſimus, & viatores, qui ad patriam pergimus, neceſſarium nobis eſt indeſinenter progredi, ac ſeriò diſquirere quò tendamus, quo fine, qua intentione operemur, & ad quid præſentibus ſtudijs ſpectemus. Homo enim operatur propter finem, & quò purior eſt operantis intentio, eò perfectius eſt opus. Bonum opus intentio facit, intentionem dirigit fides. Impiorum, & reproborum eſt illa vox: *Ergo fruamur bonis quæ ſunt* (*Sap.* 2. 6.) nam Deo frui, creaturis vti debemus. Et omnes quidem creaturæ, quantùm eſt ex parte Dei, ſemitæ ſunt, & modi, quibus ad ipſum perducimur: malitia verò noſtra impedimenta fiunt, quibus ab eodem auertimur, & à ſcopo abducimur: quoniam, vt ait Sapiens: *Creatura Dei in*

odium

odium facta sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium (*Sap.* 14. 11.) Insipientium, inquit, qui Deum ducem non sequuutur, qui ab eius lumine mentis oculos auertunt, & decus creaturarum amantes, in vmbra, & obscuritate perambulant, eò languidiores ad perferendam Dei lucem effecti, quò magis vmbræ inhærent Quod si omnes creaturæ ad hoc conditæ sunt, vt ijs vtamur ad finem vltimum consequendum, auellenda ab illis affectio est, & ad Deum transferenda, qui finis est. Etenim finis appeti, & amari debet sine fine, & termino, quia eius bonitas summa est, & independens: illa verò, quæ ad finem perducunt, eatenùs amantur, quatenùs ad ipsum finem consequendum iuuant, à quo eorum bonitas pendet. Christiani igitur hominis est, quidquid cogitat, quidquid loquitur, quidquid agit, ad Deum referre, non ore dumtaxat, aut minus feruida spiritùs applicatione, sed toto animi conatu, & affectu à rebus terrenis prorsùs auulso: nam sæpè decipimur specie recti, & relabimur in nos ipsos, nostra potiùs commoda, in ipsis etiam spiritualibus exercitationibus, quàm Deum quærentes. Ideò Scriptura dicit arctam, & difficilem esse viam Salutis, quia natura

tura corrupta Diuinis rationibus, ac puræ intentioni repugnat, & ad se omnia refert: cùm autem hæc repugnantia assiduo vsu, & delectatione Diuinæ legis superata fuerit, lata fit via, læuia mandata, iugum suaue.

§. XI.

Vndè proueniat quòd plerique à fine aberrant.

PRæclarè, & ex alta sua sapientia mortalium Sapientissimus dixit: *Stultorum infinitus est numerus*, (*Eccl.* 1. 15.) Maxima enim, ac penè infinita hominum turba, intolerabili, ac perpetuis lacrymis deploranda insania transigit in nugis dies suos, carnem spiritui, tempus æternitati, terrena Diuinis præponens: donec miserabilis vitæ actio in horribilem mortis tragœdiam desinit, & in puncto ad inferna descendunt. Si de lite vincenda, de acquirenda possessione, aut de consequenda dignitate sermo sit: nulli parcitur labori, exhauritur ærarium, euoluuntur libri, prisca monumenta excutiuntur. At cùm agitur de Cœlesti regno, de sempiterna beatitudine adipiscenda, dormiunt omnes, nemo ex-

cita-

citatur, nulla diligentia, nulla cura adhibetur. Pro his quæ corpus afficiunt, & lædunt, cuiusmodi sunt fames, sitis, frigus, æstus, dolores, infirmitates, sensa habemus infallibilia, ex quibus fit, vt omne studium nostrum, omnisque industria in his euitandis continuò occupetur. Ad animæ autem famem, frigus, ægritudinem, & alia mala, omni prorsus sensu caremus, ac si pars hominis nobilior, & excellentior, qua viuimus, qua ratiocinamur, qua similes Angelis sumus, aut omninò non esset. Vincit nimirum, & præualet pars animalis, & hæc fragilis vita plùs diligitur, quàm sempiterna, nec in alio omnis nostra solicitudo attentiùs occupatur, quàm vt homo breui moriturus aliquantò seriùs moriatur. Prouenit hoc, primùm ex crassa, & supina ignorantia, siue potiùs ex inaduertentia: nesciunt enim plerique, aut non considerant, ad quid conditus sit homo, quem sibi debeat in omni parte vitæ suæ scopum præfigere, & qua via ad illam possit pertingere, sicut scriptum est: *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde* (*Ierem.* 12. 11.) Prouenit ex multitudine, & sæuitia hostium in nos irruentium, quorum laqueos nemo potest euadere, nisi à Domino exercituum conterantur.
Cin-

Cingunt enim nos, & obſident caro fragilis, mundus blandiens, & agmina dæmonum inſidiantium. Prouenit ex defectu luminis, cuius in mundo profunda nocte ſepulto maxima inopia eſt, nec illud in oratione ab eo exquirimus, qui ſolus poteſt, diſcuſſis tenebris, mentem noſtram illuminare. Prouenit tandem ex ſegnitie, & inconſtantia, quia virtus in deſiderio eſt, & non in opere: & cùm ad praxin veniendam eſt, difficultate territi recedimus. Et omnes quidem ad Chriſtum peruenire vellent, ſed poſt illlum ire nemo vult: eo frui vellent, ſed non imitari: ipſum aſſequi deſiderant, ſed non ſequi. Vellent lucrum ſine labore, coronam ſine certamine. Placent præmia, diſplicet lucta.

§ XII.

Decipimur ſpecie recti.

OMnis mundi felicitas, & quidquid vulgus amat, ac plurimi æſtimat, inſtar picturæ eſt, quam ſi quis ad falſum, & exiguum lumen præſentis temporis, quaſi ad lumen lucernæ intueatur, ſpeciem aliquam pulchritudinis habere videtur, qua allicit; & trahit ad ſe: ſed ſi ad lucem

cem æternitatis, quasi ad radios fulgentissimi Solis introspiciat, clarissimè perspiciet nihil aliud esse, quàm deformem, & vix adumbratam imaginem, & incompositam linearum confusionem. Obscura nimirum est oculis mundi lux Euangelij, quæ in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehendunt. Hæc sola nos illuminat, vt, quid intersit inter bonum, & malum, inter verum, & apparens, discernere, & pretiosum à vili separare valeamus. Per hanc veritatem cognoscimus, quæ permanet in æternum, quæ habitat in interiori homine, instruens nos non hærere in pulchritudine creaturarum; sed earum nitorem ita percurrere, vt ad rerum omnium Conditorem per amorem recurramus. Hæc docet nos soli Deo adhærere, omnemque fiduciam in ipso ponere, non in principibus, non in amicis, nec etiam in fratribus, quia, cùm singuli propria principia, & fines habeant, proprioque commodo studeant, tamdiù nobiscum erunt, quamdiù nos vtiles credent ad proprios fines consequendos: cùm verò ex nobis nullum emolumentum sperabunt, procul à nobis recedent. Cauendum igitur, ne species decipiat nos, ne solatium, & felicitatem quæramus in creaturis quæ non sunt, nec

pre-

pretium habent nisi ab errore vulgi, & ab ignorantia, & cœcitate nostra, relicto Deo bonorum omnium fonte, qui solus verè est, & extra quem, nec quies, nec pax reperitur. Infelicissimus homo est, qui ab eo recedit, qui summus est.

§. XIII.

Humanæ vitæ cursus, & peruersitas.

HOc circulo humanæ vitæ cursus irrequieta vertigine perficitur, & circumuoluitur. Edunt homines, bibunt, dormiunt, rursumque surgunt, vt iterùm gulæ, & somno indulgeant. Opes congregant, & non est finis acquisitionis eorum. Iucundè viuere volunt, tardiùs mori. Inter baptismum, & extremum halitum, congeries quædam, & confusio intercedit Sacrarum, & profanarum actionum, Sacramentorum, & criminum, & Confessionum, & relapsus. Nulla dies sine labe transigitur, omnesque passim in incertum curruit absque vlla sui finis consideratione. Et omnes quidem currunt, sed pauci omninò sunt, qui perueniant ad metam. Non enim considerant, qualis in Cœlo gloria parata sit illis, qui triumphato sæculo, Christi fidem, &

& legem custodiunt. Fecit Deus mundum, & in eo creauit hominem ad imaginem, & similitudinem suam, tribuens illi intellectum, vt Factorem agnosceret: voluntatem, vt diligeret: memoriam, vt memor esset mandatorum ipsius ad faciendum ea: sensus ad seruiendum ei: linguam ad enarrandas, & decantandas laudes eius. Vniuersa autem, quæ in mundo sunt, propter hominem condidit, eique cuncta subiecit, vt ipse Creatori subiectus, rebus omnibus ad salutem suam, & ad Dei gloriam vteretur. Sed voluptatum illecebris deprauati mortales ad infima deprimuntur, Deique donis tam interioribus, quàm exterioribus, scientijs, diuitijs, honoribus, ipsaque valetudine, & vita, nonnisi ad commoda corporis, & ad iniuriam Creatoris vtuntur: quibus si rectè vterentur, ornamentum animi forent, vitæ præsentis subsidia, & ad finem vltimum consequendum aptissima instrumenta. Tanta est hominis peruersitas, & malitia, vt in sui perniciem conuertat, quæ sibi à Deo tradita sunt ad perpetuam Beatitudinem comparandam.

§. XIV.

Via recta ad finem est, vt quisque suam Crucem ferat.

DEbet omnis homo, vt finem suum citiùs consequatur, vitam suam dirigere secundùm rationes æternas, & per viam statui suo conuenientem ad propositam sibi metam properare. Sed non omnes hoc seruant: plurimi enim stulto errore delusi viam ad finem proprio arbitrio præscribunt, illam deserentes, quam Diuina prouidentia vnicuique destinauit. Sicut Princeps militiæ Regis Syriæ, nomine Naaman, quamuis optaret à lepra sanari, remedium tamen facillimum ab Elizæo præscriptum recusabat, illud præferens, quod ipse sibi finxerat, solo Prophetæ tactu se sanandum putans; iamque iratus lepram suam secum ferens recedebat: nec vnquàm curatus fuisset, nisi postmodùm serui fidelis admonitione sapientior factus, indicatum à sancto viro remedium adhibuisset. Ita plerique propriam sibi semitam sternunt, qua perueniant ad finem, multa decernentes à proprio statu, & instituto aliena, quibus exequendis, vel facultas deest, vel occasio, vel obstant, quæ

præ-

prætermitti nequeunt, quotidianæ occupationes. Ex quo fit, vt semper in desiderijs sint, & nihil vnquàm, quod ad finem obtinendum prosit, operentur. Via autem breuis, & expedita illa est, quam Christus ostendit dicens, vt, qui vult ipsum sequi, accipiat, & ferat crucem suam: suam inquit, non alienam: à Deo acceptam, non à se inuentam: non quæ temerè vsurpetur, & vires excedat: sed quam parauit Diuina sapientia, quæ simul ferendi vires subministrat. Cauendum igitur primò, ne mens aberret à fine, quem qui nescit, illa quoque ignorat, quæ ad ipsum perducunt Tum cognito fine, quoniam diuersæ occurrunt semitæ ad ipsum pergere volentibus, illa præferenda, & eligenda, quæ proprio statui conueniat, vt quisque, videlicet crucem suam, ferat, sicut Dominus præcepit. Porrò crux singulorum hæc est, officio suo exactissimè fungi, aduersitates quotidiè occurrentes patienter ferre, & ad perfectionem sui status, nulla prætermissa occasione, se ipsum erudire. In omni loco, & statu Christianam perfectionem consequi licet, & peruenire quò tendimus, si in vocatione sua quisque permaneat.

§. XV.

Conditiones vltimi finis, & cur ab illo plerique aberrent.

VLtimi finis duæ sunt conditiones, quod sit bonum perfectum, & quod sit per se sufficiens, ita vt vitam prorsus tranquillam, nullòque exteriori bono indigentem reddat, atque omnem motum terminet naturalis desiderij, etiamsi solùm possideatur. Quicumque enim indiget, illud, quo indiget, adipisci desiderat: qui autem aliquid desiderat, non quiescit, donec illud consequatur. Hæ verò conditiones in solo Deo reperiuntur, qui summum, & perfectissimum bonum est, & solus potest omne desiderium nostrum explere. *Satiabor*, inquit Propheta, *cùm apparuerit gloria tua*. (*Psalm* 16. v. 15.) Verumtamen humani generis vitium execrabile est, vt summum bonum illud esse definiat, quod præ cæteris ità diligit, vt ab eo amoueri non possit, quamuis propriæ conscientiæ iudicio id malum esse non ignoret. Tanta vis est peruersi animi, vt nec alieno, nec proprio iudicio acquiescat. Ideò plurimi sunt, qui aut veri finis ignorantia, vel

per-

peruersæ voluntatis vitio, falsa potiùs bona quàm vera sectantis, à summo bono aberrant, nec ipsum vnquàm assequuntur. Hi semper miseri, & detestabiles rerum ordinem turbant, atque confundunt, à Deo auersi, & creaturis tamquàm vni adhærentes: sub sensibus esse delitias computant, tenebras amant, quibus inuoluuntur, corpus mortis quod gestant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitant, nec horribilem Iudicis sententiam aduersùs sui finis desertores pertimescunt: *Ambulant*, sicut ait Apostolus, *in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum: qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam* (*Ephes.* 4. 17.) *æstimant lusum esse vitam nostram, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere* (*Sap.* 15. 12.) fitque sæpius Diuino iudicio, vt, dum nequiter viuunt, illud demùm perdant, quod salubriter credunt, similes insipientibus, qui dicunt in corde suo: *Non est Deus.* (*Ps.* 13.) Fontem huius peruersitatis iam suprà indicaui, nec vnquàm satis commemorabitur, etiamsi millies repetatur. Peccauit Adam, &

non solùm iustitiam quam acceperat, sed scientiam quoque boni perdidit, totamque propaginem in se tanquam in radice vitiauit. Hæc autem corruptio immenso pondere hominem grauat, magnoque impetu inclinat, & vrget ad carnis voluptates, ad effrænam sensuum licentiam, ad exercendam super alios potestatem, ad sui, rerumque suarum æstimationem, ad otium, & fugam laboris. His accedit in intellectu obscuritas, ignorantia, falsa rerum apprehensio, incerta iudicia, errores, mendacia, & à serijs cogitationibus auersio: in voluntate infirmitas, veri boni neglectus, & languor, atque inertia ad resistendum prauis motibus, appetitus rebus caducis semper affixi. Idcircò de viro iniquo scriptum est: *Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore* (*Ps*. 9.) Ignorato autem Deo, cui debent cuncta seruire, veræ etiam virtutes ignorantur, quæ finibus non officijs, à vitijs discernuntur. Anima verò ab hac diabolica captiuitate, & à miserrima seruitute peccati per gratiam IESV CHRISTI Saluatoris nostri liberata, Deo firmiter adhæret, in quo omnia reperit, quæ ab hominibus desiderari possunt, summaque pace, & tranquillitate in ipso quiescit, nihil quærens, nihil optans

extra

extra ipſum: *Nimis enim auarus eſt cui Deus non ſufficit.*

§. XVI.

Alia aſsignatur cauſa ob quam multi vltimum finem non aſſequuntur.

CVm rationi conſonum ſit, idque omnes fateantur, futura præſentibus, Diuina terrenis, perpetua breuibus anteponenda eſse: ſatis intellectu difficilè eſt, cur plerique mortalium, qui corde hoc credunt, & ore prædicant, factis tamen negent: in actibus quippè, & negotijs carnalis vitæ occupati, augere reditus, agros colere, pecuniam vndecumque congregare, dignitates conſequi totis viribus ſtudent: in reliquis ſic verè ſe habent, ac ſi ſenſu, & intelligentia carerent. Si de Deo, de Vita æterna, de Chriſtiana perfectione ſermo habeatur, vel quæ dicuntur non percipiunt, vel ſtatim obliuiſcuntur, quia res caducæ, & temporales, quæ ſenſibus ſubiectæ ſunt, mentes eorum magis percellunt: & licèt interdùm quotidiana experientia vrgente videant, & probent, humana omnia fugacia eſse, ac tenui filo pendentia: protinùs tamen ſenſibus

cedunt, ad ea redeuntes, quibus dudum assueti sunt. Huius autem infelicitatis causam potissimam esse diximus primi Parentis prævaricationem, ex qua velut riuuli ex fonte, ignorantia, inopia lucis, tentationes, & inconstantia emanarunt. Nunc verò alia occurrit sedulò considerenda imbecillitas; scilicet spiritus nostri non percipientis, quæ sunt Spiritus Dei, & res etiam terribiles languidè, & confusè concipientis. Peccati fœditas, mortis amaritudo, tremendum Dei Iudicium, æternum gehennæ incendium leuiter apprehendi solent, vt sunt quædam verba in auribus sonantia, quæ vim nullam habent salutares motus excitandi. Illam videlicet, eamque minimam partem propositæ rei apprehendimus, quæ sensum percellit, reliqua non attendentes, quæ mentem excitare, & afficere queunt. Sic in peccato ea dumtaxat prospicimus, quæ temporaria sunt, multoque magis displicet nobis propriæ dignitatis, & existimationis diminutio apud homines, quàm Dei offensa, & reatus interminabilis pœnæ. Sic hominis morientis sola symptomata consideramus, quæ foris apparent, ea omittentes, quæ ipsi morti connexa sunt, & ad animam spectant. Iudicium, & gehennam, quia à sensibus remota sunt, ita percipimus, ac si ad nos nullo

modo

modo pertinerent. Rerum autem, quæ sensibus iucunda, & grata sunt, solam superficiem, qua placent, intuemur, & deplorabili amentia nos felices arbitramur, dum illis momento fruimur, futuri in æternum infelicissimi. Animam esse immortalem nemo ignorat, multique Philosophi doctissima nobis de eius immortalitate Commentaria reliquerunt, sed de futuro statu animæ suæ post mortem nemo recogitat, nemo solicitus est, ac si cum corpore interiret. Plerique enim, nec ex fide, nec ex ratione viunt, sectantes temerè quæ sensus appetunt, & ea fugientes, quæ illis molesta sunt, ac si in hac vita nihil aliud agendum sit, nihil in altera timendum.

§. XVII.

Filij Dei sumus, & eius Spiritu viuendum nobis est.

SI quis hoc animo percipere posset, ac iugiter meditaretur se filium Dei esse, pretioso Christi Sanguine redemptum, & in spem Vitæ æternæ regeneratum, hanc solam nobilitatem in pretio haberet, nihilque terrenum sapiens, sola æterna, ac Diuina mente reuolueret, & ad Patrem semper aspirans sic vitam instituere satageret, vt

talem

talem filium decet. Sicut in theatro, qui Regis personam agit, tametsi actio illa inanis sit, & ad vanam otiosæ plebis delectationem inuenta: seriò tamen curat, ne quid agat, aut dicat, quod Regis dignitatem dedeceat: quantò magis Christiani, qui mortem Domini annuntiant, donec veniat, totis viribus eniti debent, ne quid Christo indignum in verbis, & operibus suis appareat? Quemadmodum Pictor, vt præclarum opus efficiat, nunquam ab exemplari, quod sibi imitandum proposuit, oculos, & mentem auertit; ita Christianus in omni actione, & sermone perfectissimam Christi vitam, & mores tanquàm prototypon numeris omnibus absolutum sibi ante oculos ponere, & sic operari, sic loqui, sic viuere debet, vt nunquàm ab eius exemplis declinet. Qui enim dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Spiritus, qui dominatur in nobis, spiritus Adæ est, per quem redacti in seruitutem diaboli nobisipsis, proprijsque commodis firmiter adhæremus. Quia verò natura filij iræ sumus, si ipsam naturam sequimur, omnia opera nostra ex voluntate Satanæ, qui nos durissima seruitute premit, perficientur. Ab hac autem captiuitate Christi Sanguine liberati,

berati, ex gratiæ principijs operari debemus, eiusque corpori inhærere, cuius membra facti sumus. Adam *primus homo de terra terrenus fuit: Christus secundus homo de cœlo cœlestis. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus, & imaginem cœlestis* (1 *Cor.* 15. 47.) solicitè cauentes, ne, qui Christiani dicimur, tanti nominis dignitatem prauitate nostra perdamus. *Si quis spiritum Christi non habet*, inquit Apostolus, *hic non est eius* (*Rom.* 8. 9.) Ille autem spiritum Christi habere dicitur, cuius vita interior, & exterior vitæ Christi similis est, qui ad eius exemplar mores suos componere, atque ità loqui, & operari studet, sicut locutus, & operatus est Christus. Idem alibi monet, ne ambulet homo secundùm hominem, ac si diceret: noli ambulare secundùm hominem, sed secundùm eum, qui fecit hominem: noli deficere ab eo, qui fecit te, vt spiritu eius imbutus, filius Dei efficiaris. *Filius autem Dei esse non potest, qui à spiritu Christi; alienus est.*

§. XVIII.

Iustus ex fide viuit.

QVod radix arbori, quod fundamentum ædificio, quod riuulis fons, id vitæ Christianæ, cæterisque virtutibus est fides, sine qua impossibile est placere Deo. Ideò ab illa Christianæ institutionis exordium sumendum est: dicit enim Scriptura: *Iustus ex fide viuit* (*Rom.* 1. 17.) Quæ de sapientia, eiusque laudibus, & excellentia magnificis verbis in sacris Libris scripta sunt, (*Sap.* 7. *Iob.* 28.) ad fidem pertinere, & res ipsa docet, & omnium sapientum consensus euincit. *Omne durum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Infinitus thesaurus est, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Emanatio est claritatis omnipotentis Dei, candor lucis æternæ, speculum sine macula maiestatis Dei, & imago bonitatis illius.* Hæc docet nos, omnem veritatem ostendens animæ quid sectari, quid diligere, quid fugere debeat. Docet nos bona huius mundi mala esse, & mala bona, si patienter tolerentur. Docet

cet contemni oportere quidquid corporeis oculis cernitur, quidquid sensus attingit. Ab illa discimus Deum, & nosipsos cognoscere, in qua notitia, salus, & perfectio nostra consistit. Ipsa ab erroribus insanæ multitudinis ereptos, vera nos Sapientia imbuit, & in auram veræ libertatis à sæculi captiuitate educit. Discrepant toto cœlo mundi huius, & fidei principia: cùmque Christus, à quo fidem accepimus, falli non possit, hinc euidenti conclusione deducitur, oportere nos ex fide viuere, eiusque principia sequi, falsam verò, & perniciosam mundi doctrinam detestari. Aduertendum tamen, & solerter considerandum est, nullam in nobis venam esse, nullam facultatem, quæ non impellat ad principia fidei destruenda, & euertenda. Summum hominis studium, summa cura hæc est, in hoc sæculo commodè viuere: de æternitate altum silentium, nulla cogitatio. Ad hoc maximum malum infelices mortales adigit spiritus Adæ, & concupiscentia, quæ regnat in mortali corpore. Qua de causa gemunt omnes electi Dei dicentes: *Non quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (*Rom.* 7.) Respondet autem Apostolus: *Gratia Dei per* IESVM CHRISTVM.

Gra-

Gratia enim liberat nos à cœcitate, & ab infirmitate, vt videamus quæ recta ſunt, & ad ea peragenda roboremur.

§. XIX.

Fundamentum Vitæ Chriſtianæ abnegatio ſui, rerumque omnium abdicatio.

MAgna fidei potentia eſt, quæ cùm ſit immobilis, immutabilis, inconcuſsa: ſimilem ſibi Chriſtianum efficit, qui ex nuda, & ſimplici fide viuit, & operatur. Nihil enim videt, nihil optat niſi Deum, & in eo placidiſſima tranquillitate quieſcit, quia ipſe ſolus lux eius, & dulcedo eſt, & omnium rerum plenitudo. Nullam autem in hoc mundo delectationem habet, nec in filijs hominum ſperat, in quibus non eſt ſalus; nam cùm omnia, quæ ſub cœlo ſunt, fluxa, & caduca ſint, qui ipſis innititur, cum ipſis pariter labitur: qui verò nititur immobili, non mouetur. Sicut Beati omnia vident in Verbo, ſic nos debemus in fide omnia intueri, ita vt vita noſtra nihil aliud ſit, quàm viua imago fidei, eiuſque veritatis expreſſio: nec in vlla re gloriemur, niſi in Cruce Domini noſtri IESV CHRISTI,

quæ

quæ ab asseclis mundi ignominia iudicatur. Primus homo in statu innocentiæ finem vltimum consequi poterat innoxio, & legitimo vsu delitiarum, quas illi Deus parauerat in Paradiso voluptatis. Postquam verò deseruit Creatorem, totumque genus humanum, antequam gigneret, peccato infecit, aliam ad consequendum finem Diuina Sapientia viam adinuenit, viam scilicet crucis, & abiectionis, per quam Christus incessit, & quam omnibus indixit, prædicans abnegationem, rerùmque omnium abdicationem: *Siquis vult*, inquit, *post me venire, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam quotidiè, & sequatur me*. (Luc. 9. 23.) Item, *qui non odit Patrem suum, & Matrem, & Vxorem, & Filios, & Fratres, & Sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* (Luc. 14. 26. 33.) Hoc est fundamentum vitæ Christianæ, hæc supereminens scientia Christi, dura, & contraria Spiritui huius mundi. Hæc summa vitæ beatitudo, hæc altissima Philosophia, terræ sapientibus ignotá, scire, & sequi Christum, & hunc crucifixum: seipsum odisse, & quidquid mundus amat, ac magni æstimat, diuitias, hono-

honores, voluptates, & vice versa, amare quæ ille odit, paupertatem, dolores, sui contemptum, ærumnas, tribulationes. Magna autem gratia est necessaria, vt hoc principium rectè intelligatur, major vt delectet: maxima, vt operibus comprobetur.

§. XX.

Insania hominum, qui sponte damnari volunt.

CVm æterna supplicia illis dumtaxat destinata sint, qui ad illa damnari volunt, sibique locum in ijs præparant spontè peccando: æterna quoque gaudia omnibus volentibus parata sint: quis non crederet vacuum esse infernum, cœlique regnum plenissimum, & infinita multitudine refertum? Quis enim sibi persuadere poterit reperiri hominem tantæ dementiæ, qui velit in perpetuum miser esse, cùm facilè possit æterna beatitudine frui: è contrariò tamen paucissimi sunt, qui regnum cœlorum consequantur. Damnatorum verò tanta est turba, vt illorum comparatione, electorum numerum exiguum esse Scriptura nos doceat: dicente Christo, cùm de his loquitur: *Nolite timere pusillus grex* (*Luc.* 12. *vers.*

32.

32. Quæ est igitur tanta hominum insania, vt potiùs miseri in æternum, quàm fælices esse velint? Quis in ardentissima siti labris poculum admoueret, si vel leuissimam suspicionem haberet admixti veneni? & tamen passim committuntur peccata, quibus luendis æternum ignem succensum esse, non suspicio, non opinio, sed fides certissima est. Tam horribilis dementiæ causam veræ fidei defectui plerique adscribunt, quod licèt in multis verissimum esse certà experientia constet; hoc tamen in plurimis defectui attentionis, & considerationis tribuendum videtur. Qamuis enim credant infernum esse, neminemque damnari, nisi in hac vita volens, & lubens locum sibi in tormentis peccando præparet; huius tamen veritatis statim obliuiscuntur, siquidem fantasia bono sensibili affixa, sensuumque volunptate obbrutescens, omnem aditum claudit futurorum considerationi, nec sinit intellectum aduertere, in quam horrendam perpetuòque duraturam amaritudinem carnis delectationes desinant, & quàm facilè nobis sit in huius vitæ momento futuram calamitatem euadere, & gaudia sempiterna adipisci. Atque vtinam hæc homines saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent: nam

cùm proprium ſit hominis cogitare, & meditari, ordo cogitationis eſt, vt in ſuo fine cognoſcendo mens ante omnia occupetur. Omnem errorem, & ignorantiam ſuperat, negligere hominem ſalutem ſuam.

§. XXI.

Character veri Chriſtiani.

HOmo Chriſtianus eſt, qui Chriſtĩ fidem, & legem profitetur, eiuſque vitam, & virtutes imitatur. Hoc nimirum à nobis exigit Chriſtianæ fidei profeſſio, vt omnia terrena tranſcendentes viuamus vita diuina. *Apparuit* (*Ad Titum* 2. 11.) iniquit Apoſtolus, *gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo; expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum*. Sicut doctor vocari nequit, qui literis præditus non eſt: nec exercitum ducere poteſt, qui neſcit ar-

ma tractare: nec artificis nomen assumit, qui artis peritiam non habet: ità Christianus dici non potest, qui Christi sectator non est. Veri ergo Christiani sunt, qui abnegatis sæculi desiderijs, Deum solum amant totis viribus, tota virtute, ac proximum in Deo, & propter Deum, nihil in eo quærentes nisi Deum, & nemini se præferentes, quia in generatione gratiæ omnes æquales sunt: qui sobriè, & iustè viuentes, ità in cunctis se gerunt, vt nihil in eis appareat, quod possit offendere intuentes: qui bonis exterioribus, sicut ægri pharmaco vtuntur, nihil appetentes, quod ab alio possit auferri. Qui nemini placere appetunt, nemini timent displicere, nisi Deo. Qui corpus suum oderunt tamquam corpus peccati, ipsumque iugiter castigant, ne insolescat. Qui firmam in omnibus constantiam seruant, & vniuerso mundo celsiores, nullis minis, nullis persecutionibus, aut contumelijs terreri possunt, aut commoveri: qui tam in prosperis, quàm in aduersis eadem fruuntur mentis serenitate, nec vnquam à lumine veritatis recedunt: qui desiderio futurorum damnant præsentia, & ex Fide, Spe, & Charitate viuentes, credunt quod nondùm vident, sperant quod nondùm tenent, optant quod

nondùm poſſident:qui Deum ita amant, vt nullum pro illo laborem, nullum periculum ſubterfugere parati ſint, etiamſi nullum pro eius gloria certantibus præmium propoſitum eſset: qui Diuinæ miſericordiæ, & propriæ conſcientiæ fiducia regnum Dei expectantes, dicere poſsunt cum Apoſtolo: *Bonum certamen certaui, curſum conſùmaui, fidem ſeruaui: de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex* (2. *Tim.* 4. 7.) Gaudent, cùm digni ſint pro nomine IESV contumeliam pati, eumque diem ſe perdidiſse credunt, in quo nihil pro Chriſto paſſi ſunt. Eorum gloria, felicitas, ſapientia in his conſiſtit, quæ à mundo ignominia, miſeria, & inſania æſtimantur. Carnalis prudentiæ falſa principia deteſtantur: oportere nimirùm diuitijs affluere, à nemine ſperni, ſuper omnes eminere: fidei verò veritates ſectantur docentis opes contemnere, abnegare ſeipſum, & in nulla re gloriari, niſi in cruce Domini noſtri IESV CHRISTI. Denique in omni vitæ ratione ità ſe gerunt, ac ſi omnis eorum ſermo, & operatio clamarent: *Regnum meum non eſt de hoc mundo* (Ioan. 18. 36) Alta quidem, & difficilia hæc ſunt, ſed regnum Dei vim patitur, idque omni

ni conatu dignum est, quod nos, nisi à vim inferentibus possidetur.

§. XXII.

Quomodo debeat Christianus opera sua perficere.

DEbet Christianus omnia opera sua in pace, & mansuetudine perficere, & ad omnes rei, vel negotij circumstantias attendere, & ad locum, ad tempus, ad personas, & præcipuè ad finem. Cauebit autem à præcipiti celeritate, quæ repentino potiùs naturæ impetu, quàm ratione, & Diuinæ gratiæ motione ad agendum impellit. Cauebit ab inconstantia, & leuitate animi ad diuersa, & inutilia facilè euagantis, vt præsentior sibi sit, & aptior ad Dei illustrationes recipiendas, quibus statim, & alacriter parebit. Quidquid sibi agendum erit, seriò aduertet, ne animo præoccupato aggrediatur; alioquin in rebus discernendis cœcutiet, & multa illi excident, de quibus meritò accusari poterit, & reprehendi. Cuiusque actionis initio opem, & lumen à Deo petet: tum sedulò examinabit, quam partem in illa habeat Deus, quam ipse sibi vindicet. In progressu animaduertet, ne delectatio, &

complacentia mentem alliciat, & à proposito fine amoueat: in fine cauebit ne sensim subrepens inanis gloria, quidquid benè peractum est, vitiet, & contaminet. Hoc autem præcipuè fixum animo habebit, ne hominum laudes, sed Dei gloriam quærat, & ad nihilum suum respiciens elatas cogitationes in semine suffocabit. Nulli negotio externo se ingeret, nisi vocatus à Deo. Tunc verò prompto animo obedict optans anathema esse à Christo pro fratribus suis: huius enim vitæ perfectionem non in Dei fruitione sitam esse scit, sed in eius voluntate adimplenda. Nihil super vires aggredietur, rebusque gerendis affectum, & mentem non applicabit, vltra quam necessarium sit, vt inde nihil depereat libertatis, & pacis. Omnis commotio, & effusio ad exteriora spiritum Dei extinguit, & animi serenitatem obnubilat. Sicut Angelus Tobiæ comes nullum officium prætermittebat hominis mercede conducti, semper tamen cum Deo erat: ita vir probus humanis quidem negotijs attendit, atque ijs interdum, sicut, & cæteri absorberi videtur, sed cor eius cum Deo manet: & si corpore versatur in terris, mens tamen in cœlis est vbi meliori sui parte ab omni terræ affectione liber commoratur.

De-

§. XXIII.

Debent opera bona propriæ vocationi conuenire.

Nihil interest inter negotia, ad quæ obeunda ratione proprij status, & conditionis quisque tenetur, & maximum negotium æternæ salutis; nemo enim certiùs salutem suam operari potest, quàm si officio suo benè fungatur. Subtilissimum nostræ perfectioni laqueum tendit Sathan; cùm desideria in nobis excitat magnarum rerum alio loco, & in alia vocatione agendarum: spiritum enim occupant, & mentem distrahunt, ne rei attendat, quæ præ manibus habetur; & quæ ad proprium munus pertinet. Maximoperè hallucinatur, qui statu vitæ iam prudenter electo locum aptiorem Deo seruiendi in alio vitæ genere sibi fingit, & quærit. In suo siquidem munere explendo segnis nihil agit vbi est, dum multa, & magna molitur vbi non est. Cùmque perfectio vitæ Christianæ à singularum actionum bonitate, & rectitudine pendeat, ingentem illi obicem ponunt, qui quotidianas exercitationes, quas proprij officij ratio ab illis exigit, negligenter, & oscitanter pe-

ragere consueuerunt, quia nimirùm vbi non sunt, ibi animus eorum est. Horum vita continuum benè viuendi exordium est; multa decernunt, nihil exequuntur; frondibus abundant, fructibus carent; quia ad instar arboris sæpius translatæ, nullo stabili loco radices figunt.

§. XXIV.

Quomodo Christianis viuendum sit.

ITa Christianis viuendum est, vt ab illecebris ventris, & gulæ, ab immodesto corporis cultu, ab inanibus ludorum negotijs, à torpore pigritiæ, ab honorum ambitu, à laudis cupiditate, ab amore pecuniæ abstineant. Iram omninò pellant, & alteri non faciant quod pati nolunt. Nihil remissè agant, nihil audacter, nihil fictè, aut per simulationem. Quodcumque officium vitæ Christianæ, quæcumque exterior virtutis exercitatio, si careat interiori spiritu, & veritate, nihil aliud est, quàm hypocrisis, & actio scenica. Solent nonnunquam viri nefarij præclara sanctorum gesta in theatro repræsentare. Hic Martyris constantiam, ille Virginis modestiam, aut Apostoli, vel Christi heroicos actus egre-

egregiè ſimulant; ſed actione peracta, alienam perſonam deponunt, ſuamque turpem, & impuriſſimam ſuſcipiunt. Simili modo, qui opera exteriora in ſolam ſpeciem, & inanem oſtentationem exercent, veluti hiſtriones ſunt, & ſcenici iaculatores, qui omni virtute, & ſanctimonia deſtituti, viri ſancti perſonam in ſcena gerunt, quorum vita, & mores nihil aliud quàm fabula ſunt. Ideo pauci ad Chriſtianæ perfectionis faſtigium pertingunt, quia opera ſua in ſpiritu veritatis non perficiunt. Præualent Chriſti exemplis, & præceptis falſa mundi axiomata, & communes virtutum notiones à natura inſitæ peruerſis hominum opinionibus deprauatæ ad vitia detorquentur. Cùm ergo inter homines falſis doctrinis imbutos viuamus, debet quiſque in ſeipſum crebrò inquirere, an, & ipſe ignoret quæ recta ſunt, & an rectè fungatur officiò ſuo. Via veritatis vna eſt, & immutabilis, per quam qui recto tramite cupit incedere, non terram intueri debet, ſed cœlum; non homines ſequi, ſed Deum; qui Via, Veritas, & Vita eſt.

§. XXV.

Opera exteriora spiritu interiori animanda.

CAuendum, ne sensus in actionibus nostris primam sibi sedem vsurpent, inde etenim omnia mala emergunt. Sensuum occasus veritatis exortus est. Ideò vix possumus nobis ipsis polliceri aliquid nos egisse, quod omni ex parte bonum fuerit, quia licèt gratia impellente, & cooperante, multa propter Deum operari cæperimus, non sumus gratiæ fideles, statimque labimur ad nosipsos. Episcopo Sardis dictum est ab Angelo: *Non inuenio opera tua plena coram Deo meo* (*Apoc. 3. 2.*) Nam preces, ieiunia, eleemosynæ, & alia eiusdem generis opera plena sunt coram hominibus, qui solam faciem vident, sed vacua coram Deo, qui intuetur cor, nisi pura, & simplici intentione Diuini beneplaciti perficiendi, & spiritui interiori impleantur. In Euangelio decem Virgines commemorantur, quarum quinque fatuæ exclusæ sunt à nuptijs, non defectu virginitatis, aut lampadarum, siue operationum, sed quia defecit oleum bonæ intentionis, & sanctarum affectionum. Idem nobis eue-

nict,

niet, nisi opera nostra spiritu interiori, & Dei amore animentur, vt placeant Deo. Vita exterior apud omnes Christianos eadem est, sed sicut horologij exstima facies ab interioribus rotis pendet, & ab intima corporis constitutione viuidus color procedit: ita boni à malis ex interiori spiritu discernuntur. *Regnum Dei intra nos est.*

§. XXVI.

Operum perfectio vndè oritur.

SIcut qui multùm comedunt semper viribus imbecilles sunt, corpore malè affecto, & ad extremam maciem redacto: quia nimirùm stomachi sui mensuram ignorantes, plus illi ingerunt, quàm ferre possit: alij ex aduerso frugali mensa contenti, quia cibum exiguum sumunt, & qui facilè digeritur, validis semper viribus sunt, & ad extremam senectutem incolumem vitam producunt. Ita nonnulli, quamuis multa peragant opera bona, nihil ferè in via Christianæ perfectionis proficiunt, quia videlicet præpostero cursu ambulantes, tunc se maximè progredi putant, cùm plura, quamuis remissè, & segniter operantur, cùm potius eniti debeant, vt ea

quæ

quæ agunt feruentiùs indies, & perfectiùs peragant: in hoc enim operandi modo perfectionis incrementum consistit, non in tepida operum congerie, & multiplicatione. Alij verò parùm operantur, & in Amore Dei plurimùm crescunt, quia quæcunque faciant, etsi minima, & pauca sint, maiori semper feruore, ac puriori intentione perficere student: atque ita se gerunt in omnibus operibus suis, vt in fine singulorum magnum illud verbum Christi in cruce pendentis non immeritò vsurpare queant: *Consummatum est. Ioan.* 19. 30. Perfeci quod Deus à me in hoc opere exigebat, feruenter, & quantùm imbecillitas mea cognouit, & potuit, sine imperfectione, quantùm scilicet, & velle, & operari ille dedit mihi, qui dixit: *Sine me nihil potesti facere Ioan.* 15. 5. Eadem ratione sic quamlibet diem transigunt, vt nocte adueniente possint fidenter dicere: *Consummatum est.* Sic denique vitam instituunt, vt eius cursu peracto, verè affirmare queant, se omnia consummasse, quæ Deus illis præceperat. Qui sic viuit, Christianè viuit, nec timebit in die mala.

§. XXVII.

Præsentiæ Dei vtilitas.

NVllum præstantius documentum ad quælibet opera exactè perficienda, quàm Deum in singulis rebus intimè præsentem intueri, qui eis motum, & vitam, & esse largitur, & omnia in omnibus operatur. Hæc nobis necessitas indicta est, omnia opera nostra optimè peragendi: quia Dei obtutum intimos quosque recessus penetrantem effugere nunquam valemus. Ipse nos replet, in quo viuimus, mouemur, & sumus: nec vnquam nos deserit, nisi ab ipso auersi ad creaturas conuertamur. Hæc autem sunt veteris Adæ corrupta semina, quæ in nobis vigent, praua scilicet affectio ad sensuum illecebras, quibus à Dei præsentia mens euocatur. Si enim ab amore creaturarum liberi essemus, Deum procul dubiò in omni loco præsentem cerneremus; quemadmodum Christus spospondit dicens: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth.* 5. 8. Verè magna, & inexplicabilis est multitudo diuinæ dulcedinis, quam Deus abscondit timentibus se: sed reuera abscondita est, & illi

soli

ſoli eam percipiunt, qui vident, & guſtant quam dulcis eſt Dominus. Neque enim ſatis eſt habere theſaurum, vt quis diues ſit, ſed ſcire inſuper debet, ſe illum poſſidere, eiuſque pretium, & vſum agnoſcere. Nos autem in nobis theſaurum habemus immenſum, & inæſtimabilis pretij, ſummum, & infinitum bonum: cur ipſum negligimus, & poſt atomos apparentium bonorum currimus, quæ ſitim noſtram explere non poſſunt? *Filij hominum vſquequò graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium* (*Pſalm.* 4. 3.) cum Deo præſente omni momento frui poſſitis? Diuites ſumus, & neſcimus. Beatorum ſpirituum felicitatem prægustare poſsumus, & non curamus: quia nimirùm parti inferiori, ac ſenſibus iugis Dei præſentia moleſta, & grauis eſt, & vim, quam patiuntur, conantur excutere, & partem ſuperiorem ad ſe trahere. Et quia Diuina conſolatio aliquando ſubtrahitur, ad terrenam protinus labimur, niſi per fidem Deum præſentem intueri, & cum eo intimo affectu miſcere colloquia ſatagamus. Hoc documento ipſemet Deus patrem credentium Abrahamum ad perfectionem erudiuit dicens: *Ambula coram me, & eſto perfectus* (*Gen.* 17. 1.) Dauid quoque in pſalmo ait, *Prouidebam Dominum*

minum in conspectu meo semper, propter hoc lætatum est cor meum (*Psalm.* 15. 8.). *Iugi enim lætitia fruitur, qui fontem omnium bonorum præsentem habet.*

§. XXVIII.

Cur difficilis videatur Sanctorum imitatio.

AD exempla Sanctorum vitam, mores, & actiones nostras componere difficillimùm arbitramur, quia ipsos mente concipimus quasi homines alteriùs naturæ exutos corpore, cœlestis patriæ possessione beatos, vbi nemo irascitur, nemo concupiscit, nemo tentatur: vbi pax summa, lætitia inenarrabilis, lux splendidissima, & status omnium bonorum aggregatione perfectus. Sed si reuera, vti par est, illorum cupimus sequi vestigia, aliter considerandi sunt. Homines enim mortales fuerunt similes nobis, eadem corporis sarcina onusti, eadem tabe carnalis concupiscentiæ infecti, iisdem malis, & periculis obnoxij: & nihilominus per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & fecerunt mirabilia in vita sua. *Helias* vt Iacobus Apostolus scribit (*Iac.* 5. 17.) *homo erat similis nobis passibilis, & oratione*

tione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Idem de alijs dici potest, quorum insignem sanctitatem, & heroica gesta miramur, nobis enim similes, & ex eodem luto compacti, atque ijsdem tentationibus, dum in hac terra essent, expositi fuerunt: sed infinito propè interuallo à nobis disiuncti, in hoc dissimiles inuenti sunt, quod carnis fragilitatem, mundi superbiam, dæmonum insidias, inuicta animi virtute superarunt. Quid igitur tergiuersamur? Facilè est volentibùs eorum opera imitari, si exuto desidiæ veterno non nostris viribus, sed ope diuina confisi ad illud sanctitatis fastigium conemur ascendere, ad quod ipsi feliciter peruenerunt. Magna pars sanctitatis est, eius efficax desiderium.

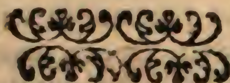
§. XXIX.

Omnia ad gloriam Dei referenda.

SEntentia Apostoli est, omnia opera ad Deum, eiusque gloriam referenda esse, vt veræ virtutis rationem consequantur: *Sinè*, inquit, *manducatis,*

catis, siuè bibitis, siuè aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite 1. *Cor.* 10. 31. & alio loco: *omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini* IESV CRHISTI *gratias agentes Deo, & Patri per ipsum* *Col.* 3. 17. Quidquid enim boni à nobis fit, quod non fit propter Deum, & si officio videatur bonum, deficiente tamen recto fine, malum est: finibus enim, non officijs virtutes à vitijs discernuntur. Est autem officium id quod faciendum est. Quod si rebus creatis inhæremus, & ipsas propter se diligimus sinè vlteriori relatione ad Deum, damnata cupiditas est, dicente Ioanne Apostolo: *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt* 1. *Ioan.* 2. 13. Ratio est, quia in hoc mundo tanquam peregrini sumus, & viatores, qui ad patriam pergimus: creaturis autem vti debemus tanquam vehiculis, quibus recto itinere eò feramur, quò tendimus. Deus verò diligendus est propter se ipsum, quia summum bonum est, & finis vltimus, in quo solo, requies, appetitus, securitas fruitionis, & tranquillissimum gaudium inuenitur. Hunc finem si quis ignorat, rectè quoque viuendi rationem ignorat. Cognito autem rerum omnium fine, iam scimus quò dirigendæ sint actiones nostræ, & quò omnium

virtutum officia referri debeant. Hinc Theologi, licèt vnanimi consensu asserant, quasdam actiones humanas nec bonas ex se, nec malas esse, quales sunt ambulare, comedere, dormire: docent tamen, eum peccare, qui re ipsa dormit, edit, ambulat, & hæc non refert ad vltimum finem, quia deficit à prima, & vniuersali regula humanarum actionum, quæ est idem finis, ad quem quidquid agimus dirigere oportet. Et hoc est quod Dominus dixit: *Lucerna corporis tui est oculos tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* (*Matth.* 6. 22.) Oculus iste intentio est, qua quisque peragit opus suum, quæ quidem intentio si non fuerit recta, totum opus tenebrosum erit. Non est autem recta operantis intentio, nisi quidquid agit ad summum bonum, veluti ad fontem refundat. *Omne bonum desursum est, & quidquid ab illo deflectit malum est.*

§. XXX.

Radix omnium malorum est amor sui.

POstquam primus hominum parens se ipsum immoderatè amans in grande illud peccatum lapsus est, per quod totum genus humanum morti, ignorantiæ, & concupiscentiæ obnoxium generatur, & nascitur, tanta caligine natura nostra repleta est, tantoque pondere ad terram allisa, vt Deo relicto in seipsam deflexerit, & amisso sensu spiritualis iucunditatis ad sensuum voluptates effusa sit. Hinc dira tyrannis orta est, quam pessimus virtutum omnium hostis amor sui in omnes exercet, cuius imperio obsequentes nihil in nostris operationibus quærimus, nisi commoda, honores, & delitias. *Legi enim Dei* caro *non est subiecta, neque enim potest* (*Rom.* 8. 7.) sicut ait Apostolus: omnes siquidem eius instinctus, & motus ad peccatum impellunt, & in horribili damnationis statu nos constituunt. Nihil verò commodis nostris magis aduersatur, quàm proprius amor, qui ad ea quærenda tanto nos ardore impellit. Cùm enim Deus omnia referri ad se tanquàm ad vlti-

mum finem præceperit, qui se in omnibus, & suam vtilitatem respicit, nihil certè ex operibus suis refert, quod sibi vtile sit ad vitam æternam promerendam: ergò, vt ibidem infert Doctor gentium: *Debitores summus non carni, vt secundùm carnem, viuamus. Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis si mortificaueritis, viuetis.* Ad hoc vrget nos Christiana religio, vt, sicut exhibuimus membra nostra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita ipsa exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem. *Sancti eritis*, dicit Dominus, *quià ego sanctus sum* (*Leuit.* 11. 45.) Amor sui, & propensio ad propria commoda impedit intellectum, ne principia, & documenta Christianæ vitæ percipiat. Quis enim poterit amanti se ipsum persuadere omnia, quæ diligit mundus, vana esse, & nullius momenti: honores, & dignitates nihil aliud esse, quàm splendidam seruitutem, & afflictionem spiritus: viri fortis, & magnanimi esse, ignoscere inimicis, & his qui oderunt nos benefacere: satius esse, diuitias spernere quàm habere: gloriosius esse propter Deum subesse, quam dominari: laudabiliùs vincere se ipsum, & coercere appetitum, quàm munitissimas arces expungnare? hæc sanè dura videntur,

&

& incredibilia diligenti se ipsum, quia immoderato sui amore, quasi vinculis, & catenis inextricabilibus terræ affixus, solis terrenis commodis, ac delectationibus alligatur. Filij autem Dei spiritu Dei aguntur, vt non secundùm carnem, sed secundùm spiritum viuant. Quod si quædam opera carnis faciunt, ex quibus expediri in hac mortalitate non possunt, ad ea se duci non sinunt ex proprio sui amore, sed ex principio supernaturali, praua desideria continua carnis maceratione coercentes. Aiunt sui amatores, discretionem in his, quæ ad corpus spectant, necessariam esse: sed illa optanda, & adhibenda, quæ de cœlo est: nam *prudentia carnis mors est*.

§. XXXI.

Amor sui Babylonem ædificauit.

CONstituit Deus hominem in paradiso, sed ab Adamo, in quo omnes peccauimus: à paradiso in hunc mundum: à Ierosolymis in Babylonem: à patria in exilium: à libertate in seruitutem: ab integritate in corruptionem: à vita in mortem translati sumus. Sic collapsi à veritate in vanitatem, non solùm similes euasimus vanitati, sed vt ait psalmus: *Vniuersa vanitas omnis*

homo viuens (*Psal.* 38. 6. (Vanus est enim secundùm corpus, quod in corruptionem, & in mortem desinit; vanus secundùm animam, quæ seruiens iniquitati se ream mortis æternæ facit: vanus quo ad exteriora, quæ pereunt, & in morte relinquenda sunt. Hanc tamen vanitatem ardenti amore prosequimur, hæc mendacia solicitè quærimus, quæ infinitis erroribus nos implicant, & ex ciuibus supernæ Hierusalem, ciues efficiunt diabolicæ Babylonis. Has duas ciuitates duo amores fecerunt: nam ciuitatem Dei Hierusalem fecit amor Dei vsque ad contemptum sui: Sathanæ verò ciuitatem, quæ Babylon dicitur, facit amor sui vsque ad contentum Dei. Iter ad hanc spatiosum est, & breue: iter ad illam arctum, arduum, & longum: faciliùs enim est in terram labi, & in infernum descendere, quàm ad cœlum eleuari. Se ipsum igitur quisque discutiat, & videat quid amet, nam si Deum amat, & se ipsum spernit, cælestis Hierusalem ciuis est: si autem se impensiùs amat, ad Babylonem spectat, è qua nobis exeundum esse clamat Scriptura dicens: *Egredimini de Babylone* (*Isai*. 48. 20.) & alio loco, *Recedite de medio Babylonis* (*Ierem*. 50. 8) Psalmista quoque ait, *Filia Babylonis misera, beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad patrem* (*Psal*. 136. 8.)

Tunc

Tunc autem eximus de Babylone, cùm à confusione vitiorum recedimus: tunc paruulos Babylonis, malas scilicet cupiditates, ad petram allidimus, cùm Christi amore noxia desideria excidimus, & superamus. *Amor sui mors animæ est, amor Dei vita: non ergo se amat, qui se amando vitam perdit.*

§. XXXII.

Omnes seipsos quærunt etiam in rebus sanctis.

HOc certè mirabile est, quod cùm tanta diuersitas hominum, humanarumque pro pensionum sit; omnes tamen vnanimiter in hoc conueniunt, quòd nemo sibi vilis est, nemo alteri cedere, aut subijci vult, nec quisquam est adeò abiectæ conditionis, qui non putet se aliquid esse, & apud alios in pretio haberi non desideret. Omnes cupiunt super alios eminere, omnes ignoscunt sibi, alijs numquam: opiniones suas pertinaciter omnes sustinent, res suas admirantur: proprias tantùm adinuentiones, & placita probant, aliena reijciunt: ignorantiam suam instar sapientiæ ostentant, & cùm nihil sciant, nihil se ignorare arbitrantur. Vitia quæ habent, tegunt, & iustitiam simulant

quam non habent, frustra reclamante conscientia. Sed multò mirabiliùs est, quod ipsi etiam viri probi, qui nihil aliud quærere videntur quàm Diuinum beneplacitum, eiusque gloriam, & honorem, occulto tamen, & aliquando vix perceptibili corruptæ naturæ instinctu in se ipsos diffluunt, operantes quod bonum, & iustum est, non vt placeant Deo, sed vt ea mentis iucunditate fruantur, quæ ex bonis opertbus emanat. Quem laqueum viris spiritualibus eò subtiliùs amor sui tendere solet, quò res sanctior, & melior est. Quid tam sanctum quàm Dei mandatis obedire, Scripturas legere, in Ecclesia prædicare, frequentare Sacramenra, & ad altare Domini ministrare? Hæc autem cupiditas laudis inquinare solet, & nisi cor suum omni diligentia custodierit homo, omnis labor eius irritus est. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum*, inquit Apostolus, 1. *Cor.* 13. 1. *charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cimbalum tinniens.* Et si quis distribuerit in cibos pauperum omnes facultates suas, & tradiderit corpus suum, ita vt ardeat, nisi hoc purè fiat ob amorem Dei, nihil prodest. Si mili modo Aggæus Propheta ait, *Agg.* 1. 6. *Comedistis & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: & qui mercedes congregauit, misit*
eas

eas in sacculum pertusum, quia nimirum nihil prosunt opera bona, cùm quis seipsum in illis quærit, & non Deum. Cùm igitur naturæ semper, & vbique seipsam quærentis fraudes, & doli subtilissimi sint, omnes animi recessus perscrutari, & solicitè cauere debemus, ne in principio, medio, & fine actionum nostrarum, aliqua ratio se immisceat proprij emolumenti, quantumuis sancta, & honesta videatur. *Vitæ Christianæ disciplina hæc est, non quærere, nec amare nisi quod Dei est, & odisse quod proprium est.*

§. XXXIII.

Quæ scire debeat omnis Christianus.

SCire debet omnis Christianus, quæ sint præcepta Diuina, & humana, ad quæ seruanda quisque tenetur. Diuina sunt illa, quæ in Decalogo continentur; itemque præcepta Fidei, Spei, & Charitatis. Fides obligat omnes ad ea credenda, quæ singulis fidelibus in Symbolo proposita sunt. Spe vitam æternam, & quæ ad eam obtinendam sunt necessaria, nos consequi posse confidimus DEI GRATIA, & nostra cooperatione:

ne: quæ omnia à Deo petimus, cùm Dominicam Orationem recitamus. Charitatis lege obſtringimur Deum diligere ſuper omnia, & proximum ſicut nos ipſos. His virtutibus perficitur homo: nam fides mentem illuminat, & dirigit, Spes voluntatem ad Deum erigit, Charitas nos Deo vnit. Eſt etiam præter prædicta præceptum ſumendi Baptiſmum, & Euchariſtiam, ac confitendi peccata, licèt de his nihil Eccleſia præciperet. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei: (*Ioan.* 3. 5.) & niſi manducauerimus Carnem Chriſti, & biberimus eius Sanguinem, non habebimus vitam in nobis. (*Ioan.* 6. 54.) Pœnitentia autem à Deo illis parata eſt, qui Baptiſmalem innocentiam ſuperuenientibus culpis perdiderunt. Sunt denique humanæ leges ab Eccleſiaſtica, vel ſæculari poteſtate ſancitæ, quas noſſe opertet, vt illis, quà par eſt humilitate pareamur. Verùm ad hæc præſtanda nemo idoneus eſſe poteſt, niſi ab eius mente ignorantiæ tenebras lux vera diſcuſſerit: ſicut ſcriptum eſt. *Beatus homo, quem tu erudieri Domine, & de lege tua docueris eum* (*Pſal.* 93. 12.) Homo enim poſt peccatum ſedet in tenebris, & in vmbra mortis, bonumque, vel malum non ex regula veritatis, ſed ex ſua cupidi-

tate

tate metitur. Diuinum igitur auxilium implorandum est, vt qui iussit quod vult, det nobis quod iubet, dispellens caliginem, & sanans languorem: expellens cupiditatem, & infundens charitatem, quoniam finis præcepti est Charitas: & *qui verè Deum amat, omnibus mandatis eius sine exceptione obsequitur.*

§. XXXIV.

Interioris, & exterioris hominis differentia.

NOn de hoc tempore, non de hoc mundo Spes nostra est: neque ad præsentis vitæ bona, neque ad eam felicitatem, quam plerique mortalium sectantur, conditi sumus, sed ad æternam, quam Deus promisit, & homo nondum capit: sicut scriptum est, *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum* (1. *Cor.* 2. 9.) Cum igitur ad gloriam sempiternam ab origine mundi nobis paratam, destinati simus, error grauissimus est, non æternis sed humanis rationibus in nostris operationibus duci, vitamque instituere, non gratiæ Diuinæ instinctu, sed ex principijs naturæ. Felices sunt qui inti-

intima penetrant, qui cum Deo intus morantur, & nulla affectione foris tenentur. Hi ſunt homines interiores, qui ad arcana Dei percipienda diſponunt ſe, & eum in ſe loquentem audiunt. Qui verò rebus exterioribus mouentur, qui libenter rumores audiunt, qui theatra auidè ſpectant, licèt honeſtas ſatagant vanitatis ſuæ cauſas prætexere, diuiſi ſunt, interiores non ſunt, ſibi adhærent, non Deo; delicias mundi quærunt, non cœli. Lumen quippè illis deeſt ad rerum diuinarum notitiam neceſſarium, quia eas nunquam, vel rarò, & obiter meditantur: vnde fit, vt de bonis æternis parùm ſoliciti *in vanitate ſenſus ſui ambulent*, (*Epheſ. 4. 17.*) ſicut ait Apoſtolus, *alienati à vita Dei per ignorantiam*.

Quò magis enim proficit homo in prudentia carnis, eò magis ignorat, quæ Dei ſunt: tantùmque detrahitur Diuino amori, quantùm impenditur creaturis.

§. XXXV.

Quam perniciosum ſit falſas rerum ideas mente concipere.

SApiens eſt, qui ſuis momentis ponderat res, & æſtimat pro vt ſunt, non ſicut prædicantur, & æſtimantur ab hominibus. Quælibet enim res duas

veluti

veluti facies habet, vnam veram, alteram fucatam, & apparentem. Vera est, quæ diuinis rationibus, & ideæ in mente Dei existenti conformis est: altera secundùm ideas, & affectus hominum, & secundùm prauas amoris proprij præscriptiones efformatur. Sic Episcopatus, vt hoc vtar exemplo, secundùm veram, & diuinam ideam, est onus Angelicis humeris formidandum, & seruitus quà tenetur Episcopus animarum saluti consulere ad præscriptum Diuinarum, & Apostolicarum institutionum, strictissimam de illis rationem Deo redditurus in die iudicij. In idea autem hominum Episcopatus est dignitas, ad quam qui promouetur, gradum conspicuum in Ecclesia obtinet, diuitias adipiscitur, & ab omnibus honoratur. Vndè fit, vt, qui Episcopatum respicit secundùm veram ideam, timeat, fugiat, & oblatum constanter recuset: qui verò ipsum desiderat, & omni conatu consequi nititur, falsas hominum ideas in mente habet, se ipsum quærens, non Deum. Idem de alijs gradibus, & dignitatibus tàm Ecclesiasticis, quàm mundanis dicendum est: atque hinc oritur totius orbis, omniumque ordinum peruersitas, & perturbatio, quòd veras rerum ideas, & definitiones plerique ignorant, & huius mundi tenebris, ac præstigijs assueti veritatem oderunt,

runt, nec idonei sunt ad Diuinum lumen recipiendum, quod non nisi mundis corde communicatur. Vocabula vsurpantur heroicis Sanctorum virtutibus, Christique Sanguine consecrata: & hi quidem Episcopi, illi Sacerdotes, aut Diaconi, quidam Monachi, & Religiosi, alij Reges, & Principes, & iudices populi: omnes autem Christiani nuncupantur: sed quale sit horum nominum pretium, quæ vis, & significatio, quibus virtutibus excellere debeant qui in prædictis gradibus sunt constituti, quæ singulorum idea sit, quæ leges, quæ officia, quæ definitio, nemo scit, nemo inuestigat: rebusque neglectis sola remansit titulorum maiestas, & rerum vmbra, ac inanis imago. Nemo se talem exhibet, qualis dicitur, nemo sequitur Christi vestigia. Hoc autem malum operatur in nobis amor sui, vitium pessimum, & subtilissimum, quod vix peritissimi agnoscunt, vix sanctissimi vincunt. Bona verò, & mala huius vitæ, si veras eorum ideas respiciamus, vix vllum discrimen admittunt, vtraque enim vana sunt, & momentanea, & quasi nihilum computantur. Ideò Dauid vir secundùm cor Dei solam æternitatem mente versabat dicens: *Cogitaui dies antiquos, & amnos æternos in mente habui* (*Psal*. 76. 6. (Et Filius

eius

eius Salomon omnium mortalium sapientissimus recensitis omnibus, tam bonis, quàm malis huius vitæ exclamat, & concludit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* (*Eccl.* 1. 2.)

§. XXXVI.

Tria Christiano necessaria: vt sibi attendat: vt tempus benè expendat: vt rectè vtatur Sacramentis.

Fidelitati, quam Deo debemus, tria præcipuè sunt necessaria. Primum est iugis attentio ad nos ipsos, & ad ea, quæ operamur, cuius defectu à recto tramite aberrantes per inuia, & aspera proficiscimur, nostramque felicitatem quærimus vbi non est, & si ab alio ostendatur, non credimus. Vsu rationis homo à feris, fide ab infidelibus distinguitur. Cùm ergo temerè, sordidè, inconsideratè, ventris, vel gloriæ causa, & cum impetu aliquid agit, perit hominis officium, & ad feras declinat. Cùm verò propter se, & sua commoda ad agendum mouetur, cum infidelibus computatur. Sicut artem perficiunt opera, quæ secundùm artis præscriptum fiunt: ita hominem fortem, iustum, modestum, pruden-

dentem faciunt opera, quæ fortiter, iustè, modestè, prudenter fiunt.

Secundum est, bonus temporis vsus, à cuius momento pendet æternitas. Monent Philopsophi, solam rerum salubrium notitiam viro sapienti non sufficere, sed studium etiam necessarium esse, nec permittendum, vt vlla exercendæ virtutis occasio elabatur. Volat enim irreuocabile tempus, & quod inutiliter transigitur, nemo restituere potest. Volat tempus, & non aduertit insipiens quid amittat. Iuuat nimirum confabulari, & genio indulgere, donec transeat dies: & sic teritur tempus acceptabile, sic dies, & horæ prætereunt, quas ad veniam obtinendam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam misericors Deus indulget. Quòd si de verbo otioso, quod nullam scilicet rationabilem causam habet, rationem reddituri sumus, quantò magis de tempore inuitiliter transacto?

Tertium est, rectus vsus Sacramentorum Pœnientiæ, & Eucharistiæ, ex quorum frequentia parùm proficimus, quia frigidè, ac sine præuia dispositione ad ea accedimus. Proprij verò illorum fructus sunt, si ex Pœnitentia crescit in nobis humilitas, & amor propriæ abiectionis: ex Eucharistia suauitas, & mansuetudo erga proximum, & amor erga Deum. Sicut auarus

diu

diù noctuque diuitijs inhians, nihil cogitat nisi lucrum, & pecuniam: ità qui sæpiùs hæc Sacramenta suscipit, sicut oportet, semper ad Deum anhelat, nec aliud potest sine ingenti molestia cogitare. *Vitæ perfectæ fundamentum hoc est, omnimoda abstractio à rebus omnibus, quæ Deus non sunt.*

§. XXXVII.

Pœnitentiam omnibus Christianis necessariam esse.

OMnis Christianus sic viuere, sic mori debet, vt continuo luctu, & squalore ostendat, se pœnitentem esse, qui pro peccatis commissis satisfacere satagit, & ab omni labe purgari. Hoc initium fuit, hæc summa Euangelicæ prædicationis: *Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* (*Mar.* 1. 4.) Ipsemet IESVS, Dux, & legifer noster, cùm se primùm hominibus manifestauit: *Venit in Galilæam prædicans Euangelium regni Dei, & dicens quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio. ib.* 14. Et alius Euangelista ait: *cœpit* IESVS *prædicare*

& dicere, pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. (*Matt.* 4. 17. Præmissa est pœnitentia, tanquam dispositio ad suscipiendum Euangelium, vt anima ab omni macula emundata, idonea fieret ad gratiam Dei recipiendam, quæ in maleuolam animam non intrat, nec habitat in corpore subdito peccatis. Sacrificium placabile, & Deo gratum est, cùm homo resipiscens se deliquisse fatetur, & agnoscens iniquitatem suam, veniam contrito corde à Deo postulat, quem offendit. Hoc maximum peccati malum est contemptus Dei: nam qui peccat, Deum spernit, & odit, cuius flagitijs, & peruersitatis causa est defectus Fidei, & considerationis. Quis enim tantæ dementiæ, & temeritatis foret, vt legem Dei violare, & transgredi auderet, si verè crederet, & intelligeret, quid sit Deus, & quid sit ipsum offendere, cuius summa bonitas, infinita potentia, & tremenda maiestas? Ad hanc abyssum profundissimam miseriarum nos culpa originalis deiecit, vt secreta quadam auersione, velut insani, fugiamus à Deo, ipsoque derelicto, in quo sunt omnia bona, volutemur in cœno, fluxis, & fucatis bonis adhærentes. vel quia latet veritas, vel quia compellit infirmitas. Quanta sit autem, & quam deplorabilis hæc cœcitas, nemo

nemo comprehendere poteſt, niſi attentiùs meditetur, tantam eſſe peccati malitiam, vt ſola vnigeniti Filij Dei acerbiſſima paſſione, & morte expiari potuerit. Si igitur hoc verè credimus. ſi peccata noſtra, eorumque grauitatem perpendimus, ita dies noſtri cum dolore, & mœrore tranſigendi ſunt, vt oſtendamus, nos veluti reos eſſe, qui omni momento ſuæ damnationis ſententiam præſtolantur. *Facilè omne peccatum à Deo condonatur, cum pœnitentia, & meliori vita corrigitur.*

§. XXXVIII.

Signa, & fructus veræ pœnitentiæ.

NVnquam poterunt euitari peccata, niſi ſit in anima ingens eorum horror, & odium: nec diuturna erunt opera pœnitentiæ, niſi ſit in anima ardens deſiderium acquirendæ perfectionis. Ad Sacramentum autem pœnitentiæ nunquam accedendum eſt, niſi præter contritionem, & voluntatem non ampliùs peccandi, aliquod ſemper ſpeciale peccatum, præciſis omnibus eius occaſionibus, deponatur. Et hoc erit præcipuum confeſſionum emolumentum,

facere fructus dignos pœnitentiæ, omnem scilicet Dei offensam detestari, tremendum eius iudicium perhorrescere, seipsum cum rubore, & confusione arguere, ad omnem satisfactionam se paratum exhibere, omnem appetitum Diuinæ legi contrarium coercere, omnia peccandi pericula euitare, humilitatem, suique contemptum libenter amplecti, conscientiam suam frequenter discutere, & omnes eius sinus ac latebras diligentissimè perscrutari: eradicare, destruere, eueilere ab anima quod prauum est: tum in ea serere, plantare, ædificare quod sanctum, & perfectum est. Qui hoc spiritu imbutus est, peccata sua ante oculos habet, aliena post tergum: de suis dolet, aliena non respicit: sua castigat, aliena excusat. Pericula timet, in quibus versatur, quæ multa sunt, & assidua obseruatione præcauenda. Semper enim ad malum impellunt arcta societas, & ineuitabilis necessitudo cum rebus, & personis, quæ ad peccandum alliciunt: habitus vitiosi dudum contracti, & procliuitas ad lapsum, quæ multò maior est, quàm homines communiter credant: nam cùm naturæ congenita sit, se blandè, ac fraudulenter in animum insinuat, rationis debile lumen obscurat, ipsamque conscientiam suffocat, & sopit, ne vllo peccati sensu

tan-

tangatur: atque ità fit, vt multa quotidiè perpetrentur, quorum sensum adimit affectus, qui in ipsa præcipitat, & notitiam eorum tollit ipse vsus malorum. *Hoc videlicet habet infelix consuetudo peccandi, ut, quantò amplius quisque delinquit, eò magis mentis intuitus obscuretur.*

§. XXXIX.

Peccata leviora, & vitia quomodò corrigi, & extirpari debeant.

PEccata leviora, quæ venialia dicuntur, quàm facilè perpetrantur? Nemo tamen ignorat hæc levia non esse, quæ Deum magnum offendunt, ac propterea acerbissimis pœnis in altera vita expianda sunt. Quia verò ab his omnibus sine speciali Dei gratia nemo potest abstinere: omni saltem conatu eniteudum est, vt eorum numerus quotidie minuatur, & vuumquodque contrariæ virtutis studio sigillatim extermineturr. Sicut grassante pestilentia, non solùm homines lue infecti, sed illorum quoque supellex, & quidquid ad illos spectat, solicitè evitantur, ne alios pestilenti morbo inficiant: ità cùm agitur de peccatis, tametsi le-

uioribus, non ipſa ſolùm timere, & fugere oportet: ſed quidquid ad illa inducit, vel ex eis oritur, ne mortiferum virus in incautos ſpargant. Omni ferè momento ſubtiliſſimæ ſeſe inſinuant diuerſæ occaſiones curioſitatis, loquacitatis, ſcurrilitatis, iræ, contentionis, impatientiæ, euagationis, & aliarum eiuſdem generis culparum, & imperfectionum: & quia iſtæ nedum euitari, ſed vix percipi poſſunt, hoc omninò curandum eſt, vt ſaltem ex animo omnis erga illas affectus, ne quidquam reluctante natura, euellatur: alioquin permanente erga illas affectu, nec emendari vnquam poterunt, nec remitti, etſi centies Eccleſiæ clauibus in Sacramento pœnitentiæ ſubijciantur. Scio quidem, de his leuioribus noxis ſcriptum eſſe: *Septies cadit Iuſtus*: verumtamen ipſe vir iuſtus ſic viuit, vt in eas nunquam labatur, niſi ex fragilitate, vel ſubreptione. Quod verò attinet ad vitia, qui cupit ea radicitus extirpare, debet inprimis cùm prauus motus excitatur, ipſum coercere, tum actum contrariæ virtutis elicere: vt, ſi quis iniuria afficiatur, primò quidem iræ motum fræ-nabit, tum actum eliciet patientiæ, & humilitatis, gaudens ſe pati quod meretur, idque ſæpiùs ſibi contingere optabit: mox illum ſincerè diliget, qui con-

contumeliam irrogauit, eique alacriter beneficium rependere paratus erit, quoties sese occasio obtulerit: neque enim sufficit declinare à malo, nisi quis studeat, & bene operari: nec seruus benè mereri de domino suo censendus est, quia nec verbera illi, nec contumelias infert, nisi quoque fideliter illi seruiat, & iussis eius exactè obtemperet. Et in hoc multi falluntur, qui salutem suam in tuto positam arbitrantur, quia putant se nihil mali operari, omittentes interim, quæ officij sui sunt, & virtutis studium negligentes: *Declina à malo*, ait Psalmus, *& fac bonum*: (*Psalm.* 36. 27.) vtrumque enim necessarium est, & mala non perpetrare, & quæ ad munus proprium spectant, non omittere.

§. XL.

Viros Ecclesiasticos, & Religiosos strictiùs teneri ad perfectionem.

QVamuis norma, & institutio Christianæ perfectionis vniuersis Christi fidelibus tradita sit, non solis Religiosis, vt suprà ostendimus, nemo tamen inficiari potest, quin strictiùs

ad eam teneantur, qui se voto solemni, vel in Religione approbata, vel in statu Clericali Domino consecrarunt. In his siquidem statibus constituti, non solùm seipsos sanctificare, sed reliquos quoq; fideles verbo, & exemplo instruere, illuminare, & ad salutem perducere debent. Nihil in hoc negligendum, nam parua remissio maxima iactura est. Ideò ita eos viuere, ita virtutibus incumbere oportet, ità cum cæteris hominibus se gerere, vt ab eorum colloquio, & consortio reuertantur percutientes pectora sua, & dicentes: verè Filij Dei sunt isti. Sicut vir religiosus cuiuscumque dominij se incapacem fatetur ob votum paupertatis: ita iudicare debet, appetitum suum, & voluntatem non esse in sua potestate propter votum obedientiæ, nec illis posse pro suo arbitrio vti. Ille autem verè pauper, & obediens censetur, qui se rebus omnibus etiam ad vitam necessarijs libenter, & læto animo exuit: qui ad omnem Superioris nutum, siue grata, siue molesta præcipiat, semper obedire paratus est. At è contrario, qui ob rerum penuriam tœdio afficitur, & murmurat, qui mandatis inuitus paret, religiosus non est. Neque enim in alio, vt ita dicam, elemento viuere debet, quàm in sui contemptu, & abiectione,

rerum-

rerumque omnium abdicatione, vt Christo conformis sit, qui nihil possidens in hoc mundo factus est Patri obediens vsque ad mortem. Quid prodest Christi Domini, Sanctorumque gesta legere, & celebrare, si ea sic legimus, & laudamus, ac si ad nos nullo modo pertinerent. Hæc nobis proposita sunt, vt ad eorum normam, & typum vitam nostram instituamus. Nihil Religioso perniciosiùs, quàm securitas, & libertas, cùm omnia ei ad nutum eueniunt, omnia fiunt prout vult. Dicebat quidam vir sanctus, nullum esse religiosum in Cœlis, qui non fuerit martyr in terris: vita quippè religiosi ad præscriptum suæ Regulæ strictè viuentis incruentum martyrium est. Causa verò potissima, ob quam plerique in Religione irregulariter viuunt, ex defectu considerationis oritur, quia nec perpendunt, nec penetrant, quanta sit Status regligiosi sublimitas, & quàm noxia sit omnis vel minima regularis disciplinæ relaxatio. Hinc verò paulatim prouenit propriæ vocationis obliuio, orationis, atque aliarum exercitationum omissio: tum varijs subtilitatibus, & argumentis, quæ à proprio amore suggeruntur, disciplinæ contemptum excusare nituntur: & quia interiori spiritus suauitate destituti sunt, solatium foris

quæ-

quærunt à creaturis. Pauci ſunt, qui in ſimplicitate cordis ſui per ſpinoſa crucis itinera Chriſtum ſequantur. Turba verò errantium maxima eſt, vnde licitum quodammodo fit, quod plerique faciunt. Cauendum igitur, ne multorum exempla nos perdant desperatæ enim dementiæ eſt, hominem tepidum, & imperfectum in eo ſtatu ſecurè viuere, in quo viri ſancti cautè incedentes vix tramitem tenuerunt.

§. XLI.

Religioſi ſuæ vocationis immemores deſcribuntur.

NOn conſiſtit Spiritus religioſus in exteriori ſpecie, & in habitus, ac corporis compoſitione: ſed in ſpiritu humilitatis, & in interiori cum Deo occupatione. Quia verò infirmitas humanæ naturæ eundem ſemper rigorem ſeruari non patitur, hinc fit, vt ſenſim defluat, & ad propria commoda quærenda ruat: ex quo ſequitur, vt omnis religio quantumuis optimè inſtituta, à primæua puritate, & feruores recedens, per quoſdam vix perceptibiles gradus ad humanum, & politicum viuendi modum dilabatur. Ideò

tàm

sàm religiosi, quàm clerici omnino ficti sunt, habitu quidem Ecclesiastici, moribus autem deteriores, quàm filij huius sæculi. Toti sunt in apparatu verborum, & cæremonijs, in procurandis dignitatibus, in aucupanda magnatum beneuolentia, in cumulandis diuitijs. Mille habent diuerticula, vt suos distortos fines consequantur, & publico Ecclesiæ bono priuatas vtilitates anteponant. Habitant in domo Dei, patri cœlesti prorsus degeneres, & serui Dei dicuntur, cuius mandatis non obediunt. Vitam ducunt omni solicitudine vacuam, de Christi patrimonio viuentes, atque amplis reditibus dotati sunt, vt Deo, & Ecclesiæ deseruiant: nihil tamen totius anni decursu agunt, quod vnius diei alimoniam mereatur. Nunquam desunt illis verba, vt tota die inutiliter cum hominibus sermones misceant: muta verò fit lingua, deficit sermo, vt vel modico tempore de Deo, vel cum Deo loquantur. Alij verò sunt, qui auersi à propria vocatione, in qua permanendum esse Apostolus monet, ad alium statum quasi perfectiorem aspirant; cùmque mores mutare deberent, hanc mutationem differunt, donec sint in alio loco, ad quem nunquam peruenient. Somnia vigilantium ista sunt, & subtilissima diaboli tentatio, nam

cœlum

cœlum non animum mutant, qui per loca diuersa vagantur. *Difficilè est, vt in alio loco laudabiliter viuat, qui se, & sua vitia secum portat.*

§. XLII.

Oportere Religiosum à mundo alienum esse.

TVnc Religiosus sperare poterit, se initium aliquod perfectionis habere, cùm ipsum homines oderint, & despexerint. Vnusquisque enim sibi dissimiles odit, & Christus Discipulis suis dixit; *Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus (Ioan. 15. 19.)* Quòd si religiosus de mundo non est, ita vitam in Monasterio instituere debet, vt modo viuendi ostendat, se statum pœnitentiæ profiteri ad expianda peccata, quæ olim in mundo perpetrauit. Quò magis autem à mundi actibus alienus fuerit, eò citiùs ad apicem perfectionis perueniet, & quò minùs inter gentes versabitur, eò maiori pace, & animi libertate fruetur. Facilè transitur ad plures, & prauorum exempla sensim bonos ad similia disponunt, *Commisti sunt inter-gentes,*

gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum) *Ps.* 105. 35.) *& facti sunt sicut populus, ita, & Sacerdo* (*Isai.* 24. 2.) Nimia quoque familiaritas, & assidua cum hominibus consuetudo fastidium gignit, occulta vitia detegit, comtemptum parit: & feruorem deuotionis extinguit. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei* (*Luc.* 9. 62.)

§. XLIII.

Arguuntur qui regimen animarum ambiunt.

MAgna temeritas Ecclesiasticorum est, qui, cùm viribus careant, ad onus pastorale ferendum, illud tamen anxiè quærunt, & se illi spontè subijciunt, non vocati à Deo, sed spiritu elationis impulsi: non vt gregem pascant, sed vt ipsi pascantur: non vt regant, sed vt dominentur. Res planè horribilis ac, deploranda est, quòd regimen animarum plurimi ambiunt, sed nemo considerat, quanti momenti sit fideiussorem Deo esse pro animabus Christi sanguine redemptis: atque onus accipere vsque ad cœli valuas portandum sub pœna æter-

næ

næ damnationis, si illud culpabiliter excutiant. Vt autem suæ superbiæ velamen obtendant, libenter arripiunt quod ait Apostolus: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat* 1. *Tim.* 3. 1. nec tamen aduertunt, quòd laudato desiderio id, quod laudauerat, in terrorem protinus vertit subdens, *oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, modestum*. Et quis est tanta præditus sanctitate, vt possit se in omnibus irreprehensibilem exhibere? Meritò igitur Pastorale officium ars artium dicitur, & onus Angelicis humeris formidandum. Quantùm enim iudicij requiritur ad regendos homines, quorum mira diuersitas, incredibilis inconstantia, nulla sinceritas? Quantùm luminis ad occulta cordium penetranda, quod Dei proprium est, & ad intentiones discernendas? Quantùm prudentiæ ad diuersorum propensiones dignoscendas: quantùm diligentiæ, vt abstrahatur anima à peccato: quantùm industriæ ad obstandum tentationibus: quantùm solertiæ ad auertendas malorum occasiones: quantùm scientiæ ad moderandam conscientiam: quantum fortitudinis ad coercendos peccatores: quantùm virtutis ad resistendum aduersarijs: quan-

tùm

tùm patientiæ in tolerandis imperfectis: quantùm constantiæ in bonis promouendis: quantùm denique habilitatis ad omnia iustitiæ munera exercenda? Hæc omnia sine speciali Dei gratia vix possunt in vno homine reperiri: ac proindè animarum cura sine manifesta Dei vocatione acceptanda non est: tum diù considerandum quid valeant humeri, quid ferre recusent. *Non debet praesse, qui non potest prodesse.*

§. XLIV.

Omnibus Christianis necessariam esse Orationem.

TAnta est necessitas Orationis, vt fidei dogma sit, neminem sine illa Salutem consequi posse. Quis enim potest Deum vocantem sequi, nisi dono gratiæ adiuuetur? Eius autem auxilium quis potest sine oratione promereri? Idcirco docet Scriptura, oportere semper, & sine intermissione orare *Luc.* 18. 1. 1. *Thess.* 5. 17. quia semper, & in omnibus auxilio Dei indigemus. Semper autem orat, qui certa orandi tempora nullo vnquam die prætermittit. Semper orat, qui omnia quæcunque agit purissima intentione ad Deum re-

refert : oratio enim nihil aliud eſt, quam eleuatio mentis in Deum. Semper orat, qui efficax orandi deſiderium in corde iugiter conſeruat, nam ipſum deſiderium oratio eſt. Benè orat qui benè viuit. Nemo vitioſus, nemo impius, nemo deſertor fuit, qui non priùs omne orandi ſtudium abiecerit. Oratio canalis eſt, per quem fluunt in animam riuuli Diuinæ gratiæ: ea deficiente areſcit anima, & ſenſim perit. Nec ſufficit, aliquot preces voce tantùm abſque vlla attentione, & reuerentia, vt plerique faciunt, perſoluere: nam de his conqueritur Deus dicens: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Iſai.* 29. 13. *Matth.* 15. 8.) Et qui ſic orat, non euadet Prophetæ comminationem, canentis: *Oratio eius fiat in peccatum Pſal.* 108. 7. Mendacia ſunt, & inania verba, cùm quis ſcelus operatur, & pſallit Deo, *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum Pſal.* 118. Totus in patinis eſt, & dicit: *Oblitus ſum comedere panem meum Pſ.* 101. 5 ridet tota die, vaniſque gaudijs diffluit, & ait: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte* (*Pſal.* 41. 4.) Mandatis Dei non paret, & pſallit: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis Pſ.* 118. Execrabiles ſunt huiuſmodi orationes, iram Dei erga orantem prouocant, & duris ſupplicijs caſtigari merentur. Nemo
autem

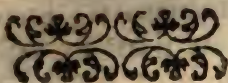
autem Christiani nomine dignus est, nisi saltem bis in die, manè cùm surgit & vespere antequam cubitum eat, mentem ad Deum elevet, & aliquo spatio temporis feruenter oret, vt tantumdem diei reficiendæ animæ tribuatur, quantum corpori nutriendo impenditur. Nec vnquam dimittenda, aut diminuenda oratio, quamuis aridi in ea, & omni consolatione, ac spiritus suauitate qui orat destitutus sit: vera enim deuotio & solida animi jucunditas non in feruoris affluentia, non in sensibili dulcedine, non in mollibus quibusdam affectibus, & lacrymis consistit: nam etiam Turcæ, & alii infideles in suis precibus & sacrificiis hæc interdum experiuntur: sed in prompta voluntate seruiendi Deo, & à peccatis abstinendi. *Quæ Dei sunt non sensu, sed sola fide percipiuntur.*

§. XLV.

Quæ dispositio ad orandum requiratur.

MVlti sunt qui methodum & regulas perquirunt, quibus discant orare Deum, ac si oratio veluti ars quædam, & opificium foret, quod certis quibusdam legibus contineretur. Non damno præcepta orandi à sanctis

& pijs viris præscripta, sed sola non sufficiunt, nisi adsit continua cordis, & sensuum custodia, sine quà Spiritus orationis haberi non potest. Cor enim tota die dispersum, & dissipatum, & in vanis hominum fabulationibus occupatum, quomodò poterit in oratione ad Deum accedere, & de maximo salutis negotio cum illo agere? Magna hæc hominum illusio est existimantium, se posse breuissimo horæ interuallo rem homini terreno difficillimam peragere, à qua tota die alieni fuerunt, & de qua antea nec quidem cogitarunt. Oratio mentem requirit puram, & à rerum terrenarum imaginibus liberam, vt soli Deo vacare possit. Nulla ad eam magis idonea dispositio, quàm integritas vitæ, & morum innocentia. Qui eius studio incumbere, & in eo progredi cupit, tanti debet cœlestia æstimare, vt terrenis veluti mortuus sit, nullumque in eis solatium inueniat. *Bona est oratio, quam fides, & humilitas comitantur.*

Cur

§. XLVI.

Cur multi ex oratione nihil proficiant.

PAuci ſunt, qui ex oratione, & meditatiône fructum percipiant, quia rebus, quas meditantur, contrariam diſpoſitionem, & ſenſum habent: nec ſe offerunt Deo tanquam victimam, & holocauſtum ad omne eius beneplacitum perficiendum. Ipſum quidem precantur, vt eos doceat cognoſcere, & facere voluntatem ſuam: ſed nihilominus contra Dei voluntatem multa operari non ceſſant, quia duplicis cordis ſunt: vnum Deo expandunt in oratione, alterum ſibi reſeruant, nec dicunt cum Propheta: *In toto corde meo exquiſiui te* (*Pſ.* 118.) Alij ſpiritu curioſitatis, & ſuperbiæ impulſi ſublimioribus ſpeculationibus occupantur, quæ ad vitia cognoſcenda, & eradicanda parùm, vel nihil conferunt: & ſi aliquando voluntatem excitant ad gemitus, & ſuſpiria, ea tamen ſuauitate ſtatim euaneſcente impatientes remanent, ſui conſilij tenaces, refractarij, ac ijſdem ſemper vitijs irretiti. Atque hinc fit, vt repentinæ conuerſiones ex vehementi commotione prouenientes, vt plurimùm non durent: quia ceſſante illa vi, quæ vo-

untatem quodammodò rapuit, ipsa quoque motio desinit, & homo ad vitia, quibus assuevit, relabitur. Alii instinctu propriæ delectationis ad orationem accedunt tanquam ad fontem suavitatis, non Deum, sed se ipsos quærentes, vt spiritualis dulcedinis vbertate reficiantur. Alii orationis emolumentum ex veri, & falsi notione metiuntur, & hi omnino sibi imponunt, quia multa discere in oratione, & nihil operari, magna diaboli deceptio est. Nihil homini prodest oratio, quamvis ad cœlum rapiatur, & audiat arcana verba, quæ non licèt homini loqui, nisi exuto spiritu mundi sentiat in se augeri promptam erga Deum voluntatem. *Benè orat, qui nihil scire, nihil habere desiderat, nisi Christum, & hunc crucifixum.*

§. XLVII.

Nunquam studium orationis omittendum

ERror communis est, meditationem rem difficillimam esse, cùm tamen nemo sit, qui non quotidiè meditetur. Quid est enim meditari, nisi rem aliquam mente revolvere? Hoc autem continuò facimus à mane vsque ad vespe-

peram: sed vt plurimùm noxia & vana meditamur. Cur igitur mysteria Fidei, & quæ salutis nostræ sunt, non meditamur? His iugiter occupari mens nostra facillimè posset, si eam auertere à rerum terrenarum curis conaremur. Hac de causa ad orationis studium inepti sumus, quia sensibus mori, & Christi crucem, atque ignominiam amplecti nolumus. Sæpè etiam orationem omittimus, vt bonis operibus extrinsecus incumbamus ex quibus nullus vel exiguus provenit fructus, quia lumine destituimur ad benè agendum necessario, quod non nisi in oratione percipitur, & illa peragimus extra ordinem supernæ gratiæ, nostro potius, quam divino impulsu. Maximus autem error est interiora propter exteriora negligere. Sicut corpus quotidiana destitutum alimonià paulatim deficit, & perit: ita languet anima, ac veluti exanimis fit, nisi oratione, quæ cibus ipsius est, singulis diebus nutriatur. Cibo autem indiget eò frequentiori, quò plura ac majora habet contraria, quàm corpus. Ipsam enim tum ea omnia per consensum vexant, quæ corpori molesta sunt, frigus, æstus, ægritudo, fames, sitis, & alia eiusdem generis: tum corpus ipsum, & sensus, concupiscentia, dæmon, & mundus. Cùm autem oramus, Deum quærere, & innocare debemus in penetralibus animæ, in in-

terriori homine, in quo ipſe habitat, ſicut in templo ſuo. Quare verba ſonantia ad orandum neceſſaria non ſunt, ſed in ſpiritu, & veritate Deum orare, & adorare oportet. Conceptis verbis preces effundere illis neceſſe eſt, qui neſciunt in abdito mentis cum Deo loqui, & ea quibus indigent proprio ſermone exprimere. Publicæ item Eccleſiæ preces voce, & cantu promuntur, vt audiant fideles, & ædificentur, votiſque conſentientibus eleuentur in Deum. Cæterùm: *Templum Dei, & locus orationis nos ipſi ſumus, & regnum Dei intrà nos eſt.*

§. XLVIII.

Conditiones bonæ Orationis:

VT perfecta ſit oratio, qua aliquid à Deo petimus, debet orans ſolius Dei amore ad id quod poſtulat excitari. Quamuis enim res ipſa bona, & amabilis ſit, tutiùs tamen, & perfectiùs eſt eam petere, & amare, quia Deus vult, ne ſub velo bonitatis rei, lateat perniocioſus amor ſui. Baſis orationis Fides viua eſt, & præſentia Dei, ad quem accedendum cum ſimplicitate, ſicut infans ad vbera matris fertur nihil diſcernens. Qui, dum orat, ſe orare conſiderat,

derat, non est perfectè attentus orationi, mentem enim, & intentionem à Deo diuertit, quem orat, vt attendat orationi, qua orat. Et sic sæpe contingit, vt incidat in distractiones, cùm eas nititur euitare. Ideò in oratione valde commendatur simplicitas, quacunque aliena consideratione sublata, feruentiùs siquidem orat, qui nescit se orare, soli Deo attendens quem orat. Nulli autem euagationi obnoxia mens erit, quæ Deum semper præsentem habuerit. Nam quò euagari poterit, quæ se totam in oceanum immensæ Diuinitatis immerserit? Quòcumque se vertat, inde numquam emerget. Quod si Deo permittente multæ contingant distractiones, non erit oranti inutilis oratio sua, si in illis expellendis strenuè dimicauerit. Aderit Deus decertanti, quamuis procul videatur abesse. Faciliùs tamen vincuntur auertendo ab eis mentem, easque spernendo, quàm contra pugnando: ea enim pugna sæpè fit, vt fortiùs animo imprimantur, & magis infestæ sint. *Oratio arida, & expers omnis consolationis eò gratior est Deo, quò minùs grata naturæ est.*

§. XLIX.

Gratia, & modus Orationis duplex.

SIcut viatores, dum iter agunt, semper locum in mente habent, ad quem proficiſcuntur; ita qui orant, ad finem orationis, qui eſt vnio cum Deo, animi intentionem indeſinenter dirigere debent, eo ſibi præfixo ſcopo, vt ſublatis impedimentis ad eam vnionem diſponantur. Inanis eſt orantium labor, ſi aliud in oratione exquirunt. Cùm verò duplex ſit oratio, vna communis, quæ conatu & induſtria noſtra fit, præveniente tamen, & cooperante gratia Dei, nemo enim, vt docet Apoſtolus (1. *Cor.* 12. 5.) poteſt dicere Dominus IESVS, niſi in Spiritu ſancto: altera ſingularis & infuſa, quæ non eſt in poteſtate noſtra, ſed à Deo infunditur, quibus & quando vult: vtraque ſanè deſiderari, & peti ab illo poteſt qui facit nos quærere vt inueniamus, petere vt accipiamus, pulſare vt aperiatur nobis: ſoli tamen meditationi modo communi, & conſueto vacandũ eſt, niſi quis Diuvina inſpiratione, & vocatione ad altius orationis genus elevetur. Gratia autem meditationis nihil aliud eſt, quàm facilitas mentem ad

Deum

Deûm elevandi, sanctos affectus concipiendi, & effundendi cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Hanc Deus humilibus largiri solet, qui non confidunt in virtute sua, eiusque opem implorant, vt, à quo datur orandi præceptum, ab ipso petatur auxilium, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Ideò incipienda est oratio à confessione nostræ impotentiæ, & fragilitatis, à detestatione peccatorum, quia justus initio orationis accusator est sui, & à rectitudine intentionis, nullo sibi proposito fine, nisi adimplendæ Divinæ voluntatis, de qua dicit Apostolus: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra* (1. *Thess*. 4. 3.) Qui aliter orat, Diuinæ misericordiæ ostium contra se claudit.

§. L.

Fons Omnium bonorum oratio.

QVod de Sapientia scriptum est, hoc verè de oratione dici potest: *Super salutem, & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa*

& innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista, & ignorabam, quoniam horum omnium mater est. Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Sap. 7. Oratio quippe fons gratiæ est, virtutum parens, mentis illuminatio, mœrentium consolatio, lætantium iucunditas, cibus animæ, omniumque bonorum origo, & custodia. Hæc iram Dei placat, veniam peccatorum impetrat, expellit vitia, liberat à periculis, & Diuini amoris in nobis ignem accendit. In ea omnium virtutum actus exercentur. Prima verò ante omnes occurrit Fides: nemo enim oraret, nisi crederet Deum esse præsentem, & preces clamantium ad se audire, easque posse, & velle, si iustè petimus, exaudire. Spes erigitur, quia maximam in Dei ope, & misericordia fiduciam habemus. Charitas excitatur Diuinæ bonitatis consideratione, quæ vrget nos ad ipsum super omnia diligendum. Per eam discimus adimplere omnem iustitiam, & iustorum prudentià omnia perpendere. Fortitudo exercetur, quia orans firmiter statuit seruire Deo, & pro eius amore aduersa omnia tolerare. Temperantiæ actus eliciuntur, quia mens orantis à terrenis, & corporeis abhorrens, cœli delitias degustat. Dona quoque Spiritùs

san-

ſancti vim ſuam exerunt, quia intellectus de æternis illuminatur, Dei ſapientià fruitur, ipſique Deo appropinquans omnes creaturas ſcientiæ dono pro nihilo habet: tum luce vberiori perfuſus in rerum agendarum diſpoſitione per donum conſilij non fallitur: ad orandum pro alijs pietate impellitur: Diuinæ Maieſtatis celſitudine apprehenſa eius timorem concipit, & ad multa pro Christo toleranda fortitudine roboratur. *Multis ergò virtutibus fulget, qui multùm orationi incumbit.*

PARS II.

De moderandis animi affectionibus, & de studio virtutum.

§ I.

Quærenda veritas, fugienda vanitas.

VEritatem omnes desiderant, omnes commendant, sed vbi ea sit, pauci cognoscunt: nam si scirent vbi esset, nihil amplius quærerent, nihil præter illam amarent. Et quidem in rebus mortalibus eam non esse euidens est. Quidquid enim in aliquo loco est, nullo modo permanere potest, si illud, in quo est, non permaneat: mortalia autem esse desinunt, quia intereunt, ac propterea in illis non est veritas. Quærenda igitur est in rebus immortalibus, quæ verè sunt, & in æternum futuræ sunt: quærenda in virtute, quæ nihil aliud est, quàm æqualitas vitæ in omnibus veritati consentiens, exclusa vanitate, & rerum pereuntium cohibito appetitu. Veritati enim congruit homo, cùm animi motus ratio regit, & spiritus Dei in eo dominatur.

Quod

Quod si cupiditatum tyrannico imperio subsit, à veritate in vanitatem defluit, & varijs, ac contrarijs perturbationibus agitatur, hinc timore, inde desiderio, hinc anxietate, inde inani lætitia: hinc rei amissæ dolore, hinc ardore adipiscendi quæ non habet; hinc acceptæ iniuriæ cruciatu, inde studio vindicandæ. Hi sunt videlicet omnium malorum fontes, quæ miserrimam vexant, vanitas, & voluptas. Oriuntur ex vanitate eorum omnium, quæ propriam excellentiam fouere possunt, ardentissimum desiderium, magna sui æstimatio, aliorumque contemptus, & auersio à veritate. Ex voluptate propensio illa procedit, qua fertur homo ad cibum, & potum, ad ludos, & relaxationes, & ad reliqua omnia, quæ corpori, & spiritui rebus terrenis occupato grata, & iucunda sunt. Hinc euagatio continua, & cordis effusio ad exteriora, quibus anima Deo vacua implere se studens, tota est in nugis, & vanitatibus mundi, quærens homines, cum quibus recreetur, & confabuletur, & à quibus laudetur in desiderijs, & vanitatibus suis. Hæc verò sunt, quæ homini carnali exosam reddunt Diuinam Legem, & Euangelicam perfectionem. Euangelium siquidem nihil magis cōmēdat, quàm humilitatē: at natura corrupta sēper inclinat superbiam

biam: Euangelium prædicat pœnitentiam, à qua homo maximè abhorret. Fides igitur eſt neceſsaria, quæ docet nos omnem veritatem; & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, Fides noſtra. Filius Dei Patri conſubſtantialis, vt amorem noſtrum à rebus terrenis avellendum eſse doceret, fidem prædicationi ſuæ altiſſima virtutum exercitatione conciliauit. Diuitias homines appetunt: pauper eſse voluit: honoribus, & imperijs inhiant; abſcondit ſe ne fieret Rex: contumelias intolerabiles eſse arbitrantur: omne genus iniuriarum ſuſtinuit: calumnias deteſtantur: innocens damnari voluit. Vita eius diſciplina morum fuit, nec vllum à nobis peccatum committi poteſt, niſi cùm appetimus quæ ille contempſit: aut ea fugimus, quæ ille ſuſtinuit. *Stultus igitur eſt, qui vitam beatam in ijs poſitam putat, quæ ſpernenda eſſe Christus docuit.*

§. II.

Quanti momenti ſit ad Chriſtianam perfectionem nihil vel minimum negligere.

IDeò pauci ad perfectionem Chriſtianæ vitæ perueniunt, quia maioribus

vitijs

vitijs iam superatis sibi vim inferre nolunt, vt minoribus resistant, quibus quotidie infestantur. Sensim ad grauiores lapsus disponitur, qui segnis est in minimis, & minutissimis præcauendis: maiora enim vitia, & extrema vel primo aspectu horrorem incutiunt, in minora faciliùs labimur. Non solent homines adeò insanire, vt vna die omnes facultates suas dissipare, & prodigere velint, sed paulatim hoc fit. Hæc modica, inquiunt, impensa est, non minuit patrimonium, vix aliquid è cumulo detrahitur, adhuc ærarium integrum manet. Tum de alijs expensis eodem modo argumentantur, donec, quod singulæ non perfecerunt, omnes simul perficiunt, & qui diues erat, mendicus fit. Idem accidit in vsu cibi, & potùs: hoc parùm est, nocere non potest, temperantiæ metam non transgreditur: atque ita paulatim ex minimis congeries fit, donec stomacho plus ingerimus quàm ferre possit, & in graues, ac sæpè incurabiles morbos incidimus. Magnæ occasiones seruiendi Deo, actusque heroicos virtutum exercendi rarissimæ sunt: paruæ autem singulis pene momentis occurrunt: idcircò oportet ad minima quæque attendere, singulos cordis motus obseruare, minuta quælibet desideria vincere, propriæ voluntati resistere, & noxium sui amo-

amorem exterminare. Nemo repentè fit malus, sed vt ait Sapiens: *Qui spernit modica paulatim decidit* (*Eccl.* 19. 1.) Omnis consolatio, quæ à creaturis accipitur, quantumuis innocens, & exigua videatur, Diuinam semper excludit: qui verò se subtrahit ab amicorum consuetudine, à vanis collocutionibus, ab omni exteriori solatio, solo Christo contentus, qui reuerà solus sufficit, ineffabili gaudio in ipso, & per ipsum fruitur. Sicut expulso à quolibet loco vno corpore aliud subintrat, ne detur vacuum, vt docent Physici: ita anima, quæ omnia creata, atque omnem sui amorem à se expellit, Deo protinus repletur, in quo reperit omne bonum. Verumtamen prauus habitus ab infantia contractus nos terrenis delectationibus affigit, quæ præsentes sunt, & sensus percellunt: nec sinit ad diuina, & supernaturalia assurgere, & ijs delectari, quia sunt remotissima à sensibus, nec nisi per fidem cognoscuntur. Ideò volutamur in carne, & sanguine, nec vnquam extra nos prosilimus, semper instabiles futuri, donec tandem reiectis terrenis consolationibus quiescamus in Deo, qui est pax nostra, & gaudium nostrum, rerumque omnium finis, & centrum.

Om-

§. III.

Omnibus Christianis necessaria crux, & abnegatio.

TOta vita Christiani crux esse debet, & abnegatio: nemo autem crucis dulcedinem, & suauitatem nouit, nisi qui illam intimo animi sensu degustauit. Norunt experti, quanta iucunditate sit plena; nam si modico tempore illis subtracta diuina dispositione fuerit, contristantur, & incidunt in amaritudines amarissimas. Et mundus quidem falso judicio homines iustos existimat esse infelices, quia pauperes, afflicti, & vulgo despecti sunt: ipsi verò se beatos putant, & in cruce gloriantur, quoniam sibi e animi sententia omnia contingũt Si paũperes sunt, hoc volunt: si afflicti, afflictione lætantur: si à cæteris spernuntur, sperni desiderant. Nulli autem beatiores sunt, quàm qui habent quod volunt. Impij verò, qui turpia, & obscœna sectantur, tametsi vulgi opinione beati censeantur, quia habent quod volunt, reuerà tamen miseri sunt, quia quod volunt nolle deberent. In cruce, & abnegatione præcipuè consisti; religio Christiana, & qui aliter Christi doctrinam amplectitur quàm proposi-

to crucis mysterio, ab Euangelij scopo longiùs aberrat. Multa Christus occultauit Apostolis, quæ tunc portare non poterant: sed ipsis adhuc infirmis, & nondum intelligentibus quæ dicebantur, se gentibus tradendum ad illudendum, & crucifigendum apertè, & palam prænuntiauit. Paulus recens conuersis lac potum dedit, non escam, cuius nondum capaces erant: Christum tamen prædicabat crucifixum, Iudæis scandalum, gentibus stultitiam: & cùm multa sciret, se nihil scire professus est nisi Christum, & hunc crucifixum. Vetus Ecclesia plura fidei mysteria Catechumenis occultabat, sed nunquam crucem Christi. Ideò frons Christiani cruce signatur, ne quis eius ignominiam erubescat. Absit Christiano in aliquo gloriari, nisi in cruce Domini N. IESV CHRISTI, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio. Ipse per crucem redemit nos, nec quisquam potest redemptionis fructu potiri, nisi per crucem. Hinc necessitas indispensabilis orta est abnegandi seipsum, quod qui præstare recusat, Christi discipulus esse non potest. *Siquis*, inquit, *venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et*

qui

qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus (*Luc.* 14. 26.) Et apud alium Euangelistam ait: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me* (*Matt.* 16. 24.) *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Non dixit abnegandam dumtaxat esse superbiam, crapulam, ebrietatem, luxuriam, diuitias, possessiones, & alia, quæ extra nos sunt: nam hoc vtique tolerabile foret: sed iubet etiam vt abnegemus nos ipsos, proprios scilicet affectus, & quidquid suggerit, & operatur in nobis spiritus Adæ. Hæc omnia prorsus à nobis reuellere, ac reijcere debemus, & carnem nostram crucifigere cum vitijs, & concupiscentijs suis, vitamque Christi crucifixi in nobis exprimere. Durus est hic sermo carni, & sanguini, sed in hoc Christi fides, in hoc salus nostra consistit.

§. IV.

Fundamentum vitæ Christianæ est abnegatio.

ABnegatio primus lapis est spirituali ædificio sternendus. Quid enim

prosunt altæ de Deo, rebusque diuinis speculationes, quid dulcia cùm Deo colloquia, quid virtutum exercitationes, si nosipsos in his quærimus, &, in superbiam elati nos colimus velut idolum, & pharisaico fastu cæteros aspernamur? Sapientior est omnibus Philosophis, qui se stultum credit: gloriosior cunctis Regibus, qui se omnibus inferiorem putat. Salus, virtus, & perfectio nostra non in sublimitate sermonis, non in signis, & mirabilibus: sed in cruce, in abiectione, & in improbrijs Christi sita est: nec vllus vnquam poterit, aut salutem consequi, aut virtutem adipisci, aut perfectus esse, nisi abneget semetipsum, & resecatis omnibus vitijs ad exemplar se conformet, quod Christus cruci affixus nobis ostendit. Aduertendum tamen est, quod sicut Simeon Cyrenæus crucem portauit post IESVM, sed mortuus in ea non est: ita multi crucem asperrimam portant, qui sibi adhuc viuuntur, & ex proprio sui amore, non purè propter Deum patiuntur. Quis crederet amorem sui in cruce locum habere, à qua tantoperè natura abhorret? Et nihilominùs non pauci reperiuntur, qui duram crucem amplectuntur, vt de pœnis suis glorientur, & ab hominibus videantur. Hi sanè crucem portant, sed nolunt cùm Christo crucifigi: seipsos excruciant, sed nihil inde merentur, imò bono-

bonorum omnium iacturam faciunt. Solent plerique conqueri, res, & negotia eos impedire, ne interiori pace fruantur: at reuerà quidquid obsistit mentis nostræ tranquillitati, à nobis ipsis procedit, quia inito fœdere cum proprijs sensibus hoc vinculum dissolui non patimur, ea omnia fugientes, quæ proprijs commodis aduersantur. Hoc est bellum intestinum, & turbulentum, quod inter rationem, & appetitum iugiter erit, donec pars inferior parere, & subijci didicerit. Si quis amicum haberet summa sibi necessitudine coniunctum, cuius præsentia ne vno quidem momento carere posset, cum quo edere, dormire, confabulari soleret: ab aliquo autem fide dignissimo moneretur, hunc perfidum proditorem esse, qui mortem illi dolosè tentaret inferre: omnis amor protinùs in odium, & in implacabilem inimicitiam conuerteretur. Porrò hic amicus caro nostra est, cui blandimur, quam fouemus, cuius desiderijs obsequimur: & hæc sub specie amicitiæ nos decipit, & vitam nobis non corporis aliquando morituri, sed animæ eripere conatur. Non sunt nobis fingenda prælia, & decernenda certamina cum absentibus & longè distantibus aduersarijs: sed cum hoste domestico quotidie decertandum, qui saluti nostræ semper insidiatur. Tollat homo

ſeipſum à ſe, & nullum habebit in via ſalutis impedimentum.

§. V.

Quomodo aduerſus vitia, & prauas affectiones pugnari oporteat.

ATtendendum ſolerter quid diligamus, quid metuamus, vnde gaudeamus, & contriſtemur: tantum enim cor noſtrum in his quatuor affectionibus eſt: & tunc ad Deum toto corde conuertimur, cùm nihil omnino diligimus, niſi ipſum, aut propter ipſum: cùm nihil niſi eum, aut propter eum timemus: cùm non niſi ſecundùm ipſum aut dolemus, aut lætamur. Hi motus animi cùm non reguntur, nos ſimiles faciunt omni generi beſtiarum: cùm autem reguntur, omninò manſueſcunt, & nos ſimiles Angelis efficiunt. Hæc eſt nimirum beata hominis vita, cùm omnes affectus eius rationi, & veritati conſentiunt, & tunc vocantur gaudia, & amores ſancti: ſi verò non conſentiunt, diſſipant mentem, & vocantur libidines, & perturbationes. Monſtra ſunt quæ vinci, & edomari non poſſunt, niſi continuò aduerſus ea decertemus. Nec ſatis eſt in vniuerſum, ac veluti aceruatim actus elicere, quibus mores corrigere,

gere, prauosque affectus coercere decernamus: in hoc enim generali apparatu pugnæ, castigationis, abnegationis, & separationis ab omni solatio creaturarum, natura nostra ad malum prona nihil reperit, quod ipsam vexet, licèt arma contra illam expedire videamur, ac propterea huiusmodi decretis non contradicit, imò virtutis eo modo, & quasi in idea conceptæ pulchritudine delectatur, ipsam probat. & laudat, ipsique infideles, & Philosophi eam sic amplexi sunt. Inde multi decepti de vitiorum victoria inaniter gloriantur, quia bonis desiderijs naturam repugnare non sentiunt: at cùm inito singulari certamine non vitia generatim, sed vnum peculiariter aggrediuntur, cùm prauum affectum insurgentem viriliter expugnare nituntur, cùm aliquid quamtumuis minimum tolerandum occurrit: tunc demum apparet quàm vanæ fuerint, & debiles præconceptæ deliberationes. Singulas ergo, & peculiares occasiones, quæ nunquam desunt, abnegandi seipsum, & prauas affectiones coercendi, obseruare oportet, & in his se fortiter gerere: nam sic animi motus sub rationis imperio regantur, sic vitia eradicantur. Hoc autem fieri nequit sine contentione infatigabili, quæ semper operetur: sine profunda attentione, quæ omnia penetret, & perscrutetur

vſque ad radices: ſine perpetua violentia, quæ fixas cordi affectiones euellat. Motus enim voluntatis noſtræ in Deum, vtpotè contrarius inclinationi deprauatæ naturæ, violentus eſt, & niſi ſubinde noua vis illi imprimatur, ſtatim ad nos ipſos deſcendimus motu, qui infirmæ voluntati naturalis eſt. Sicut autem noxias, & inutiles herbas in areolis hortorum impedire ne creſcant, & radicitùs euellere poſſumus; numquam tamen efficiemus, ne iterum ſua ſponte naſcantur: ita nonnumquam contingit, affectiones noſtras eo nos ſtudio moderari, vt naturam mutaſſe videamur. Verùm quidquid curæ ac diligentiæ ad hanc rem adhibeamus, ſemper natura in ſuo fundo corrupta eſt, alioſque motus inordinatos producit, ex quo ſequitur, à ſtudio mortificationis numquam ceſſandum eſſe, numquam arma deponenda. Quod ſi quis aliquando Deo iuuante heroicum virtutis actum vel ſemel elicuerit, hic ſolus ſufficiens eſt ad omnem naturæ repugnantiam deinceps ſuperandam, & ad veram animi libertatem conſeqnendam. Quidam viri ſancti cùm ſemel deuicta naturæ contumacia vlceroſi ſaniem lambere, & ſugere auſi ſunt, omne poſtmodum morborum genus non ſolùm ſine ſtomachi faſtidio, ſed hilari etiam ac propenſo animo

animo contrectarunt. *Tanti refert semel heroico actu vicisse se ipsum.*

§. VI.

De sensuum exteriorum moderatione.

QVia solet vitijs via per oculos aperiri, eos omninò auertere oportet ab omni, vel momentaneo cuiusque rei aspectu, quæ ad peccandum allicere, vel à perfectione retrahere possit, ea prorsus accuratione, ac celeritate, qua quis à loco morboso, & pestilenti recedit. Triplex autem est oculus, quo res creatæ conspiciuntur. Primus est animalis, cùm sola sensibili rei pulchritudine, & elegantia homo delectatur, & in ipsa exteriori specie immoratur, nec aliud considerat. Secundus est philosophicus, cùm ex rei visæ symmetria, & concinnitate, discendi cupiditate intellectus excitatur ad eius naturam, & proprietates inuestigandas. Tertius est Christianus, cùm à visione creaturarum mens eleuatur ad Creatorem eiusque amore succenditur. Isto oculo vir fidelis res omnes intuetur per hæc visibilia ad Deum inuisibilem assurgens, qui est vera pulchritudo, à qua veluti à fonte omnes riuuli creatæ pulchritudinis emanant, quia ipse est qui verè est, in quo res omnes verè

ſunt . nam in ſe ipſis vmbra ſunt , & deficiunt , ac propriè non ſunt. Omnium autem ſenſuum vita à re ipſis obiecta dependet, ſicut vita corporis ab anima . Oculorum enim vita in rerum viſione conſiſtit : vita aurium in harmoniæ , & vocum auditu : & cùm videlicet viſus in aſpectu rei pulchræ delectatur , & auditus complacet ſibi in vocum , & organorum concentu . Ex hoc autem conſequens fit, vt ſenſuum mors nihil aliud ſit, quàm ſeparatio ab his , in quibus eorum vita ſubſiſtit . Nihil verò pernicioſius vitæ Chriſtianæ , quàm vita ſenſuum : nam cùm animæ facultates imaginationi , hæc ſenſibus corporis , nexu ferè indiſſolubili colligatæ ſint, commota à ſenſibus phantaſia potentias rationiales inficit , & immutat, trahitque voluntatem , vt prauis tandem delectationibus aſſenſum præbeat : quod malum aliter euitari nequit, niſi ſenſus à noxijs voluptatibus retrahantur. Porrò mors ſenſuum, de qua ſermo eſt , duplici modo contingit , phyſicè , & moraliter . Phyſicè cùm ſenſus omninò à ſuo obiecto remouetur , vt cùm oculi ab omni etiam innoxia pulchritudine auertuntur, aures clauduntur quibuſcumque ſermonibus, & concentibus delectabilibus : moraliter cum ſenſus non à re ipſa, ſed à rei fruitione diuellitur,

quando scilicet oculus videt, auris audit, sed à rebus visis, & auditis omnis complacentia remoueatur. Prima mors, siue separatio securior, & facilior est, dummodo discretione regatur: faciliùs est enim omnem prauæ delectationis occasionem euitare, quàm moderationem in ea seruare. Altera graui periculo exposita est, quia sensuum illecebræ magnam vim habent, & ob consensum, ac sympathiam potentiarum, facillimè animam deprimunt ad carnales oblectationes. Et quia ferè cum lacte sensibus blandiri didicimus, licèt postea agnoscamus quàm fluxæ sint, & vanæ eorum delectationes, & quàm grauia inferant animæ detrimenta: manent tamen de illis præconceptæ notiones, & fixæ potentijs imagines, donec longo meditandi vsu, actibusque contrarijs paulatim euanescunt, & solida Christianæ vitæ principia menti inseruntur. Spiritus est Deus, actusque purissimus, ad quem pertingere nemo potest, nisi nubes phantasmatum] dissipentur, ipsumque corpus, & sensus continuo vsu mortificationis spirituales quodammodò efficiantur.

§. VII.

De pugna aduersus gulam, & carnem.

OMnia bona exteriora, omnem sæculi pompam, omnem voluptatem deserere, & coercere, homini Deum timenti, studioque virtutum sedulò incumbenti non est difficile; at alimenta corpori subtrahere nemo potest: reficiendum enim est edendo, & bibendo, & quotidie vrget ista necessitas. Sed quia hæc ipsa sua vis est nobis, aduersus hanc suauitatem pugnandum est, ne insidietur concupiscentia, & quod salutis causa facere cogimur, transeat in voluptatem, quæ plerumque præire conatur, cùm sequi debeat. Naturali indigentiæ pauca sufficiunt, sed quod illi satis est, delectationi parum est. Sæpè nescimus vtrum subsidium petat ineuitabilis corporis cura, an fallacia concupiscentiæ nos decipiat, & in hac incertitudine hilarescit infelix anima, vt salutis obtentu intemperantiam excuset. His tentationibus, quia quotidianæ sunt, quotidiè resistendum, & ea moderatione alendum corpus, ne metam necessariæ nutritionis excedamus

Nihil ſalubriùs animæ, & corpori, quàm parca, modeſta, & frugalis menſa. Prauas affectiones facilè moderatur, qui cibi, & potus abundantia fomitem illis non ſubminiſtrat. Lautiores epulas, & conuiuia appetere, de illis loqui, ea meditari hominum eſt, qui terrena ſapiunt, & quorum Deus venter eſt. Chriſtianus verò, vt hominem pœnitentem decet, nec quidem de cibo cogitat, niſi vrgente neceſſitate: tum ad menſam ea animi præparatione accedat, ac ſi ſolo pane veſci, & aquam bibere deberet: ex quo fit, vt ſit illi ſuauiſſimum quidquid ſuperadditum fuerit. Id autem facilè quiſque ſeruabit, ſi Sanctorum ieiunia, ac ferè incredibilem abſtinentiam mente reuoluat, & ſibi Chriſtum imitandum proponat, felle, & aceto potatum. Animus ad hæc intentus non attendit ad eſcas. In pugna verò aduerſus carnem remouenda primùm eſt omnis tentationis occaſio, ſeruata in omnibus modeſtia, & ſeueritate, omniumque ſenſuum continentia. Omnium deinde mulierum euitandum conſortium, quoniam magna in diuerſo ſexu vis fomitis eſt, & ad id vterque fertur, ad quod prouocat lex naturæ: etiamſi pars ſuperior contradicat: nam menti infigitur corporalis figura, & ſæpe recurrit influens cordi inſanabile vulnus. *Cauendum*

deni-

denique, ne nimia nos fiducia decipiat, nam qui non timet, iam lapsus est.

§. VIII.

De malis linguæ, & de bono silentij.

DIfficile est paucis explicare quot mala, & damna ex lingua proueniant. In multiloquio non deesse peccatum, Spiritus Sancti sententia est (*Prov.* 10 19.) loquacitas enim fons est vitiorum, indicium ignorantiæ, argumentum stultitiæ, feruoris extinctio. Omnis ferè sermo ex superbia procedit, nam loquimur, vt doceamus, vt nos sapientes esse, & prudentes ostendamus. Sibi quisque persuadet se multa scire, quæ libenter effutit, vt aliquid esse videatur. Sicut aer corruptus sensim attractus inficit corpus, ita loquacitas animam vitiat, eiusque robur eneruat. Inde enim proueniunt dissolutiones, querelæ, detractiones, mendacia, rixæ, scurrilitates, & omnia mala. Frustrà laborat, vt donum orationis, & internam pacem obtineat, qui frænum, & custodiam ori suo non ponit. Frustra satagit proprios emendare defectus, qui aliorum censor est. Hoc laqueo plerique inuoluuntur: alios repre-

reprehendunt, sibi adulantur: alios deprimunt, se, & sua iactanter extollunt. Pauci admodum sunt, qui huic vitio renuntient, qui vitam suam ita irreprehensibilem exhibeant, vt non libenter alienam reprehendant. Tanta nimirum huius mali libido mentes hominum inuasit, vt illi etiam, qui ab alijs vitijs longiùs recesserunt, in hoc, veluti in extremum diaboli laqueum infeliciter incidant. Docuit me vir magnus, numquam se vidisse hominem loquacem in bonis operibus perseuerasse. Magna itaque res est taciturnitas, per quam ab hominum consortio recedentes discimus cum Deo miscere colloquia. Lingua enim in vanum silet, nisi Spiritus cum Deo loquatur. Omnia quæ patimur, calumnias, persecutiones, infirmitates, & animi afflictiones, silentium sanctificat: nam qui hæc tolerat, & tacet, sacrificat Deo corpus, animam, existimationem, facultates, & omnia bona sua: tum Christum imitatur, qui quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum: liber denique ab omni perturbatione, tranquilla fruitur sui ipsius possessione. Est quidem nonnunquam sui defensio necessaria, sed ingens cautela adhibenda, ne Christianæ modestiæ, & humilitatis moderamen excedatur. Vix autem accidit casus, in quo quis tueri

famam

famam suam teneatur, nisi aut munus publicum gerat, ad quod exercendum redderetur inhabilis, si bonum eius nomen per calumniam denigraretur: aut cùm vni impositum crimen in aliorum dedecus vergit, quibus prospiciendum sit: aut cùm quis à legitimo superiore de veritate interrogatur. Rebus in cæteris consultiùs est tam lingua, quàm animo tacere, neque enim prodest exterior taciturnitas, si intus commoti affectus tumultuantur. *Obmutui*, ait Propheta, *& silui à bonis* (*Psal.* 38.) Quod si à bonis sermonibus abstinere interdum oportet ob silentij præstantiam, quantò magis à noxijs, & inutilibus? *Sapientissimus est, qui scit tacere, difficiliùs etenim est nosse tacere, quàm loqui.*

§. IX.

De bona, & mala delectatione, & de illorum infelicitate, qui præpostero fine virtutem colunt.

NIhil naturæ rationali verè, & ex se delectabile est, nisi vita secundùm virtutem: quæ enim vulgo delectabilia videntur, veram, & solidam delectationem non habent, quia sibi inui-

cem aduersantur, & quod vni placet, alteri displicet: quod vni dulce, alteri amarum videtur. Sic prodigus in effusione pecuniæ, auarus in ea custodienda, & conseruanda delectatur. Hæ siquidem delectationes non sunt secundùm rationem, quæ omnibus communis est, sed secundùm corruptionem appetitus à ratione deficientis. Sicut palatum febricitantis certum iudicium ferre nequit de sapore, & condimento ciborum: ita nec sensus vitiosi hominis capax est delectationis, quæ ex virtute percipitur. Et quidem bonum sensibile naturæ instinctu cunctis placet, sed qua moderatione placere debeat, & quid in vsu illius seruandum sit, pauci dignoscunt. Ad maiora homo conditus est, quàm vt seruiat voluptatibus sensuum. Contemplatio, & fruitio summi boni finis illius est: naturæ verò irrationalis finis est sensuum delectatio. Sed quia homo veritatem contemplari nequit, nisi per species, & phantasmata à sensibus accepta, nec potentiæ rationales officio suo fungi possunt in corpore malè affecto: ideo pertinet ad naturam hominis sui corporis curam rationalem, & moderatam habere, vt potentiæ corporales aptiores fiant, & alacriores ad sua munera exercenda. Quod si quis finem cõstituat in his, quæ ad corpus spectant, vt si cibum sumat propter

ſolam delectationem: hic procul dubio peccat, naturæ ordinem peruertens, quæ gratum cibo ſaporem indidit, vt eo alliceret ad neceſſaria vitę alimēta, nō vt in eo finem ſuum ponat, ſicut bruta ratione carentia. Certùm profectò eſt, non poſse hominem in hac, vita omni delectatione carere, nam vel terrenis, vel cæleſtibus delectatur; ſed quò magis cœleſtia appetit, eò maiori faſtidio à terrenis abhorret. Vtriſque ſimul, & æqualiter delectari nemo poteſt. Multi quoque ſunt, qui virtutis ſplendore, & pulchritudine magis quàm ipſa virtute delectantur. Ad amorem Dei aſpirant, quia excellſus, & ſublimis eſt: vitam ducunt duriorem, quia vis quædam, & generoſitas animæ in ea elucet: pacem interiorem ſectantur eius ſuauitate illecti: viam ſalutis ſcire cupiunt, vt ſciant, omneſque libros de ea tractantes euoluunt, vt pabulum præbeant curioſitati: iter perfectionis arripiunt tumore quodam ſpiritus, & occulto amore propriæ excellentiæ: rerum ſublimium notitiam quærunt, & lumina, quibus imbuti ſe ipſis fruantur, non Deo: volunt quæ ſibi placent, non quæ vult Deus: & hæc ipſa, quæ Deus vult, ideò volunt, quia delectant, non quia vult Deus. Sic cœco errore decepti dulcedinem poſseſſionis magis amant, quàm rem poſseſsam: & cùm maximè

cre-

credunt se Deo seruire, sibi obsequuntur, & nihil proficiunt, nihilque tandem inuenient in manibus suis, nisi amorem sui, & superbiam. Deus igitur quærendus est in spiritu veritatis, propter ipsum solum, non propter delectationem. *Hac vita laborum, pugnæ, & tenebrarum est: gaudium, quies, & tranquillitas futuræ vitæ reseruantur.*

§. X.

Opinione viuimus.

Constans omnium sententia est, opinione nos viuere, sed quanta sit vis opinionis non omnes percipiunt. Hæc dominium in homines, seu potiùs tyrannidem exercet varijs, ac miris modis: hæc felices, & miseros: pauperes, & diuites: sanos, & infirmos pro suo arbitrio facit: nemo enim beatus, nemo diues, nemo incolumis est, nisi putet se esse. Hæc hominibus gaudium, hæc tristitiam tribuit pro vt ipsi opinantur: nam hi affectus in opinione magis consistunt, quàm in rei præsentis commodo, vel incommodo. Gaudere solent plerique, vel dolere ex præconcepta rei futuræ bonitate, vel malitia, quæ maior ex opinione semper est, quàm re ipsa foret in re præsenti. Ipsa enim experientia didicimus, adueniente bono quod sperabamus, vel malo quod

timebamus, huius molestiam, & illius jucunditatem vel minui vel prorsus evanescere . Opinio item non solùm operatur, vt quod futurum est, præsens fiat , sed insuper in vnun redigit quæ per partes , & diverso tempore eventura sunt , totamque vim suam in momento exercet: Quis honorem , laudem , æstimationem hominibus præbet, eorumque operibus , nisi sola opinio ? Totius orbis diuitiæ , & dignitates vni collatæ non sufficiunt , vt his contentus sit nisi opinio consentiat. Aman primus erat in regno Assueri , & opes immensas possidebat, & nihilominus opinione sua infelicissimus se nihil habere putabat , quia homo quidam captivus ingredienti palatium ei non assurgebat. Est & aliud maximum malum opinionis; nam præsens tempus in longum extendit , & auget , ac si nunquam morituri simus : æternitatis verò interminabilē durationem defectu considerationis ita contrahit ac minuit, vt de nihilo æternitatem , de æternitate nihilum faciat. Ipsa quoque vitia & peccata non ratione , sed opinione metimur : ex quo fit , vt plerique , dum vitium aliquod vitant, in contrarium currant. Sic exhorrens avaritiam, fit prodigus : inquietus fit , cujus pigritia reprehenditur: ad timiditatem declinat , cuius audacia arguitur. Provenit

tan-

tandem ex opinione, quod de nobis ipsis non ex veritate, non ex sincero propriæ conscientiæ testimonio: sed ex falsa hominum existimatione iudicemus. Tanta est vanitas, & amentia nostra, vt ea vita minimè contenti, qua in nobis ipsis viuimus, aliam chymæricam, & inanem quæramus in idea, & opinione aliorum, qui nos sæpe, nec cognoscunt, nec diligunt, & quorum iudicia ipsimet aliquando contempsimus. Sic vera vita neglecta, illam ornare, & conseruare nitimur, quæ ab alijs pendet, adeò vt ipsum scire nostrum nihil esse reputetnr, nisi nos scire cæteri sciant. Ab his autem erroribus, & illusionibus, nulla ratio liberare nos valet, nisi Diuina gratia mentibus nostris verum lumen infundat. *Vera enim vel falsa cuiusque opinio est, prout vero vel falso lumine imbuitur.*

§. XI.

Scientiam Salutis plerique contemnunt.

BOna est omnis scientia, quæ veritati consentit, sed qui satagit salutem sua cum timore, & tremore operari, ea priùs, & diligentiùs scire curat, quæ sunt viciniora saluti, quia

tempus breue eſt. Nihil prodeſt homini multa ſcire, ſi ſciendi ordinem, & modum neglexerit. Sententia Iacobi Apoſtoli eſt: *Scienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt illi* (*Iac.* 4. 17.) Ac ſi diceret, ſumenti cibum, & non digerenti perniciosum eſt ei. Cibus enim indigeſtus non nutrit, ſed nocet: ita, & multa ſcientia ſine delectu animæ ingeſta, niſi igne Charitatis concocta fuerit, ac in mores transfuſa, in prauos, & noxios humores conuertitur, & deſinit in damnationem. Duo ſunt, de quibus homo, dum in hoc mundo peregrinatur, ſolicitus eſſe debet, vt vitam ſcilicet animæ, quæ in gratia Dei conſiſtit, & vitam corporis conſeruat. Sed vitam animæ plerique ſpernunt, omniſque ſcientia, & intentio eorum, atque omne ſtudium ad vitam corporis dirigitur, & in ea iucundè tranſigenda verſatur. Idcircò tenebris, & caligine multa obcœcati poſt concupiſcentias ſuas præcipiti curſu feſtinant, carnis quidem prudentia præditi, ſed ſcientia iuſtorum deſtituti. Quod ſi hominibus odibilis eſt, vt Sapiens ait, qui ſophiſticè loquitur (*Eccl.* 37. 23.) multò magis iſti Deo odibiles ſunt, qui ſophiſticè viuunt, non ſolùm in verbis, ſed etiam in vita mendaces. Scientiam Dei, quam non habent, oſtentant, & ſcire vias eius volunt, ac ſi iuſtitiam quærerent,

rent, à qua maximè alieni ſunt, aliorum defectus vident, non ſuos: alios corrigunt, non ſe ipſos: aliena curant, non ſua: cùmque vitijs pleni ſint, virtutes, quibus carent, deteſtabili ſimulatione prædicant: mala verò, quibus abundant, ſagaciter abſcondunt. Sed Deum fallere nequeunt, cuius lumen ſole lucidius intimos cordis receſsus penetrat, & illuminans abſcondita tenebrarum, quidquid in eo latet, in nouiſſimo die maniſeſtabit. Atque vtinam in hac æterna, & ſplendidiſſima luce ſuas, quiſque maculas, & imperfectiones perſpiceret, facillimùm cuique eſset illas eluere, & emendare, Cùm enim defectus noſtros vel in ſe ipſis, ſiue in noſtræ cognitionis caligine, vel in ſplendoribus Diuinarum perfectionum intueri poſſimus; prima cognitio hibernæ diei frigidæ, & obſcuræ ſimilis eſt: altera diei æſtiuæ feruidæ, & lucidiſſimæ comparatur, quæ ſuo fulgore minimas, ac ferè imperceptibiles animæ ſordes detegit, ignemque accendit, quo comburuntur. Hoc autem lumen videre non poteſt, & ad Deum ire qui à ſe non exit. *In ſolo Deo veritas eſt, & ſolida ſcientia: extra illum nihil eſt niſi ingens fabula, & mendacium, atque ſtultitia.*

§. XII.

Damna propriæ voluntatis.

QVæcumque hic facimus propria voluntate Diuinæ contraria, ligna sunt igne inextinguibili in futuro sęculo comburenda. Etenim infernus nihil aliud est quàm propria voluntas, quæ si non esset, nec infernus, nec dæmones essent. Propterea omne malum, omnisque calamitas infelicium damnatorum propria voluntas est, quæ Diuinæ peruicaciter aduersatur. Ita etiam in hoc mundo, quò minus homo propriæ voluntati adhæret, eò magis ab inferno elongatur, æternæque felicitati appropinquat. Et si qui forent in hac vita propriæ voluntatis omnino expertes, hi sibi possunt regni cælestis possessionem certa spe polliceri. Quomodo autem propria voluntas deponi debeat, paucis verbis Christus docuit cùm dixit: *sequere me* (*Matt.* 8. 22. *Marc.* 2. 14) Cùm enim testatus sit se in hunc mundum venisse, non vt suam, sed vt Patris voluntatem faceret: ad hoc nostra voluntas inclinanda est, vt exuta omni proprietate, Christi crucem amplectatur, naturæ amaram, spiritui dulcissimam. Hoc nimirum à nobis exigit Christiana professio, vt Christi exemplo in omni

omni opere, & euentu dicamus, *non mea, sed Dei voluntas fiat*. Hoc requirit Suprema, & æterna voluntas, quæ omnes voluntates creauit, & conseruat, vt ad solum eius obsequium, & beneplacitum omnia opera nostra, omnia verba, & cogitationes dirigantur. Vera potitur libertate, qui in omni euentu sic ex animo loqui potest: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Ego nihil volo nisi quod vult Deus. Ille sapienter disponit omnia, eiusque dispositioni tàm in prosperis, quàm in aduersis me libentissimè subdo, non meam sed eius gloriam quærens, eo statu rerum contentus, quem eius prouidentia ab æterno decreuit. Omnis turbatio hominum, & omnis anxietas ex eo nascitur, quod se subijcere Diuinæ voluntati, aut nesciunt, aut nolunt. *Magna autem pœna, & intolerabilis illis est, qui hoc esse nolunt quod sunt.*

§. XIII.

Vtilitas solitudinis.

AD exteriorem, & interiorem hominis compositionem inæstimabilis momenti est, corpore, & animo solitarium esse, & proprium fundum

colere

colere in ſilentio. Ideò vir ſapiens fugit hominum conſortium, odit multiloquium, cunctis curioſitatibus oculos, & aures claudit, non ſe negotijs immiſcet, ſapientiſſimi viri ſententiam in mente habens: *Qui minoratur actu percipiet ſapientiam* (*Eccl.* 38. 25.) Deus vnus, & ſolus eſt, nec ipſum reperire poteſt, qui ſolus non eſt. Quod ſi neceſſitas, Deique gloria cogant aliquando virum ſapientem exterioribus occupari, ſpiritus tamen ad interiorem receſsum, veluti ad ſuum centrum tendit, ita vt magis in eo ſit quàm in opere exteriori, ſeruata inter negotiorum curas mentis tranquillitate. Licet illi quàcumque hora voluerit in animum ſuum ſecedere, in quo ſummam quietem reperit, benè omnibus intus compoſitis. Qui verò occupatur in circumferentia, & extremitate creaturarum, ad centrum ſuum, quod eſt Deus, nunquam perueniet. Imperitis, & inſipientibus pœna grauiſſima eſt, paucis horis ſecum viuere, & ſibi attendere. Ideò omnem curam, & induſtriam ad hoc applicant, vt ſui obliuiſcantur, & pretioſiſſimum tempus inutiliter prodigant. Eius maximam partem vſurpant ſibi vitæ huius neceſſitates, quod verò reliquum eſt, tanta illos moleſtia vexat, vt ſolicitè quærant, quomodo illius iacturam faciant. Timent nimirum, ne, cùm ſoli

ſunt,

ſunt, de ſe cogitare cogantur: nihil enim in ſe reperiunt quod ſibi placeat, & à ſeria ſui conſideratione auertunt ſe, ſolatia quærentes in creaturis, quia in ſe nihil inueniunt, niſi moleſtiam, tædium, & perpetuam agitationem. Fugiunt itaque à ſeipſis, quia animam ſuam non vident qualem deſiderant, ſed nudam, deformem, plenam miſerijs, onuſtam peccatis. Non igitur mirari oportet, quod pauci ſint, qui ferre poſſint ſolitudinem, & ferè omnes turbas, negotia, & multitudinem obſidentem quærunt, & amant: & ſi hæc deſint, ſe infelices arbitrantur: ſemperque rei ipſa infeliciſſimi erunt, donec diſcant ſecum viuere, & in ſeipſis, atque in Deo requieſcere. Docuit nos Dominus paucos electos eſſe, cùm multi ſint vocati, vt diſcamus declinare à multis, & cum paucis viuere, atque etiam inter paucos timere, quia nemo ſcit in quantam paucitatem electi redigantur.

§. XIV.

Quantùm noceant diuitiæ, & quomodo illarum amorem compeſcére oporteat.

QVàm ſit pernicioſus amor diuitiarum, & quantùm Chriſtianis moribus

bus, ac æternæ saluti adversetur, discipulos suos Redemptor noster edocuit, cùm præmisso iuramento, vt in rebus gravissimis consueverat, ait: *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorm* (*Matth.* 19. 23.) Et quò altius hæc terribilis sententia audientium cordibus infigeretur, rei difficultatem exaggerans adiiecit: *Faciliùs est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum coelorum*. Porta siquidem cœlestis patriæ angusta est, nec recipit diuitiarum sarcinis onustos. Opes itaque, & pecuniam ità diligere debemus, sicut ægrotus amaram potionem, quam vt amaram aversatur, amat vt necessariam ad pristinam valetudinem recuperandam. Et ipsa quidem valetudo, cùm finis sit, propter se amatur, & fine mensura: pharmacum verò tantùm diligitur, quantùm satis est ad valetudinem, nec vllus æger reperitur, qui magnam pharmacorum copiam appetat, sed vnicum, idque si fieri possit in minima quantitate, quàm etiam prorsùs reiiceret, si posset absque medicamine sanus fieri. Eodem animo erga divitias esse debet omnis Christianus, vt sint nostræ peregrinationis subsidia,

non

non irritamenta cupiditatis; vt, quantùm in ipso est, sine illis viuere cupiat; nam sicut ait Apostolus: *magnus quæstus est pietas cum sufficientia* (1. *Tim.* 6. 6.) Sanctus quoque senex Tobias monita salutis tribuens filio suo: *Noli*, inquit, *timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato* (*Tob.* 4. 23.) Verè dives ille est, qui est dives æternitati, qui non opum, sed virtutum fructus recondit. Studium congerendæ pecuniæ vix esse potest sine peccato, carnis siquidem & oculorum concupiscentia, atque superbia vitæ hominem vehementissimè afficiunt: & quia pecuniis, quibus omnia obediunt, facilè consequimur quidquid appetimus, amor divitiarum hac æstimatione ardentissimus est, & ad omne scelus impellit, dummodò quocumque modo arcam nummis impleamus. Sicut pueri, cùm testis ludu summa attentione ludo incumbunt, testas verò negligunt: ità nos debemus vitæ curam habere, ad quam opes necessariæ sunt, ipsas verò negligere & ab his affectum avellere: nam si mens illis adhæreat, terræ affigitur, & deprimitur, & in vilissimam servitutem redigitur. Sicut etiam pueri, cùm nuces proiiciuntur, eas avidè rapiunt, & pro

ijs

timebamus, huius molestiam, & illius jucunditatem vel minui vel prorsus evanescere . Opinio item non solùm operatur, vt quod futurum est, præsens fiat , sed insuper in vnun redigit quæ per partes, & diverso tempore eventura sunt, totamque vim suam in momento exercet: Quis honorem, laudem, æstimationem hominibus præbet, eorumque operibus, nisi sola opinio? Totius orbis diuitiæ, & dignitates vni collatæ non sufficiunt, vt his contentus sit nisi opinio consentiat. Aman primus erat in regno Assueri, & opes immensas possidebat, & nihilominus opinione sua infelicissimus se nihil habere putabat, quia homo quidam captivus ingredienti palatium ei non assurgebat. Est & aliud maximum malum opinionis; nam præsens tempus in longum extendit, & auget, ac si nunquam morituri simus: æternitatis verò interminabilē durationem defectu considerationis ita contrahit ac minuit, vt de nihilo æternitatem, de æternitate nihilum faciat. Ipsa quoque vitia & peccata non ratione, sed opinione metimur: ex quo fit, vt plerique, dum vitium aliquod vitant, in contrarium currant. Sic exhorrens avaritiam, fit prodigus: inquietus fit, cujus pigritia reprehenditur: ad timiditatem declinat, cuius audacia arguitur. Provenit tan-

tandem ex opinione, quod de nobis ipsis non ex veritate, non ex sincero propriæ conscientiæ testimonio: sed ex falsa hominum existimatione iudicemus. Tanta est vanitas, & amentia nostra, vt ea vita minimè contenti, qua in nobis ipsis viuimus, aliam chymæricam, & inanem quæramus in idea, & opinione aliorum, qui nos sæpe, nec cognoscunt, nec diligunt, & quorum iudicia ipsimet aliquando contempsimus. Sic vera vita neglecta, illam ornare, & conseruare nitimur, quæ ab alijs pendet, adeò vt ipsum scire nostrum nihil esse reputetnr, nisi nos scire cæteri sciant. Ab his autem erroribus, & illusionibus, nulla ratio liberare nos valet, nisi Diuina gratia mentibus nostris verum lumen infundat. *Vera enim vel falsa cuiusque opinio est, prout vero vel falso lumine imbuitur.*

§. XI.

Scientiam Salutis plerique contemnunt.

BOna est omnis scientia, quæ veritati consentit, sed qui satagit salutem sua cum timore, & tremore operari, ea priùs, & diligentiùs scire curat, quæ sunt viciniora saluti, quia

tempus breue eſt. Nihil prodeſt homini multa ſcire, ſi ſciendi ordinem, & modum neglexerit. Sententia Iacobi Apoſtoli eſt: *Scienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt illi* (*Iac.* 4. 17.) Ac ſi diceret, ſumenti cibum, & non digerenti perniciosum eſt ei. Cibus enim indigeſtus non nutrit, ſed nocet: ita, & multa ſcientia ſine delectu animæ ingeſta, niſi igne Charitatis concocta fuerit, ac in mores transfuſa, in prauos, & noxios humores conuertitur, & deſinit in damnationem. Duo ſunt, de quibus homo, dum in hoc mundo peregrinatur, ſolicitus eſſe debet, vt vitam ſcilicet animæ, quæ in gratia Dei conſiſtit, & vitam corporis conſeruat. Sed vitam animæ plerique ſpernunt, omniſque ſcientia, & intentio eorum, atque omne ſtudium ad vitam corporis dirigitur, & in ea iucundè tranſigenda verſatur. Idcircò tenebris, & caligine multa obcœcati poſt concupiſcentias ſuas præcipiti curſu feſtinant, carnis quidem prudentia præditi, ſed ſcientia iuſtorum deſtituti. Quod ſi hominibus odibilis eſt, vt Sapiens ait, qui ſophiſticè loquitur (*Eccl.* 37.23.) multò magis iſti Deo odibiles ſunt, qui ſophiſticè viuunt, non ſolùm in verbis, ſed etiam in vita mendaces. Scientiam Dei, quam non habent, oſtentant, & ſcire vias eius volunt, ac ſi iuſtitiam quærerent,

rent, à qua maximè alieni ſunt, aliorum defectus vident, non ſuos: alios corrigunt, non ſe ipſos: aliena curant, non ſua: cùmque vitijs pleni ſint, virtutes, quibus carent, deteſtabili ſimulatione prædicant: mala verò, quibus abundant, ſagaciter abſcondunt. Sed Deum fallere nequeunt, cuius lumen ſole lucidius intimos cordis receſsus penetrat, & illuminans abſcondita tenebrarum, quidquid in eo latet, in nouiſſimo die maniſeſtabit. Atque vtinam in hac æterna, & ſplendidiſſima luce ſuas, quiſque maculas, & imperfectiones perſpiceret, facillimùm cuique eſset illas eluere, & emendare, Cùm enim defectus noſtros vel in ſe ipſis, ſiue in noſtræ cognitionis caligine, vel in ſplendoribus Diuinarum perfectionum intueri poſſimus; prima cognitio hibernæ diei frigidæ, & obſcuræ ſimilis eſt: altera diei æſtiuæ feruidæ, & lucidiſſimæ comparatur, quæ ſuo fulgore minimas, ac ferè imperceptibiles animæ ſordes detegit, ignemque accendit, quo comburuntur. Hoc autem lumen videre non poteſt, & ad Deum ire qui à ſe non exit. *In ſolo Deo veritas eſt, & ſolida ſcientia: extra illum nihil eſt niſi ingens fabula, & mendacium, atque ſtultitia.*

§. XII.

Damna propriæ voluntatis.

QVæcumque hic facimus propria voluntate Diuinæ contraria, ligna sunt igne inextinguibili in futuro sęculo comburenda. Etenim infernus nihil aliud est quàm propria voluntas, quæ si non esset, nec infernus, nec dæmones essent. Propterea omne malum, omnisque calamitas infelicium damnatorum propria voluntas est, quæ Diuinæ peruicaciter aduersatur. Ita etiam in hoc mundo, quò minus homo propriæ voluntati adhæret, eò magis ab inferno elongatur, æternæque felicitati appropinquat. Et si qui forent in hac vita ptopriæ voluntatis omnino expertes, hi sibi possunt regni cælestis possessionem certa spe polliceri. Quomodo autem propria voluntas deponi debeat, paucis verbis Christus docuit cùm dixit: *sequere me* (*Matt.* 8. 22. *Marc.* 2. 14) Cùm enim testatus sit se in hunc mundum venisse, non vt suam, sed vt Patris voluntatem faceret: ad hoc nostra voluntas inclinanda est, vt exuta omni proprietate, Christi crucem amplectatur, naturæ amaram, spiritui dulcissimam. Hoc nimirum à nobis exigit Christiana professio, vt Christi exemplo in

omni

omni opere, & euentu dicamus, *non mea, sed Dei voluntas fiat*. Hoc requirit Suprema, & æterna voluntas, quæ omnes voluntates creauit, & conseruat, vt ad solum eius obsequium, & beneplacitum omnia opera nostra, omnia verba, & cogitationes dirigantur. Vera potitur libertate, qui in omni euentu sic ex animo loqui potest: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Ego nihil volo nisi quod vult Deus. Ille sapienter disponit omnia, eiusque dispositioni tàm in prosperis, quàm in aduersis me libentissimè subdo, non meam sed eius gloriam quærens, eo statu rerum contentus, quem eius prouidentia ab æterno decreuit. Omnis turbatio hominum, & omnis anxietas ex eo nascitur, quod se subijcere Diuinæ voluntati, aut nesciunt, aut nolunt. *Magna autem pœna, & intolerabilis illis est, qui hoc esse nolunt quod sunt.*

§. XIII.

Vtilitas solitudinis.

AD exteriorem, & interiorem hominis compositionem inæstimabilis momenti est, corpore, & animo solitarium esse, & proprium fundum colere

colere in ſilentio. Ideò vir ſapiens fugit
hominum conſortium, odit multilo-
quium, cumctis curioſitatibus oculos,
& aures claudit, non ſe negotijs immi-
ſcet, ſapientiſſimi viri ſententiam in
mente habens: *Qui minoratur actu per-
cipiet ſapientiam* (*Eccl.* 38. 25.) Deus
vnus, & ſolus eſt, nec ipſum reperire
poteſt, qui ſolus non eſt. Quod ſi ne-
ceſſitas, Deique gloria cogant aliquando
virum ſapientem exterioribus occupari,
ſpiritus tamen ad interiorem receſſum,
veluti ad ſuum centrum tendit, ita vt
magis in eo ſit quàm in opere exterio-
ri, ſeruata inter negotiorum curas men-
tis tranquillitate. Licet illi quàcumque
hora voluerit in animum ſuum ſecede-
re, in quo ſummam quietem reperit,
benè omnibus intus compoſitis. Qui
verò occupatur in circumferentia, &
extremitate creaturarum, ad centrum
ſuum, quod eſt Deus, nunquam per-
ueniet. Imperitis, & inſipientibus pœ-
na grauiſſima eſt, paucis horis ſecum
viuere, & ſibi attendere. Ideò omnem
curam, & induſtriam ad hoc applicant,
vt ſui obliuiſcantur, & pretioſiſſimum
tempus inutiliter prodigant. Eius ma-
ximam partem vſurpant ſibi vitæ huius
neceſſitates, quod verò reliquum eſt,
tanta illos moleſtia vexat, vt ſolicitè
quærant, quomodo illius iacturam fa-
ciant. Timent nimirum, ne, cùm ſoli
ſunt,

sunt, de se cogitare cogantur: nihil enim in se reperiunt quod sibi placeat, & à seria sui consideratione auertunt se, solatia quærentes in creaturis, quia in se nihil inueniunt, nisi molestiam, tædium, & perpetuam agitationem. Fugiunt itaque à seipsis, quia animam suam non vident qualem desiderant, sed nudam, deformem, plenam miserijs, onustam peccatis. Non igitur mirari oportet, quod pauci sint, qui ferre possint solitudinem, & ferè omnes turbas, negotia, & multitudinem obsidentem quærunt, & amant: & si hæc desint, se infelices arbitrantur: semperque rei ipsa infelicissimi erunt, donec discant secum viuere, & in seipsis, atque in Deo requiescere. Docuit nos Dominus paucos electos esse, cùm multi sint vocati, vt discamus declinare à multis, & cum paucis viuere, atque etiam inter paucos timere, quia nemo scit in quantam paucitatem electi redigantur.

§. XIV.

Quantùm noceant diuitiæ, & quomodo illarum amorem compescére oporteat.

QVàm sit perniciosus amor diuitiarum, & quantùm Christianis moribus

non irritamenta cupiditatis; vt, quantùm in ipso est, sine illis viuere cupiat; nam sicut ait Apostolus: *magnus quæstus est pietas cum sufficientia* (1. *Tim*. 6. 6.) Sanctus quoque senex Tobias monita salutis tribuens filio suo: *Noli*, inquit, *timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato* (*Tob*. 4. 23.) Verè dives ille est, qui est dives æternitati, qui non opum, sed virtutum fructus recondit. Studium congerendæ pecuniæ vix esse potest sine peccato, carnis siquidem & oculorum concupiscentia, atque superbia vitæ hominem vehementissimè afficiunt: & quia pecuniis, quibus omnia obediunt, facilè consequimur quidquid appetimus, amor divitiarum hac æstimatione ardentissimus est, & ad omne scelus impellit, dummodò quocumque modo arcam nummis impleamus. Sicut pueri, cùm testis ludu summa attentione ludo incumbunt, testas verò negligunt: ità nos debemus vitæ curam habere, ad quam opes necessariæ sunt, ipsas verò negligere & ab his affectum avellere: nam si mens illis adhæreat, terræ affigitur, & deprimitur, & in vilissimam servitutem redigitur. Sicut etiam pueri, cùm nuces proiiciuntur, eas avidè rapiunt, & pro

ijs

ijs colligendis secum decertant; viri autem eas spernunt: eodem modo vir iustus, & timens Deum, si aurum, argentum, dignitates distribuuntur, viderint inquit pueri, mihi hæc omnia nuces sunt. Si alio proijciente in sinum meum nux inciderit, forsitam accipiam, & fractam comedam: at nunquam me inclinabo, nec alium euertam, vt tollam, quia nux tanti non est. Nec tanti sunt omnia exteriora, quæ in bonis non esse habenda fides docet. Filius Dei factus homo diuitias habere noluit, vt à nobis contemnendas esse ostenderet. Ideò filij huius sæculi, qui spernere eas nolunt, Christum spernunt: filij autem Dei illic opes reponunt, *vbi neque ærugo: neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.*

In hoc mundo satis est diues, qui pane non indiget.

§. XV.

De vsu diuitiarum.

QVis sit proprius, & legitimus diuitiarum vsus, pauci considerant: subsidia enim sunt humanæ vitæ, quas vir probus sine alicuius iniuria congregat, sine affectu possidet, sine anxietate conseruat, sine molestia erogat, &

in vſus neceſsarios honeſtè expendit. Cuiuſque autem neceſſitas ex proprij ſtatus conditione æſtimanda eſt. Cùm enim aliqui ſuperiores ſint, alij inferiores: quidam nobiles, alij ignobiles: hinc ſanè fit, vt in gradu ſublimiori conſtitutis plures opes ſint neceſsariæ, vt honorificent miniſterium ſuum: alijs verò pauciores ſufficiant. Omnes autem bonorum ſuorum adminiſtratores ſunt, quibus intra meram Chriſtianæ modeſtiæ tanquam fideles diſpenſatores pro ſe vti, & quæ ſuperſunt egentibus largiri debent. Rerum noſtrarum verus Dominus eſt Deus, nos œconomi ſumus, qua conſideratione etiam in affluentia diuitiarum voluntariam paupertatem exemplo Sanctorum obſeruare valemus, illud præſtantes, quod ſcriptum eſt: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere* (*Pſal.* 61. 11) Natura aurum abdidit in viſceribus montium, & in profundis, atq; inacceſſis fodinis: & ideò auari qui aurum quærunt, & diligunt, nuſquam ad cœlum oculos eleuant, ſed ad terram proni ſunt, in qua latet aurum, nec vnquam ab illa emergunt. Sapiens verò rerum omnium interitum breui futurum mente, & ſpiritu præueniens, à rebus infimis auulſum cor cœleſtibus applicat, vbi veræ ſunt, & in æternum duraturæ diuitiæ: illic honorari deſiderans, vbi nemo indignus

hono-

honoratur: ibi regnare optans, vbi adepto regno nihil timetur. Omnia, quæ in terris possidet, immolat Deo, paratus his carere, si Deus voluerit. Porro cor nostrũ alienum esse à divitiis facilè his indiciis cognoscemus: si firmiter credamus eas onus esse, earumque pondus sentiamus; si fastidio nobis sint, atque illis carere sine dolore possimus; si de illarum possessione non gloriemur: si persuasum nobis sit, pretiosam supellectilem, magnficas ædes, & reliqua eiusdem generis, propter quæ opes comparantur, nihil aliud esse quàm trophæa humanæ vanitatis, & salutis impedimenta. Nihil turbare nos poterit, si liberi fuerimus ab omni opum affectu. Securus est, qui nihil potest amittere. Quemadmodum præstabiliùs est in angusto cubili benè valere, quàm in amplo thalamo ægrotare: sic præstat in paupertate tranquillè vivere, quàm in multis opibus mœstum esse. *Animus sua sorte contentus beatus est.*

§. XVI.

Qui sint pauperes spiritu.

REgni cœlestis possessionem in paupertate spiritus constituit Christus cùm dixit; *Beati pauperes spiritu quoniam*

niam ipsorum est regnum cælorum (*Matth.* 5. 3.) Verè autem pauper ſpiritu ille eſt, qui nec diuitias deſiderat, nec in his pacem habet: in cuius poſſeſſionibus, & deſideriis nihil eſt quòd demi poſſit: qui multò maiori anxietate metuit, ne dives fiat, quàm filii hujus ſeculi incidant in paupertatem: qui ſuper omnia creata in ſublime elatus è ſuperiori parte ſpiritus ſui ſic loqui poteſt. Dives ſum ego Dei gratia, & abundo, quia iam habeo quod concupiſco, & hoc ipſum quod habeo ſine adhæſione poſſideo, atque illo carere poſſum ſine dolore, & detrimento. Veritas incommutabilis in me manens ineffabiles divitias ſuas oſtendit mihi, quarum poſſeſſione beatus ſum. In ea veritate omnia continentur, & vltra ipſam nihil requiro. Ibi clariſſimè perſpicio, quod ex me nihil habeo, nihil ſum, nihil poſſum. Ibi clamat Veritas voce terribili, vt omnia inferiora quæ per ſe vera, & per ſe bona non ſunt: & quæ non ſunt vnum cum ipſa, nullo modo audeant ad me accedere, aut animæ facultatibus aliquam ſui ſpeciem ingerere. Ibi video & cognoſco omnia nihil eſſe, nihilque mihi contingere poſſe, niſi ipſa ſempiterna veritas permittat, ipſa nimirum æterni Patris æterna providentia, quæ me nudum in hunc mundum de vtero matris

eduxit, & nudum inde extrahet in sinu terræ sepeliendum tempore præfinito. Hæc ex sublimi scientia Sanctorum è throno Altissimi infusa verè, & ex animo effantur veri pauperes spiritu, & ideò ipsorum regnum cœlorum esse Christus asseruit, quia nihil in eis, quod terram sapiat, reperitur. Atque vtinam hanc veritatem omnes Christiani benè perciperent, nam perituras Mundi diuitias nemo quæreret, nemo diligeret: sed sicut pauci sunt electi, ita pauperes spiritu pauci sunt. Dicit Scriptura, beatum illum esse, qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia, & thesauris: & quia paucorum hæc virtus est, subdit: *Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua* (*Eccl.* 31. 8.) Verè siquidem mirabile est hominem reperire, qui nihil eorum concupiscat, quæ mundus admiratur, cui paupertas diuitiæ sint, qui vitæ humanæ subsidijs ea moderatione vtatur, quam Lex æterna præscribit, atque omnia exteriora ita possideat, ac si sua non essent. Ideò pauci omnino sunt, qui ad hanc perfectionem perueniant, quia vitam, eiusque commoda, quæ diuitijs parantur, pauci sunt qui negligant, pauci qui Christo credant præcipienti, vt primò quæramus regnum cœlorum, nam cætera adijcientur nobis (*Matt.* 6.)

6.) Idem seriò admonuit nos, ne de cibo & potu, aut de vestimento soliciti simus, Pater enim cœlestis scit, quia his omnibus indigemus. Cur igitur Deo non credimus? cur de Patris providentia diffidimus? obstant nimirum, ne credamus vincula cupiditatis, quibus irretiti aures claudimus veritati, atque humi defixi oculos in cœlum tollere non valemus. Angustus admodum trames est, per quem veritas ducit hominem in cœlum. Hunc tenere non potest, nisi qui fuerit expeditus, & nudus. Locupletes autem ingentibus sarcinis onerati per viam mortis incedunt, quæ latissima est. Quid ergò prodest cunctis sæculi opibus affluere, si diuitijs caremus, quæ permanent in æternum? Exules sumus, & peregrini, qui ad patriam pergimus. *Iter autem agenti per loca angusta, & difficilia, minuenda sunt, non augenda impedimenta.*

§. XVII.

Quæ, & qualis sit obligatio faciendi eleemosynam.

DIuitiæ, quæ ad vitam corporalem, & ad decentiam status necessariæ non sunt, sine periculo æternæ salutis

 reti.

retineri vix possunt, & in vanos, ac profanos vsus expendi, illæ præsertim, quæ ex reditibus ecclesiasticis congestæ sunt, sed pauperibus subveniendis, vel ad honorem Dei erogandæ sunt. Laus omnis, & bonitas pecuniarum in vsu consistit, vitiosæ & inutiles sunt, cùm in arca servantur, cùm nihil ex illis cœlestibus thesauris infertur: cùm soli possidenti serviunt: cùm nec pauper auxilium, nec peregrinus solatium, nec alii subsidium percipiunt. Opes, possessiones, thesauri, & alia eiusdem generis bona ab hominibus vocantur, non quòd aliquem bonum faciant, sed quia ex his bonum operari possumus: piis enim largitionibus augetur Iustitia, sicut scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi* (*Ps.* 111: 9.) Salamon quoque ait: *Redempio animæ viri divitiæ suæ* (*Prov.* 13. 8.) Et alio loco: *Ignem ardentem extinguit aqua & eleemosyna resistit peccatis* (*Eccl.* 3: 33.) Quemadmodum Christianæ fidei, & pietati nihil magis congruit, quàm egenorum paupertati succurrere, & propriæ conditionis in aliorum necessitatibus meminisse: ita nihil crudelius, & magis noxium, quàm necessaria, non solùm egentibus, sed proprio etiam corpori subtrahere, vt congregentur opes, & hæredibus seruentur, qui illas brevi tempore dissipabunt.

pabunt. Sed multo maior, & numquam ſatis deploranda calamitas eſt animam ſuam perdere, vt alii diteſcant. Quomodo verò & quando lethalem culpam incurrant, qui ſuperflua non erogant, hic non diſputo: nam hoc ſpeciatim determinare non eſt humanæ ſcientiæ, ſed Chriſtianæ prudentiæ, quæ docet vnctione magiſtra, quid & quantum quiſque debeat ſibi adimere, vt indigentis, vel graui, vel extremæ necesſitati ſubveniat. Rurſum quæ ſit grauis, aut extrema neceſſitas, hic non exquiro: ſed audio Dominum ſine diſtinctione precipientem: *Quòd ſupereſt date eleemoſynam*. (*Luc*. 11. 41. Audio Ioannem Baptiſtam, qui prædicans pœnitentiam, & requiſitus à turbis, quid illis faciendum eſset, reſpondit: *Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat*. *Luc*. 3. 10. Audio prophetam pſallentem: *Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus*. (*Pſ*. 40.) Audio Eſaiam qui ait: *Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris*. *Eſa*. 58. 7. Audio ſanctiſſimum ſenem Tobiam his verbis filium inſtruentem: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſy-*

nam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit: etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras (*Toa.* 4. 7.) Quid amplius dici potest? nam etiam de exiguo dandam esse eleemosynam monet, vt à peccatis, & à morte perpetua anima nostra liberetur. Sed, & Apostolus audiendus est, quem diligebat IESVS, sic fidelibus scribens: *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* (*Ioan.* 3. 17.) Quòd si charitas non est in illo, erit concupiscentia mala, & partem habebit in futuro sæculo cum illo diuite, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendidè, negata Lazaro mendico alimonia de micis ab eius mensa cadentibus (*Luc.* 16.). Clamat intus conscientia, & magnis vocibus auarum diuitem interpellat dicens: cur pauperem esurientem à te repellis? Si non pauisti, occidisti. Panis qui tuis vsibus superest, esurien-

tis

tis est: nudi sunt vestes, quæ apud te marcescunt: egentis est aurum, quod in arca custodis. Christus in extremo iudicio æternis ignibus damnabit impios, quia misericordiæ opera indigentibus denegarunt: nam dicet: *esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus eram, & non operuistis me*, (*Matt. 25. 52.*) nec vllam grauissimæ, siuè extremæ necessitatis mentionem facit. Vix enim totius vitæ decursu aliquis occurrit, tanta pressus egestate, vt sine alterius ope viuere nequeat, nec alius inueniatur, qui ei velit, & possit opem ferre, idque nobis certum sit. Raro hæ conditiones concurrunt, & si istæ attendendæ forent, nullus ferè locus eleemosynis relinqueretur. Danda igitur eleemosyna est, ex eo præcisè quòd quis superfluum habet: nam misericordia plenitudo virtutum est, nec, vt multi faciunt, ad vitæ finem differendæ sunt piæ largitiones; *longè enim minoris pretij apud Deum sunt quæ testamento legantur, quàm quæ viuens, & retinere valens pia liberalitate largitur.*

§. XVIII.

Patientiæ necessitas.

INter cæteras Christianæ disciplinæ partes, quæ ad vitam æternam consequendam necessariæ sunt, nulla melior, nulla vtilior patientia, per quam homo Dei longanimitatem imitatur, qui tot mortalium sceleribus prouocatus patientissimè tolerat, neminem à suis beneficijs excludit, solemque suum oriri facit super iustos, & iniustos. Patientia iram temperat, linguam frænat, mentem regit, pacem custodit, impetum frangit, simultates extinguit, fastum comprimit, mundum vincit, carnem coercet, facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, mites in contumelijs, tentationes expugnat, persecutiones sustinet, vitam perficit, & coronat. Vt nihil malorum fiat, hæc sola efficit, qua si omnes præditi essent, nullum scelus, nulla fraus in rebus humanis foret. In hoc sapiens, ac bonus vir à malis, & insipientibus differt, quia habet inuictam patientiam, qua illi carent. Magna itaque virtus est tolerantia, omnibus vitijs, & affectibus opposita, propter quàm vir iustus varijs aduersitatibus à Deo probatur, vt ma-

la,

la, quæ inferuntur aut accidunt, æquanimiter ferre, sibique imperare, ac se regere discat. Nam quia naturæ repugnare non possumus, nec impedire ne animus lacessitus iniuria commoueatur, hæc virtus necessaria est, quæ animum fluctuantem contineat, ne prosiliat ad nocendum, atque hominem sibi reddat infensum. Ipsimet Philosophi maximis laudibus patientiam commendarunt, omnem sapientiæ suę ostentationem ex ea proferentes: sed apud illos, sicut falsa sapientia, ita falsa patientia fuit: Deum enim ignorantes tantùm à vera sapientia aberant, quantùm ab eius auctore distabant. Nos autem Christo docente didicimus, oportere nos per multas tribulationes introire in regnum Dei, & hæc est vera sapientia scire Christum, & hunc crucifixum, eiusq; crucem diligere, & alacriter ferre. Nam cùm debeat Christiani vita Christi patientis redhibitio esse, qui crucē auersatur, Christianus non est. Nemo speret se futurū sine flagello: flagellat enim Deus omnem filium quem recipit: nullus excipitur, etiam vnigenitus Filius, qui solus fuit sine peccato, non tamen fuit sine flagello: nam oportuit eum pati, & ita intrare in gloriam suam. Vnusquisque hominum pœnis, & malis huius vitæ, aut exercetur ad purgationem, aut admone-

tur ad conuersionem. *Quantumcunque verò quis patiatur, ad Christi tormenta, ad eius ignominiam, & crucem nunquam perueniet.*

§. XIX.

Aduersitates exercendæ virtutis occasio sunt.

VIta nostra via est, qua ad patriam pergimus. Nulla viæ conditio illi deest. Itur aliquando per plana, aliquando per aspera: sunt loca amœna, sunt senticosa, sunt prærupta, & inaccessa. Aliquando turbæ comprimunt, mox solitudo est. Sunt à bestijs pericula, sunt à latronibus. Nunc pluit, nunc sudum est. Oppositiones, & aduersitates vbique sunt, atque etiam in ordine gratiæ locum habet cuiusdam Philosophi sententia: *omnia fieri secundùm litem.* Virtus enim non acquiritur sine oppositione, nec potest homo agnoscere quantùm fortitudinis habeat, si desint aduersitates, & tribulationes. Si quis stultorum vocibus, quorum immensa turba est, ad cœlum extolleretur, si nemo illi auderet contradicere, si mensa illi pretiosis dapibus affluens sterneretur, si res eius familiaris fideliter administrata magnis sumptibus

idonea foret, si ædificiorum excelsæ moles habitaculum illi præberent; si omnes in illum honores, omnes dignitates, omnes delitiæ confluerent: quis esset adeò facundus, & eloquens, vt illi persuadere posset inania esse hæc omnia, quæ vulgus bona vocat, mala autem huius vitæ Dei beneficia esse, quibus nos præparat ad æternam beatitudinem consequendam? Ideò electos suos exercet Deus aduersitatibus, vt propria experientia discant, quàm fluxa, & fragilia sint, quàm plena miserijs quæcumque mortales bona esse arbitrantur: & è contrario quàm bona sint, quæ homines mali, mala esse credunt, ac si nihil pati, maximum sit hominis bonum. Sapientis igitur est inter omnia contraria, & obstantia Diuinæ prouidentiæ læto animo obsequi, & cor suum eo loco figere, vbi nulla perueniunt vitæ huius incommoda. Sæuiant homines mali aduersùs bonos quantùm voluerint quantùm permissi fuerint: irruant in eos agmine facto cunctæ calamitates, *non contristabit iustum quidquid acciderit ei* (*Prou.* 12. 21.) Talem virum nec felicitas corrumpit, nec frangit aduersitas; dicit enim in omni euentu: *Planè hæc est infirmitas mea, & portabo illam* (*Ierem.* 10 19.) Sic debet fieri, sic volo vt fiat. Omnis creatura velit nolit, vni Deo subiecta est: sed alij obediunt vt

filij,

filij, & faciunt quod iustum est; alij patiuntur vt servi, & fit de illis quòd iustum est. *Nemo Dei leges euadit, aut facit homo quòd lex iubet, aut patitur quod lex decernit.*

§. XX.

Patienter ferenda quæ quotidiè occurrunt.

MVlti sunt, qui graues sibi cruces, & tribulationes euenturas fingunt, quas patientissimè ferre proponunt, & hac rerum, quæ nunquam erunt, inani specie delusi eximum patientiæ actum se exercuisse arbitrantur: cùm interim multo minores cruces, easq; præsentes totis viribus fugiant, & abominentur. Tollendus hic error est, & solerter aduertendum in magnis rarissimè, in minimis frequenter adesse patientiæ occasionem, quæ quotidie, ac omni ferè momento exerceri potest, aliena mala tolerando, propria corrigendo. Libentiùs autem ea crux amplectenda, quam Deus immittit, nam quæ propria voluntate assumitur, non semper à Deo est. Sicut gaudent infirmi, cùm in medicum peritum incidunt, qui lethalem corporis ægritudinem curare sciat, & velit: ita nos calumnijs, iniu-

iniurijs, alijsq; molestijs lacessiti gaudebimus, & exultabimus, quod aliquis repertus sit, cujus opera, animæ nostræ vulnera sanentur, & summis apud Deum opibus locupletemur. Quidquid verò evenerit, libenter amplectemur, placet enim quod libet, & ea dumtaxat molesta sunt, quæ non libent. Qui volens, & lubens patitur, & minus patitur, & meritum auget. Nec obest reluctantis naturæ repugnantia, dummodò contrarii motus ad partem rationalem, in qua meriti, & demeriti sedes est, non perveniant, imò hæc obnitatur, Deique opem ferventi oratione deposcat. Quòd si murmuraverit, si conturbetur, si omiserit quæ proprii muneris sunt, signum erit voluntariæ rebellionis, quandoquidem ad ea impellit, quæ non nisi deliberato animo fieri possunt. Virtutes, quæ in actione consistunt, facilè exercentur: at, quæ in tolerantia versantur, difficilimæ sunt, quia illarum vsus extra nos est, istarum in nobis: illis natura consentit, istis repugnat. Cæterùm moderatè, & toleranter ferendi propter Deum quæcumque aduersa singulis diebus contingũt, exẽplum præbent milites, quorum tolerantia incredibilis est. Nam quæ itinera, quæ frigora, quos soles, quantas necessitates, quæ vulnera, quæ pericula patiuntur, & hæc omnia hilari animo,

mo, vt paucos dies senectutis quietos habeant, ad quos nesciunt vtrum peruenient? Nos verò pro æterna requie breuissimi temporis laborem non sustinebimus? *Tolerabilia, & leuissima fient quæcumque patimur, si præmium consideremus, quod Deus promisit.*

§. XXI.

Gaudendum in tribulationibus.

SIcut in ædificio plus operis, & sectionis vni saxo, quàm alteri adhibetur, iubente, & disponente architecto, qui vnum præ altero nobiliori loco destinauit. sic à Dei arbitrio petenda est ratio, cur vnus grauiora, alter minora patiatur aduersa: vnicuique enim propriam crucem tribuit Deus singulorum viribus æquam, & parem gloriæ, ac coronæ, quam singulis præparauit. Sicut igitur marmor, si compos rationis foret, sculptoris ictus patienter ferret, & gratias ageret: ita nos gaudere oportet, quod varijs tribulationibus, quasi quodam scalpello nos Deus expolire dignetur, vt sublimiori loco in domo eius collocemur. Castigat ille quos amat, ne mundi prosperitate corrupti, à via salutis aberrent. Ideò mali homines bonis sunt necessarij, vt

per

per illos tanquam Dei ministros exerceantur, & ad virtutem assiduis afflictionibus obdurentur. Quod cùm verissimum sit, ille affectus erga aduersarios induendus est, quem erga Semei sibi maledicentem Sanctus rex Dauid ostendit dicens: *Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* (2. Reg. 16. 10.) Nemo enim malum inferret, nisi Deo volente, & permittente: nec ille vellet, aut permitterret, nisi ad maiorem sui gloriam, & salutem nostram. Porrò in malis, quibus vexamur, non à creaturis solatium petendum est, sed à solo Deo, qui prima causa omninm pœnarum est. Nam vera consolatio non nisi in veritate reperitur, quæ Deus est. Hæc docet nos tribulationem necessariam esse, & cum gaudio suscipiendam veluti arrham, & pignus Diuinæ erga nos dilectionis. *Omne gaudium*, ait Iacobus Apostolus, *existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habeat Iac.* 1. 2 Insidiæ, calumniç, persecutiones, & alia mala huius vitç, maximum bonum sunt, & maximè diligendum, quia in illis nihil est boni, nihil amabile præter Diuinum beneplacitum, ad quod tanquam ad primum principium cuncta reuocari de-

debent, quæ carni, & ſanguini moleſta ſunt. Iniquo iudici Pilato dixit Chriſtus: *Non haberes poteſtatem aduersùm me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Ioan.* 19. 11. Hac agnita in omni euentu poteſtate, abſque vlla difficultate mentis tranquillitas conſeruatur. Quæcumque nos angunt, ſi extra Deum conſiderentur, mille phantaſmata, & diſtractiones pariunt. Cùm enim extra centrum ſuum trahuntur, incipiunt grauia eſſe, multaque ſuggerunt phantaſiæ præterita, præſentia, & futura, quæ nunquam fuerunt, nec ſunt, nec erunt: atque hinc oriuntur anguſtiæ cordis, noctes inſomnes, & curæ inſanabiles. Quòd ſi quis aſſueſcat omnia in Deo conſpicere, & ad ipſum referre, ſemper hilaris, & immotus dicet in omni euentu cùm S. Iob: *Sicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum: Iob.* 1. 21. Deus qui me affligi permittit, mei curam gerit infinità charitate. Ipſe me cruci affixit, in qua conſtanter permanebo, donec ipſe me deponat;

§. XXII.

Tolerandæ detractiones.

SI magis angimur propter ea, quæ de nobis perperam loquuntur homines, quàm propter peccata, quæ sola nos cruciare debent, manifestè conuincimur, quòd nos ipsos magis amamus, quàm Deum. Infinitæ, & horribiles sunt blasphemiæ à perditis mortalibus contra Deum prolatæ, & ille hos tolerat, suorumque donorum participes facit: nos autem repleti vitijs, & sceleribus, si quis nobis mala, quæ fecimus, exprobrauerit, excandescimus, & à nemine contemni volumus. Illud potius metuendum, ne immeritis laudibus extollamur, ne nimia nos felicitas à crucis Christi consortio, & ab eius gloria excludat. Si appenderentur veluti in statera quidquid meremur pro peccatis nostris, quidquid Christus pro nobis pertulit: in altera verò lance omnia tormenta, omnes iniuriæ, omnia dedecora ponerentur, hæc certè præ illis, ac si nullius ponderis forent, leuissima apparrerent. Considerandum quoque est, quælibet ab aliis illata mala non ab inferentis, sed à patiẽtis affectu grauia, vel leuia cõstitui.

Nam qui hæc ſpernit, qui non accipit, qui vulnere ſuperior eſt, nihil patitur. Non manus quæ tela vibrat vulnus facit, ſed corpus quod patitur; nam ſi quis corpus adamantinum haberet, licèt innumeris vndique telis percuteretur, nullo vulnere affici poſſet: ita iniuriæ, oblocutiones, & alia mala non à petulantium, & improborum inſania lædendi vim habent, ſed à Patientis imbecillitate. Beatus eſt, qui vitam ſuam ita diſpoſuit, vt de illo quidpiam ſiniſtri ne fingi quidem poſſit, pugnante meriti magnitudine aduersùs malignantium obtrectationes. Quod ſi hoc aſſequi non valemus, hanc ſaltem diligentiam vitæ noſtræ adhibere par eſt, vt nemo in nobis detrahendi occaſionem inveniat, alioquin fruſtra detractoribus iraſcimur, ſi nos illis detrahendi materiam ſuppeditamus. Si verò nobis cuncta ſolicitè ad honeſtatem providentibus, illi nihilominus inſaniunt, conſolari nos debet Redemptoris noſtri ſemper memoranda ſententia: *Beati eſtis cùm dixerint omne malum adverſùm vos mentientes* (*Matth.* 5. 11.) Sentiant de nobis homines, & dicant quidquid libet, beati erimus ſi noſtra nos conſcientia apud Deum non accuſet. Fallaces, & mutabiles ſunt homi-

num

num opiniones, vna iudicia, quæ nec prosunt nobis, nec obsunt. *Si hominibus placerem*, inquit Apostolus: *Christi seruus non essem* (*Gal.* I. 10.) Sed nec fieri quidem potest, vt quis omnibus placeat: nam velle suum cuique est, trahitque omnes diuersa, & vnumquemque sua voluptas, & qui ab vno laudatur, ab alijs deridetur. Quidam Philosophus dicenti sibi, omnes te derident, respondit; at ego non derideor. *Illos siquidem irrideri non posse indicabat, qui de risionibus non perturbantur.*

§. XXIII.

Tàm propria, quàm aliena mala æquanimiter ferenda.

OPtimum remedium est, in omni afflictione, & aduersitate à præsenti angustia mentem auertere, & ad Deum conuertere: nostra quippe natura angorem suum conspicere nequit sine affectu miserationis erga se ipsam. Tùm quia omnis cruciatus, & ægritudo animi ex eo provenit, quod rem, quàm amamus, amittere timemus; efficacissimum omnium malorum alexipharmacum est illud solummodò bonum amare, quod

nullisubest mutationi, nec ab vlla creata potentia auferi potest, aut impediri. Ab aliquo autem verbo, vel facto læsi, linguam omnino continere debemus, ne in verba erumpat animi commotionem indicantia: sicut enim languentis stomachi est, non posse cibum duriorem concoquere: ita animi pusilli est, aspera verba ferre non posse. Dicebat quidam vir sanctus, se nullam vnquam habuisse adeo grauem afflictionem, quàm tacendo non vicerit: nam quidquid sit quòd cruciat, spretum exolescit: si verò irascimur accepta iniuria, ea nos dignos fuisse testamur. Dignus est contemni, qui de contemptu dolet. Non tamen sufficit dolorem intus premere, & tacere, sed intus etiam se arguere oportet, & omni abiectione dignum æstimare. Etenim vir sapiens, qui se attentiùs circumspicit, non considerat quid patiatur, sed quàm multa dignus sit pati propter peccata, quibus Deum offendit. Alios autem non iudicat, ne seipsum damnet, memor Apostoli dicentis: *In quo iudicas alterum te ipsum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicas. Rom.* 2. 1. neque offenditur ob exiguum proximi debitum ipse debitor decem millium talentorum. Insanus est, qui suo grauiori morbo, impatientia scilicet, &

su,

superbia, alienum curare nititur. *Tu quis es*, inquit Apostolus, *qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit.* Rom. 14. 4. *Aut quomodo potes dicere fratri tuo*, vt in Euangelio legimus, *sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns.* (*Luc.* 6. 42.) Solius Dei est aliena delicta iudicare, cuius est ea iustè punire, aut misericorditer curare. Ad nos autem spectat, ea si non possumua corrigere, & impedire: alioquin patientet ferrè: nam si vitium displicet, illud prius in nobis emendandum est, quàm in alijs. *Qualis Deus erga nos est, patiens scilicet, & misericors, tales nos alijs exhibere debemus.*

§. XXIV.

Remedia impatientiæ.

MVlta sunt negotia, & officia, quæ aggredi, & quibus fungi oportet: multa hominum consortia, quibus cogimur interesse: vixque fieri potest, vt omnia ex animi nostri sententia euenitant, & omnes nobiscum consentiant. Idcircò summa cura aduertendum, ne animi excussa tranquillitate in impatientiam labamur. Id autem assequemur, præparato, & præmunito ani-

animo earum rerum consideratione, quæ in singulis negotijs, officijs, & congressibus contingere solent, nec possunt à nobis immutari, aut impediri. Nam si dura quæque, iniucunda, & molesta, quæ res ferè singulas concomitantur, antea prævisa fuerint, & ad illa æquo animo ferenda parati simus, omnem facilè commotionem, & mentis ægritudinem euitabimus. Hoc præcipuum opus est, cui sedulò incumbere oportet, vt rebus scilicet exterioribus, prout exigit earum natura, vtamur. Illarum autem natura fert, vt nobis seruiant, non dominentur; vt multis casibus obnoxiæ, & extra nostram potestatem sint: & ideò virum sapientem, suique propositi tenacem, de solido mentis statu nunquam deiiciunt. Si quis eum abducat, si facultates eripiat, si dignitate priuet, si tormentorum, vel mortis metum incutiat, non vincitur, non cedit, non læditur, quia dudum cogitauit, & didicit hæc omnia extra se esse. Opiniones perturbant hominem, non res. Nemo angitur, nemo luget, nemo tremit, nemo expauescit, nisi qui appetit, aut timet aliquid, quod penes ipsum non est. Martyres Christi diuersis tormentorum generibus dilacerati inter fatigatos carnifices invictam animi pa-

tien-

tientiam constantissimè tenuerunt: ipsis quoque pueris, ac mulieribus, nec flagella, nec succensæ fornaces gemitus exprimere potuerunt. Verberari poterant, & occidi, non vinci: nam quæ tyranni dare poterant, vel auferre, ipsi spernebant, vtpotè extra se posita. Virtutem verò animi nemo illis eripere potuit, quia extra regum, & tyrannorum potestatem est.

§. XXV.

Propria Christianorum virtus humilitas.

CLamat verbum Dei, fons Sapientiæ, clamat omnium virtutum magister, & auctor, & dicit: *discite à me* (*Matth.* 11. 29.) Magnum aliquid audituri sumus, quis est enim qui dicit: *discite à me?* Ille est qui fecit cœlum, & terram, qui omnia produxit è nihilo, qui dixit de tenebris lucem splendescere. Numquid docebit nos hæc eadem facere, & nouum mundum creare? sed solus Deus hæc facit. Dicit ergo, vt ab illo discamus quod ipse propter nos factus est: *qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus*

vt homo(*Philipp.* 2.) Discite, inquit, à me non mortuos suscitare, uon dæmones expellere, non leprosos mundare, non cœcis lumen, surdis auditum reddere, non sicco vestigio pelagi vndas calcare, sicut quidam fecerunt, quibus hanc gratiam donaui: sed *discite à me quia mitis sum, & humilis corde*. Noluit docere, quod ipse non esset, noluit iubere, quod ipse non faceret. Ad hoc redigit omnes thesauros scientiæ, & sapientiæ suæ, vt disceremus ab ipso humiles esse. Adeò res magna est, & difficilis humilem esse, vt omnino disci non posset, nisi ab illo qui maximus est. Non enim posset humana superbia tumore deposito humilis fieri, nisi ab illo sanaretur, qui, cùm Deus esset, *humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis*(*Philip.* 2.8) Est igitur humilitas propria, & præcipua Christianorum virtus, superbis Philosophis ignota, quam præ cæteris Christus docuit verbo, & exemplo, vt in nouitate vitæ ambulantes ad præmium supernæ vocationis post ipsum properemus, sedulò considerantes vnde peregrinemur, quò tendamus, quantùm viæ egerimus, quibus præsidijs ad iter peragendum muniti simus. Nisi enim humilitas omnia quæcunque facimus, & præcesserit, & comitetur, & subsequa-

tur,

tur, nunquam ad optatam metam perueniemus. Nobis quippe de aliquo bono opere gaudentibus, quidquid egimus inficit superbia, quæ etiam in rectè factis timenda est, ne quod laudabiliter operamur, ipsius laudis cupiditate amittatur. Quòd si aliquando cogitationes nostræ nos aliquid esse suggesserint, terra semper præsens est, quæ primæ nostræ originis nos admonet. Terra sumus, & mox in terram reuertemur. Super hoc fundamento reliquarum virtutum ædificium construendum est: nam si quis gratiam miraculorum habeat, ita vt montes transferat: si varijs linguis loquatur, si dono prophetiæ præditus sit, si omnes infideles ad Deum cenuerterit, si omnes facultates suas egenis distribuerit, in maximo periculo labendi iugiter erit, extorquente illi superbia, quidquid landabiliter fecit, nisi conscius infirmitatis suæ imminentem sibi ruinam semper timeat, & de se diffidens salutem suam cum timore, & tremore operetur. *Vera Christianorum sapientia hac est, vt discant humiles esse,*

§. XXVI.

Homo per superbiam à Deo recessit, & ad illum per humilitatem redire debet.

SVperbiam vitium præ cæteris execrabile, & noxium ab Angelo tūc originem sumpsit, cùm aduersus Deū elatus ad seipsum eò deserto conversus est, bona sibi insolenter arrogans, quæ à creatore acceperat, ac si ipse sibi illorum fons, & auctor foret. Illius enim sunt apud Isaiam apostatica illa, & intolerabilem fastum indicantia verba *In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo* (*Isai.* 14. 13.) Idem, & in homine contigit, qui serpentis dolo deceptus conditori suo æqualis esse concupiuit, tanquam hoc haberet simile Deo, vt non nisi de proprijs diues esset. Ideò scriptum est: *initium superbiæ hominis apostatare à Deo, quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor eius* (*Eccl.* 10. 14.) & in sublimitate constitutus horribiliter deiectus est. *Initium* igitur *omnis peccati*, vt eadem scriptura testatur, *est superbia* (*ibid.*) quàm veluti

luti hæreditario iure à primo parente omnes accepimus, propriam excellentiam, veluti scopum in omni actu, & cogitatione spectantes, à Deo auersi, & ad nos ipsos conuersi; vt ergo ad illum reuertamur, à quo per superbiam recessimus, contraria via humilitatis incedendum est. Basis verò, seu fundamentum, super quod humilitas exstruitur, propriæ fragilitatis, & miseriæ cognitio est, vt nimirum quisque cognoscat, & fateatur se nihil posse, nihil esse, nihil sibi deberi. Deus enim primi hominis corpus è limo terræ formauit, cui animam infudit è nihilo creatam, sui capacem, & præclarissimis gratiæ donis decoratam, quibus superueniente peccato spoliata, macula infecta est naturæ viribus indelebili. Pristino autem decori per gratiam Christi redemptoris restituta, rursum propria voluntate à iustitia recedens, deformis facta est, & Deo odibilis: & sic vtique permaneret, nisi respiciens desuper Pater misericordiarum, illam iterum à seruitute peccati ereptam, in libertatem, & pulchritudinem filiorum Dei vindicaret. Surgere verò post lapsum nemo potest, nisi qui profitetur Diuini muneris esse quòd surgit. Quis enim de massa perditionis discernit hominem, vt eum faciat vas in honorem, nisi gratia Dei per Iesum

Chri-

Christum? Quod si quis inaniter inflatus dicat, discernit me fides mea, discernit me oratio mea, discernit me iustitia mea: occurrit Apostolus hæc dicenti, & ait: *Quid enim habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* (1. Cor. 4. 7) Idem quoque dicit: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est* 2. Cor. 3. 5. Denique Redemptor noster ait: *Sine me nihil potestis facere.* Ioan. 15. 5. vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed quemadmodum scriptum est: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*. Non enim gloriari possunt peccatores, qui non habent vnde glorientur: neque iusti, quia gloriam non hàbent, nisi in illo, cui concinunt: *Gloria mea, & exaltans caput meum* (*Psal.* 3. 4) Sed numquid aliquis fortè gloriabitur, quod Dei beneficia non reiecerit? Hoc profectò extremæ dementiæ foret, ac si quis iactaret se, quòd, cùm posset miser esse, & se in puteum præcipitem dare, id tamen non fecit. At istud etiam diuinæ misericordiæ fuit, quæ si lucem, & opem suam subtraheret, nec eius dona agnoscere; nec iis vti posemus. Superanda igitur cupiditas gloriæ, dilectione iustitiæ, adeò vt in his, quæ rectè facimus, amor humanæ laudis

cedat amori veritatis. In nullo enim gloriaudum, quandoquidem nostrum nihil eit. Et hoc est fundamentum omnium virtutum, scire, & credere, quod ex nobis ipsis nihil possumus, nihil sumus, nihil habemus. *Deus enim est, qui operatur in nobis, & velle, & perficere: atque ideò timendum ne gratia Dei, quæ datur humili, auferatur superbo.*

§. XXVII.

Caracter superbi.

SVperbia quædam elatio est, per quam homo vltra modulum suum extendit se, & sibi iactanter attribuit, quæ sua non sunt. Tum sui figuram, & ideam, quam ipse pulcherrimam, & altissimam concepit, in aliorum mentibus imprimere nititur, genus suum iactans, & dignitates, animique, ac corporis dotes, quibus se super cæteros extollit, ac si potentia, & magnitudine omnibus antecellat. Altiores autem assumit spiritus, & arrogantiam, si his accedat seruorum multitudo, pretiosa supellex, vestium luxus, gemmarum fulgor, ædium magnificentia, & apparatus, pecunia in multos annos reposita, & alia eiusdem generis multa, quæ iactantiæ fomentum præbent,

& insolentiæ pabulum subministrant. Ideò magnificos optat titulos, populique plausum, & laudes, tamquam indicium quod super alios emineat: & de his gloriatur, in his quiescit veluti in summo vitæ huius bono, de æterna vita nihil sollicitus: Hinc oritur odium, quo quisque auersatur quidquid ipsum deprimit, & reliquis inferiorem ostendit. Hinc fastidium, & mœror, cùm in aliqua re quis deprehenditur, quæ propriam excellentiam minuere videatur. Hinc timor continuus, & omnium ferè hominum anxietas timentium, ne opera quæ aggrediuntur infelicem exitum sortiantur: omnes enim videri volunt, & laudari; nec immunes ab hoc morbo sunt infimæ plebis homines sordidas, & despicatissimas artes exercentes: nam, & proferunt se, & cupiunt ob artis suæ peritiam inter cætæros eiusdem sortis eminere. Ipsimet Philosophi, qui de contemnenda gloria multa præclarè scripserunt, effugere superbiam non potuerunt, quam maximè detestati sunt, gloriam re ipsa quærentes, quàm verbis damnarunt. Occultè siquidem serpit hoc virus, & auulsa pessimæ arboris radice, adhuc remanent subtilissimæ quędam fibræ, quæ vix à sanctissimis viris deprehendi queunt. Eius itaq; motus accuratissimè obseruare, ac Dei timore com-

comprimere oportet, & magis veritate, quàm falsis hominum laudibus delectari. Fumus è fornace erumpens in altum eleuatur, & ingenti globo intumescens splendidissimum solis iubar obnubilat: sed quia caret soliditate, statim in auram dilabitur, & euanescit. Ita superbi, qui se inaniter extollunt, nullo virtutum fundamento solidati, quantò ampliùs erigunt se, & in maiorem ambitum diffundi satagunt, tantò exiliores fiunt, ac citiùs deficiunt, & non apparent. *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani, transiui, & ecce non erat.* (*Ps.* 36. 35.)

§. XXVIII.

Incitamenta humilitatis.

DEprauatæ naturæ pondere vndique impellimur, & in lubrico positi, stabili gressu stare non possumus, nisi dextera Domini teneat nos. Si à grauioribus flagitijs abstinemus, hoc Dei ope fit, omnem peccandi occasionem misericorditer subtrahentis, alioquin experiantia magistra iam didicimus, quales simus in proximo labendi periculo constituti. Si quid boni in nobis est, id valde exiguum, & imperfectum est: cùmque bonum sit ex integra causa, absque

absque vlla mali admistione, quis certò asserere audebit, se aliquod opus aliquandò fecisse, quod ex integro bonum fuerit, & gratum Deo, & non potiùs innumeris imperfectionibus permistum? Quis tam sollicitè salutem suam quærit, aut tanto ardore perfectioni incumbit, sicut filij huius sęculi opes quærunt, & dignitates? Certi quoque sumus, nos grauissima commisisse peccata, de quorum remissione incerti, nescimus, vtrũ amore digni simus vel odio: & si speramus veniam à Deo obtinuisse, de dono tamẽ perseuerãtiæ securi non sumus, sed omnia in futurum reseruantur incerta. Quis verò hæc perpendens gloriari poterit, aut aliquid sibi tamquã proprium vsurpare, & in se fiduciam habere? imo quis non timebit? quis non palam, & ex corde profitebitur se nihil esse, & nihil posse? Sicut aer, recedente sole, obscurus fit, & tenebrosus: ita anima, Deo lucẽ, & opẽ subtrahẽte, nihil videt, nihil potest. Hanc veritatẽ si quis plenè intellexerit, ab alijs item cognosci optabit: cùmque verè, & ex animo se omni contemptu, & abominatione dignum æstimauerit, ab alijs quoq; despici, & pro nihilo haberi desiderabit: nã si secus faceret, cognitæ veritati repugnaret. *Veritas humilitatis comes indiuidua est, & quò magis anima in veritatis cognitione proficit, eò clariùs videt se nihil esse, & nihil posse.*

Ni-

§. XXIX.

Nihil boni esse in homine, qui caret Humilitate.

A Quolibet lapsu facilè quisq; surgeret, si statim à medico remedium pēteret. Sed plerique superbia adeò obcœcati sunt, vt morbum suum vel non cognoscant, vel proprijs viribus se curaturos putent. Hæc ratio est, ob quam qui ceciderunt non resurgunt, & in sordibus suis contabescunt, quia ad Deum non confugiunt, nec pendent ab eius gratia sicut oportet: sed sibi de se suarum ægritudinum remedium reiecto medico pollicentur: ex quo fit vt ipsa medicina morbus sit. Nullus autem mortalium eò infelicior, qui cùm cæcus sit, putat se omnia clarè videre: nam cùm alterius opem non quærat, nullum est præcipitium, in quod labi non possit. Vetus illa sententia, *Nosce te ipsum*, quæ de cœlo descendisse dicitur, admonet hominem, vt cognoscat se nihil ex se, in Deo autem omnia posse. Ideò multi despondent animum iacentes in languoribus suis, quia adiutorium Dei non implorant, nec in illo sperant, de quo dixit Apostolus: *Omnia*

possum in eo qui me confortat Philipp. 4. 13. de quo etiam Psalmista cecinit, *in Deo meo transgrediar murum* (Psal. 17. 30) Non est vera humilitas, quæ magnanima non est, & ad sublimia non assurgit, illius ope freta, qui pro nobis factus est homo, vt nos Diuinæ naturæ consortes faceret. Sicut ferrum ignitum non est ignis, sed ardet ex igne, qui in ipso est: ita homo ardere dicitur non ex se, sed ex amore sibi Diuinitùs collato, qui in ipsô est: & lucere dicitur non ex se, sed ex lumine sapientiæ, & veritatis, quo à Patre luminum imbutus est. Sicut etiam instrumentum non propria virtute, sed per manum artificis operatur: ita homo dicitur operari, Deo per illum omnia operante, qui dat omnibus velle, & perficere, & omnia opera nostra operatur in nobis. Quòd si amor, sapientia, & lux ab homine recesserint, illum protinus inuadent frigus iners, profunda ignorantia, & caligo tenebrosa: eritque inutilis, & ad ad omnem vsum ineptus, veluti instrumentum sine artifice. Cum igitur homo ex se nihil sit: nihil valeat, nihil habeat, in nihilo suo tanquam in centro commorari debet; *omnia enim in Deo poterit, cum se nihil esse, nihil posse cognouerit.*

Qui

§. XXX.

Qui verè est humilis sibi ipsi intentus, alios non iudicat.

HVmilitas est virtus, qua homo verissima sui agnitione sibi ipsi vilescit Examen autem sui ipsius sibi hominem prodit: etenim aperitur conscientiæ liber, reuoluitur misera vitæ series, illuminatur ratio, & cogitur anima coram se constituta proprio tribunali assistere à semetipsa iudicanda. Quod si ita se iudicauerit non vtique iudicabitur. Væ animæ, quæ in mirabilibus super se inaniter eleuata, & ad exteriora effusa damna sua interiora non sentit. Ideò præuaricatores hortatur Scriptura redire ad cor (*Isai.* 46. 8.) vt, quidquid intus latet, curiosè explorent, & agnoscentes miseriam suam ab aliorum censura abstineat. Plerique tamen hoc negligunt, & quod miserabile, ac nunquam satis deplorandum est, cùm miserrimi sint, ac densa caligine adeò circumfusi, vt propria vitia, & peccata perspicere nequeant: aliorum nihilominus vel exiguas imperfectiones subtilissimè inuestigant, & acutissimè deprehendunt. Hæc nimirum imperfectorum proprietas est, vt cùm se ipsos nullo

modo cognoſcant, in arguendis aliorum vitijs continuò occupentur. At qui ſe intus cognoſcere ſatagunt, quò magis in ſui cognitione proficiunt, eò ſe imperfectiores fatentur, quoniam maiori luce perfuſi clarius vident, quàm longè abſint à vera ſanctitate, & perfectione. Propterea ad alios non reſpiciunt, niſi eis ex officio incumbat, ſatis negotij habentes in ſuis imperfectionibus emendandis. Vera Sanctorum diſciplina hæc eſt, zelum erga ſe ipſum exercere, & peccantes patienter ferre: indicium enim magnæ imperfectionis eſt imperfectos ferre non poſse. Sicut Deus in ordine naturæ ex nihilo omnia creauit, ita etiam in ordine gratiæ omnem ornatum virtutum producit ex nihilo, ex anima ſcilicet, quæ ſe nihil eſse intimè credat, & profiteatur. Solida virtus illa eſt, quæ deriſionibus, contemptu, iniurijs, & continua humilitatis exercitatione probatur. Hac deficiente, quidquid virtutis in aliquo apparet, non virtus eſt, ſed illuſio, & hypocriſis, ac inane virtutis ſimulacrum. *In ventum puluerem portat, qui ſine humilitate virtutes congregat*,

§. XXXI.

Veri humilis descriptio.

VEre humilis censeri debet, qui omni exaltatione superior est, & omni abiectione inferior: qui in excelso loco positus, delatis sibi honoribus, & laudibus non extollitur: & ad infima proiectus nunquam tanto contemptu, confusione, & ignomina affici potest, quin sibi persuadeat se multò deteriora mereri. Verè item humilis est, qui pro nihilo haberi cupit: qui non humilis, sed vilis in aliorum opinione esse desiderat, ita vt omnes credant patienter ab illo aduersa tolerari, non ex virtute, sed ex necessitate, quia nimirum ea euitare, vel impedire non potest. Si ipsum contingat in aliquo verbo, vel opere labi, veniam petere ab his, qui præsenres fuerunt, non erubescit, si præsertim aut mendacium protulerit, aut de aliquo perperam pro humana fragilitate locutus sit: qua in re speciem quandam martyrij esse vir magnus edocuit. Simili modo si aliquid dixerit vel fecerit, ex quo eius existimatio lædatur, de hoc quidem dolet quatenus offensa Dei est: gaudet autem de confusione, & contemptu sibi ex eo proueniente, cuius occasione spaca-

to animo amplectitur, nihil tamen scienter admittens, quo contemptibilis fiat. Si verba eius innocenter prolata in sensum peruersum trahantur: si illi, quos amat, in quibus confidit, in quos beneficia contulit, ipsum improbent, & persequantur, eiusque consortium fugiant: & si post multos labores non solùm nullam mercedem recipiat, sed potius opprobrijs afficiatur, nullo modo conqueritur, quia opera sua nihil æstimat, suique contemptum auidiùs complectitur, quàm reliqui omnes honorem, & gloriam. Ab omnibus derelictus confugit ad Deum, in quo reperit omne gaudium, & omne bonum. Quæcunque ad se pertinent, silentio premit, ad omne dedecus, & ignominiam animo paratus, tamquam mortuus, & sepultus cuius non extat memoria. Non maioribus tantùm, & æqualibus, sed etiam inferioribus se subijcit, quò ad actus interiores semper, quo ad exteriores attentis circumstantijs & salua dignitate. Firmiter credit, se ominum hominum nequissimum esse, quia mala sua aliorum bonis comparat: tum seipsum considerat secundùm ea quæ ex se habet, alios verò ex donis Dei. Latere optat, omniumque fabula, & ludus esse: nec solùm omni honore, & commodo: sed ipso etiam cibo, & potu, hominumque consortio, se indignum

dignum putat: & si fortè alijs præferatur, pauet, confunditur, contristatur, se ineptum reputans, ac cuiuscumque muneris incapacem. Hæc est imago veri humilis, rudi penicillo expressa, ex qua poterit omnis Christianus perspicere, quàm procul absit ab hac virtute, quam sectatoribus suis Christus tantoperè commendauit, factus pro nobis opprobrium hominum, & abiectio plebis. In huius autem virtutis exercitatione nullum est periculum, si quis se minorem æstimet, quàm reuera sit. Grand verò malum, horrendumque discrimen est, si se plus iusto extollat, aut maiorem putet, quàm re ipsa sit. Sicut intrans per ostium, cuius superliminare demissum sit: si se nimis inclinauerit, nihil ei nocebit, sed si se vel transuersi digiti spatio, plus quàm ostij mensura patitur, erexerit, impinget, & quassato capite collidetur: ita animæ non nocet quantauis depressio: maximam autem perniciem illi afferet quæcunque vel minima exaltatio. Quare nemini non dico præponere, sed nec quidem componere debet, qui vult omne periculum superbiæ euitare. *Sic Christum Dominum imitabimur, qui cùm Filius Dei esset, formam serui accepit, vt formam nobis traderet humilitatis.*

§. XXXII.

Oportere humanam voluntatem Diuinæ subditam, & conformem esse.

NVllum donum gratius Deo, nullum sublimius sacrificium, quàm seipsum Diuinæ voluntati intergrè in omnibus subijcere, & conformare: nihil enim aliud excelsa illa Maiestas requirit ab homine, nisi vt se exhibeat hostiam viuentem, sanctam, acceptabilem, quam si quis ritè obtulerit, piè, & religiosè litauit. In hac siquidem conformitate, & submissione non bona exteriora, non rem aliquam singularem: sed propriam voluntatem, proprium iudicium, totumque hominem perfecto holocausto immolamus, nulla re excepta, nullis præscriptis limitibus. Quoties ergo aliquid nostri in nobis est, toties à nobis exire, & nos deserere debemus, donec solus Deus in nobis sit, & ad omnia quæ de nobis æterna suà prouidentia decreuerit, parati, & indifferentes inueniamur. Non enim perficiet in nobis Deus beneplacitum suum, quamdiù aliquid erit in nobis, quod illi repugnet, & contrarium sit. Integrum cor ille postulat, & qui se totum ei non dat, nihil dat. Con-

cedi-

ceditur quidem humanæ fragilitati aliquid proprium velle, sed statim eleuari supra se debet, & illi adhærere qui super omnes dominatur. Ille creator est, nos creaturæ: ille Dominus, nos serui: ille omnipotens, nos infirmi. Nostram itaque voluntatem corrigere, & illius nos voluntati subdere debemus dicentes: *non sicut ego volo, sed sicut tu* (*Matth.* 26. 39.) Verba Christi Domini hæc sunt orantis ad Patrem, & transfigurantis nos in se, vt discamus ab illo nihil velle nisi quod Deus vult. Alioquin quid potuit Christus velle diuersum à voluntate Patris? Quorum vna est Diuinitas, dispar nequit esse voluntas. Quamobrem docuit nos orare. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra* (*Matth.* 6. 10) Sicut Angeli faciunt voluntatem tuam, faciamus, & nos obtemperantes præceptis tuis. Faciunt homines voluntatem suam, non Dei, quando faciunt quod volunt, non quod iubet Deus. Tollatur à nobis rixa illa, quam describit Apostolus dicens: *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem* (*Gal.* 5. 17.) Sic fiet voluntas Dei consentientibus simul carne, & mente; ita vt nulla remaneant desideria carnalia, cum quibus mens confligat: nihil sit in corpore quod spiritui resistat, omnisque concupiscentia in cha-

ritatem

ritatem commutata fuerit: hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio noſtra. Vnus *eſt Deus, & qui adhæret illi, vnus ſpiritus eſt, vna voluntas.*

§. XXXIII.

Omnia de manu Dei accipienda.

IN hoc ſumma totius Perſectionis cōſiſtit, vt quidquid acciderit pacato animo de manu Dei accipiamus, omnem ſolicitudinem proijcientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de nobis (1. *Petr.* 5.) Omnia, quæ mundus mala vocat, peccato excepto, quod eſt ſolum & verum malum, à Deo eſſe Scriptura teſtatur dicens: *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honeſtas à Deo ſunt.* (*Eccl.* 11. 14.) Et alio loco: *Ego Dominus & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens omnia hæc* (*Iſai.* 45. 7.) Cum igitur Dei nutu, & ſecretiſſimi conſilii ſui immutabili diſpoſitione apud ipſum fixa ſint omnia, quæcunque fiunt in orbe terrarum: æquum eſt, vt vniverſa quæ accidunt quantumvis dura, & acerba, veluti ſingularis erga nos benevolentiæ ſigna, de manu eius acceptemus, ipſius providentiæ inherentes non noſtræ,

quæ

quæ sempertimida, & incerta est, Deique operationem in nobis destruit. Calumniæ, fraudes, furta, taptus, insidiæ, bella, cædes, morbi, ruinæ, pestilentiæ, sterilitates, & aliæ quælibet calamitates, siue publicæ, siue priuatæ ad improborum emendanda, vel castiganda flagitia, & ad iustorum exercitationem à Deo permittuntur, & immittuntur, & si quid horum nos vexat, assumenda vox est patientissimi Prophetæ, qui omnium malorum genere cruciatus dicebat: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum: Iob.* 1. 21. Seruis fidelibus, quæcunque agenda sunt, ita committunt Domini, vt eos tamen nescire velint, quis finis sit, quæ series, & ratio consiliorum suorum: sic nos subiecti erimus Diuinæ prouidentiæ tamquam inutiles, & obsequentes serui, nihil soliciti quid de nobis, quid de alijs fieri velit; idque nobis à Domino dici putabimus, quod olim Petro dixit: *Quid ad te? tu me sequere Ioan.* 21. Et si aliquando bona opera, quæ aggressi sumus, vel ægritudine, vel qualibet aduersitate impediri contigerit, non contristabimur: scit enim Deus, quid nobis magis expediat. Sic perpetua pace, & imperturbabili tranquillitate fruemur, clamante veritate cunctis perturbationibus, ne ad

lo-

locum appropinquent, in quo Deus pacis commoratur.

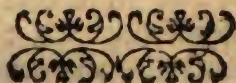
§. XXXIV.

Diuinæ prouidentiæ in omnibus acquiescendum.

BOnum est optare à Deo affligi, & multa pro eo pati, sed multò meliùs est, ipsius dispositioni, & beneplacito in omnibus acquiescere, & orare, vt nos ducat quò ipse vult. Vita naturalis motu, & sensu se prodit, vita supernaturalis omnis motus, & sensus cessatione, & defectione. Qui enim se deserit, omnesque motus animi sui in Deum transfert, is vita gratiæ viuit, & à se ipso ita est expeditus, ac si de se nihil sciret, velut infans, cuius est vnius diei vita super terram. Quidquid sibi acciderit, non in se respicit, sed in Diuina volnntate, & prouidentia. Nihil ex hoc sęculo sibi applicat, nisi quod vult Deus, in cuius manu tamquam instrumentum est, artificis arbitrio ad quodcumque opus applicandum. In diuinis consilijs perscrutandis curiosus non est, sed illa humiliter adorat; firmiter credens ea sémper iusta esse, licèt sæpè occulta sint. Idem vult quod Deus vult, eodemque modo, atque eamdem

ob

ob causam, propter quam illa vult. Suam voluntatem Diuinæ conformat, quoad omnia bona naturæ, gratiæ, & gloriæ: ita vt suis actibus, & sua libertate, quantùm fieri potest, spoliet se, vt sola Dei voluntas in ipso viuat, & operetur. Cùm enim voluntas corruptæ naturæ vitio se plurimùm amet, & in sui actus veluti possessione delectetur, tametsi vnicam Dei gloriam quæret, eam tamen actu proprio vult, & in eo complacet sibi tamquam in proprio bono: ex quo fit, vt, si ipsum propriæ voluntatis actum, & gaudium quod ex eo prouenit, sibi prorsus adimat, tunc verè, & perfectè Diuino beneplacito aequiescere censenda sit, suamque voluntatem in Diuinam purissimè transfundere, cum omnimoda sui ipsius, & omnium creaturarum obliuione. *Voluntas Dei necesse est vt fiat, omnia enim quæcunque voluit Dominus fecit, & non est qui possit resistere voluntati eius: tunc autem optimè fit, cùm in nobis, & à nobis fit.*

Se-

§. XXXV.

Solum Dei beneplacitum optandum est.

IN voluntate Dei pax, & tranquillitas constituenda est. Si peccauimus, si alios ad peccandum induximus, si ex flagitijs nostris multa mala secuta sunt: dolendum sanè est, & fletibus eluenda sunt crimina, ac digna castigatione plectenda: animi verò perturbatio, & inquietudo euitanda, & cum pace emendationi incumbendum, implorata Dei misericordia, quæ nos labi permisit, vt discamus non altum sapere, sed timere: neque nostrum putemus esse quod Dei est. Ab ipso veniam, & indulgentiam in spiritu humilitatis, & in animo contrito expectabimus, sicut seruus aduentum Domini sui patientissimè præstolatur. Dominus enim est, veniet quando voluerit. Fidelis seruus, & prudens nihil quærit, nihil optat, nisi Domini beneplacitum, & in omni euentu ex intimo cordis affectu ait: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te Matth.* 11.26. *Fiat voluntas tua* (*Ibid.* 6.10.) Ad omnem nutum tuum paratus sum. Vis me incolumen esse, vis ægrotare? Vis me dulcedine tua perfrui, vis in tenebris,

nebris, & continua ariditate versari ? Vis me abundari, vis penuriam pati ? Id volo quod tu vis, fac de me quod tibi placet. Hæc animi præparatio omnino indifferentis ad quæcunque Deus vult, hominem facit ad omnia mala impauidum, & inconcussum, omnique aduersitate superiorem, relicta sui, rerumque omnium solicitudine, & anxietate. Nam si de cibo, & vestimento, alijsque rebus ad vitam necessarijs nos solicitos esse Christus prohibuit, quantò magis superflua, & inutilis cæterorum cura abijcienda est ? Ipsa pax animi, si anxiè quæratur, amittitur: atque ideò sublatis curis in sola Dei voluntate quiescendum. Curiositas, & inquisitio, qua sæpè inuestigamus, quid de nobis futurum sit, naturæ est seipsam amantis, & timentis aliquid pati. Optimè Deus ex alta prouidentiæ suæ specula cuncta respiciens, quid vnicuique conueniat, agnoscit; & suauiter, ac fortiter disponens omnia curam hominis singulariter suscipit, cum illum videt omnem de se cogitationem in ipsum proiecisse.

§. XXXVI.

Spes ſalutis noſtræ in Deo ponenda.

VIr chriſtiana ſapientia imbutus, non ſolùm ſupernæ diſpoſitioni, quæcunque pertinent ad temporalis vitæ ſubſidia, committit, de craſtino non cogitans, ſicut præcepit Chriſtus: ſed ſpem quoque ſalutis ſuæ in eius voluntate reponit, qui nunquam deſerit ſperantes in ſe. In hac ſpe, & conformitate voluntatis ſuæ cum diuina ſingulariter conſtitutus, ſalutem ſuam cum timore, & tremore operatur, miſericordiam, & iudicium Domino ſuo fideliter concinens, in cuius arcana irrumpere, & in abyſsum profundiſſimam iudiciorum eius deſcendere nimis temerarium foret. Certum quidem eſt, neminem poſse in hac vita abſque ſpeciali reuelatione æternæ ſalutis ſecuritatem habere: ſed abſit ab homine Chriſtiano hæc inſania, vt de illa deſperet. Hoc illorum eſt, qui obſtinatiſſima voluntate in fæcibus ſuis computreſcere, & in malis perſeuerare decreuerunt. Qui verò meminit ſe Chriſti Sanguine redemptum, & Baptiſmatis Sacramento initiatum, de bonitate Dei non diffidit: eiuſque auxilium indefeſſus implorat,

tutum

tutum habens in eo refugium, qui veniam cum lacrymis postulanti, & peccata animo contrito detestanti nunquam negauit. Hæc sunt magna, & saluberrima consilia Domini, exquisita in omnes voluntates eius, atque adeò sapienter exquisita, vt electionem nostram occultam esse voluerit, ne securitas superbiam generet, & negligentiam: *& qui se existimat stare, videat ne cadat.* (1. *Cor.* 10. 12.) Quia verò electi pauci sunt, debet vir fidelis cum paucis sanctè viuere, vt certam faciat vocationem suam, & in fine cum paucis coronari mereatur. *Angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam Matth.* 7. 13. vt Christus Redemptor noster nos docet. Ideò per arctam viam incedendum est, semperque timendum, etiamsi benè currere videamur, quia de dono perseuerantiæ nemo securus est. Non tamen animum despondere oportet, sed spes in Deo ponenda, eiusque beneplacito voluntas nostra subijcienda est in tempore, & in æternitate. At aliquis fortè dicit, incerta est mihi de me ipso voluntas Dei. Quid ergo? An tua voluntas de te ipso certa est? sanè non est. Quod si vtraque incerta est, cur Diuinæ potiùs voluntati, quàm tuæ spem tuam non committis? Super-

bissimus, & infelicissimus est, qui fiduciam habet in se, & non in Deo: *ille autem beatus est, qui confidit in Domino, cuius firma promissio est, & in quo omnes qui sperauerunt non sunt confusi.*

§. XXXVII.

Spiritum, & perfectionem Christianæ religionis in Charitate consistere.

QVamuis per Fidem, & per Baptismum Christiani nuncupemur, & simus, sola tamen Charitas est in qua spiritus, & anima nostræ religionis consistit, & per quam Christianè viuere possumus. Sicut enim Deus propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, Filium suum misit in mundum, vt nos redimerêt Sanguine suo: ita nos debemus ipsum diligere toto corde, totis viribus, & proximum sicut nos ipsos. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Hoc autem est maximum, & primum mandatum, ex quo vniuersa lex pendet, & Prophetæ. Hoc Fidei nostræ fundamentum, scire, &

cogno-

cognoscere charitatem Dei, quia cùm inimici essemus, reconciliati sumus per Christum. Hic ignis est, quem ipse Redemptor noster venit mittere in terram, & nihil vult nisi vt accendatur (*Luc.* 12. 49.) Hic Spiritus primorum Christianorum fuit, quorum erat cor vnum, & anima vna: hæc veluti anima est, quæ corpus Ecclesiæ viuificat. Hanc tesseram, qua sectatores sui à reliquis discernerentur, Christus Dominus reliquit nobis cùm dixit: *In hoc cognoscent omnes quòd mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem* (*Ioan.* 13. 35.) In hac Dei, & proximi dilectione Christianæ vitæ perfectio consistit, per quam anima Deo vnitur. Est autem perfectio opus diuinæ gratiæ, ac propterea viribus nostris niti, aut nostræ industriæ confidere non debemus, sed omnis fiducia nostra in Deo ponenda, eiusque auxilium iugiter implorandum, vt liberet nos à malo, ad quod propensi sumus, & vindicet ab hostium tentationibus, quorum fraudes, & insidiæ innumerabiles sunt. Quod si aliquando labimur, & post lapsum mente concidimus, signum euidens est, quod spes nostra in nobis, non in Deo posita erat. Qui enim de se diffidit, agnoscit infirmitatem suam, Deumque feruentiùs orat, & pugnat ala-

alacriùs. Oportet autem desiderium perfectionis efficax esse, & quotidie crescere, itavt impellat ad opus, & nunquam minuatur. Non sufficit perfectionem laudare, & alijs commendare, sed manus operi admouenda est, ne ex illis simus, qui imperfectiones, & peccata, vt aliena detestantur, non vt sua. *Tunc verò homo perfectus erit, cùm animam suam Deo exhibuerit puram, nudam, simplicem, sine malitia, sine affectu ad creaturas, & auulsam ab omni terrena delectatione.*

§. XXXVIII.

De ordine Charitatis.

ILle iustè, & sanctè viuit, qui rerum integer æstimator, ordinem seruat in dilectione, sedulò aduertens, ne aliquid diligat quod non sit diligendum, aut non diligat quod diligendum est, aut amplius diligat quod minus diligendum est, aut æquè diligat quod vel minus, vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius quod æquè diligi debet. Ideò virtutem nihil aliud esse, quàm ordinem amoris, peccatum verò inordinationem amoris viri sapientes definierunt. Sunt quidem, & alij affectus, sed omnes ex amore veluti ex fonte

pro-

procedunt, & si est ordo in amore, omnes affectus ordinati sunt: si non est ordo in amore, in ipsis quoque nullus ordo, sed peruersitas, & perturbatio est. Non est enim virtus in hac vita, nisi ordinatè diligere quod diligendum est. Id eligere prudentia est: nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est. Talis est autem ordo amoris, qualis est ordo rerum: ità vt ante omnia, & super omnia diligendus sit Deus, quo nihil melius, nihil sublimius, nec inueniri, nec cogitari potest. Ipsum amando mores nostros corrigimus, vt puri puro adhærere valeamus. Mores nostri, ex eo quod diligimus, dijudicantur: non enim faciunt bonos, vel malos mores, nisi boni vel mali amores. Tenet autem anima, & seruat ordinem amoris, si totis viribus diligat quod supra se est, id est Deum: socias verò animas tamquam seipsam. Hæc est lex dilectionis, vt homo diligat Deum, & proximum, & seipsum. Nullum verò præceptum datum est illi de diligendo seipsum, quia nemo seipsum seruato ordine rectè amat, nisi Deum diligendo, à quo vis, & modus amandi desumi debent. Sicut homines amare debemus, vel quia iusti sunt, vel vt iusti sint: ita, & semetipsum amare quisque debet, aut

quia iustus est, aut vt iustus sit. Qui se aliter diligit, iniustè se diligit, quoniam se diligit vt sit iniustus; qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Nemo igitur se diligere debet propter se, sed propter illum, qui rerum omnium finis vltimus est, & summum bonum, cui toto affectu inhærere debemus Nam si se diligit propter se, non se refert ad Deum, & auersus ab incommutabili bono, seipso fruitur, transgrediens regulam dilectionis diuinitùs constitutam. Mandatum quippe accepimus amandi Deum toto corde, tota anima, tota mente, vt omnem vitam, & intellectum, totumque affectum Diuinæ dilectioni impendamus, & si quid diligendum in mentem venerit, illuc referatur, quò totùs amoris impetus currit. Proximum verò diligere quisque debet sicut seipsum, totam sui, & illius dilectionem in Deum referens, vt etiam proximus Deum diligat toto corde, tota anima, tota mente. Cùm ergo præcurrat dilectio Dei, ita vt cætera, quæ diligenda sunt, in ipsum confluant, ille præ omnibus, & super omnia diligendus: reliqua verò in ipso, & propter ipsum, vt amor noster ordinatus sit.

§. XXXIX.

De dilectione Proximi.

NEc Deus sine proximo, nec proximus sine Deo diligi potest: *mandatum* enim *habemus à Deo, vt, qui diligit Deum, diligat, & fratrem suum. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* (1. *Ioan.* 4. 20.(Qui verò præcipit vt proximum diligamus, nullum hominem excipit, non vitiosum, non pauperem, non extraneum, non inimicum. Omnes sincerè amandi, cuiuscumque conditionis sint, *de corde puro, & fide non ficta, non verbo, & lingua, sed opere, & veritate,* (1. *Tim.* 1. 5. 1. *Ioan.* 3. 18.) quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Sicut Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, non quia aliquid in nobis dignum amore repererit, sed ob amorem, quo diligebat Deum; ita nos in Deo, & propter Deum omnes diligere debemus, ea puritate, qua nos inuicem diligemus in cœlo, nulla habita ratione bonorum, quæ in ipsis elucent, nisi quatenus à Deo procedunt, & ad ip-

ſum referuntur. Viri iuſti tanta inter ſe charitate coniuncti ſunt, vt quod quiſque in ſe non habet, hoc in alio ſe habere lætetur: & ſi quid amplius præ cæteris habeat, id in alios libentiſſimè effundat. Sicut per amorem, quo Deum diligimus, omnes ei adhæremus, & vnus cum eo ſpiritus efficimur: ita per amorem proximi omnes ad inuicem vnum ſumus, vt bonum ſingulorum omnibus commune ſit, & quod quiſque in ſe non habet, in altero poſſideat. Sic omnia mandata ſeruantur, ſic impletur omnis iuſtitia. Charitas enim veriſſima, pleniſſima, & perfectiſſima iuſtitia eſt. Charitas Inchoata, iuſtitia inchoata eſt: Charitas prouecta, prouecta iuſtitia; perfecta Charitas, perfecta iuſtitia, quæ tunc maxima eſt in hac vita, quando pro ipſa contemnitur.

§. XL.

Qui ſit modus fraternæ dilectionis.

MOdus amandi proximum duobus præceptis continetur: Alteri feceris, quæ tibi vis fieri: Alteri ne feceris, quæ tibi fieri non vis. Seriò igitur in conſpectu Dei debet vnuſquiſque examinare, quidnam ſit quod ab alijs ſibi fieri, vel non fieri velit: &

ſi

& ipse à nemine sperni, si cæteros sibi compati, suosque defectus patienter ferre, & benè de se loqui optat: hæc eadem officia illis præstabit. Cordis peruersi indicium est, cùm alijs ea facimus, quæ pati ab illis nolumus. Verus Christi discipulus mores aliorum non disquirit, sed eorum discussionem illi committit, cui Pater dedit omne iudicium. Propria mala cognoscere satagit, & his exstirpandis incumbit. Se solùm districtè iudicat, quem omnium pessimum credit. Semper animo tranquillo est, quidquid viderit, vel audierit: nam si bonum illud fuerit, Deum collaudat: si malum, vertit illud in bonum, mentem ab eo auertens, & ad Deum eleuans, idque pacificè absque vlla anxietate, & commotione. In corrigendis aliorum vitijs, si ipsi ex officio incumbat, vel fraternæ correctionis præceptum vrgeat, zelum habet suauem, benignum, & alienæ infirmitati compatientem: contraria enim charitati est omnis acerbitas, & perturbatio. Excusat, si potest, quæ minus rectè ab alijs fiunt, & abstinet à censura: scit enim res humanas huius conditionis esse, vt nihil adeò sanctum sit, quod aliqua ex parte damnari non possit, si velit homo censuræ suæ laxare habenas, & quidquid occurrit, in deteriorem partem interpretari. Vi-

tia

tia ſunt vbi ſunt homines, à quibus ſummam exigere perfectionem nihil aliud eſt, quàm ſub ſpecie zeli propriæ impatientiæ blandiri, quæ nihil inordinatum, aut moleſtum poteſt in alijs tolerare. *Nunquam proficiet, qui in vita aliorum iudicanda occupatur.*

§. XLI.

Quæ ſit vera amicitia.

COnſiſtit amicitia in bonorum communicatione, ex quo ſequitur, vt talis futura ſit, qualia ſunt bona quæ ſibi mutuò amici communicant. Vera autem bona nulla ſunt, niſi æterna, & ſupernaturalia, in quorum communicatione vera, & ſtabilis amicitia fundatur. Carnalis amicitia facillimè diſſoluitur, quia ſpiritus ſenſu alligari non poteſt: ſpiritualis verò non rumpitur, quamuis enim inter amicos aliqua interdum contingat irritatio: charitas Dei omnem contentionis aſperitatem ſua dulcedine vincit, & abſumit. Noxia porrò eſt, & fugienda illa amicitia, quæ perſonæ dilectæ mentem affigit; cuius primi motus omnino extinguendi ne dulci quodam veneno mentem inficiant. Hæc facilè deprehenditur, cùm omnes cogitationes, & affectus in eo

qui diligitur iugiter occupantur: cùm in ipso tanquam in centro quiescit cor, atq; illi veluti idolo omnes actiones nostras immolamus. Neque obest, quod huiusmodi amicitia innoxia, & pura videantur, nam paulatim emollit cor, ac tandem in carnem desinit. Viri probi semper maturi, graues, & compositi sunt, omnibus benigni, nemini blandi, paucis familiares. In eorum conuersatione elucet modestia, prudentia, seueritas, & iustitiæ rectitudo. Ipsorum vita interior est, neque foras se proferunt verbis, aut exercitijs. Quia verò necessarium est, aliquando cum hominibus versari, visa, & audita statim ab animo excludunt, Deoque soli adhærent. Cum illis prudenter agunt, qui diuersà ambulant via, finemque diuersum babent, ac diuersa principia: quia dispares professione, dispares quoque affectu sunt: nec simul conuenire queunt homo terrenus, & cœlestis, neuter siquidem alterius loquelam intelligit. Sicut peste infecti sibi approquinquantes solo afflatu inficiunt, ita in carnalibus hominibus contagio quædam latet, quæ statim adstantes contaminat, nisi procul ab eis recedant. Nemo æger curatur eo, quod sano appropinquet; sani autem si pestilentia affectis adhæreant, eadem labe inficiuntur.

Qua

§. XLII.

Quæ officia amicitiam concilient.

OMnes homines naturali quodam instinctu alijs placere, & ab illis amari concupiscunt, omnemque industriam adhibent, vt diuersorum sibi amicitiam concilient. Sed hæc stabilis, & sincera nunquam erit, nisi Diuinus amor animos simul connectat. Amicitia, quæ humanis dumtaxat officijs comparatur, mercaturæ quædam species est, tàm diù permanens, quàmdiù hinc inde aliquid vtilitatis percipitur, aut expectatur. Comitas, & vrbanitas, quam summo rigore ab amicis exigimus, ludus verborom est, & vanitas, ac mera deceptio. Etenim qui profusiùs, & elegantiùs huiusmodi officia præstare solent, multa quidem spondent; sed cùm aliquid ab illis petitur, tunc demum apparet, quàm inanis fuerit ille verborum apparatus. Nihil in his verum, nihil solidum, nihil sincerum. Quod si homines Deum ex toto corde diligerent, proximum quoque amore non ficto prosequerentur. Summa esset inter illos pax, nullæ lites, nulla diuisio, nulla discordia. Nemo propriæ voluntati adhæreret, sed

soli

ſoli diuinæ: cuius amor, vbi eſt, ita mentes vnit, & afficit, vt vnuſquique velit, quod alter vult, & omnes ſimul quod vult Deus. Nam cùm omnia deſideria noſtra ad id, quod à nobis præ cæteris diligitur, veluti ad centrum tendant: ſi in omnibus Dei amor dominaretur, vna quoque in omnibus eſſet voluntas, vnus amor, vnio perfecta. Sed quia ſinguli ſe ipſos amant, & propria commoda, (diuerſi ſunt autem ſingulorum ſines, & affectus) inde fit, vt nemo proximi bonum, & excellentiam æſtimet, ſi nulla ex eo vtilitas ad ſe deriuetur. Sit aliquis ſubtiliſſimus Philoſophus, inſignis Mathematicus, omni eruditione, & virtute refertus: pauci eum diligunt: at ſi diuitijs affluat, ſi prodiga manu eas effundat, omnes poſt eum currunt, quia nimirum ſcientiam, & virtutem pauci diligunt, omnes pecuniam. Hinc autem bella, diſsenſiones, & inimicitiæ oriuntur, quia vnuſquiſque alterius bona odio habet, cùm proprijs commodis aduerſantur. Nemo ſeipſum amat, quatenus eſt homo, communem habens cùm cæteris humanitatem, ſed ſolùm ſe reſpicit, ſeque ab alijs ſegregat, nec cum cæteris hominibus, ſed ſecum ſolùmmodò conuenit: & quia amorem ſuum vltra ſe non extendit, eius participes alij non ſunt, niſi quatenus ad ipſum referuntur, & illi

illi deseruiunt. Hæc considerans vir sapiens, quamuis scienter nihil committat, per quod iustè in odium aliorum mereatur incurrere: à vanis tamen mundanorum hominum amicitijs abhorret: gratissima est illi solitudo, suaue silentium, dulcissima cum Deo colloquia, in quo solo omne gaudium reperit, omnem iucunditatem, omnem consolationem.

§. XLIII.

Occasiones exercendæ erga proximum charitatis.

EXercendæ erga proximum charitatis nunquam desunt occasiones. Tot enim sunt hominum miseriæ, aut corporales, aut spirituales, vt vix possimus vel gressum mouere, vel oculos vertere, quin multi occurrant ope nostra indigentes. Et primò quidem auxilio, & orationibus nostris indigent viri iusti, vt Deo largiente, in iustitia perseuerent; cùm plura magnorum virorum habeamus exempla, qui leuissima tentatione seducti, à gratia Dei, & à spe vitæ æternæ miserabili ruina exciderunt. Tanta est naturæ lapsæ fragilitas, tanta rabies dæmonis,

tanta

tanta carnis rebellio, tanta vis prauorum habituum, tanta mundi corruptela, vt nemo securus esse queat. Egent deinde opera, & subsidio nostro, qui peccati nexibus sunt irretiti, pro quibus orandum, ne computrescant in fæcibus suis: neque enim excitari, & surgere suis viribus possunt, nisi respiciens de excelso cœlorum habitaculo omnipotens Deus manum porrigat adiutricem. Eodem malo premuntur omnes infideles, quorum innumerabilis turba quotidie ad inferna descendit. Miseriæ verò corporales infinitæ sunt. Multi fame, siti, nuditate, ære alieno, litibus, infirmitatibus vexantur. Alij inimicitijs, persecutionibus, calumnijs, amissione bonorum, carcere, captiuitate, alijsque calamitatibus torquentur. Nec minor illorum miseria est, qui inter spem, & metum cùm morte luctantur, in formidabili momento positi, à quo pendet æternitas. In maxima denique necessitate versantur animæ defunctorum, quæ acerbissimis pœnis cruciantur, quorum tota spes in viuentium suffragijs sita est. Ad hos omnes charitatis nostræ, & misericordiæ actus, quantùm Deus dederit, extendendi sunt, eleemosynis, consilio, orationibus, alijsque remedijs, & officijs salutaribus. *Christus sibi accepta refert quæ illis impendimus beneficia, & de his in nouissimo die*

copiosam nobis mercedem reddet.

§. XLIV.

Amandos esse inimicos.

HEroica virtus, & Euangelicæ legis perfectio est dilectio inimicorum, quam Christus promulgauit dicens: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos Matth. 5. 44.* Durum hoc edictum carni, & sanguini, ac propterea legislator mentes erigit ad cœlestia, *vt sitis*, inquit, *filij Patris vestri, qui in cœlis est:* vt nimirum carnali natiuitate posthabita, secundùm illàm viuamus, quam in Christo regenerati sumus. Exigit autem non solùm vt diligamus inimicos, sed vt illis insuper beneficia impendamus, benè semper de illis, & sentiamus, & loquamur, & pro ipsis oremus, alioquin nec Pater noster dimittet nobis peccata nostra, vt idem Dominus comminatus est: (*Matth. 6. 15.*) Apostolus quoque ait: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi.* Tum sequitur, *noli*

noli vinci à malo, sed vince in bono malum (*Rom.* 12: 20.) Ne vincamur ab hominibus, non est in nostra potestate: sed ne vincamur à malo; id in nobis positum est. A malo autem vincitur, qui mala sibi inferentes odio habet: vincit in bono malum, qui eos sincerè, & ex corde, tamquam insignes benefactores diligit: & si in mala incidant, eis compatitur, eorumque necessitatibus gaudenter, & liberaliter succurrit. Hanc veritatem charitas faciliùs persuadet, quàm omnia sapientum argumenta. Non igitur timenda sunt mala, quæ verbis, vel factis inferre nobis homines possunt: sed illa potius timenda, quæ ipsi nobis irrogamus odio erga illos, impatientia, & appetitu vindictæ. Sola charitas nos invincibiles, & omni malo superiores facit. *Aquæ multæ* aduersitatum, & persecutionum *non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam* (*Cant.* 8. 7.) *Magnum autem incendium oportet esse, quod inundationibus aquarum resistit.*

§. XLV.

Verum bonum amandum:

DEus nobis summum bonum est, quem iubemur diligere toto corde, tota mente, totis viribus: & hùc omninò tendendum est, nec aliud vltra quærendum: hùc omnia consilia nostra referenda sunt. Amor enim summi boni omnem in se seruitutem complectitur. Temperantia siquidem amor est, hominem in Deo integrum, & incorruptum seruans. Fortitudo est amor constanter omnia perferens propter Deum. Iustitia est amor Deo soli serviens, & cæteris, quæ sub Deo sunt, benè imperans. Prudentia denique amor est, ea benè discernens, quibus adiuuatur, vt ad Deum pergat, ab ijs quæ illum impedire possunt. Ipsum verò summum bonum non intuitu mercedis, aut proprij commodi: sed propter se amari debet, propter suam bonitatem, qua nihil melius esse potest, cùm sit infinita, & finis omnium. Ideò perfectus Dei amor esse censetur, cùm omnia bona propter ipsum amantur, à quo, & per quem sunt bona: cùm amatur sine modo, ita

vt voluntas, licèt non adæquet, saltem attingat, quantùm fieri potest, summam eius, & immensam bonitatem, nullum modum, vel terminum ponens in eius dilectione: cùm denique amatur super omnia, quia omne aliud bonum diuinæ bonitati comparatum, quasi nihilum reputatur. Summoperè autem cauendum est, ne sensibilium bonorum vsu, & consuetudine voluntatis, vigor, & energia in Dei amore sensim dissoluatur. Etenim ad æterna, & intelligibilia, quia à sensibus remota sunt, tardiores sunt affectus: ad sensibilia autem incitatiores, tametsi illa pluris æstimentur. Deinde natura seipsam quærit, & cùm vaferrima sit, tot fraudes, vt nos decipiat, totque recessus in quibus lateat, comminiscitur: vt vix possimus laqueos eius euitare. Sicut vas plenum accipere nequit quòd non habet, nisi prius effundat, quod habet: sic malus mundi amor à nobis excludi debet, vt bono Dei amore repleamur. *Nolite diligere mundum*, inquit Apostolus, quem diligebat IESVS, *neque ea, quæ in mundo sunt* (1. *Io.* 2. 15.) quibus verbis prohibemur non ita diligere ista, quæ fecit Deus, vt Creatoris obliuiscamur. Pulchra videntur ista, sed quantò pulchrior est, qui fecit

illa? Ista nobis tradidit Deus, vt iis propter ipsum vtamur, ipso autem fruamur. Qui extra Deum bonum suum quærit, nunquam inveniet Qui verò Deum super omnia diligit, ab ipso quoque diligitut: & si ipse nos diligit, quid boni poterit nobis deesse? *Porrò ipse semper nos diliget, si ab eius amore numquam cessemus.*

§. XLVI.

Amor Dei in quo consistat.

IN hoc præcipuè Dei amor elucet, cùm multa pro illo gaudenti animo patimur. Amare enim, est pati, & magis amat, qui magis patitur. Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati. Affectus teneri erga Deum, atque inde prosilientes lacrymæ naturæ effectus sunt, quæ ad affectus pròclivior est. Veræ virtutes, & solida gaudia ab amore practico, & obedientiali oriuntur. Qui enim amat, propenso animo, & summa iucunditate, illi, quem amat, in omnibus obsequitur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ, & si quid grave, vel

durum

durum sensibus illi præcipitur; hoc amor levissimum, & gatissimum reddit. Nec aliam ob causam Scriptura tetestatur (1. *Ioan*. 5. 3.). præcepta Domini gravia non esse, nisi vt anima, cui gravia videntur, intelligat se nondum perfectè amare, & à Deo gratiam petat, qua leuia & suauia fiant. Laborant in custodiendis Dei præceptis, qui solo timore quæ iusta sint operantur: *sed perfecta charitas foras mittit timorem* (1 *Ioan* 18.). & levem facit sarcinam legis non solùm non prementem, sed instar pennarum in excelsa sublevantem. Seruus, qui diligit Dominum suum, eius præceptis libentissimè obtemperat, & quo gravius est, ac dificilius, quod jubetur, eò libentiùs illud exequitur, etiamsi durissimi labores sustinendi sint; quia nimirum nihil grave, nihil durum amanti videtur. At seruus nequam, qui dominum non amat, sed timet, ipsius mandata parvi pendit, variisque coloribus, & integumentis à præstandis domino obsequiis se subtrahere satagit, & eius jussiones eludere. Sic verò Dei amore carere conconuincitur, qui humanis ratiocinationibus à legis obligatione eximere se studet, laxiores quærens opiniones, & magistros prurientes auribus, qui, vt noxiæ libertati faveant, mandata Dei & Ecclesiæ tot limitationibus convellunt, vt vix

remaneat præcepto locus. Viuunt itaque homines non ſicut oportet, ſed ſicut volunt: quia tot iam ſunt de humanis actibus opiniones, vt ferè liceat quidquid lubet. Ante horrendum Tribunal Chriſti non ex placitis hominum, ſed ex lege Dei, & ex veritate iudicabimur. Ibi nnlla opinio erit, ſed nuda veritas. Scio quidem, non omnem probabilitatem damnandam eſſe: ſed vereor, ne, quod multis probabile videtur, falſum omninò in extremo iudicio inueniatur: vereor, ne nimia opinandi libertas multos ducat in perditionem. Hæc autem non intelligit, niſi qui Deum diligit feruenti amore, ſemperque parato ad obediendum ei: anima enim per charitatem ſe totam transfundit in Deum quem amat, fitque ex ipſo, & anima vnus ſpiritus, vna voluntas, ſicut dicit Scriptura: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet. & Deus in eo* (1. *Ioan.* 4. 16.) Ab hac vnione verum gaudium procedit, quo anima ineffabili iucunditate perfruitur, bonum illud poſſidens quod amat: atque illi, eiuſque mandatis, ac nutibus firmiter adhæret: quia ab ipſo, per ipſum, & in ipſo omnia ſunt quæ poſſunt deſiderari. Hoc autem indicio cognoſcet homo ſe Deo adhærere, & vnitum

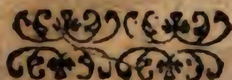
tum esse, cùm omne ipsius studium, omne desiderium; omnis conatus, quidquid sperat, quidquid videt, quidquid loquitur, quidquid intelligit, Deus est.

§. XLVII.

Quis sit modus perfecti amoris.

INnatum est omnibus hominibus sciendi desiderium, & quo plura quisque cognoscit, eò amplius scientiæ appetitus crescit: cùmque ad illud fastigium peruenerit, vt se omnia scire, atque altissima de Deo se percepisse arbitretur: summa lætitia, & voluptate perfunditur, & scientiam amat, tamquam rem optimam, quæ tantæ lætitiæ causa est: atque inde fit, vt ipsam cognitionem magis amet, quàm illud, quod cognoscit. Sic Philosophi, cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, seipsos, suamque scientiam amantes, non Deum. Simili modo inter Christianos multi sunt, qui scientiam de Deo, eiusque amorem pluris æstimant, & magis amant, quàm ipsum Deum, & eius beneplacitum. Difficile quidem est speculum affabrè fa-

ſtum intueri, quin homo ſeipſum in eo videat: ſed cùm Deum quaſi ſpeculum lucidiſſimum contemplamur, licèt fieri nequeat, quin & nos ipſos in illo, qui videt omnia, videamus: in amore tamen diuinæ pulchritudinis & bonitatis perſiſtendum eſt, nulla habita ratione ipſius viſionis, & delectationis, quæ ex ea emanat. Alioquin nos ipſos amamus, cùm maximè credimus Deum amare. Deus ſpiritus eſt, & actus puriſſimus, ipſumque oportet in ſpiritu, & veritate adorare, & diligere. quod tunc rectè & purè fit, cùm ipſum ſingulariter diligimus propter ſe, ſuamque ſummam bonitatem, nullo modo ad nos ipſos, noſtraque comoda & delectationem reſpicientem.

Scien-

§. XLVIII.

Scientiam practicam, & experimentalem magis conferre ad amorem, quàm, speculatiuam.

SIcut rusticus omnis doctrinæ & literarum expers, qui solem quotidie cernit, eiusque luce & calore fruitur, lumen intensiùs diligit, quàm cæcus multa scientia præditus, qui de luce, eiusq; causis & effectibus plura didicerit ex placitis Philosophorum: ita Deum magis diligit simplex, & pius homo ex cognitione practica fidei, quàm subtilissimus Theologus ex sola speculatione. Sicut etiam vir doctus & eruditus in regione septemtrionali, in qua nullæ sunt vites, & nemo vinum bibit, de vineæ cultura, deque vini potu, eiusque effectibus & proprietatibus copiosè poterit, & acutè disserere: sed quia vinum nunquam gustauit, practicè nesciet quid sit vinum, quomodò lætificet cor hominis, quomodò inebriet: nec eam vini notitiam aliquando assequetur, quam rusticanus vinitor habet, qui vinum quotidiè bibit: ita planè contingit, vt aliquis de

ple-

plebe, qui nec legere quidem nouerit, altiùs de Deo, rebusque diuinis scientia experimentali loquatur, quàm vir magni nominis, qui totum vitæ suæ tempus in studijs Theologicis consumpserit Experientia siquidem speculationem, amor scientiam excedit: multoque faciliùs pervenitur ad Deum affectu, quàm cognitione. Omnes igitur animæ vires, affectui potius, & orationi, quàm doctrinæ applicare oportet, si ardentissimum Dei amorem citius consequi desideramus. Amore potius quàm scientia sublimiorem Dei notitiam comparamus, quia amor ipse notitia est, & amando vehementiùs in contemplatione defigimur, per quam clariùs, atque splendidiùs eum inuenemur. Ipsum amando minùs laboramus, illi magis obsequimur: nam cognitio, quam de illo consequi possumus, in hoc exilio certis, & angustis limitibus conclusa est: amare autem possumus quantùm volumus, quantùm scilicet ipse dederit, qui sine modo amari desiderat: nec vllus amori terminus præfixus est. *Plerique tamen, stulto errore decepti, malunt semper quærendo, numquam Deum inuenire, quàm amando possidere.*

Veram

§. XLIX.

Veram Sanctitatem in amore Dei consistere.

MAndatum habemus à Deo vt simus sancti: ait enim: *sancti eritis, quoniam ego sanctus sum* (*Leuit.* 11. 45.) Est autem sanctitas ab omni labe libera, & omninò perfecta, & omni ex parte immaculata puritas. Sic enim res omnes ex mistione peioris, & inferioris sordes contrahunt, & polluuntur: vt argentum ex mistione plumbi: vestis aspersione luti; ita anima impura fit, & immunda, cùm rebus infimis adhæret, nec prorsus pura, ac sancta esse potest, nisi à cunctis rebus creatis auulsa sit. Consistit igitur sanctitas in omnimoda puritate, & in immobili cum Deo vnione, quæ arctissimo amoris nexu perficitur: cùm expurgata anima ab omni rubigine terrenorum affectuum, cunctisque rebus celsior, eam iustitiæ perfectionem adepta est, vt verè, & securè audeat dicere cum Apostolo: *Quis me separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an poriculum? an persecutio? an gladius? Certus sum enim, quia neque*

mors,

§. XLV.

Verum bonum amandum:

DEus nobis summum bonum est, quem iubemur diligere toto corde, tota mente, totis viribus: & huc omninò tendendum est, nec aliud vltra quærendum: huc omnia consilia nostra referenda sunt. Amor enim summi boni omnem in se seruitutem complectitur. Temperantia siquidem amor est, hominem in Deo integrum, & incorruptum seruans. Fortitudo est amor constanter omnia perferens propter Deum. Iustitia est amor Deo soli seruiens, & cæteris, quæ sub Deo sunt, benè imperans. Prudentia denique amor est, ea benè discernens, quibus adiuuatur, vt ad Deum pergat, ab ijs quæ illum impedire possunt. Ipsum verò summum bonum non intuitu mercedis, aut proprij commodi: sed propter se amari debet, propter suam bonitatem, qua nihil melius esse potest, cùm sit infinita, & finis omnium. Ideò perfectus Dei amor esse censetur, cùm omnia bona propter ipsum amantur, à quo, & per quem sunt bona: cùm amatur sine modo, ita

vt voluntas, licèt non adæquet, saltem attingat, quantùm fieri potest, summam eius, & immensam bonitatem, nullum modum, vel terminum ponens in eius dilectione: cùm denique amatur super omnia, quia omne aliud bonum diuinæ bonitati comparatum, quasi nihilum reputatur. Summoperè autem cauendum est, ne sensibilium bonorum vsu, & consuetudine voluntatis, vigor, & energia in Dei amore sensim dissoluatur. Etenim ad æterna, & intelligibilia, quia à sensibus remota sunt, tardiores sunt affectus: ad sensibilia autem incitatiores, tametsi illa pluris æstimentur. Deinde natura seipsam quærit, & cùm vaferrima sit, tot fraudes, vt nos decipiat, totque recessus in quibus lateat, comminiscitur: vt vix possimus laqueos eius euitare. Sicut vas plenum accipere nequit quòd non habet, nisi prius effundat, quod habet: sic malus mundi amor à nobis excludi debet, vt bono Dei amore repleamur. *Nolite diligere mundum*, inquit Apostolus, quem diligebat IESVS, *neque ea, quæ in mundo sunt* (1. *Io.* 2. 15.) quibus verbis prohibemur non ita diligere ista, quæ fecit Deus, vt Creatoris obliuiscamur. Pulchra videntur ista, sed quantò pulchrior est, qui fecit

illa ? Ista nobis tradidit Deus, vt iis propter ipsum vtamur, ipso autem fruamur. Qui extra Deum bonum suum quærit, nunquam inveniet Qui verò Deum super omnia diligit, ab ipso quoque diligitut: & si ipse nos diligit, quid boni poterit nobis deesse? *Porrò ipse semper nos diliget, si ab eius amore numquam cessemus.*

§. XLVI.

Amor Dei in quo consistat.

IN hoc præcipuè Dei amor elucet, cùm multa pro illo gaudenti animo patimur. Amare enim, est pati, & magis amat, qui magis patitur. Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati. Affectus teneri erga Deum, atque inde prosilientes lacrymæ naturæ effectus sunt, quæ ad affectus pròclivior est. Veræ virtutes, & solida gaudia ab amore practico, & obedientiali oriuntur. Qui enim amat, propenso animo, & summa iucunditate, illi, quem amat, in omnibus obsequitur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ, & si quid grave, vel durum

durum sensibus illi præcipitur; hoc amor levissimum, & gatissimum reddit. Nec aliam ob causam Scriptura tetestatur(1. *Ioan.* 5. 3.). pręcepta Domini gravia non esse, nisi vt anima, cui gravia videntur, intelligat se nondum perfectè amare, & à Deo gratiam petat, qua leuia & suauia fiant. Laborant in custodiendis Dei præceptis, qui solo timore quæ iusta sint operantur: *sed perfecta charitas foras mittit timorem* (1 *Ioan* 18.). & levem facit sarcinam legis non solùm non prementem, sed iustar pennarum in excelsa sublevantem. Seruus, qui diligit Dominum suum, eius præceptis libentissimè obtemperat, & quo gravius est, ac dificilius, quod jubetur, eò libentiùs illud exequitur, etiamsi durissimi labores sustinendi sint; quia nimirum nihil grave, nihil durum amanti videtur. At seruus nequam, qui dominum non amat, sed timet, ipsius mandata parvi pendit, variisque coloribus, & integumentis à præstandis domino obsequiis se subtrahere satagit, & eius jussiones eludere. Sic verò Dei amore carere conconuincitur, qui humanis ratiocinationibus à legis obligatione eximere se studet, laxioresquærens opiniones, & magistros prurientes auribus, qui, vt noxiæ libertati faveant, mandata Dei & Ecclesiæ tot limitationibus convellunt, vt vix

remaneat præcepto locus. Viuunt itaque homines non ſicut oportet, ſed ſicut volunt: quia tot iam ſunt de humanis actibus opiniones, vt ferè liceat quidquid lubet. Ante horrendum Tribunal Chriſti non ex placitis hominum, ſed ex lege Dei, & ex veritate iudicabimur. Ibi nnlla opinio erit, ſed nuda veritas. Scio quidem, non omnem probabilitatem damnandam eſſe: ſed vereor, ne, quod multis probabile videtur, falſum omninò in extremo iudicio inueniatur: vereor, ne nimia opinandi libertas multos ducat in perditionem. Hæc autem non intelligit, niſi qui Deum diligit feruenti amore, ſemperque parato ad obediendum ei: anima enim per charitatem ſe totam transfundit in Deum quem amat, fitque ex ipſo, & anima vnus ſpiritus, vna voluntas, ſicut dicit Scriptura: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet. & Deus in eo* (1. *Ioan.* 4. 16.) Ab hac vnione verum gaudium procedit, quo anima ineffabili iucunditate perfruitur, bonum illud poſſidens quod amat: atque illi, eiuſque mandatis, ac nutibus firmiter adhæret: quia ab ipſo, per ipſum, & in ipſo omnia ſunt quæ poſſunt deſiderari. Hoc autem indicio cognoſcet homo ſe Deo adhærere, & vni-

tum

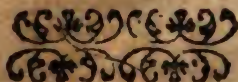
tum esse, cùm omne ipsius studium, omne desiderium, omnis conatus, quidquid sperat, quidquid videt, quidquid loquitur, quidquid intelligit, Deus est.

§. XLVII.

Quis sit modus perfecti amoris.

INnatum est omnibus hominibus sciendi desiderium, & quo plura quisque cognoscit, eò amplius scientiæ appetitus crescit: cùmque ad illud fastigium peruenerit, vt se omnia scire, atque altissima de Deo se percepisse arbitretur: summa lætitia, & voluptate perfunditur, & scientiam amat, tamquam rem optimam, quæ tantæ lætitiæ causa est: atque inde fit, vt ipsam cognitionem magis amet, quàm illud, quod cognoscit. Sic Philosophi, cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, seipsos, suamque scientiam amantes, non Deum. Simili modo inter Christianos multi sunt, qui scientiam de Deo, eiusque amorem pluris æstimant, & magis amant, quàm ipsum Deum, & eius beneplacitum. Difficile quidem est speculum affabrè fa-

ctum intueri, quin homo seipsum in eo videat: sed cùm Deum quasi speculum lucidissimum contemplamur, licèt fieri nequeat, quin & nos ipsos in illo, qui videt omnia, videamus: in amore tamen diuinæ pulchritudinis & bonitatis persistendum est, nulla habita ratione ipsius visionis, & delectationis, quæ ex ea emanat. Alioquin nos ipsos amamus, cùm maximè credimus Deum amare. Deus spiritus est, & actus purissimus, ipsumque oportet in spiritu, & veritate adorare, & diligere. quod tunc rectè & purè fit, cùm ipsum singulariter diligimus propter se, suamque summam bonitatem, nullo modo ad nos ipsos, nostraque comoda & delectationem respicientes.

Scien

§. XLVIII.

Scientiam practicam, & experimentalem magis conferre ad amorem, quàm, speculatiuam.

SIcut rusticus omnis doctrinæ & literarum expers, qui solem quotidie cernit, eiusque luce & calore fruitur, lumen intensiùs diligit, quàm cæcus multa scientia præditus, qui de luce, eiusq; causis & effectibus plura didicerit ex placitis Philosophorum: ita Deum magis diligit simplex, & pius homo ex cognitione practica fidei, quàm subtilissimus Theologus ex sola speculatione. Sicut etiam vir doctus & eruditus in regione septemtrionali, in qua nullæ sunt vites, & nemo vinum bibit, de vineæ cultura, deque vini potu, eiusque effectibus & proprietatibus copiosè poterit, & acutè disserere: sed quia vinum nunquam gustauit, practicè nesciet quid sit vinum, quomodò lætificet cor hominis, quomodò inebriet: nec eam vini notitiam aliquando assequetur, quam rusticanus vinitor habet, qui vinum quotidie bibit: ita planè contingit, vt aliquis de ple-

plebe, qui nec legere quidem nouerit, altiùs de Deo, rebusque diuinis scientia experimentali loquatur, quàm vir magni nominis, qui totum vitæ suæ tempus in studijs Theologicis consumpserit Experientia siquidem speculationem, amor scientiam excedit: multoque faciliùs pervenitur ad Deum affectu, quàm cognitione. Omnes igitur animæ vires, affectui potius, & orationi, quàm doctrinæ applicare oportet, si ardentissimum Dei amorem citius consequi desideramus. Amore potius quàm scientia sublimiorem Dei notitiam comparamus, quia amor ipse notitia est, & amando vehementiùs in contemplatione defigimur, per quam clariùs, atque splendidiùs eum inuenimur. Ipsum amando minùs laboramus, illi magis obsequimur: nam cognitio, quam de illo consequi possumus, in hoc exilio certis, & angustis limitibus conclusa est: amare autem possumus quantùm volumus, quantùm scilicet ipse dederit, qui sine modo amari desiderat: nec vllus amori terminus præfixus est. *Plerique tamen, stulto errore decepti, malunt semper quærendo, numquam Deum inuenire, quàm amando possidere.*

Veram

§. XLIX.

Veram Sanctitatem in amore Dei consistere.

MAndatum habemus à Deo vt simus sancti: ait enim: *sancti eritis, quoniam ego sanctus sum* (*Leuit.* 11. 45.) Est autem sanctitas ab omni labe libera, & omninò perfecta, & omni ex parte immaculata puritas. Sic enim res omnes ex mistione peioris, & inferioris sordes contrahunt, & polluuntur: vt argentum ex mistione plumbi: vestis aspersione luti; ita anima impura fit, & immunda, cùm rebus infimis adhæret, nec prorsus pura, ac sancta esse potest, nisi à cunctis rebus creatis auulsa sit. Consistit igitur sanctitas in omnimoda puritate, & in immobili cum Deo vnione, quæ arctissimo amoris nexu perficitur: cùm expurgata anima ab omni rubigine terrenorum affectuum, cunctisque rebus celsior, eam iustitiæ perfectionem adepta est, vt verè, & securè audeat dicere cum Apostolo: *Quis me separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an poriculum? an persecutio? an gladius? Certus sum enim, quia neque mors,*

eſt illud vnum, quod ſolùm eſt neceſſarium, & ſolum ſufficit, vt ſancti ſimus. Hoc maximum, & præcipuum mandatum cæteris ſuauius, & facilius: quid enim iucundius, quàm amare? & quis eſt, qui audeat dicere, non poſſum amare? Qui verò Deum amat, qui vnus eſt, is omnia amat in vno, & vnum in omnibus: & ſi aliquid aliter amat, quàm in vno, & propter vnum, is Deum non amat, quia aliquid amat, quod Deus non eſt. Deo nihil ſuperiùs eſt, nihil œquale: ideò mens ab illo auerti nequit, niſi ad inferiora, & ſenſibilia conuertatur, à quibus eleuari numquam poterit, niſi à terrenis emergens, quæ pondus animæ ſunt, iterum reuertatur ad illum, à quo infeliciter receſſerat. Vt igitur ſancti ſimus, neceſſarium eſt à nobis ipſis recedere, & ab omnibus, quæ extra Deum ſunt, & ad illud principium regredi, à quo profluximus, totaque virtute illi adhærere: nam ibi vnum cùm vno erimus, vna vita, vnus ſpiritus, vna fælicitas.

§. L.

Multi sunt vocati, pauci electi.

NVllus acrior stimulus prauis moribus corrigendis, vitæque nostræ ad normam Euangelij instituendæ, quàm illa horribilis, & tremenda sententia: *Multi sunt vocati, pauci verò electi* (*Matth.* 20. 16.) si tamen eius sensum intimè penetremus. Nemo enim scit, an illa vocatione sit vocatus, qua secundùm propositum illi vocati sunt, de quibus scriptum est: *Quos vocauit illos, & iustificauit: quos autem iustificauit illos, & glorificauit* (*Rom.* 8. 30.) Nemo scit, *vtrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta* (*Eccl.* 9. 1.) Nemo scit, an ita vocatus fuerit, vt in vocatione sua vsque ad finem perseueret. Ad quod profundum secretum cùm peruenisset Apostolus, quasi quodam ipsius altitudinis horrore perculsus, exclamauit: *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius* (*Rom.* 11. 33.) In tanto igitur salutis discrimine, in tanta perseuerantiæ incertitudine, continuo horrore concuti debet omnis

nis

omnis Christianus, satagens cùm timore, & tremore certam facere vocationem suam, vt in fide viuens, quæ per dilectionem operatur, bonis operibus ostendat se ad illorum exiguum, & beatissimum numerum pertinere, quos misericorditer elegit Deus ante mundi constitutionem. Exiguum verò esse numerum electorum, & multò minorem quàm sit numerus reprobórum, etiam si solis orthodoxæ fidei cultoribus, exclusis paruulis, qui ante vsum rationis obeunt, sermo sit: infallibili scripturarum testimonio multisque indicijs, & rationibus, atque ipsa experientia euincitur. Nam ideò discipulos suos admonuit Christus, multi laboris esse, & extremæ difficultatis viam salutis ingredi, ad quam non nisi per angustam portam patet accessus. *Intrate*, inquit, *per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.* Tum quasi admirans subdit: *Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducet ad vitam: & pauci sunt, qui inueniunt eam!* (*Matth.* 7. 13:) Interrogatus etiam apud Lucam, *si pauci sunt, qui saluantur*: respondit: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt* (*Luc.* 13. 23.) Rex Dauid cum

cùm quæsisset à Domino, *Quis habitabit in tabernaculo tuo?* (*Psam.* 14.) Spiritu sancto responsum suggerente ait: *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam*: Item in alio Psalmo: *Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus, & mundo corde.* *Psal.* 23.) *Quis* autem *potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* (*Prov.* 20. 9.) Aut quis audebit asseuerare se innocentem esse, & omni macula carere? Dicit Christus: *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* (*Matt* 10. 38.) At Christi crucem quàm pauci amplectuntur? Audiamus Apostolum: *Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ* IESV CHRISTI (*Philip.* 2. 21.) Qui autem Christum non quærunt, reprobi sunt. Rursùm ait Redemptor noster: *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum Matt.* 28. 3. Hoc verò si expenderit humana superbia, inueniet absque dubio paucissimos esse, qui per humilitatem, & simplicitatem in naturam puerorum reuerti studeant. Testatur Apostolus, eos, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti, prædestinatos à Deo fuisse, vt conformes fierent imagini Filij sui (*Rom.* 8. 29. At quis est qui possit gloriari, vitam suam vitæ Christi con-

conformem esse? Quis est qui cum ipso patiatur, vt simul possit glorificari? Omnibus dictum est: *si vis ad vitam ingredi, serua mandata* (*Matth.* 19. 17.) *Omnes* autem *declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum* (*Psal.* 13. 3. Regnum cœlorum vim pati, & violentos illud rapere cœlorum rex testatus est. *Matth.* 11. 12. violentum verò cum sit contra naturam, in paucis contingit, vnde fit, vt pauci omninò sint, qui vim sibi inferre velint, & illud regnum futurum à sensibus abstractum, & solo fidei lumine obscurè cognitum bono sensibus, & præsenti præferre. Quod si stellæ non sunt mundæ in conspectu Dei, quales erunt homines terræ affixi, & in densa sæculi nocte viuentes? Si omnes iustitiæ nostræ sordidissimæ sunt, vt ait Propheta, quales erunt iniustitiæ, & iniquitates? (*Isai.* 64. 6.) *Si iustus vix saluabitur, impius, & peccator vbi parebunt?* (1. *Petr.* 4. 18.) In arca Noe pauci idest octo animæ salvæ factæ sunt, reliqua omnium hominum innumerabilis multitudo aquis diluuij interijt. Ex incendio infamium ciuitatum Loth solus cum vxore, & dua-

actibus anteactæ vitæ consuetudinem in tantis ægritudinibus, temporis, & tentationum angustijs? Experientia didicimus, vix aliquem reperiri, qui cessante periculo, in proposito permanserit. Redeunt omnes ad assueta, & eorum, quæ metu mortis, vel amicorum exhortationibus, aut humana prudentia agere decreuerunt, statim obliuiscuntur: cùm præsertim nemo ferè sit, qui etiam in extremis constitutus spem vitæ omninò abijciat, qua fraude multos decipit, & perdit dæmon. Accedunt languor animæ exire de corpore trepidantis, & omnium facultatum deperditæ vires, quæ vix hominem sui compotem esse sinunt, adeò vt adstantium verba actus virtutum suggerentium, aut nullo modo audiat, aut sonum dumtaxat vocis, sine sensu percipiat. Benè quidem de illorum salute sperare licet, qui sub exitu vitæ signa dederant pœnitentiæ: sed in his nulla securitas est, cuius rei luculentum exemplum Rex Antiochus præbuit. (2. *Mach.* 9.) Cùm enim ad extrema deuenisset, sub potenti manu Dei humiliauit se orans, & promittens illata Iudæis damna resarcire, templum exornare: spondens insuper se de suis reditibus pertinenres ad sa-

crificia sumptus præstiturum, & abnegato ethnicismo se Iudæum futurum, omnemque terram perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem. Quis poterat à peccatore plura, & certiora pœnitentiæ signa exigere? Et hic tamen veniam non meruit, sicut dicit Scriptura: *Orabat scelestus Deum, à quo non esset misericordiam consecuturus*, quia nimirùm eius pœnitentia, ex metu mortis procedens, sincera non fuit. Quis hæc considerans non contremiscit? Quis inter tot difficultates, & discrimina certam sibi salutem audebit polliceri? Quis non trepidabit nesciens, an amore, vel odio dignus sit? Quia igitur pauci sunt electi, & fortassis multò pauciores quàm putamus, à multitudine recedendum est, & cùm paucis sanctis, electis, & innocentibus vivendum, vt quisque possit, vita peracta, testimonium sibi perhibente conscientia, iusto iudici Deo dicere: redde mihi mercedem, quam promisisti, quia feci quod iussisti.

INDEX

PARTIS PRIMAE.

de vita Christiana, eiusque fine, & officia.

Quo-

Cur

PARS

Tam

Spi-

FINIS,

